

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

60 metai

2017 m. spalio 13 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

527-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. liepos 5–6 d.

2017/C 345/01	Rezoliucija „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto indėlis į Europos Komisijos 2018 m. darbo programą“	1
2017/C 345/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities ir ne tik“	11

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

527-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. liepos 5–6 d.

2017/C 345/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES MVĮ politikos veiksmingumo gerinimas“ (nuomonė savo iniciatyva)	15
2017/C 345/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Suklastotų ir piratinių gaminių pramonė“ (nuomonė savo iniciatyva)	25
2017/C 345/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pramonės permainos ES cukrinių runkelių cukraus pramonėje“ (nuomonė savo iniciatyva)	32
2017/C 345/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nuo Koriko 2.0 deklaracijos prie konkrečių veiksmų“ (nuomonė savo iniciatyva)	37
2017/C 345/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Valstybės pagalbos taisyklių taikymas kompensacijai už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimą (Sprendimas 2012/21/ES ir Bendrijos sistema)“ (nuomonė savo iniciatyva)	45

2017/C 345/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Transporto sektoriaus skaitmeninimo ir robotizavimo poveikis ES politikos rengimui“ (nuomonė savo iniciatyva)	52
2017/C 345/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Socialinės ekonomikos išorės aspekto“ (nuomonė savo iniciatyva)	58

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

527-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2017 m. liepos 5–6 d.

2017/C 345/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyvos 2010/40/ES nuostata dėl deleguotųjų aktų priėmimo termino [COM(2017) 136 final – 2017/0060 (COD)]	67
2017/C 345/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria siekiama valstybių narių konkurencijos institucijoms suteikti įgaliojimus, kad jos būtų veiksmingesnės vykdymo užtikrinimo institucijos ir užtikrintų tinkamą vidaus rinkos veikimą (COM(2017) 142 final – 2017/0063 (COD))	70
2017/C 345/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos ir trečiųjų šalių tarpvalstybinio keitimosi autorių ir gretutinių teisių saugomų tam tikrų kūrinių ir kitų objektų prieinamos formos kopijomis aklų, regos sutrikimų ar kita spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labui [COM(2016) 595 final – 2016/0279 (COD)]	76
2017/C 345/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 904/2010 dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje“ (COM(2016) 755 final – 2016/0371 (CNS)), „Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų pridėtinės vertės mokesčio prievolių, taikomų paslaugų teikimui ir nuotolinei prekybai prekėmis, iš dalies keičiamos Direktyva 2006/112/EB ir Direktyva 2009/132/EB“ (COM(2016) 757 final – 2016/0370 (CNS)), „Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2006/112/EB nuostatos dėl knygoms, laikraščiams ir periodiniams leidiniams taikomų pridėtinės vertės mokesčio tarifų“ (COM(2016) 758 final – 2016/0374 (CNS))	79
2017/C 345/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką“ ⁽¹⁾ . (COM(2016) 815 final – 2016/0397 (COD))	85
2017/C 345/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai. Europos veiksmai siekiant tvarumo“ (COM(2016) 739 final)	91
2017/C 345/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo planas“ [COM(2016) 773 final]	97
2017/C 345/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energijos iš atliekų vaidmuo žiedinėje ekonomikoje“ (COM(2017) 34 final)	102
2017/C 345/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/65/ES dėl tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje apribojimo [COM(2017) 38 – final 2017/0013 COD]	110

⁽¹⁾ Tekstas svarbus EEE ir Šveicarijai.

2017/C 345/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Bendri uždaviniai ir kaip bendrai siekti geresnių rezultatų“ (COM(2017) 63 <i>final</i>)	114
2017/C 345/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“ (COM(2016) 769 <i>final</i>)	120
2017/C 345/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių [COM(2016) 818 <i>final</i> – 2016/0411(COD)]	126
2017/C 345/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“ [COM(2017) 9 <i>final</i>]	130
2017/C 345/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2002/58/EB (Reglamentas dėl privatumo ir elektroninių ryšių) [COM(2017) 10 <i>final</i> – 2017/0003 (COD)]	138

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

527-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. LIEPOS 5–6 D.

**Rezoliucija „Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto indėlis į Europos Komisijos
2018 m. darbo programą“**

(2017/C 345/01)

2017 m. liepos 5–6 d. plenarinėje sesijoje (liepos 5 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią rezoliuciją 191 nariui balsavus už, 6 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Reikia pozityvaus naratyvo apie ES

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pabrėžia, kad 2018 m. bus svarbūs, nes tai bus paskutiniai metai, kai dabartinė Komisija, o taip pat ir Europos Parlamentas galės dirbti visu pajėgumu. Todėl EESRK ragina Komisiją parengti plataus užmojo, bet kartu ir pragmatiską darbo programą, kad būtų galima tinkamai atremti iššūkius, kurie laukia kryžkelėje atsidūrusios Europos Sąjungos. Kadangi su „Brexit“ ir įvykiais pasaulyje susiję daug nežinomųjų, dabar labiau nei bet kada nors anksčiau reikia plataus masto, dalyvaujamosios ir struktūruotos diskusijos dėl Europos ateities. Svarbu grįžti prie savo ištakų ir prisiminti pirminį projektą ir pamatines Sąjungos vertybes ir tikslus, kurie įtvirtinti ES sutartyse.

1.2. Reikėtų remtis iki šiol pasiektais teigiamais rezultatais. Tačiau nacionalistinių, protekcionistinių, autoritarinių ir populistinių nuotaikų ir judėjimų iškilimas turėtų tapti perspėjimo signalu ES institucijų ir valstybių narių vadovams, kurie turi suprasti, jog būtina ieškoti būdų atgauti visuomenės pasitikėjimą ir užtikrinti sėkmingą Europos projekto ateitį.

1.3. Todėl EESRK ragina Komisiją siekti stiprios, tvirtos ir darnios Sąjungos, kuri būtų pajėgi darniai augti, kurti kokybiškas darbo vietas, gerovę ir lygias galimybes visiems Europos žmonėms, vadovaudamasi bendra vizija ir pozityviu naratyvu, kuris būtų paremtas visuomenės įtraukimu ir dalyvavimu. Norint spręsti ekonomines, socialines ir aplinkos problemas, su kuriomis susiduria ES, reikia vieningos ir darnios Sąjungos, kuri remtųsi valstybių narių įsipareigojimais dėl bendro reikalo. Vidaus sanglauda taip pat yra būtina sąlyga ES tapti stipria pasauline dalyve tarptautinės prekybos, saugumo, energetikos, klimato politikos, žmogaus teisių propagavimo ir kitose srityse.

1.4. EESRK pripažįsta, kad dėl „Brexit“ derybų 2018 metais iššūkių netrūks. Tačiau svarbu, kad Komisija ir toliau įgyvendintų sutartas priemones, pirmiausia susijusias su bendrosios rinkos iniciatyvomis. Tuo pat metu reikia ruošti tolimesnei ES ateičiai. Šiuo klausimu ES norėtų priminti savo poziciją dėl baltosios knygos dėl Europos ateities. EESRK taip pat pateiks nuomonių dėl susijusių svarstymų dokumentų, todėl rengiant šį indėlį į Komisijos darbo programą šios temos bus tik trumpai paminėtos.

1.5. Kadangi ekonomika, užimtumas, žmonių gerovė ir aplinka yra tarpiai susiję tarpusavyje, EESRK ragina Komisiją rengiant savo darbo programą pirmiausia vadovautis darnaus vystymosi nuostatomis. Todėl EESRK savo pasiūlymus dėl Komisijos darbo programos pateiks iš šių trijų darnumo ramsčių perspektyvos:

a) Europos ekonominio pagrindo stiprinimas;

b) Europos socialinio matmens stiprinimas ir

c) perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos skatinimas.

1.6. EESRK pabrėžia, kad šie ramsčiai yra universalūs, nedalomi ir tarpusavyje susiję. ES turėtų užsimoti plačiai ir siekti tokios politikos ir iniciatyvų, kurios leistų rasti visiems naudingus sprendimus, kaip gauti ekonominės, socialinės ir ekologinės naudos.

1.7. Todėl EESRK ragina Komisiją savo politikos priemones rengti kompleksiskai, vadovaujantis darnos ir nuoseklumo principais, įtraukiant visus savo padalinius ir išsilaisvinant iš politinės ir teisėkūros izoliacijos. EESRK taip pat siūlo Komisijai, laikantis geresnio reglamentavimo principų, toliau gerinti ES teisėkūros kokybę ir tęsti teisės aktų supaprastinimą bei patikslinimą, nes tai duos praktinės naudos visiems dalyviams.

1.8. Be to, remdamasis savo būsima nuomone „Perėjimas prie tvaresnės Europos ateities – 2050 m. strategija“, EESRK pakartoja savo raginimą, kad reikia parengti visa apimančią strategiją, kad Jungtinių Tautų Darbotvarkėje iki 2030 m. nustatyti darnaus vystymosi tikslai būtų integruoti į visas atitinkamas ES politikos sritis, ir siūlo Komisijai paruošti ilgalaikę darnumo viziją ir strategiją.

1.9. EESRK pabrėžia, kad nepaprastai svarbus struktūruotas pilietinės visuomenės dalyvavimas kuriant, įgyvendinant ir stebint ES politiką, programas ir kitas iniciatyvas, kad būtų pasiekta apčiuopiamų rezultatų, užsitikrintas žmonių pritarimas ir skatinama sanglauda visuomenėje. Formuluoju ir įgyvendinant politiką, kuri daro tiesioginį ar netiesioginį poveikį užimtumui ir darbo rinkoms, konkretus vaidmuo tenka socialiniams partneriams.

1.10. Nors pasiūlymai dėl veiksmų išsamiau išdėstyti 2–5 dalyse, EESRK taip apibendrintų savo **svarbiausius politinius prioritetus**, kuriuos norėtų matyti Komisijos 2018 m. darbo programoje:

- EESRK ragina Komisiją tęsti strategijų ir programų, kuriomis siekiama toliau vystyti bendrąją rinką, atsižvelgiant į darnaus vystymosi ekonominius ir socialinius aspektus, įgyvendinimą. Pripažįstant, kad ekonominė ir pinigų sąjunga yra bendrosios rinkos pagrindas, ypač reikia priemonių kapitalo rinkų, taip pat skaitmeninės, energetikos ir transporto rinkų srityse. Be to, EESRK ragina vykdyti aktyvią prekybos politiką, atsižvelgiant į būtiną skaidrumą ir betarpišką pilietinės visuomenės dalyvavimą;
- Komisija turėtų pasirinkti išsamią strategiją verslumui, inovacijoms ir pramonės vystymuisi skatinti, numatydama galimybes ir iššūkius, kuriuos atneša pasaulinės megatendencijos, pavyzdžiui, sparti skaitmeninimo pažanga ir daiktų internetas, ir perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos;
- EESRK ragina Komisiją plėtoti ES socialinį matmenį siekiant skatinti kokybišką darbo vietų kūrimą, gerinti įgūdžius ir kompetencijas, didinti socialines investicijas ir plėtoti socialinę ekonomiką, užkirsti kelią skurdui, nelygybei, diskriminacijai ir socialinei atskirčiai, ypatingą dėmesį skiriant jaunimo integravimui į visuomenę. Be to, ypatingą dėmesį reikėtų skirti giliems pokyčiams, kurie dėl skaitmeninimo vyksta visoje visuomenėje;
- EESRK ragina imtis priemonių viešiesiems finansiniams ištekliams efektyviai panaudoti ir reaguoti į būsimus iššūkius, kuriuos lems „Brexit“, ir į būtinybę užtikrinti darnų augimą, inovacijas, užimtumą ir sanglaudą. Be viešųjų investicijų, ne mažiau reikia skatinti privačias investicijas, nes tik taip bus galima patenkinti didelius investicijų poreikius;
- Komisija turėtų toliau įgyvendinti priemones, įskaitant veiksmingą išorės sienų kontrolę, kuriomis siekiama apsaugoti europiečius nuo grėsmių saugumui. Ji taip pat turėtų imtis ryžtingesnių priemonių, kad ES taptų sėkmingesne dalyve pasaulinėje arenoje, šiuo tikslu skatindama daugiašalį bendradarbiavimą ir aktyvią konfliktų prevenciją. Be to, Komitetas mano, jog būtina stiprinti bendradarbiavimą gynybos srityje;

— EESRK ragina Komisiją parengti strategiją, kuria siekiama veiksmingai organizuoto ir nuolatinio struktūrinio pilietinio dialogo, ir siūlosi prie to prisidėti.

2. Europos ekonominių pagrindų stiprinimas

2.1. Europos semestras ir ekonominė ir pinigų sąjunga

2.1.1. Europos semestro procesas turėtų sustiprinti Komisijos atliekamą koordinavimo vaidmenį, siekiant užtikrinti, kad valstybės narės laikytųsi strategijoje „Europa 2020“ nustatytų tikslų ir joje pateiktų rekomendacijų ir įgyvendintų struktūrines reformas, kurių reikia ilgalaikiam tvariam ekonomikos augimui, kokybiškų darbo vietų kūrimui ir socialinei pažangai. Betarpiškesnis socialinių partnerių ir kitų pilietinei visuomenei atstovaujančių organizacijų išitraukimas ir didesnis jų dalyvavimas formuluojant ir įgyvendinant reformų programas yra svarbus šio proceso sėkmės veiksnys, pripažįstant, kad socialiniams partneriams dėl jų išskirtinės kompetencijos, pareigų ir užduočių tenka konkretus vaidmuo.

2.1.2. EESRK ragina euro zonoje atlikti simetrišką makroekonominį koregavimą, kuris būtų paskirstytas tiek deficitą, tiek perteklių turinčioms valstybėms narėms. Todėl visai euro zonai reikės bendros palankios fiskalinės politikos krypties.

2.1.3. Ekonominė ir pinigų sąjunga yra svarbus Europos integracijos elementas. EESRK norėtų priminti savo ankstesnes nuomones ir raginimus imtis iniciatyvų užbaigti kurti ekonominę ir pinigų sąjungą, įskaitant jos valdymo, demokratinės kontrolės ir makroekonominio dialogo plėtojimą.

2.2. Finansiniai ištekliai ir investicijos

2.2.1. Rengdama kitą daugiametę finansinę programą, Komisija turėtų pasiruošti veiksmingam išteklių panaudojimui ir reagavimui į būsimus „Brexit“ sukeltus iššūkius ir būtinybę siekti tvaraus augimo, konkurencingumo, inovacijų, darbo vietų kūrimo ir socialinės sanglaudos vadovaujantis į veiksmingumą ir rezultatus orientuota strategija. EESRK ragina Komisiją suderinti kitos DFP trukmę ir politinį Komisijos ir Parlamento ciklą. Komitetas taip pat ragina ruošti naujų ES nuosavų išteklių tipų atsiradimui.

2.2.2. EESRK teigiamai vertina antrąją Europos strateginių investicijų fondo (ESIF) etapą, kurio metu bus siekiama didinti investicijas pritraukiant dar daugiau privačiojo kapitalo ir derinant jį su viešuoju kapitalu iš nacionalinių ar regioninių šaltinių. Todėl ESIF taikymo sritis turėtų apimti ne vien bankus, bet ir kitus finansavimo šaltinius.

2.2.3. EESRK pabrėžia, kad Europos lėšas reikia naudoti veiksmingai ir efektyviai. Prioritetą reikia teikti investicijoms į inovacijas, verslumą, igūdžių ugdymą, aktyvią darbo rinkos politiką ir skaitmenines, energetikos ir transporto sistemas, užtikrinant, kad didelį socialinį poveikį turintiems projektams būtų skiriamas pakankamas finansavimas.

2.2.4. EESRK pabrėžia, kad reikia toliau įgyvendinti kapitalo rinkų sąjungą siekiant suteikti daugiau galimybių pasinaudoti privačiu finansavimu, ypač akcentuojant MVĮ poreikius. Reikėtų skatinti plačiau naudoti akcijų ir kapitalo rinkų finansavimą.

2.2.5. Dėl bankų sąjungos kūrimo užbaigimo EESRK pabrėžia, kad tolesnį rizikos pasidalijimą turi papildyti nauji pasiūlymai dėl rizikos mažinimo. Vykdydama būsimas bankų veiklos reglamentavimo reformas, Komisija turėtų deramai atsižvelgti į konkrečius mažų ir nesudėtingos struktūros bankų ypatumus ir galimybes.

2.2.6. EESRK ragina imtis veiksmų siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu, mokesčių slėpimu ir agresyviu mokesčių planavimu. Reikėtų atsisakyti dabartinio mokesčių sistemų palankumo įmonių skolos finansavimui. Dėl PVM EESRK pakartoja savo rekomendaciją atsisakyti dabartinės laikinos sistemos ir pereiti prie aiškios PVM sistemos, kuri būtų pritaikyta Europos bendrajai rinkai.

2.3. Skaitmeninės, energetikos ir transporto sistemos

2.3.1. EESRK pabrėžia, kad skaitmeninė bendroji rinka svarbi visai visuomenei. Skaitmeniniai igūdžiai, verslui palanki aplinka ir vartotojų pasitikėjimas yra svarbiausios sąlygos, reikalingos skaitmeninimo potencialui išnaudoti. Kadangi

duomenys yra gamybos veiksnys ir žaliava pridėtinei ekonominei vertei sukurti, nepaprastai svarbus duomenų prieinamumas ir laisvas jų judėjimas. Kartu reikia užtikrinti tinkamą privačių komercinių duomenų apsaugą, ypatingą dėmesį atkreipiant į atskirų įmonių generuojamus duomenis. Be to, EESRK ragina Komisiją toliau dėti pastangas ir padidinti kibernetinio saugumo pajėgumus ir bendradarbiavimą. EESRK taip pat ragina vystyti tarptautinį bendradarbiavimą skaitmeninėje srityje, pavyzdžiui, vykdant EBPO veiklą.

2.3.2. Reikia toliau kurti skaitmeninę infrastruktūrą, įskaitant plačiajuosčio ryšio ir belaidžio ryšio jungtis, skaitmenines energetikos ir transporto sistemas ir išmaniuosius pastatus ir bendruomenes. Skaitmeninimo naudojimą reikia atitinkamai skatinti švietimo, sveikatos ir socialiniame sektoriuose. Reikėtų skatinti visapusiškai išnaudoti skaitmeninimą, kad administraciniai procesai vyktų sklandžiau. Ypatingą dėmesį reikia skirti skaitmeninimui atokiose vietovėse ir minimalios skaitmeninės prieigos užtikrinimui visiems, taip pat padidinant pažeidžiamų visuomenės grupių įtrauktį.

2.3.3. EESRK nuo pat pradžių tvirtai rėmė energetikos sąjungos iniciatyvą. Komitetas ragina Komisiją toliau įgyvendinti energetikos sąjungos strategiją užtikrinant pakankamą energetikos infrastruktūrą ir sklandžiai veikiančias energetikos rinkas, kad plačiam visuomenei ir įmonėms būtų prieinama saugi, įperkama ir klimatą tausojanti energija. EESRK pabrėžia, kad svarbus yra ES, nacionalinio ir vietos lygmens dialogas energetikos klausimais ir kad šiame dialoge turi visapusiškai dalyvauti pilietinė visuomenė. Komitetas ketina reguliariai skelbti savo nuomonę dėl energetikos sąjungos ir jos atskirų iniciatyvų padėties.

2.3.4. Transportas yra glaudžiai susijęs su energetikos sąjunga. Transportas yra vienas pagrindinių visos visuomenės veiklą užtikrinančių veiksnių, tad Komisijos darbo programoje jam reikia skirti didelį dėmesį. Pagrindinis priemonių tikslas turėtų būti žmonėms ir įmonėms užtikrinti prieinamą, sklandžiai veikiančią, saugų, įperkama ir klimatą tausojančią mobilumą ir transportą. Tam reikia, kad viešasis ir privatus sektorius investuotų į transporto sistemas ir būtų vystomas viešasis transportas. Su transportu susiję energetikos ir klimato klausimai ir naujų technologijų įvedimas neturėtų būti atsieti nuo transporto rinkos klausimų.

2.3.5. Atsižvelgdamas į visuotinės ekonominės svarbos paslaugų horizontalią svarbą, EESRK ragina Komisiją gerinti tokių paslaugų teikimo viešojo kompensavimo taisykles ir jų taikymą, kad būtų nustatytos gairės ir sudarytas geriausios praktikos rinkinys.

2.3.6. EESRK pripažįsta, kad ekonominiame, socialiniame ir teritoriniame vystymuisi ir sanglaudai svarbus ir miestų, ir kaimo vietovių vaidmuo. Pabrėždama miestų vaidmenį, ES turėtų tęsti darbą, kad parengtų gerai suformuluotą ir tinkamai įgyvendinamą miestų darbotvarkę. Komisijos naujoje integruoto teritorinio vystymosi strategijoje reikėtų išnaudoti didelį kaimo, kalnų ir salų vietovių potencialą.

2.4. Gamybos ir paslaugų vystymas

2.4.1. EESRK ragina Komisiją pramonės vystymo atžvilgiu laikytis visapusiško požiūrio ir strategijos. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti galimybėms ir iššūkiams, kuriuos lemia pasaulinės megatendencijos, pavyzdžiui, sparti skaitmeninimo pažanga ir daiktų internetas, gamybos ir paslaugų pramonės susiejimas ir perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos.

2.4.2. Be to, reikėtų išnaudoti paslaugų, įskaitant mažmeninės prekybos sektorių, augimo potencialą, kartu užtikrinant vartotojų ir darbuotojų teises ir pripažįstant, kad bendrojoje rinkoje vis dar yra kliūčių.

2.4.3. Inovacijų politika, įskaitant socialines inovacijas, yra nepaprastai svarbi ekonomikos konkurencingumui ir atsinaujinimui ir siekiant naudoti visuomenei. EESRK ragina skatinti viršnacionalinius ir horizontalius tinklus, kurie sujungtų universitetus, įmones ir pilietinės visuomenės organizacijas įgyvendinant programą „Horizontas 2020“. EESRK taip pat rekomenduoja supaprastinti finansavimo ir valstybės pagalbos administracines taisykles.

2.4.4. Reikalinga bendra ES strategija „Pramonė 4.0 ir Visuomenė 4.0“, kurioje būtų akcentuojamos technologijos ir platformos, standartai ir bazinė architektūra, tinklai ir regioniniai skaitmeninių inovacijų centrai bei gebėjimų ugdymas visais lygmenimis.

2.4.5. Pasaulinių megatendencijų keliamų iššūkių atskiroms šakoms, pavyzdžiui, automobilių, plieno ir anglies pramonei, klausimu EESRK mano, kad reikia tinkamai valdyti struktūrines permainas sudarant teisingas ir tinkamas perėjimo sąlygas ir vedant dialogą su socialiniais partneriais konkrečioms sektoriams aktualiais klausimais. Kita vertus, galimybes, atsirandančias, pavyzdžiui, kosmoso ir gynybos pramonės srityse, galima nustatyti ir paversti privalumais, užtikrinant palankias sąlygas vystyti pramonės sektoriams apskritai, sukūrus tinkamas darbo sąlygas.

2.4.6. Reikia specialių pastangų didinti mažų ir vidutinio dydžio įmonių finansavimą, inovacijas ir internacionalizavimą, taip pat būtina visiškai įgyvendinti Europos iniciatyvą „Small Business Act“. MVĮ politika turėtų būti pritaikyta skirtingiems įvairių tipų įmonių (šeimos įmonių, tradicinių mažų ir labai mažų įmonių, veiklą pradedančių (angl. *start-up*) ir veiklą plečiančių (angl. *scale-up*) įmonių, įskaitant socialinės ekonomikos įmones) poreikiams. EESRK ragina Komisiją pradėti konsultacijas dėl MVĮ apibrėžties.

2.4.7. EESRK mano, kad svarbu plačiai apžvelgti naujas gamybos ir vartojimo modelių tendencijas, pavyzdžiui, bendradarbiavimu grindžiamas, žiedinės, dalijimosi ir funkcinės ekonomikos modelius, taip pat vystymosi galimybes, pavyzdžiui, socialinės ekonomikos. Reikia imtis priemonių, kad būtų sudarytos palankios sąlygos šiems naujiems ir skirtingiems modeliams įdiegti, tačiau kartu būtina garantuoti vienodas sąlygas ir atitiktį aktualiems ir tinkamiems teisės aktams siekiant užtikrinti visuomenės ir vartotojų apsaugą bei darbuotojų teises.

2.4.8. Atsižvelgdamas į konkretų socialinės ekonomikos vaidmenį, EESRK dar kartą prašo pradėti taikyti išsamų socialinės ekonomikos veiksmų planą laikantis 2015 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadų dėl „Socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimo“.

2.4.9. Per kitą daugiametės finansinės programos laikotarpį sprendžiant bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) finansavimo, modernizavimo ir supaprastinimo klausimus, ir toliau daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama ūkininkavimo modelių daigafunkciškumui, įvairovei ir tvarumui. Taip pat reikia daugiau mokslinių tyrimų ir skaitmeninio pastangų žemės ūkio sektoriuje.

2.4.10. EESRK ragina Komisiją pereiti prie labiau integruotos žemės ūkio ir maisto politikos, kartu atsižvelgti į būtinybę pereiti prie žiedinės ekonomikos ir smarkiai sumažinti maisto švaistymą. Komisija taip pat turėtų priimti teisės aktus, kad būtų nutraukta nesąžiningos prekybos praktika maisto tiekimo grandinėje.

2.4.11. Kad būtų galima sudaryti sąlygas tinkamam pramonės ir žemės ūkio vystymui ir atnaujinimui, politinė ir reguliavimo sistema siekiant piliečių gerovės turi užtikrinti stabilią ir nuspėjimą investavimo ir veiklos aplinką ir remtis geresnio reglamentavimo principais.

2.5. Tarptautinė prekyba

2.5.1. EESRK ragina vesti aktyvias ir sąžiningas prekybos derybas su tokiais partneriais, kaip Japonija, Mercosur ir ASEAN, ir sklandžiai įgyvendinti jau sudarytus susitarimus atsižvelgiant į ankstesnėse EESRK nuomonėse iškeltas problemas. Įgyvendinant Komisijos komunikatą „Prekyba visiems“, EESRK nuomone, svarbu subalansuotai ir skaidriai užbaigti derybas pasiekiant naudos verslui ir piliečiams, tuo pat metu apsaugant aplinkos, socialinius, darbo, vartotojų ir kitus standartus, o taip pat viešąsias paslaugas. Apskritai EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad derybos dėl prekybos susitarimų, jų įgyvendinimas ir stebėseną nuo pat pradžių būtų skaidrūs ir šiuose procesuose dalyvautų pilietinė visuomenė.

2.5.2. EESRK teigiamai vertina investuotojų ginčų sprendimo patobulinimus įvedant naują investuotojų ir valstybės ginčų sprendimą (ISDS) pakeisiančią sistemą, tačiau ragina Komisiją imtis tolesnių žingsnių, kad investicinių teismų sistema galėtų iš tiesų veikti kaip nepriklausoma tarptautinė teisminė institucija.

2.5.3. Dvišalės prekybos derybos neturėtų susilpninti ES išipareigojimų Pasaulio prekybos organizacijai (PPO) ar pasiryžimo sudaryti stiprų daugiašalį pasaulinį susitarimą. EESRK tikisi, kad, pavyzdžiui, žemės ūkio ir e. prekybos srityse,

bus aktyviai pratęstas 2017 m. PPO ministrų konferencijos darbas. Be to, būtina skubiai įvertinti, iš pilietinės visuomenės perspektyvos, rizikos veiksniai ir galimybės, kad būtų galima nuspręsti kokia kryptimi turėtų pasukti dabartinės daugiašalės derybos dėl prekybos paslaugomis susitarimo (TiSA) ir susitarimo dėl aplinkosaugos prekių. EESRK taip pat ragina skubiai priimti ir įgyvendinti ES prekybos apsaugos politikos reformas.

2.5.4. EESRK mano, jog svarbu užtikrinti prekybos politikos ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų, Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos ir ES vystomosios politikos nuoseklumą. Todėl reikėtų siekti, kad į prekybos susitarimus būtų įtraukti plataus užmojo prekybos ir darnaus vystymosi skyriai, kuriuose būtų numatyti stiprūs pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmai.

2.5.5. EESRK taip pat mano, kad pilietinė visuomenė turi stebėti visus susitarimų aspektus, įskaitant tuos, kurių nuostatose konkrečiai nenumatytas jungtinis stebėsenos organas su pilietinės visuomenės atstovais. Tokiam darbui EESRK patirtis suteikia ypatingą vertę.

2.5.6. Komitetas taip pat ragina surengti diskusijas su pilietine visuomene dėl siūlomo daugiašalio investicijų teismo poveikio vertinimo ir praktinio įgyvendinimo.

3. Europos socialinio matmens stiprinimas

3.1. Europos socialinių teisių ramstis

3.1.1. EESRK susipažino su Komisijos komunikatu dėl Europos socialinių teisių ramsčio, pasiūlymu dėl Deklaracijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio ir jį lydinčiomis teisėkūros ir ne teisėkūros iniciatyvomis. EESRK nagrinėja šiuos dokumentus ir atėjus laikui pateiks savo nuomones.

3.1.2. Kol kas EESRK norėtų priminti savo ankstesnę nuomonę dėl Europos socialinių teisių ramsčio⁽¹⁾, kurioje jis išdėstė bendruosius ramsčio vystymo tikslus, derinant teises ir neteises priemones, susijusias su darbo ateitimi, tinkamomis darbo sąlygomis, užimtumu, galiojančio ES socialinio *acquis* įgyvendinimo užtikrinimu, socialinėmis investicijomis ir kitomis sritimis. Komitetas pažymėjo, kad ramstis turėtų būti taikomas visoms valstybėms narėms ir pripažino, kad euro zonai gali prireikti ypatingų priemonių ar mechanizmų. Jis nurodė, kad Europos semestras ir nacionalines reformų programos turėtų tapti pagrindinėmis priemonėmis ramsčiui įgyvendinti ir stebėti bei paragino Europos semestruui nustatyti konkrečius kriterijus.

3.1.3. Darbo rinkose pagrindinės sąlygos turi būti tokios, kad būtų remiamos naujos ir įvairesnės karjeros galimybės. Profesiniame gyvenime reikalingos įvairios darbo jėgos samdymo ir darbo formos. Tam reikia užtikrinti tinkamą užimtumo apsaugą garantuojančių teisės aktų sistemą, kurioje būtų nustatyta sąžiningo darbo sąlygų visuma ir kuria būtų skatinamas įdarbinimas pagal visas darbo sutartis.

3.1.4. EESRK pabrėžia, kad, norint reaguoti į besikeičiančius igūdžių ir kompetencijų poreikius, būtina gerinti darbu paremtą švietimo sistemą, profesinį švietimą ir mokymą, mokymąsi visą gyvenimą, taip pat kvalifikacijos kėlimą ir perkvalifikavimą. Siekiant didesnio darbo rinkos įtraukumo, reikėtų ieškoti būdų užtikrinti sklandų perėjimą iš vienos darbo vietos į kitą ir įsidarbinimą po nedarbo ir mokslų.

3.1.5. Pripažindamas faktą, kad ES ateitis labai priklauso nuo jaunesnių kartų tikėjimo ES projektu, EESRK pabrėžia, kad Komisija turėtų dėti daugiau pastangų veiksmingai šalinti pagrindines jaunimo nedarbo ir atskirties priežastis.

3.1.6. Siekiant sustiprinti integracinį augimą ir socialinę sanglaudą, EESRK ragina imtis priemonių socialinių investicijų poreikiui patenkinti, t. y. investuoti į žmones ir į socialinę infrastruktūrą bei paslaugas. Daugiau dėmesio reikia skirti tam, kaip 2-ąjį J.-C. Juncker planą susieti su socialinių investicijų dokumentų rinkinio tikslais pasitelkus taip pat ESIF. Be to, Komitetas ragino parengti Europos socialinių investicijų paktą, kuriuo būtų remiamos socialinės reformos ir socialinės investicijos ir skatinama atnaujinti ekonominę, socialinę ir teritorinę konvergenciją. Metinėje augimo apžvalgoje taip pat turėtų būti pabrėžiamos socialinės investicijos.

⁽¹⁾ 2017 m. sausio 25 d. nuomonė dėl Komisijos komunikato *Pradedamos konsultacijos dėl Europos socialinių teisių ramsčio* (OL C 125, 2017 4 21, p. 10).

3.1.7. Europos socialinis fondas turėtų išlikti svarbi ESI fondų sudedamoji dalis ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų gyventojų grupių (pavyzdžiui, jaunimo, imigrantų, pabėgėlių ir neįgaliųjų) mokymosi skatinimui ir integravimui į darbo rinką. Naujieji „Erasmus“ procesai turi būti sistemingiau ir įtraukiau konsoliduojami ir perkelti. EESRK taip pat dar kartą ragina sudaryti galimybes visiems jaunuoliams pasinaudoti Europos mainų programomis.

3.1.8. Pripažindamas, kad skurdo mažinimas visų pirma yra valstybių narių kompetencija, EESRK pažymi, kad skurdo mažinimo klausimas turėtų būti sistemingai nagrinėjamas Europos semestro procese, turėtų būti toliau remiami orientacinių biudžetų, užtikrinančių orų gyvenimą, moksliniai tyrimai ir nustatyti palyginami ir bendri rodikliai, pavyzdžiui, dėl skurdo ir nelygybės, taip pat turi būti atliekami privalomi visų reformų darbotvarkių, kurios siūlomos nacionalinėse reformų programose ir konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose, socialinio poveikio vertinimai. EESRK taip pat rekomendavo sukurti integruotą Europos fondą kovai su skurdu ir socialine atskirtimi, remiantis patirtimi, įgyta panaudojant Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (EPLSAF) ir Europos socialinio fondo (ESF) lėšas. Be to, strategija „Europa 2020“ turėtų būti susieta su Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimu.

3.2. *Piliečių ir vartotojų teisės*

3.2.1. EESRK ragina Komisiją atidžiai stebėti, kaip laikomasi pagrindinių ES vertybių ir principų visose valstybėse narėse, ir stiprinti procedūras, skirtas demokratijai, teisei valstybei, pagrindinėms teisėms, žmogaus teisėms ir teisei kreiptis į teismą apsaugoti ir ginti.

3.2.2. Visuomenė yra suinteresuota vartotojų politika, todėl ji gali daryti poveikį žmonių išipareigojimui ES integracijos procesui. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad REFIT procese, skaitmeniniame pasaulyje ir užtikrinant produktų bei paslaugų saugą būtų įgyvendinamos ir gerbiamos vartotojų teisės. Komisija turėtų sustiprinti priemones, kuriomis siekiama pašalinti energijos nepriteklių ir su vartojimu susijusį skurdą ir padidinti maisto ir paslaugų prieinamumą visiems europiečiams. Be to, Komisija turėtų propaguoti su informavimu, švietimu ir dalyvavimu susijusias vartotojų teises ir jų teisę burtis į organizacijas, kad būtų atstovaujama jų interesams, kai kuriamos jiems itin svarbios taisyklės.

3.2.3. Komisija privalo užbaigti ES vartotojų politikos – kaip horizontaliosios pilietybės politikos – pagrindinių teisių ir neteisių priemonių peržiūrą ir turi pateikti naują veiksmų planą, kuriuo siekiama apsaugoti ir ginti vartotojus per ateinančius dešimt metų.

3.2.4. EESRK ragina Komisiją imtis visų tinkamų priemonių pasipriešinti lyčių diskriminacijai darbo rinkoje, švietimo srityje ir sprendimų priėmimo procese, taip pat smurtui dėl lyties. EESRK taip pat ragina Komisiją parengti mažumų ir pažeidžiamų grupių apsaugos darbotvarkę, skatinančią visapusiškai gerbti pagrindines teises ir laikytis nediskriminavimo principo. Komisija turėtų dėti daugiau pastangų, kad nebūtų blokuojama direktyva dėl vienodo požiūrio principų taikymo, ir spręsti klausimus, susijusius su pažeidžiamoje padėtyje esančių vaikų, moterų ir vyresnio amžiaus žmonių sąlygomis ir naujomis pažeidžiamumo formomis.

3.2.5. Komisija turėtų atnaujinti Europos strategiją dėl negalios laikydamosi JT neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijų ir įgyvendinti JT neįgaliųjų teisių konvenciją savo išorės politikoje ir programose, taip pat įdiegti visose valstybėse narėse pripažįstamą ES neįgaliojo kortelę. Be to, reikėtų pradėti pasirengimą 2020–2030 m. Europos darbotvarkei neįgaliųjų klausimais, o 2021-uosius – paskelbti Europos neįgaliųjų teisių metais.

3.2.6. Prieiga visiems turėtų būti integruota į bendrosios skaitmeninės rinkos iniciatyvas. Šiuo tikslu Komisija turėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų užbaigtos derybos su kitomis institucijomis dėl Europos prieinamumo akto. Keleivių teisės taip pat turėtų būti sustiprintos ypatingą dėmesį skiriant neįgaliesiems ir riboto judumo asmenims.

3.2.7. EESRK taip pat ragina Komisiją remti švietimo įstaigų veiklą visais lygmenimis, kad besimokantieji mokslinius faktus lengviau atskirtų nuo netikrų naujienų.

3.3. Migracija

3.3.1. EESRK pabrėžia, jog būtina pagalba pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams ir jų integracija. Jis pritaria veiksmingai bendros Europos prieglobsčio sistemos, pagal kurią būtų gerbiamos žmogaus teisės ir sukuriama tikrai bendra visų valstybių narių sistema, reformai. Komitetas taip pat rekomenduoja siekti pažangos pabėgėlių perkėlimo ir humanitarinių vizų srityje siekiant patenkinti tikruosius jų poreikius. Jis ragina Komisiją stebėti susitarimo dėl pabėgėlių paskirstymo valstybėms narėms įgyvendinimą.

3.3.2. Be to, Komitetas ragina peržiūrėti partnerystės susitarimus su trečiosiomis tranzito ir migracijos srautų kilmės šalimis, kad būtų gerbiamos žmogaus teisės ir tarptautinė teisė, ir parengti finansines priemones pagrindinėms migracijos priežastims šalinti.

3.3.3. Nors EESRK vertina Komisijos darbą, susijusį su teisėtos migracijos kanalais, įvertinant esamas direktyvas, tačiau ragina numatyti ilgesnės trukmės darbo migracijos valdymą, atnaujintų teisėto judumo kanalų planavimą ir keitimąsi informacija apie galimybes darbo rinkoje. Atsižvelgdamas į Europos demografinę struktūrą, EESRK pabrėžia, jog būtina pabėgėlių ir migrantų integravimo į darbo rinką sunkumus paversti galimybe. Investavimas į mokymą ir tinkamas paramos sistemas bus svarbiausias veiksnys, padėsiantis integracijai į darbo rinką, kad migrantai galėtų visapusiškai išnaudoti savo potencialą, taip panaudodami savo gebėjimus, verslumo dvasią ir dinamiškumą, kartu apskritai pripažindami įvairovės ir skirtingų kultūrų vertę mūsų visuomenėje.

3.3.4. EESRK mano, kad 2018-ieji – Europos kultūros paveldo metai – suteikia unikalią galimybę sutelkti visus dalyvius kovai su populizmu ir nacionalizmu ir skatinti pozityvų diskursą apie Europos ateitį. Šiuo požiūriu taip pat būtų galima didinti informuotumą apie tai, kad pabėgėlių ir migrantų atžvilgiu reikalingas tarpkultūrinis supratimas.

3.4. Vidaus saugumas ir išorės politika

3.4.1. EESRK ragina Komisiją tęsti įgyvendinimo priemones, įskaitant veiksmingą išorės sienų kontrolę, siekiant apsaugoti europiečius nuo grėsmių saugumui, pavyzdžiui, terorizmo, organizuoto nusikalstamumo ir kibernetinių nusikaltimų.

3.4.2. Be to, Komitetas mano, jog būtina stiprinti bendradarbiavimą gynybos srityje. Šiuo tikslu EESRK remia Europos gynybos sąjungos kūrimą ir palankiai vertina Europos gynybos veiksmų planą.

3.4.3. Atsižvelgdamas į dėl nenuspėjamos JAV politikos kylančius iššūkius ir stiprėjančio protekcionizmo ir vienašališkumo riziką, EESRK ragina ES tęsti su Visuotine ES strategija susijusį darbą remiant daugiašališkumą per Jungtinių Tautų organizaciją ir energingai užkertant kelią konfliktams ir sprendžiant tarptautines krizes. EESRK taip pat pabrėžia, jog būtina geriau koordinuoti valstybių narių tikslus, politiką ir išteklius, kad ES dalyvavimas pasaulio arenoje būtų veiksmingesnis.

3.4.4. ES vystomasis bendradarbiavimas turėtų būti grindžiamas Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimu. Savo vadovaujančiam vaidmeniui parodyti ES turėtų JT aukšto lygio politiniame forume pristatyti savanoriškai parengtą vidaus ir išorės veiklos įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus apžvalgą.

3.4.5. EESRK remia dialogui su socialiniais partneriais Europos kaimynystės politikos srityje skirtos platformos kūrimą siekiant geriau įvertinti darbo rinką ir ragina ES valstybes nares plėtoti bendrą Europos požiūrį į socialinės apsaugos sistemų koordinavimą tarp ES ir pietinių kaimyninių šalių. Kaimynystės politika turi nustatyti aiškią sąsają tarp nestabilumo ir skurdo, nelygybės ir galimybių stokos, kuri gali susilpninti atsparumą radikalizacijai ir kliudyti demokratizacijos procesui.

3.4.6. EESRK pabrėžia išorės ekonominių santykių ir tarptautinės diplomatijos svarbą siekiant išsaugoti ir sustiprinti stabilumą ir saugumą. Be to, Komitetas ragina ES visapusiškai pasinaudoti kultūros vaidmeniu tarptautiniuose santykiuose.

4. Perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos skatinimas

4.1. Žiedinės ekonomikos veiksmų planas turėtų būti įgyvendinamas integruotai, nuosekliai ir pasinaudojant galimybėmis suderinti ekonominius, socialinius ir aplinkos aspektus. EESRK ragina Komisiją skatinti į rinką orientuotą veiklą propaguojant inovacijas, palengvinant sąlygas pirmajam iniciatyvoms, įskaitant iniciatyvas atokiose ir miestų teritorijose, skatinant jų veiklos plėtrą ir užtikrinant palankią reguliavimo sistemą. Jis taip pat atkreipia dėmesį į žiedinės ekonomikos ir kitų „naujų ekonomikos modelių“ sąsajas.

4.2. Deramą dėmesį taip pat reikėtų skirti „tradicinės“ aplinkos politikos ir teisės aktų, apimančių atliekų tvarkymą ir oro, dirvožemio bei biologinės įvairovės apsaugą, įgyvendinimui. EESRK primygtinai ragina Komisiją tęsti šį darbą kaip aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros proceso dalį.

4.3. Klimato politikos tikslai iki 2030 m. turėtų būti įgyvendinti ekonomiškai kuo efektyviau. Todėl EESRK ragina Komisiją atlikti išsamų dabartinių mažo anglies dioksido kiekio technologijų politikos priemonių vertinimą, siekiant užtikrinti, kad priemonės yra tinkamos ir naudojamos veiksmingiausiu būdu.

4.4. Komisija taip pat turėtų apsvarstyti klimato klausimus klimato teisingumo požiūriu, t. y. atsižvelgdama į lygybės, žmogaus teisių, skurdo ir kitus klausimus.

4.5. Diplomacija klimato srityje išlieka svarbi ES užduotis kovojant su klimato kaita. Būtina priversti visus didžiuosius teršėjus išpareigoti siekti tikslų, kurie būtų bent jau ne žemesni nei ES. Be to, EESRK ragina Komisiją siekti anglies dioksido apmokestinimo, kad būtų sukurtos vienodos sąlygos atsižvelgiant į konkurentus už ES ribų.

4.6. EESRK ragina Komisiją parengti strategiją dėl didesnio indėlio klimato ir aplinkos srityje, t. y. dėl teigiamo pasaulinio poveikio. Tam reikalinga inovacijoms ir investicijoms palanki aplinka ir prekybai tinkamos sąlygos, kad būtų galima eksportuoti klimato srities sprendimus ir mažo anglies dioksido produktus. Tai būdas ES veiksmingai prisidėti sprendžiant klimato kaitos ir aplinkosaugos problemas ir daryti daug didesnę poveikį nei veikiant tik Sąjungos viduje.

5. Pilietinės visuomenės įgalėjimas, įtraukimas ir konsultavimasis su ja

5.1. EESRK pabrėžia lemiamą pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį kuriant, įgyvendinant ir stebint politiką visais etapais ir visais lygmenimis, įskaitant vietos lygmenį. Tam reikalingi kultūriniai pokyčiai ir pilietinės visuomenės vertės ES ir valstybių narių lygmeniu pripažinimas, kuris jau įtvirtintas ES sutarties 11 straipsnyje, pagal kurį ES institucijos skatina ir palengvina horizontalų ir vertikalų pilietinį dialogą, rengia plačias konsultacijas ir nustato pagrindą Europos piliečių iniciatyvoms. Tai yra papildomi procesai, nedarantys poveikio konsultacijoms su EESRK ir socialiniam dialogui.

5.2. EESRK atidžiai stebi struktūrinį dialogą ar konsultacinius forumus (pavyzdžiui, Žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platforma, Europos migracijos forumas) ir aktyviai juose dalyvauja suburdamas ir įtraukdamas pilietinės visuomenės organizacijas ir kitus ES institucijų ir valstybių narių dalyvius ir ragina remti jo iniciatyvas sukurti permąstymo platformą (lyčių lygibė transporto sektoriuje) ir institucijų forumą dėl piliečių dalyvavimo (pagal piliečių iniciatyvą). Kurdama tokias platformas kaip REFIT Komisija turėtų atsižvelgti į EESRK atstovavimą pagal Sutartyse numatytus Komiteto įgaliojimus ir taip užtikrinti, kad tai atspindėtų Komiteto sudėtį, kurią sudaro trys grupės.

5.3. Komisija, siekdama sužinoti plačiosios visuomenės, t. y. tiek organizacijų, tiek pavienių asmenų, nuomonę, kaip papildomą procesą pirmiau minėtoms iniciatyvoms neseniai sukūrė tikslinį interneto portalą „Contribute to law-making“. EESRK rekomenduoja Komisijai atskirti pilietinės visuomenės organizacijų indėlį nuo pavienių asmenų pateikto indėlio. Šiuo tikslu Komisija, bendradarbiaudama su EESRK, turėtų sudaryti suinteresuotųjų subjektų žemėlapi, kad remdamasi Skaidrumo registru nustatytų reprezentatyvias ir geografiniu požiūriu subalansuotas tikslines grupes. Be to, Komisija turėtų užtikrinti, kad atsakymams būtų taikomi kiekybiniai ir kokybiniai indeksai. Komisija taip pat turėtų nuolat stengtis gerinti skaidrumą, prieinamumą, grįžtamąją informaciją ir atskaitomybę dalyviams.

5.4. EESRK ragina Komisiją išplėtoti labiau strateginį požiūrį į šią praktiką, visų pirma remiantis instituciniu ir atstovavimo pagrindu, pasinaudojant jau esamų patariamųjų atstovaujamosios organų ištekliais Europos, nacionaliniu ir regionų lygmeniu. Šiuo tikslu Komisija turėtų glaudžiai bendradarbiauti su EESRK ir paprašyti tiriamosios nuomonės, kaip būtų galima veiksmingai organizuoti nuolatinį pilietinį dialogą, ir tuo pagrindu parengti konkretų komunikatą.

5.5. EESRK pabrėžia, kad reikia gerinti Europos piliečių iniciatyvos veiksmingumą atsižvelgiant į EK pirmininko pirmojo pavaduotojo F. Timmermans pranešimą apie Europos piliečių iniciatyvos peržiūrą, ir ieškoti naujų būdų, pavyzdžiui, naudoti skaitmenines priemones, didinti jaunimo ir ypač pažeidžiamų asmenų iniciatyvumą.

5.6. Galiausiai EESRK pripažįsta, kad Komisija atsižvelgė į daugelį EESRK indėlio į 2017 m. darbo programą aspektų. Tačiau taip pat yra dalykų, kurie nebuvo įtraukti, todėl jie pakartoti šiame dokumente. Dėl Komisijos 2018 m. darbo programos įgyvendinimo EESRK pasirengęs ateinančiais metais pateikti savo požiūrį ir dalyvauti su konkrečiomis iniciatyvomis susijusiame darbe.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija „Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities ir ne tik“

(2017/C 345/02)

2017 m. liepos 5–6 d. plenarinėje sesijoje (liepos 5 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią rezoliuciją 226 nariams balsavus už, 16 – prieš ir 15 susilaikius.

Bendro tikslo link**EESRK požiūris į Europos ateitį⁽¹⁾**

1. Europos visuomenė ir piliečiai nori patikimos, teisėtos ir atsparios ES. Daugiau kaip dešimtmetį ES patiria politinių, ekonominių ir socialinių sukrėtimų, o tai sukelia niūrias piliečių nuotaikas ir netikrumo jausmą. ES būtinos visa apimančios strategijos piliečių gerovei, patikimoms ir tvarioms investicijoms, kūrybiškumui ir verslumui skatinti, taip pat strategijos didėjančiam atotrūkiui tarp turtingųjų ir vargšų, skurdui bei turtinei nelygybei mažinti. Dabartinis ekonomikos atsigavimas jokiū būdu neturėtų būti pretekstas išlikti pasyviais. Priešingai, EESRK ragina apgalvotai ir darniai judėti į priekį siekiant sustiprinti pasitikėjimą, taip pat sutelkti dėmesį į apčiuopiamus rezultatus piliečiams ir į didžiulį Europos potencialą.

2. Reikia vengti nepagrįstų lūkesčių. Visų pirma, turėtų būti siekiama, kad ES būtų pajėgi užtikrinti visavertę lygias galimybes visiems. Ekonominiai, socialiniai ir aplinkos veiksniai yra tarpusavyje susiję. Žemynui turi būti sudarytos galimybės prisitaikyti prie gilių permainų proceso ir nuožmios pasaulinės konkurencijos bei veiksmingai formuoti globalizaciją remiantis ES vertybėmis.

3. Turi liautis „kaltas Briuselis“ žaidimas, kurį žaidė ir iki šiol žaidžia pernelyg daug veikėjų. Tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu būtinas bendras Europos institucijų ir įvairių suinteresuotųjų subjektų, taip pat ir socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų, įsipareigojimas. EESRK pabrėžia, kad ES sprendimų legitimumas galiausiai priklauso nuo demokratinio proceso kokybės.

4. Sėkmingai judėti į priekį galima tik tuo atveju, jeigu tai įkvepia *bendras tikslas*, kuris atspindi Sąjungos steigėjų lūkesčius ir kurie vėliau atsispindėjo visuose tolesniuose svarbiuose žingsniuose. ES turėtų sutelkti teisėkūros priemones, vadovavimo įgūdžius, turimą finansavimą ir bendradarbiavimą, kad ES galėtų daryti pažangą visais pageidaujama aspektais. Kelią rodo Lisabonos sutartis.

Baltojoje knygoje pateikti scenarijai

5. EESRK nemano, kad galimybė rinktis iš kelių scenarijų⁽²⁾ yra sėkmingas būdas skatinti siekti *bendro tikslo* ar būsimai raidos kryptiai nustatyti. Europa veiklą pradeda ne nuo nulio. Todėl Komisija turėtų pagrįsti savo pasiūlymus išsamiau ES istorijos – jos pasiekimų ir nesėkmių – kaip vertingo šaltinio ateičiai, tyrimu. Romos deklaracijoje priimti valstybių narių įsipareigojimai yra teigiamas ir palankus atskaitos taškas⁽³⁾. Joje išdėstyti penki valstybėms narėms skirti scenarijai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama instituciniams pokyčiams, todėl jie neturi tiesioginės reikšmės Europos piliečiams. Jie taip pat atrodo dirbtinai.

6. EESRK nuomone, 1–asis scenarijus, arba, jo požiūriu, trypciojimas vietoje, nėra išeitis. 5–asis scenarijus atrodo patraukliai daugeliui žmonių, tačiau dabartiniu metu yra nerealus. 2–asis scenarijus, kuriame visas dėmesys sutelktas į bendrą rinką, yra pernelyg ribotas. Pagal 4–ąjį scenarijų būtinas 27 valstybių narių susitarimas, dėl ko ES gali būti paralyžiuota ir kuriuo skatinamos išcentrinės tendencijos, keliančios grėsmę Sąjungos tikslams ir vertybėms. Pagal 3–iąjį scenarijų, diferencijuotos integracijos mechanizmai, pavyzdžiui, tvirtesnis bendradarbiavimas, galėtų būti naudinga priemonė kliūtims tam tikrose teritorijose įveikti ir teigiamam postūmiui ES integracijos procese paskatinti. Tačiau tai yra

⁽¹⁾ Ši rezoliucija, kurią Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė 2017 m. liepos 5 d. plenariniame posėdyje, parengta remiantis 2017 m. balandžio 4 d. Europos Komisijos pirmininko Jean-Claude Junckerio prašymu, kuriame EESRK prašoma išdėstyti Europos organizuotos pilietinės visuomenės idėjas ir prioritetus dėl tolesnio Europos Sąjungos vystymosi remiantis baltąja knyga dėl Europos ateities.

⁽²⁾ Žr. baltąją knygą dėl Europos ateities, 2017 m. kovo mėn.

⁽³⁾ 2017 m. kovo 25 d. 27 valstybių narių ir Europos Vadovų Tarybos, Europos Parlamento bei Europos Komisijos vadovų deklaracija: <http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2017/03/25-rome-declaration/>

priemonės politikos tikslams pasiekti, o ne pats savaimė tikslas. Nors jos turėtų būti rekomenduojamos kaip būdas paralyžiui arba kliūtims pageidaujama ES teisės aktų įgyvendinimui įveikti, EESRK taip pat pabrėžia, kad reikia skatinti konvergenciją Sąjungoje ir kovoti su susiskaldymu ir pasidalijimu. Todėl šalių lyderių arba katalizatorių sutarimas turėtų būti visada atviras *pageidaujantiems*, tačiau svarbiausia turėtų būti noras siekti *bendro tikslo*.

EESRK požiūris į ateitį

A. Metodas

7. Strateginės temos turėtų turėti bendrą perspektyvą, kad būtų išvengta *Europos à la carte* arba išcentrinių tendencijų grėsmės. EESRK rekomenduoja keisti sąlygas, kad valstybės galėtų geriau dalytis politine galia. Tai pirmiausia priklauso nuo politinės valios, taigi ji turėtų būti pagrindinis tikrų debatų dėl ateities klausimas.

8. Turėtų išnakyti tradicinis skirtumas tarp nacionalinio ir europinio lygmenų. Bendri iššūkiai ir persipynusios viso žemyno realijos pabrėžia *bendros misijos* būtinumą. Tam taip pat būtina pripažinti ir nacionalinę, ir Europos pilietybę. Formuojant politiką turi būti įtraukti ir dalyvauti visi visuomenės lygmenys. Tikslai turėtų būti bendri, o sprendimų ir politikos poveikis turėtų būti sistemingai vertinamas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis, kad būtų užsitikrinta piliečių parama.

9. Europos Parlamentas (EP) turi atlikti pagrindinį vaidmenį numatant tolesnę Europos raidos kryptį. Be to, labai svarbu skatinti nacionalinių parlamentų bendradarbiavimą, taip pat jų bendradarbiavimą su EP.

10. Pagrindiniai tikslai turi būti neatsiejami nuo valstybių narių susitarimo dėl:

- galutinių tikslų, bendrų priemonių ir terminų; labiausiai reikia bendro naratyvo, pagrįsto nuoseklumu, skaidrumu, matomumu ir, visų pirma, bendra komunikacija,
- pageidaujamos Tarybos reformos, užtikrinančios veiksmingumą ir skaidrumą, taip pat dėl nepriklausomos Komisijos tose srityse, kur ji turi išimtinę ir pasidalijamąją kompetenciją, kartu tvirtai akcentuojant Bendrijos metodą,
- tinkamos konsultavimosi su visais suinteresuotaisiais subjektais tvarkos būtinumo, taip pat teisingo teisinės valstybės principo įgyvendinimo.

B. Politikos sritys

11. Nepaisant to, kokia bus pasirinkta Europos raidos kryptis, EESRK nori darnios ir nuoseklios Europos Sąjungos. Daugelis dabartinių politikos sričių skirtos integracijai gilinti; tai – ilgalaikis procesas, kuriam EESRK visiškai pritaria. Dėl beveik jų visų EESRK visai neseniai pateikė išsamias pastabas ir pasiūlymus ateičiai.

12. Bendroji rinka ir visi jos ekonominiai ir socialiniai aspektai pagal darnaus vystymosi modelį yra esminė Europos integracijos jungiamoji grandis. Ji turėtų užtikrinti tikrai vienodas veiklos sąlygas. Be to, EPS buvo laikoma ryžtingu žingsniu į priekį. Tačiau, nepaisant padarytos išpūdingos pažangos, jos struktūra tebėra pažeidžiama. EPS yra būsimų ES permainių centre, todėl jos stiprinimas yra esminės svarbos. EESRK pasisako už laipsnišką politinės sąjungos, apimančios makroekonominės ir mikroekonominės priemones ir nuostatas, taip pat socialinį aspektą, kūrimą. Galutiniam EPS sukūrimui būtinas tikras ES ekonomikos valdymas, įskaitant ES finansų sektoriaus valdymą ir gerai organizuotas reformas atitinkamose valstybėse narėse, ir bendras požiūris į darbo rinkos politiką. Geresnis valdymas turi padėti tvirtesnę pagrindą didesnei konvergencijai ir solidarumui visoje euro zonoje. Šiuo požiūriu gali būti naudingos labai kompetentingos ES viešosios paslaugos. euro zona turėtų pradėti glaudesnę bendradarbiavimą kitose srityse.

13. EESRK taip pat pabrėžia, kad reikia siekti darnesnio valdymo, gilesnės integracijos ir tvirto valstybių narių įsipareigojimo šiose srityse:

- suderinta Europos pramonės politika, pagrįsta sąžininga konkurencija – taip pat neskatinanti mokesčių slėpimo – privalo užtikrinti bendrą, o ne nacionalinį požiūrį į sąlygų gerinimą visoje Europoje siekiant skatinti konkurencingumą socialinės rinkos ekonomikoje, visiems suinteresuotiesiems subjektams atsakingai dalyvaujant bendrai sutartuose dialoguose, taip pat sudarant palankesnes sąlygas investicijoms (programoms) ir remiant MVĮ,
- didesnės socialinės konvergencijos – kartu su ekonomine konvergencija – skatinimas užimtumo ir socialinių rezultatų požiūriais, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį ir nepažeidžiant nacionalinės kompetencijos sričių,
- tinkamai valdoma energetikos sąjunga, kuri yra būtina tinkamai bendrai rinkai ir energetiniam saugumui,
- į ateitį orientuota europinė kovos su klimato kaita strategija ir teisės aktų sistema, pagrįsta Paryžiaus susitarimu ir visos Europos indėliu į tarptautinius susitarimus dėl klimato, ir Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. rėmimas visose ES politikos srityse,
- bendroji skaitmeninė rinka kaip svarbus konkurencingumo ateityje elementas, skatinanti kurti kokybiškas darbo vietas, kartu atsižvelgiant į tikėtiną skaitmeninių pokyčių poveikį užimtumui ir darbo rinkai,
- sustiprinta Europos masto technologijų, mokslinių tyrimų ir inovacijų strategija,
- (daugiašalės) prekybos politika turėtų skaidriomis derybomis užtikrinti atviras rinkas ir socialinį bei aplinkos tvarumą, taip pat pabrėžti lygybę plėtojant prekybos santykius, siekiant apsaugoti Europos interesus pasaulyje stiprėjant protekcionistinėms tendencijoms,
- Europos vartotojų politika, kaip piliečiams svarbi politika.

14. EESRK nuomone, socialiniai ir švietimo klausimai turi būti taip pat sistemingiau sprendžiami ES lygmeniu siekiant rasti įtikinamų sprendimų. Socialinei apsaugai ir švietimui dažniausia taikomas subsidarumo principas, todėl šios sritys patenka į nacionalinių teisės aktų taikymo sritį ir sprendimų priėmimo procesus, kuriuose paprastai aktyviai dalyvauja socialiniai partneriai. Socialinių reikalų srityje ES ir valstybių narių pasidalijamoji kompetencija turi būti taikoma geriau. Atsižvelgiant į padidėjusią įtampą darbo rinkoje, visų pirma susijusią su skaitmenine revoliucija, darbo rinkų struktūriniais trūkumais ir globalizacija, EESRK ragina imtis matomų Europos masto veiksmų siekiant didinti kai kurių socialinių ir darbo sąlygų konvergenciją, kartu padedančių skatinti kurti kokybiškas darbo vietas, sąžiningą judumą ir pozityvų piliečių požiūrį. Būtina skirti ypatingą dėmesį jaunimui ir jaunimo nedarbui. Ne mažiau svarbus ir socialinių partnerių, plačiosios pilietinės visuomenės ir socialinio dialogo vaidmuo.

15. Būtina didesnė ekonominė ir socialinė konvergencija ES. Vis dėlto socialinėse sistemose reikia atsižvelgti į nacionalinių ekonomikų, kultūros ir tradicijų skirtingumą. EESRK pabrėžia, kad ES turėtų užimti ne stebėtojos poziciją, o prisiimti tinkamai apibrėžtą atsakomybę. Prieš nustatant bendrą raidos kryptį, pirmiausia reikia socialinių partnerių (ir kitų suinteresuotųjų subjektų) tikrų diskusijų. Be to, EESRK pažymi, jog svarbu, kad valstybės narės veiksmingai įgyvendintų ES socialinės srities direktyvas.

16. Švietimui taip pat yra taikomas subsidarumo principas. Tačiau negalima paneigti, kad socialinė ir ekonominė Europos ateitis ir piliečių dalyvavimas glaudžiai siejasi su šiuolaikinėmis švietimo ir mokymo sistemomis visais lygmenimis. Jaunosios kartos ateitis labai priklauso nuo švietimo. Įgūdžiai yra labai svarbūs tiek jauniems, tiek vyresnės kartos žmonėms. Todėl ES turi aktyviai dalyvauti šiuo metu vykstančiame modernizavimo procese. Švietimui taip pat tenka svarbus vaidmuo komunikuojant apie Europą: EESRK pabrėžia, jog pradinėse ir vidurinėse mokyklose reikia tinkamos informacijos ir švietimo apie ES, įskaitant europines vertybes ir Europos pilietybę.

17. Turi būti atkurtas laisvas asmenų judėjimas Šengeno erdvėje. Tai reiškia, kad turi būti veiksmingiau kontroliuojamos bendros sienos. Be to, būtina kovoti su išaugusiu tarptautiniu terorizmu, nusinešančiu žmonių gyvybes, taip pat su kibernetiniais nusikaltimais – rimta visuomenės nesaugumo jausmo priežastimi. Labiau nei bet kada būtinas policijos pajėgų ir teisminių institucijų bendradarbiavimas.

18. Šios sritys tiesiogiai susijusios su užsienio politika ir žlungančių valstybių bei pilietinių karų Europos kaimyninėse šalyse keliamą rimtą problemą, taip pat su jų sukeltais migracijos srautais, pastaruju metu užgožiančiais visas kitas Europos problemas. EESRK palaiko bendrą migracijos politiką, kuri suteikia pabėgėliams apsaugą pagal tarptautinę teisę, bendrą prieglobsčio sistemą, veiksmus, skirtus kovoti su neteisėta migracija ir prekyba žmonėmis, bei propaguoja teisėtus patekimo į ES būdus. Be to, ES turi sukurti tinkamą partnerystę su kaimyninėmis šalimis, visų pirma ji turi iš naujo pradėti įgyvendinti tikrą Europos ir Viduržemio jūros regiono politiką.

19. Europos uždavinys – rūpintis savo reikalais labiau nei bet kada nuo 1945 m. Santykiai su NATO ir Jungtinėmis Valstijomis ir veiksmingas bendras Europos problemų, susijusių su Europos Sąjungos kaimynystėje kylančiomis problemomis, valdymas reikalauja nedelsiant stiprinti ES bendrą užsienio ir saugumo politiką, nuo kurios neišvengiamai priklausys sėkmingo vidaus ir išorės saugumo lygis.

2017 m. liepos 5 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

527-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. LIEPOS 5–6 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES MVĮ politikos veiksmingumo gerinimas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2017/C 345/03)

Pranešėja **Milena ANGELOVA**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 1 21
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 6
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	157/1/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina tai, kad MVĮ skiriamas didžiausias dėmesys ES ekonominėje politikoje. Vertina ir tai, kad pastarąjį dešimtmetį buvo priimta nemažai teisės aktų ir skirta daug lėšų MVĮ remti. Tačiau EESRK pritaria dažnai MVĮ bendruomenės reiškiamai nuomonei, kad vis dar esama didelių MVĮ politikos sričių parengimo ir įgyvendinimo trūkumų, kurie iš esmės kenkia paramos priemonių veiksmingumui.

1.2. EESRK pastarojo meto atliktuose tyrimuose⁽¹⁾ nustatyta, kad pagal ES MVĮ politiką ir dabartinius paramos mechanizmus daug Europos MVĮ priskiriama vienalytei grupei ir, deja, neatsižvelgiama į skirtingus įmonių pogrupių, kurie patenka į MVĮ apibrėžties taikymo sritį, poreikius. Specialiai pritaikytų paramos mechanizmų pavyzdžių yra palyginti maži. Plėtojant ES MVĮ politiką yra vadovaujamosi „vienu visiems tinkamu“ požiūriu, ir tai yra rimta problema, kuri užkerta kelią pasiekti pageidaujama poveikį MVĮ įgyvendinant joms skirtą politiką⁽²⁾. Todėl labai rekomenduojama imtis geresnės MVĮ politikos rinkodaros, kartu tiksliau nustatant MVĮ poreikius ir nepamirštant būsimų viešų konsultacijų dėl MVĮ apibrėžties svarbos.

1.3. EESRK įspėja, kad, nepaisant nuolatinių ES lygmeniu dedamų pastangų sumažinti administracinę naštą, ES MVĮ politikoje ir taikomuose paramos mechanizmuose, vis dar vyrauja biurokratinis požiūris ir sudėtingos administracinės taisyklės. ES MVĮ dažnai tenka suprasti, kad atsakingi pareigūnai neturi jokie supratimo, kaip jų įmonės iš tikrųjų veikia.

⁽¹⁾ EESRK tyrimas „2007–2015 m. ES MVĮ politikos veiksmingumo vertinimas“ (angl. *Assessment of the effectiveness of the ES's SMEs policies 2007–2015*) (2017 m. sausio mėn.); EESRK tyrimas „MVĮ ir vidutinės kapitalizacijos įmonių galimybės gauti finansavimą 2014–2020 m. laikotarpiu. Galimybės ir iššūkiai“ (2015 m. gegužės mėn.), toliau – EESRK tyrimai.

⁽²⁾ Paskolų garantijų priemonę ir visos programos COSME finansinės priemonės yra geras pritaikytų paramos mechanizmų pavyzdys.

Dauguma ES paramos mechanizmų, atrodo, nėra pritaikyti tam, kad galėtų reaguoti į vis stiprėjančią MVĮ reikalavimą priimti greitus, aiškius ir veiksmingus sprendimus.

1.4. EESRK yra susirūpinęs, kad dauguma MVĮ (daugiausia – mažų ir labai mažų įmonių) dėl komunikavimo spragų nieko nežino apie šias paramos priemones ir tinklus. Šią padėtį ištaisyti būtų galima dedant daugiau pastangų informuotumui didinti, teikiant daugiau paramos, kad daugiau MVĮ galėtų susipažinti su reikiama informacija, oficialioms institucijoms labiau bendradarbiaujant nacionaliniu ir regionų lygmeniu su vietos tarpininkais, kurie specializuojasi darbo su MVĮ srityje (darbdavių ir MVĮ asociacijų, prekybos rūmų), taip pat teikiant daugiau paramos, kuri būtų patogi naudotojui bei pritaikyta įmonių poreikiams. Dauguma siūlomų priemonių pagal jų struktūrą ir turinį yra pernelyg sudėtingos, neaiškios ir biurokratinės, kad atitektų MVĮ poreikiams. Siekiant spręsti šią problemą, EESRK ragina Europos Komisiją (EK) ir valstybes nares geriau išnaudoti Europos semestrą, sistemingai ir visur taikyti partnerystės principą⁽³⁾ ir privalomai įtraukti MVĮ atstovaujančias organizacijas Europos, nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis rengiant, įgyvendinant ir stebint MVĮ politiką ir paramos priemones. Konkretiems šalims skirtose rekomendacijose nuosekliai daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama paramos MVĮ politikai, siekiant užtikrinti tinkamą parengimą, veiksmingą įgyvendinimą ir rezultatų kokybinį bei kiekybinį įvertinimą.

1.5. EESRK apgailestauja, kad ES MVĮ politikos pažangos vertinimo procesas išlieka susiskaidęs. Nors MVĮ veikla yra visapusiškai registruojama, ES paramos priemonių poveikis šiai veiklai ir mastas, kiek MVĮ plėtros pokyčiai gali būti priskiriami šių priemonių poveikiui, nėra registruojami. Turima informacija dažniausiai būna kiekybinė ir nesuteikia jokios kokybinės informacijos, todėl ir nėra pagrindo tinkamai įvertinti politikos ir paramos priemonių veiksmingumą ir efektyvumą⁽⁴⁾.

1.6. Remdamasis savo ankstesnėmis nuomonėmis, EESRK reiškia susirūpinimą, kad Europos iniciatyvos *Small Business Act* įgyvendinimas dar toli gražu nebaigtas⁽⁵⁾. Pasiekimai įvairiose srityse yra labai skirtingi – prastesnių rezultatų pasiekta verslumo, bendrosios rinkos ir galimybių gauti finansavimą srityse. Padėtis įgūdžių ir inovacijų bei valstybinių ir viešųjų pirkimų srityse nuo 2008 m. iš esmės pablogėjo⁽⁶⁾. Akivaizdu, kad reikėtų skatinti valstybes nares imtis reikiamų priemonių, kad rengdamos ir įgyvendindamos poveikį MVĮ turinčią politiką ir teisės aktus jos remtųsi *Small Business Act*.

1.7. **Konkrečios rekomendacijos**

1.7.1. ES MVĮ politikoje turėtų būti pripažįstamas Europos MVĮ nevienalytiškumas ir įvairovė. Reikėtų ištirti konkrečius labai mažų įmonių, šeimos ir „tradicinių“ įmonių, socialinių įmonių, laisvųjų profesijų, savarankiškai dirbančių asmenų ir kitų konkrečių grupių, turinčių pakankamai skirtingas teises formas ir veiklos modelius, poreikius, kad būtų suteiktos atitinkamos, jų augimą skatinančios politikos priemonės.

1.7.2. EESRK siūlo EK įvertinti, ar dabartinė MVĮ apibrėžtis atitinka jų įvairialypiškumą, sektoriaus dinamiką, ypatumus ir įvairovę pastarąjį dešimtmetį⁽⁷⁾. EESRK ragina parengti aiškia, suderintą ir nuoseklią horizontaliąją, MVĮ skirtą politiką, grindžiamą daugiamečiu veiksmų planu.

1.7.3. ES MVĮ paramos priemonės turėtų būti parengtos „verslo kalba“, kad atitektų augimo ir užimtumo skatinimo tikslą. Siekiant supaprastinti pernelyg sudėtingus paramos mechanizmus, svarbu ieškoti MVĮ organizacijų pagalbos ir patarimo, nes jos geriausiai žino MVĮ poreikius, kad ES MVĮ politika būtų atsižvelgta į verslo interesus. Šiuo požiūriu, MVĮ laiko nacionalinius socialinius partnerius svarbiais veikėjais, galinčiais turėti pozityvios įtakos perduodant MVĮ nuomonę,

⁽³⁾ Pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 5 straipsnį, toliau išplėtotą Reglamente Nr. 240/2014.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp2_final_en.pdf, p. 31.

⁽⁵⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 49; OL C 181, 2012 6 21, p. 125.

⁽⁶⁾ 2016 informacijos suvestinė „Small Business Act“. SBA profilis. Rezultatų vertinimas pagal SBA rodiklius.

⁽⁷⁾ Pavyzdžiui, JAV Smulkiojo verslo administracija nustato kriterijus, kurie turi būti grindžiami ne tik nuosavybės struktūra, įplaukėmis ir darbuotojų skaičiumi, bet ir įmonės ekonomine veikla. Taip lengviau taikyti atitinkamą pramonės politiką.

kaip pagerinti MVĮ skatinimo politiką, ir ragina juos labiau įtraukti į nacionalines reformų programas. Todėl reikėtų stiprinti socialinių partnerių, taip pat MVĮ asociacijų, prekybos ir pramonės rūmų ir kitų MVĮ tarpinių organizacijų vaidmenį.

1.7.4. Įgyvendinant ES MVĮ politiką daugiau dėmesio reikėtų skirti MVĮ, ypač pažeidžiamiausių pogrupių, t. y. vieno asmens įmonių, labai mažų įmonių, mažą inovacinį potencialą turinčių tradicinių įmonių, atokiuose regionuose esančių įmonių ir pan. ⁽⁸⁾, informavimui apie galimą paramą. Reikėtų išsaugoti ir populiarinti pagrindinius paramos tinklus, taip pat padaryti juos patrauklesnius ir visapusiškesnius MVĮ atžvilgiu. Europos Komisijai reikėtų atidžiai įvertinti esamų rėmimo tinklų koordinavimo bendroje vieno langelio principu paremtoje sistemoje užtikrinimo galimybes, atsižvelgiant į padėtį kiekvienoje valstybėje narėje.

1.7.5. Labai svarbu sukurti stiprią keleto suinteresuotųjų subjektų partnerystę – MVĮ platformas – su socialiniais partneriais ir viešaisiais bei privačiais suinteresuotaisiais subjektais, kurie sprendžia MVĮ problemas nacionaliniu ir regionų lygmenimis. Bendradarbiavimo su MVĮ organizacijomis, kurios geriausiai pritaikytos prie MVĮ poreikių, ypač nacionaliniu ir regionų lygmenimis, stiprinimas yra labai svarbus siekiant įveikti komunikacijos atotrūkį tarp MVĮ ir ES paramos mechanizmų. Be to, atsirastų galimybė sukurti naują ir veiksmingą būdą, kaip pasiekti MVĮ naudojantis vietiniais darbdavių organizacijų, prekybos ir ekonomikos rūmų ir MVĮ asociacijų ir profesinių ar sektorinių organizacijų padaliniais kaip pagrindiniais tarpininkais populiarinant ir stiprinant turimas paramos priemones.

1.7.6. MVĮ geriausi rezultatai pasiekiami tuomet, kai vietos valdžios institucijos bendradarbiauja su MVĮ organizacijomis rengiant ir įgyvendinant politiką. Dabartinė tendencija, kai tarpininkais dažniausiai pasirenkami bankai, iš esmės nėra geriausias sprendimas. Bankai turėtų būti finansiniai tarpininkai, bet visai kitais aspektais (politikos rengimas, informavimas, viešinimas ir kt.), labiau tiktų MVĮ atstovaujančios organizacijos. Todėl EESRK ragina EK parengti priemones, kuriomis būtų remiamos MVĮ organizacijos įgyvendinant MVĮ politiką ir skleidžiant MVĮ aktualią informaciją, be kita ko, teikiant finansinę paramą joms.

1.7.7. EESRK ragina, kad iniciatyva *Small Business Act* ir du jos principai – „pirmiausia galvoti apie mažuosius“ ir „tik vieną kartą“ – taptų teisiškai privalomi. Tačiau taikant principą „tik vieną kartą“ neturėtų būti trukdoma priimančiosioms šalims patikrinti būtinus teisinius ir profesinius reikalavimus verslui vykdyti. Partnerystės principas turėtų būti taikomas visoms teisėkūros procedūroms, tiesiogiai ar netiesiogiai darančioms poveikį MVĮ. Iš esmės primygtinai patariama kasmet rengti MVĮ platformų posėdžius ES ir valstybių narių lygmeniu.

2. MVĮ – ES ekonominės politikos dėmesio centre

2.1. ES MVĮ paramos politika ⁽⁹⁾ yra reikalinga tam, kad, priešingai nei yra daugelyje pasaulio šalių, Europos MVĮ turi laikytis taisyklių tiek nacionaliniu, tiek ES lygmeniu – dažnai tokios taisyklės priimančiosios realiai nesitariant su MVĮ atstovaujančiomis organizacijomis, taip prieštaraujant principui „visų pirma galvokime apie mažuosius“. Nepaisant ribotų MVĮ žmogiškųjų ir techninių išteklių, tai iš esmės padidina verslui vykdyti reikalingas pastangas ir sąnaudas.

2.2. 2008 m. EK paskelbė principus „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir „tik vieną kartą“, kurie yra ryžtingas žingsnis skatinant 23 mln. Europos MVĮ konkurencingumą ir gerinant verslo aplinką ⁽¹⁰⁾. EESRK tvirtai remia šį siekį ⁽¹¹⁾, tačiau išspėja, kad, jei SBA nebus teisiškai privaloma ir visais valdymo lygmenimis – ES, valstybės narės ir regionai neprivalės laikytis šios iniciatyvos ir ji liks tik politine deklaracija.

⁽⁸⁾ Įvairios MVĮ dimensijos labai gerai aprašytos http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp2_final_en.pdf, p. 20.

⁽⁹⁾ 2000 m. Europos mažųjų įmonių chartija

⁽¹⁰⁾ COM(2008) 394 final.

⁽¹¹⁾ OL C 27, 2009 2 3, p. 7; OL C 224, 2008 8 30, p. 32; OL C 182, 2009 8 4, p. 30.

2.3. SBA įgyvendinimas buvo įvertintas ir atnaujintas 2011 m.⁽¹²⁾, tačiau išvados apie realų poveikį teikė mažai vilčių ir reikėjo dėti daugiau pastangų⁽¹³⁾. EESRK pakartotinai teikė pasiūlymus, kaip pagerinti MVĮ politikos veiksmingumą⁽¹⁴⁾. Šiuo metu poveikį MVĮ daro visos ES politikos sritys, todėl reikalinga parengti ir veiksmingai bei efektyviai įgyvendinti tikrą horizontalią, matomą, koordinuotą ir nuoseklią politiką⁽¹⁵⁾.

2.4. MVĮ politikoje neatsižvelgiama į skirtingų kategorijų MVĮ skirtingus poreikius. Siekiant veiksmingiau parengti ir įgyvendinti politiką, reikalinga daugiau dėti informavimo pastangų, kad būtų galima tiksliau atskirti jų adresatus ir tiksliau nustatyti bei pritaikyti siūlomus sprendimus prie jų konkrečių poreikių. Segmentavimo kriterijai galėtų būti grindžiami ne tik dydžiu (pvz., kuo mažesnė įmonė, tuo jai sunkiau gauti finansavimą ir tuo jai reikalingesnės yra konsultacijos, ugdomasis vadovavimas ir kuravimas), bet ir vietove (miestai ir miesteliai ir atokios kaimo vietovės), gyvavimo ciklo etapu (pradedančioji įmonė, veiklą plečianti įmonė), sektoriumi (pramonės, prekybos, žemės ūkio, turizmo ir t. t.) ir kt.

2.5. Jau yra atliktas svarbus „Small Business Act“ peržiūros parengiamasis darbas. Programa REFIT ėmėsi labai reikalingų ES teisės aktų sistemos patobulinimų, siekiant sumažinti administracines kliūtis. Bėgant metams, galiojančių ES teisės aktų skaičius išaugo iki 19 875 dokumentų⁽¹⁶⁾. Iš jų 1 527 dokumentuose yra su MVĮ susijusių nuostatų; daugiausia jų yra šių sričių dokumentuose: valstybės pagalbos (343), konkurencijos (293), vidaus rinkos (217), mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (133) ir biudžeto (117) dokumentuose.

2.6. Naujausiuose EESRK tyrimuose nustatyta, kad, nepaisant įvairių vykdomų iniciatyvų, ES MVĮ politika turi būti iš esmės peržiūreta, siekiant įvairinti paramos priemones, supaprastinti taikomas taisykles ir optimizuoti bendravimą ir bendradarbiavimą su MVĮ bei MVĮ organizacijomis, kad būtų galima veiksmingai reaguoti į MVĮ įvairovę ir skirtingus jų poreikius. Regionų ir teritorijų vaidmuo įgyvendinant ES politiką ir teisės aktus, visų pirma MVĮ, nuolat didėja⁽¹⁷⁾.

3. MVĮ paramos politika. Iššūkiai ir galimybės

3.1. MVĮ susiduria su vis didesniais įvairiausiais iššūkiais:

- nuolat stiprėjančia konkurencija ir rinkų globalizacija,
- naujais verslo modeliais, kurie atsiranda vystant naujas technologijas, pavyzdžiui, plačiai paplitusiu skaitmeninimu (Pramonė 4.0) ir žiedine ekonomika bei dalijimosi ekonomika,
- įgūdžių turinčios ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumu, kuris atsirado dėl demografinės krizės Europoje, gyventojų senėjimo ir migracijos.

3.2. MVĮ yra labai nevienalytės ir skirtingos. Jos gali būti diferencijuojamos pagal dydį, gyvavimo ciklo etapą, vietovę, nuosavybės rūšį, veiklos sektorių, kt. ir paramos poreikiai gali būti labai skirtingi, priklausomai nuo to, kokiam konkrečiam pasegmenčiui MVĮ priklauso. Specialią grupę, kuriai reikia taikyti specialų režimą, yra „vieno asmens įmonės“ (beveik 50 % visų MVĮ) ir kurioms paramos priemonės beveik nepriklauso. Siekiant padėti šiai pažeidžiamiausiai MVĮ grupei gyvuoti ir klestėti, fiktyvaus savarankiško darbo problema turėtų būti tinkamai sprendžiama.

3.3. Atsižvelgiant į tai, požiūris, kad skatinimo politika turi būti rengiama tik pagal remiamų įmonių dydį, gali būti pasenęs ir pernelyg platus – taip nepaisoma įvairių MVĮ grupių skirtingų poreikių. EESRK savo nuomonėse nuolat pabrėžia, kad Europoje reikia tikslingesnės ir tiksliau apibrėžtos MVĮ skatinimo politikos⁽¹⁸⁾, taip pat būtina naujai įvertinti MVĮ

⁽¹²⁾ COM(2011) 78 final.

⁽¹³⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 51.

⁽¹⁴⁾ OL C 229, 2012 7 31, p. 49, OL C 181, 2012 6 21, p. 125.

⁽¹⁵⁾ <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/final-joint-declaration—horizontal-sme-policy.pdf>

⁽¹⁶⁾ Susitarimai, direktyvos, reglamentai ir sprendimai.

⁽¹⁷⁾ Europos regionų komiteto nuomone, daugiau nei 85 % ES teisės aktų taikoma teritoriniu lygmeniu.

⁽¹⁸⁾ ECO/372, informacinis pranešimas dar nepaskelbtas OL (OL C 13, 2016 1 15, p. 8, OL C 383, 2015 11 17, p. 64).

apibrėžti, kad geriau išryškėtų MVĮ įvairovė ir skirtumai tarp valstybių narių⁽¹⁹⁾. EESRK ragina Europos Komisiją pradėti konsultacijas dėl MVĮ apibrėžties. Tokių konsultacijų metu reikėtų įvertinti, kaip apibrėžtis taikoma įgyvendinant MVĮ politikos priemones mažoms, labai mažoms ir vidutinėms įmonėms.

3.4. Paramos priemonių atitiktis MVĮ poreikiams

3.4.1. MVĮ paramos priemonės turi būti vertinamos pagal tikrąjį jų poveikį gerinant MVĮ padėtį ir jei jos konkrečiai atitinka SBA nurodytus principus. EESRK mano, kad būtina atlikti išsamų ES lėšų investavimo efektyvumo ir veiksmingumo kokybinį vertinimą, valstybės narės turi dėti daugiau pastangų įgyvendinant principus „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir „tik vieną kartą“ nacionaliniu ir regionų lygmenimis, kas turėtų būti privaloma visais lygmenimis⁽²⁰⁾.

3.4.2. Principas „visų pirma galvokime apie mažuosius“ ir SBA principai nėra išsamiai aptarti J.-C. Junckerio plane. Tam tikru mastu jie pateikti programose „Horizontas 2020“ ir COSME, tačiau turėtų būti geriau įgyvendinami praktiškai. EESRK ragina ES politikos formuotojus apsarstyti SBA principus visuose ES teisės aktuose, kurie galėtų turėti tiesioginį ar netiesioginį poveikį MVĮ.

3.4.3. Pastaraisiais metais dėl krizės sumažėjo kreditų ir statybų bei nuomos kainos. Kartu su keletu naujų tikslinių priemonių, tai atveria puikias galimybes pradedančiosioms įmonėms, tačiau įmonių veiklos plėtros etapas dažniausiai būna menkai remiamas. Todėl EESRK palankiai vertina naują EK iniciatyvą spręsti šią problemą⁽²¹⁾.

3.4.4. Bankų paskolos išlieka svarbiausiu MVĮ finansavimo šaltiniu, tačiau daugeliui MVĮ vis dar sudėtinga gauti finansavimą iš banko dėl menko bankų balanso, ECB pinigų politikos nedidelio poveikio kai kuriose šalyse ir santykinai didelių kliūčių, kurios kyla dėl reikalavimų garantijoms. Rinkos sektoriaus finansavimas per privataus kapitalo fondus, rizikos kapitalą, obligacijų emisiją ir specializuotiems rinkos segmentams skirtas nuosavybės priemones, ir sutelktinis finansavimas tampa vis svarbesni, bet dauguma MVĮ tebėra nepasirengusios pasinaudoti šiomis galimybėmis⁽²²⁾. MVĮ reikia tinkamų gairių dėl terminų, išsamios informacijos ir paramos, kad tos galimybės būtų išanalizuotos. Remiantis EESRK tyrimu, labai daug MVĮ nežino apie paramos pagal ESIF dotacijų programas galimybes arba apie galimybę prašyti finansavimo iš investicinių fondų, kuriuos remia ES fondai.

3.4.5. Atlikus atrankinį tyrimą paaiškėjo, kad paramos priemonių tikslai ir prioritetai ne visada atitinka svarbiausius MVĮ poreikius⁽²³⁾, o viena iš priežasčių – nepripažinimas, kad tarp valstybių narių vis dar esama didelių skirtumų. Pavyzdžiui, pateikimas į naujas rinkas yra nurodomas kaip vienas rimčiausių MVĮ iššūkių, visų pirma turint omenyje pietinės Europos įmonės, o didžiąją dalį paramos, skirtos pagerinti patekimą į rinkas, taip pat ir į tarptautines rinkas, gauna šiaurinės Europos įmonės. Tai akivaizdžiai rodo, kad MVĮ poreikiai nacionaliniu lygmeniu gerokai skiriasi, todėl kyla klausimas, kad, kuriant visai Europai skirtas priemones, galbūt daugiau dėmesio reikėtų skirti atskiriems aspektams. Tokiai nuomonei taip pat pritariama 2014–2015 m. Europos MVĮ metinėje ataskaitoje⁽²⁴⁾, kurioje nurodyta, kad šios srities rodikliai iš esmės yra

⁽¹⁹⁾ Bendra MVĮ apibrėžtis pateikta ES rekomendacijoje 2003/361. Kita MVĮ apibrėžtis yra pateikta 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2014/65/ES ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/34/ES. (OL C 383, 2015 11 17, p. 64).

⁽²⁰⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 94.

⁽²¹⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2016:733:FIN>.

⁽²²⁾ OL C 388, 1994 12 31, p. 14.

⁽²³⁾ Tyrimą atliko EESRK, Europos amatų, mažų ir vidutinių įmonių asociacijos (UEAPME), Europos viešasis paslaugas teikiančių darbdavių ir įmonių centro (CEEP) ir Bulgarijos pramonės kapitalo asociacijos (BICA) nariai 2016 m. balandžio–gegužės mėn. Rezultatai buvo išanalizuoti valstybes nares suskirsčius į dvi grupes pagal „Pramonės 4.0“ taikytą klasifikaciją. Nauja pramonės revoliucija. „Kaip Europai pavyks“, *Roland Berger Strategy Consultants*, 2014 m. kovo mėn. 1-ajai grupei priskirtos Austrija, Belgija, Švedija ir Vokietija – jų pasirengimo „Pramonė 4.0“ lygis yra aukštas, ir jos laikomos „potencialių galimybių šalimis“ ir „lyderėmis“. 2-ajai grupei priskirtos Bulgarija, Rumunija, Vengrija, Ispanija ir Kipras – „dvejojančios šalys“ ir „tradicijų šalininkės“. Dėl šio skirstymo atrankinio tyrimo rezultatus galima palyginti su ankstesniu EESRK tyrimu (žr. ECO/372).

⁽²⁴⁾ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16341/attachments/2/translations/en/renditions/pdf>.

žemiausi pietinės Europos šalyse. Šios šalys pateikia duomenis apie labai mažus sėkmingo projektų įgyvendinimo rezultatus, įskaitant programos „Horizontas 2020“ MVĮ skirtas nuostatas ⁽²⁵⁾.

3.4.6. Dideli su „MVĮ atstovo“ vaidmeniu susiję lūkesčiai kol kas nepasitvirtino. Nedaugelis MVI atstovų žino, kas jų šalyse atlieka šią funkciją. Daugelis MVĮ teigia, kad „MVĮ atstovas“ atlieka tik protokolines ir reprezentacines funkcijas, o ne vaidmenį, susijusį su realiomis MVĮ skatinančiomis priemonėmis. Kadangi pagrindinis šio tinklo tikslas – sukurti sąsają tarp Europos Komisijos ir nacionalinių institucijų, taip pat veiksmingai ginti MVĮ interesus nacionalinėse institucijose ir skatinti įtraukti juos į nacionalinės teisės aktus, MVĮ tikisi gauti realių patarimų ir informacijos apie ES politiką, bendradarbiaujant su MVĮ organizacijomis.

3.4.7. Verslumo skatinimas yra susijęs su tinkamų sąlygų sukūrimu: būtina didinti pradedančiųjų ir naujų įmonių, kurios išlieka ir veikia sėkmingai, skaičių, padėti naujoms įmonėms didinti konkurencingumą ir greičiau ir veiksmingiau augti bei patobulinti nemokumo procedūras ir plėtoti ir sustiprinti verslo perdavimus ⁽²⁶⁾. Nors jau daug pasiekta ES supaprastinant registracijos technologijas ir procedūras, vis dar reikia įdėti daug pastangų, kad būtų pasiekti antrasis ir trečiasis tikslai. Manoma, kad visose valstybėse narėse prasčiausiai laikomasi principo „antroji galimybė“, ir net EK neskiria sutarčių verslininkams, kurių verslas žlugo.

3.4.8. Be to, daugelyje šalių likvidacijos (tiek dėl nemokumo, tiek savanoriško likvidavimo), taip pat restruktūrizavimo ir paveldėjimo procedūros yra sudėtingos. EESRK pabrėžia, kad būtina supaprastinti ir suderinti bankroto teisę ⁽²⁷⁾.

3.4.9. Per viešąją klausimą ir naujausiuose EESRK tyrimuose taip pat pateikta svarbių išvalgų apie pagrindinius iššūkius, su kuriais ES MVĮ susiduria visose pagrindinėse prioritetinėse srityse:

3.4.9.1. Naštos mažinimas/supaprastinimas:

- pagal programą REFIT MVĮ taikomų išimčių/supaprastinimo iniciatyvų skaičius yra ribotas,
- vis dar galioja pasenusi MVĮ apibrėžtis,
- valstybės narės nevienodai taiko poveikio MVĮ tyrimą, nes jis vis dar yra neprivalomas,
- viešoms konsultacijoms dėl poveikio vertinimų ir veiksmų planų kliūdo biurokratinis institucinis požiūris ir tai, kad šie dokumentai nėra pateikiami visomis ES kalbomis,
- visos MVĮ korupciją ir neveiksmingą valstybės administravimą įvardija kaip rimtas problemas, kurių įtaka jų verslui yra labai neigiama,
- valstybės institucijų ir didelių klientų vėluojantys mokėjimai išlieka viena neigiamiausių tendencijų kai kuriose valstybėse narėse, nepaisant griežtesnių reikalavimų, numatytų peržiūrėtoje Pavėluotų mokėjimų direktyvoje ⁽²⁸⁾.

3.4.9.2. Verslumo skatinimas:

- verslumas vis dar nėra nuosekliai įtraukiamas į daugumos valstybių narių nacionalines švietimo sistemas,

⁽²⁵⁾ Yra sąsajų tarp ataskaitos išvadų ir pagal programą „Horizontas 2020“ patvirtintų projektų priemonių skaičiaus iki 2015 m. pabaigos:

Austrija (25), Belgija (12), Vokietija (88), Prancūzija (67), Švedija (46) ir Jungtinė Karalystė (139). Šiose šalyse pastebėtas pagerėjimas MVĮ kuriant darbo vietas ir padidėjusi pridėtinė vertė iki 2014 m. pabaigos, kuri pasiekė 2008 m. lygį:

Bulgarija (1), Čekija (6), Kroatija (1) Kipras (2), Danija, Graikija (11), Vengrija, Italija, Latvija, Lietuva (5), Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija ir Ispanija dar nepasiekė 2008 m. lygio.

⁽²⁶⁾ G. A. Lichtenstein, T. S. Lyons, *Incubating New Enterprises: A Guide to Successful Practice* („Naujų įmonių inkubavimas. Sėkmingos praktikos gairės“) (Aspeno institutas, Kaimo ekonominės politikos programa, JAV, 1996 m.).

⁽²⁷⁾ OL C 209, 2017 6 30, p. 21.

⁽²⁸⁾ Direktyva 2011/7/ES.

- mokytojų švietimas apie verslumą yra atsiktinis ir dažniausiai vykdomas pagal individualius projektus – šioje srityje yra mažai visoje Europoje įgyvendinamų iniciatyvų ⁽²⁹⁾,
- verslumui skirtos jaunimo programos, nors ir sėkmingos, kelia grėsmę, kad bus nukrypta nuo pirminių verslumo skatinimo tikslų,
- skatinimo kampanijos, pvz., „Europos MVĮ savaitė“ turi mažą poveikį skatinant dalyvius tvirtai apsispręsti tapti verslininkais,
- naujų įmonių steigimo išlaidos yra tris kartus didesnės nei nurodytas standartas.

3.4.9.3. Galimybių patekti į rinkas gerinimas ir tarptautinimas:

- bendroji rinka dar nėra iki galo sukurta, o tai trukdo MVĮ patekti į rinkas, įskaitant tarpvalstybinių paslaugų teikimą,
- sudėtingos eksporto/importo administracinės procedūros ir didelės pristatymo kainos,
- MVĮ tarptautinimo paramos schemoms trūksta specialiai pritaikyto požiūrio,
- standartai ir intelektinės nuosavybės teisės MVĮ vis dar atrodo nepatrauklūs, visų pirma dėl to, kad nėra teikiama informacija apie jų naudą, kainos yra didelės, o taisyklės – pernelyg sudėtingos.

3.4.9.4. Galimybių gauti finansavimą palengvinimas:

- dažniausias finansavimo modelis būna banko paskola, po kurio – menkai prieinamos – dotacijos, paremtos finansinėmis priemonėmis,
- dotacijos nėra orientuotos į rinką ir nėra skirtos specialioms MVĮ pogrupiams, o jų politika retai atitinka MVĮ poreikius,
- finansinės priemonės geriau pritaikytos prie MVĮ tiesioginio apyvartinio kapitalo poreikio. Gaila, tačiau tik labai nedidelė dalis MVĮ yra informuotos apie jas, jų paraiškoms retai būna taikomas specialus požiūris, o dotacijų skyrimas itin priklauso nuo veiksmingo finansų įstaigų, tarpininkų ir galutinių gavėjų veiksmingo bendradarbiavimo; be to, trūksta duomenų ir analizės apie jų realų poveikį; didesnis papildomumas ir sąveika tarp dabartinių priemonių ir regioninio, valstybinio ir viršvalstybinio lygmens subjektų, be kita ko, skatinant veiksmingesnes finansines priemones, pvz., priešpriešines garantijas;
- nepaisant padarytos didelės pažangos užtikrinant naujoviškus finansavimo būdus be kreditų, tokius kaip privatus kapitalas, rizikos kapitalas ir t. t., jos tebėra santykinai mažiau išvystytos daugumoje valstybių narių ⁽³⁰⁾,
- didelė dalis MVĮ bijo prašyti finansinių priemonių pagal Europos programas, nes joms atrodo, kad „gauti finansavimą pernelyg sudėtinga“.

3.4.9.5. Konkurencingumo ir inovacijų skatinimas:

- nors pagal programą „Horizontas 2020“ MVĮ skiriamas specialus finansavimas, jis negali išspręsti visų MVĮ problemų dėl galimybių gauti rizikos finansavimą inovacijoms, ir apgailestaujama kad naujausios valstybės narės parengė labai mažai projektų,
- MVĮ vis dar nepakankamai domisi programa dėl sunkių ir nesąžiningų tinkamumo kriterijų bei taikymo taisyklių,
- esamos taisyklės galimai atgraso MVĮ nuo dalyvavimo perspektyviose novatoriškų projektų įgyvendinimo grupėse,
- sąnaudos, kurias patiria MVĮ taikydamos savanoriškas priemones, kurias parengė EK ⁽³¹⁾, išlieka palyginti didelės ir todėl tik keletas įmonių gali jomis naudotis.

⁽²⁹⁾ https://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/support/education/projects-studies_en

⁽³⁰⁾ OL C 388, 1994 12 31, p. 14.

⁽³¹⁾ Pavyzdžiui, Europos Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistema, ES ekologinis ženklas, ES aplinkosaugos technologijų tikrinimas arba produkto aplinkosauginis pėdsakas.

3.4.9.6. Pagrindinių paramos tinklų įdiegimas:

- teikiama informacija vis dar nėra tokios kokybės, kokios buvo tikimasi,
- struktūra, turinys ir pateikimas nėra patogūs vartotojui,
- informacijos teikimo metodas dažnai būna biurokratiškas,
- dažnai susiduriama su kalbos barjeru, nes dažnai informacija pateikiama tik anglų kalba.

3.5. **Politikos nuoseklumas**

3.5.1. Siekiant nuoseklumo, MVĮ skatinimo politikoje turi būti atsižvelgta į MVĮ įvairovę, mikroekonominiu lygmeniu surenkant mikroduomenis bei atliekant analizes. Tai vienintelis būdas geriau suprasti skirtingus MVĮ poreikius, kartu atsižvelgiant į jų ypatumus.

3.5.2. Šiuo metu Europos bankų ir kapitalo rinkos išlieka susiskaidžiusios. Kapitalo rinkų sąjungos projektas, skirtas šiai problemai spręsti, gali būti įgyvendintas tik tada, jei atitiks kitas politikos sritis, kuriomis remiamos MVĮ. Menkos daugelio MVĮ žinios ir supratimas apie skirtingas finansines priemones riboja kapitalo rinkų sąjungos plėtrą. Todėl MVĮ parama turėtų apimti ilgalaikio, tvaraus požiūrio į finansavimą įtvirtinimą ir supratimo apie skirtingas priemones, papildomumo galimybes ir su skirtingomis priemonėmis susijusius privalumus ir pavojus išugdymą.

3.5.3. Dažniausiai santykiai tarp savininkų, vadovybės ir darbuotojų MVĮ būna kur kas artimesni nei didelėse įmonėse, todėl socialinis dialogas yra naudingas abiem šalims, taip užtikrinant, kad darbo jėga dirbs atsakingai kokybiškose darbo vietose. Kad visi suinteresuotieji subjektai galėtų pasinaudoti tokia padėtimi ir didinti socialinio kapitalo kaupimą MVĮ, turėtų būti teikiama nuolatinė parama MVĮ, siekiant padėti joms suprasti socialinio dialogo, darbuotojų sveikatos ir saugos, darbo sąlygų, novatoriškų darbo organizavimo formų, mokymosi darbo vietoje ir įgūdžių ugdymo svarbą. Siekiant šio tikslo, socialinių partnerių ir NVO vaidmuo yra nepakeičiamas.

3.6. **Konkrečios rekomendacijos dėl prioritetinių ES MVĮ politikos sričių:**

3.6.1. *Naštos mažinimas/supaprastinimas:*

- vengti perteklinio reglamentavimo, pateikiant aiškiau išverstus ES teisės aktus, įgyvendinti sistemas ginčams ir problemoms, susijusioms su klaidingai aiškinamais dokumentais, spręsti ir parengiant „MVĮ pritaikytas pastabas ir vadovą, siekiant apibendrinti ir paaiškinti MVĮ aktualią informaciją,
- siekti, kad naujuose pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų būtų nustatyta, jog poveikio MVĮ testas yra privalomas, ir užtikrinti jo veiksmingą įgyvendinimą visose valstybėse narėse ir sistemingai visose EK tarnybose⁽³²⁾,
- užtikrinti veiksmingesnį struktūruotą MVĮ ir jų organizacijų įtraukimą į naujų teisės aktų poveikio vertinimą, supaprastinant jų formą ir turinį bei suteikiant galimybę susipažinti su informacija visomis ES kalbomis, taip pat įvertinti poveikį skirtingoms MVĮ grupėms,
- reguliariai atlikti visapusišką ES teisės aktų dėl ES politikos tinkamumo patikrą,
- veiksmingiau įtraukti (turėtų būti privaloma) MVĮ nacionalines ir regionines organizacijas kaip partneres į tarpinstitucines diskusijas dėl naujų su MVĮ susijusių teisės aktų,
- užtikrinti veiksmingą pagal programą REFIT pasiektų rezultatų stebėseną, taip siekiant palengvinti našą MVĮ.

⁽³²⁾ Poveikio MVĮ testas jau yra įtrauktas į EK poveikio vertinimą: https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/small-business-act/sme-test_en

3.6.2. Verslumo skatinimas:

- remti ES, nacionalinių ir regioninių MVĮ organizacijų priemones dėl informacijos teikimo, mokymo ir konsultuojamojo ugdymo/kuravimo,
- išplėsti esamas priemones, kad jomis būtų stiprinamas jaunų žmonių verslumu grindžiamas mąstymas, ir užtikrinti, kad paramos programos ir toliau būtų sutelktos į pagrindinių verslumo įgūdžių ugdymą,
- į visų švietimo lygmenų mokymo programas įtraukti verslumą kaip atskirą dalyką⁽³³⁾,
- toliau racionalizuoti ir mažinti naujų įmonių steigimo procedūrų išlaidas, sudaryti lengvesnes galimybes gauti finansavimą ir skatinti daugiau žmonių vystyti savo verslumo iniciatyvas,
- sukurti paprastas ir lengvas verslo perkėlimo, likvidavimo procedūras ir taip pat suteikti antrą galimybę.

3.6.3. Galimybių patekti į rinkas gerinimas ir tarptautinimas:

- optimizuoti bendrosios rinkos veikimą, užkertant kelią pertekliniam reglamentavimui, netaikomumui ir kitai valstybių narių praktikai, kuri iškreipia konkurenciją, neapribojant darbuotojų ir vartotojų teisių,
- didinti esamų tarptautinės plėtros paramos tinklų matomumą geriau bendradarbiaujant su MVĮ organizacijomis nacionaliniu ir regionų lygmenimis,
- suteikti priemones, kurios padėtų MVĮ dalyvauti parodose, konferencijose ir mugėse užsienyje,
- skatinti kurti MVĮ regioninius ir nacionalinius sektorių klasterius, išduodant garantuotos kokybės sertifikatą,
- toliau mažinti MVĮ skirtų standartų ir intelektualinės nuosavybės teisių išlaidas bei viešinti jų naudą konkurencingumui.

3.6.4. Galimybių MVĮ gauti finansavimą palengvinimas:

- sumažinti formalumus, stebėseną ir kontrolę iki absoliutaus būtino minimumo – privalomas principo „tik vieną kartą“ įgyvendinimas, elektroninių formų naudojimas ir „de minimis“ taikymo supaprastinimas,
- sukurti dotacijomis paremtas MVĮ programas, prieš tai kruopščiai įvertinus poreikius, taip išvengiant žalingos praktikos, kai projektai įgyvendinami tik dėl to, kad norima gauti negražinamą finansavimą, neturint jokios verslo plėtros strategijos,
- stiprinti EIF, finansinių tarpininkų ir MVĮ organizacijų bendradarbiavimą, siekiant sukurti labai veiksmingas finansines priemones, kurios patenkintų MVĮ apyvartinio kapitalo, paskolų ir garantijų poreikius bei pateikti pasiekto poveikio vertinimą kiekybiniais rodikliais;
- sukurti visą specialiai pritaikytų ir naujoviškų paramos priemonių rinkinį, kuriuo veiksmingai galėtų naudotis įvairių rūšių MVĮ⁽³⁴⁾,
- teikti paramą MVĮ, kurios pasirengusios išleisti obligacijas ir nuosavo kapitalo priemones specializuotuose rinkos segmentuose,
- skirti pakankamai išteklių programos COSME paskolų garantijų priemonei jos tikslams, atsižvelgiant į finansinį „Brexit“ poveikį,
- išnagrinėti būdus, kaip sustiprinti tokius novatoriškus finansavimo neimant kreditų būdus kaip privatus kapitalas, rizikos kapitalas, neformalus investuotojai ir sutelktinis finansavimas, ir veiksmingai naudotis garantijų išduodančių įstaigų parama.

3.6.5. Konkurencingumo ir inovacijų skatinimas:

- skirti priemonių padidinti MVĮ galimybes pasinaudoti rizikos kapitalu diegiant naujoves,

⁽³³⁾ OL C 332, 2015 10 8, p. 20.

⁽³⁴⁾ OL C 351, 2012 11 15, p. 45, OL C 34, 2017 2 2, p. 66, OL C 303, 2016 8 19, p. 94.

- remti MVĮ ir mokslo bei švietimo įstaigų bendradarbiavimą ir sudaryti palankesnes sąlygas jų keitimuisi informacija tarpusavyje,
- sudaryti palankias sąlygas perspektyvių grupių, kuriose MVĮ ir jų rinka grindžiamos novatoriškos idėjos atliktų svarbiausių vaidmenį, kūrimui,
- remti MVĮ konkurencingumą pasitelkiant konsultuojamąjį ugdymą/kuravimą, kad būtų užtikrintas gebėjimų stiprinimas ir techninė pagalba, geriausios patirties pavyzdžių sklaida, parama MVĮ organizacijų tarpusavio bendradarbiavimui.

3.6.6. Pagrindinių paramos tinklų suteikimas:

- skatinti ES, nacionalines ir regionines MVĮ organizacijas kaip lemiamus veiksnius, parengiant joms skirtas strategijas jų gebėjimams stiprinti ir įgyvendinant daugiapakopio valdymo principą bei įvairių veiksmų valdymą ES, nacionaliniu ir regionų lygiu ir taikyti juos teisėkūros procese,
- apsvarstyti galimybę sukurti atskirą visų MVĮ paramos iniciatyvų portalą, su aiškiu ir vartotojui patogiu dizainu, pateikiant jame lengvai suprantama kalba aktualūs skaitmeninį turinį ir nedaug nukreipimų.

3.6.7. Tinkamų darbo įgūdžių plėtojimas:

- pritaikyti profesinio mokymo sistemas prie darbo rinkos reikalavimų; sukurti sistemas, kuriomis būtų stebimi ir numatomi darbo rinkos poreikiai,
- padidinti paramą valstybėms narėms, kad MVĮ būtų lengviau dalyvauti pameistrystės programose,
- remti trumpalaikes mokymo programas; skatinti darbdavių asociacijų ir švietimo įstaigų bendradarbiavimą.

2017 m. liepos 6 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Suklastotų ir piratinių gaminių pramonė“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/04)

Pranešėjas **Antonello PEZZINI**Bendrapranešėjis **Hannes LEO**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2017 6 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	119/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomika vis labiau remiasi kūrybingumu ir inovacijomis. Intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektoriai Europoje sukuria 39 % ES BVP ir 26 % jos darbo vietų ⁽¹⁾. EESRK mano, kad įmonėms reikia sudaryti tam tikras sąlygas, kurios būtų palankesnės inovacijoms, investicijoms ir darbo vietų kūrimui.

1.2. Remiantis Jungtinių Tautų (JT) ⁽²⁾ ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) duomenimis, suklastoti gaminiai atitinkamai sudaro 5–7 % (JT) arba iki 2,5 % (EBPO) pasaulio prekybos. Dauguma Europoje esančių suklastotų gaminių pagaminti už ES ribų, tačiau gamyba ES valstybėse narėse taip pat auga. Dėl interneto elektroninė prekyba suklastotais gaminiais tapo žymiai paprastesnė ir labai išaugo jos mastas, o baudžiamosios atsakomybės rizika tebėra labai maža.

1.3. Suklastotų prekių gamintojai naudojami tiek nevienodai veiksmingu muitiniu tikrinimu pagrindiniuose įvežimo į bendrąją rinką punktuose, tiek fragmentišku ir skirtingu Europos taisyklių ir standartų įgyvendinimu valstybėse narėse, o tai leidžia lengviau į Europą patekti gaminiais, keliantiems pavojų vartotojų sveikatai, visuomenės saugai ir saugumui ir įmonių konkurencingumui.

1.4. Todėl visiškai veikianti ir sąveiki muitų sąjunga privalo užtikrinti, kad muitinės kodeksu įvesta naujoji sistema gerai veiktų, apsaugodama įmones nuo nesąžiningos, ypač pasaulinės suklastotų ir piratinių gaminių pramonės, konkurencijos – ir tai svarbu ne tik įmonėms, bet ir todėl, kad tai turi tiesioginio poveikio sveikatai, saugai ir saugumui, o taip pat ekonomikos augimui visame pasaulyje.

1.5. Kadangi būtina atskirti dvi klastojimo rūšis – klastojimą kaip intelektinės nuosavybės teisių pažeidimą, t. y. paprasčiausią nesąžiningą konkurenciją, nekeliančią grėsmės saugai ir visuomenės sveikatai, ir klastojimo nusikaltimus, kurie yra nusikalstama veika, kaip apibrėžta *Medicrime* konvencijoje ⁽³⁾, EESRK mano, kad ES turėtų didelį prioritetą teikti klastojimo ir piratavimo išgyvendinimui ne tik siekiant užtikrinti sveiką laisvosios pasaulio prekybos be protekcionizmo

⁽¹⁾ Europos patentų tarnybos ir Vidaus rinkos derinimo tarnybos jungtinė ataskaita dėl intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektorių ES, 2013 m. rugsėjis.

⁽²⁾ <http://www.springer.com/978-1-4614-5567-7> – Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras (UNODC).

⁽³⁾ <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/211>.

augimą, bet ir dėl nusikalstamų organizacijų profesionalizacijos prekiaujant suklastotomis prekėmis ir piratiniais gaminiais ir dėl vartotojams keliamų pavojų. Tam gali prireikti atitinkamų baudžiamojo proceso priemonių, kuriomis būtų siekiama atgrasyti nuo tokių klastojimo nusikaltimų.

1.6. Norint sumažinti neigiamą suklastotų ir piratinių prekių apimtį augimo rinkoje poveikį, reikia imtis priemonių sektorių, nacionaliniu, Europos ir daugiašaliu lygmeniu, kad:

- būtų ieškoma sprendimų tais atvejais, kai nedidinama gamyba ir investicijos,
- nebūtų daroma žala įvaizdžiui ir kokybei, įskaitant neatitikimą techniniams reikalavimams, atitikties pažymėjimų klastojimą ir suklastotus atitikties ženklus, taip pat netinkamą tokių pažymėjimų ir ženklų naudojimą,
- nebūtų keliamas pavojus sveikatai, saugai ir aplinkai,
- suklastotos prekės neišvengtų sertifikavimo, standartų ir kokybės patikrinimų,
- nebūtų prarandamos darbo vietos ir nebekuriamos naujos įmonės,
- nebūtų prarandamos fiskalinės ir parafiskalinės pajamos,
- būtų sprendžiamos problemos saugumo ir kovos su organizuotu nusikalstamumu, įskaitant terorizmo finansavimą, srityse.

1.7. EESRK yra įsitikinęs, kad reikia bendrų visų viešųjų ir privačių subjektų pastangų nustatyti ir įgyvendinti bendrą koordinuotų priemonių, kuriomis siekiama užkirsti kelią šiam reiškiniui, jį išaiškinti ir su juo kovoti, strategiją, kurią papildytų reikiama bendra techninė ir teisėkūros bazė.

1.8. Tačiau EESRK mano, kad iniciatyvą parodyti pirmiausia turi ES privatusis sektorius, kuris apima labiausiai suinteresuotas pramonės šakas ir paslaugų teikėjus, taip pat visą vertės grandinę, dalyvauti taip pat turi teisių turėtojai ir MVĮ, o Komisija turi atnaujinti intelektinės nuosavybės teisių reglamentavimo sistemą, kad modernizuotų galiojančias taisykles ir pritaikytų baudžiamosios teisės galimybes, kuriomis šiuo metu gali naudotis ES ir jos valstybės narės. Visi kartu jie turėtų suteikti stiprų bendrą postūmį, kuris nuo šaltinio pereitų per visą tiekimo grandinę, nustatydami sąveikavimo mechanizmus tarptautiniam bendradarbiavimui ir tiekėjų ir klientų stebėsenai, kad tiekimo grandinėje kiek įmanoma sumažėtų klastojimo rizika.

1.9. EESRK nuomone, labai svarbūs ryžtingesni bendri privačiojo sektoriaus veiksmai, kuriais būtų užtikrinta efektyvi partnerystė su interneto svetainių teikėjais, turinio gamintojais, prekių ženklų savininkais, elektroninių mokėjimų operatoriais, reklamuotojais ir reklamos tinklais ir interneto domenų registrais, ir savanoriški susitarimai dėl bendrų veiksmų, leidžiantys greitai prisitaikyti prie staigių pokyčių rinkoje.

1.10. Ryžtingus privačiojo sektoriaus veiksmus turėtų papildyti viešosios priemonės:

- kvaziteisminių priemonių kūrimas siekiant apriboti augančią prekybą suklastotais gaminiais, sudarant sąlygas privačiam ir viešajam bendradarbiavimui, kad naudojant žymėjimo ir atsekamumo priemones būtų galima pagerinti muitinės veiksmus,
- sąveikios buvimo vietos nustatymo sistemos, kurios padedant tinkamoms technologijoms komunikuotų su automatinėmis rizikos valdymo sistemomis ir leistų e. prekybos savininkams ir teisių turėtojams nustatyti pažeidimus bei užkirsti jiems kelią,
- parengti naują 2018–2021 m. strateginį planą, kuriame būtų pateiktas atnaujintas ir geriau koordinuojamas ir pakankamai finansiniais ištekliais paremtas veiksmų pagrindas, numatant siekti didesnio skaidrumo ir perspektyvinių pajėgumų, tobulinti informacijos rinkimo metodus, sudaryti „ES juodąjį šalių sąrašą“, stiprinti vietos intelektinės nuosavybės teisių paramos tarnybas, įskaitant pastangas kovoti su klastojimo nusikaltimais, ir kurti pažangesnes rinkos

priežiūros priemonės (sąveikias duomenų bazes) esant tikrai bendrai veikiančiai muitinei, laikantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl Sąjungos muitų teisės pažeidimų ir sankcijų teisinės sistemos⁽⁴⁾,

- iniciatyvos, kurios vykdomos siekiant pateikti statistinius duomenis ir atlikti geresnę klastojimo masto ir poveikio analizę.

1.11. EESRK mano, kad reikėtų finansuoti europinę kovos su klastojimu kampaniją, įskaitant Europos kovos su klastojimu dieną ir specialias pagalbos telefonu liniją, atkreipiant dėmesį į:

- didžiulius nuostolius, kurių į rinką patekę suklastoti arba piratiniai gaminiai ir jų įsigijimas padaro ištiesiems ekonomikos sektoriams, sveikatai, aplinkai, Europos inovacijoms ir kūrybingumui, užimtumui, viešosioms įplaukoms ir apskritai ekonomikos augimui,
- būtinybę dėti dideles pastangas, kad būtų gerinama suklastotų gaminių duomenų bazė ir įvertinti susiję gamybos nuostoliai ir prarastos darbo vietos, siekiant parengti tinkamas politikos priemones. Šiuo metu reikia tikslesnių, patikimesnių ir palyginamesnių statistinių principų ir ekonometrinių skaičiavimų.

1.12. EESKR mano, kad įvairioms Europos Komisijos tarnyboms būtina glaudžiau koordinuoti veiksmus su Europos agentūromis, kurios susijusios su šia problema, ir su analogiškoms tarnyboms valstybėse narėse. Tai pasiekti galima skyrus pakankamai išteklių bendradarbiavimui Europoje ir pastangoms sukurti tikrą bendradarbiavimo kultūrą. Ši tikslą veiksmingai pasiekti turėtų padėti centrinės kovos su klastojimu darbo grupės, kuri veiktų pakankamai ilgai, sukūrimas.

1.13. EESKR ragina Tarybą ir Europos Parlamentą kuo skubiau įtikinti Europos Komisiją:

- parengti technologines ir struktūrines priemones ir naująjį 2018–2021 m. kovos su gaminių klastojimu ir piratavimu veiksmų planą,
- paremti ryžtingesnius bendrus privačiojo sektoriaus veiksmus reglamentais, taisyklėmis ir struktūriniais ištekliais, kurie užtikrintų, kad laisvoji tarptautinė prekyba vystytųsi sąžiningai ir iniciatyviai.

2. Įvadas. Reiškinių pobūdis ir kiekybiniai bei kokybiniai ypatumai

2.1. Norint apibrėžti šios nuomonės temą reikėtų remtis Reglamente ES Nr. 608/2013 pateikiamomis klastojimo sąvokomis. Elektroninis ir skaitmeninis piratavimas, prekyba informacinių technologijų programine įranga ar neteisėtomis rinkmenomis ir jų platinimas, pažeidžiant atitinkamus intelektualinės nuosavybės teisės aktus, šioje nuomonėje neapitariami, nes jie yra glaudžiai susiję su skaitmenine darbotvarke, kuriai EESRK sudarė specialią nuolatinę tyrimo grupę.

2.2. Kiekybiškai klastojimo reiškinį įvertinti yra sudėtinga, nes kaip ir visose neteisėtos veiklos srityse turimi duomenys pernelyg labai remiasi įverčiais ir artiniais, o taip yra todėl, kad klastojimo kanalus daugiausia kontroliuoja nusikalstamos organizacijos, kurios sumaniai išvelgė didžiulį tokio pobūdžio neteisėtos veiklos potencialą esant labai mažai rizikai būti išaiškintoms.

2.3. Pastaraisiais metais klastojamų prekių rūšių atsirado tiek, kad dabar nebeegzistuoja gaminių, kurių nebūtų galima imituoti ir parduoti: kopijuojama viskas, pradedant aprangos aksesuarais, baigiant mechaninėmis atsarginėmis dalimis ir įrankiais, statybos medžiagomis ir įranga, papuošalais, avalyne, dizaino daiktais, žaislais, kosmetika ir vaistais, ir, atrodytų, kad padirbtos prekės jau tapo paraleliniu sektoriumi, realiu konkurentu, su kuriuo priverstos varžytis įmonės ir nuo kurio jos turi apginti savo rinkos dalį.

⁽⁴⁾ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52016AE4500>.

2.4. Kadangi suklastotus gaminius lengva įsigyti, vartotojai dažnai renkasi juos, o tai turi rimtų padarinių įmonėms, visų pirma MVĮ; blogai reguliuojami arba sunkiai kontroliuojami e. prekybos ir internetiniai aukcionai yra veiksmingas ir saugus būdas susikurti didelę klientų bazę ir prekiauti pigiomis suklastotomis prekėmis.

2.5. Klastojimas tapo viena pagrindiniu organizuoto nusikalstamumo atramų ir finansavimo šaltinių. Nusikalstamų organizacijų ištraukimas reiškia, jog drastiškai išaugo klastojimo pramonės profesionalumo lygis: organizuoti nusikaltėliai sukūrė tinklus, kurie leidžia jiems optimizuoti savo rezultatus pasauliniu mastu.

2.6. Suklastotų prekių gamyba apskritai laikoma išoriniu reiškiniu: muitinės statistika aiškiai rodo, kad dauguma šalių, iš kurių atkeliauja suklastoti gaminiai, nėra ES narės. Kinija, nors ir davusi didžiausią išpareigojimą išgyvendinti klastojimą, tebėra viena svarbiausių šios pramonės žaidėjų.

2.7. Platesnis interneto naudojimas atvėrė naujus suklastotų gaminių platinimo kanalus mažai rizikuojant pardavėjui, kadangi vertės grandinėje sunku pareikšti kaltinimus tarpininkams. Būtiną glaudesnis bendradarbiavimas visoje vertės grandinėje siekiant veiksmingai kovoti su elektronine prekyba suklastotais gaminiais.

2.8. Intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektoriai Europoje sukuria 39 % ES BVP ir 26 % jos darbo vietų⁽⁵⁾. Remiantis naujausiais tyrimais⁽⁶⁾, suklastotos prekės sudaro nuo 5 iki 7 % pasaulio prekybos ir siekia apytikriai 600 milijardų EUR per metus, tuo tarpu EBPO⁽⁷⁾ skelbia, kad 2013 m. importuotos padirbtos prekės sudarė 2,5 % tarptautinės prekybos, o tai prilygsta 338 milijardams EUR, taip pat ji spėja, kad suklastota yra iki 5 % arba 85 milijardų EUR vertės į ES įvežamų prekių, neįskaičiuojant tų, kurios pagaminamos ir parduodamos toje pačioje valstybėje narėje, ir tų, kurios perkamos internetu arba vykdant netiesioginę ekonominę veiklą.

2.9. Remiantis kitais tarptautiniais 2017 m. statistiniais duomenimis⁽⁸⁾, pasaulinė prekyba suklastotomis ir piratinėmis prekėmis generuoja nuo 923 milijardų iki 1,13 trilijono JAV dolerių per metus.

2.10. Suklastotų prekių gamyba, taip pat ir masinė, valstybėse narėse auga, nes klastotojai bando apeiti muitinį tikrinimą prie ES išorės sienų.

2.11. Suklastotų ir piratinių gaminių pateikimas į rinką daro milžinišką žalą ekonomikai, sudaro sąlygas vystyti šešėlinei ekonomikai, dėl kurios⁽⁹⁾ Vyriausybės netenka pagrindinėms viešosioms paslaugoms reikalingų pajamų, taigi mokesčių mokėtojams tenka didesnė mokesstinė našta, nuolat prarandama darbo vietų.

2.12. Europos Sąjungoje dėl klastojimo netenkama apie 800 000 darbo vietų per metus arba apytikriai 14,3 milijardo EUR metinių mokesčių pajamų, įskaitant PVM ir akcizo mokesčiais surenkamas pajamas⁽¹⁰⁾.

2.13. Europos Parlamentas taip pat priėmė keletą rezoliucijų šia tema, visų pirma savo 2015 m. birželio 9 d. rezoliuciją⁽¹¹⁾, kurioje rekomendavo laikytis visus veikėjus kovai su klastojimu sutelkiančios strategijos, didinti vartotojų sąmoningumą ir teikti jiems daugiau informacijos, kurti naujus prekybos modelius, gerinti MVĮ gynybinius mechanizmus,

⁽⁵⁾ Europos patentų tarnybos ir Vidaus rinkos derinimo tarnybos jungtinė ataskaita dėl intensyvaus naudojimosi intelektinės nuosavybės teisėmis sektorių ES, 2013 m. rugsėjis.

⁽⁶⁾ UNODC, *The Globalisation of Crime. A Transnational Crime Threat Assessment*.

⁽⁷⁾ OECD/EUIPO (2016 m.), *Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact*.

⁽⁸⁾ Global Financial Integrity, *Transnational Crime and the Developing World*, 2017 m. kovo mėn. (WAITO fondo patvirtinti statistiniai duomenys – 2017 m. balandžio mėn.).

⁽⁹⁾ Skaičiuojama, kad 2013 m. klastojimas kainavo 90–120 milijardų EUR prarastų mokesčių pajamų (*Frontier Economics*, 2016 m.).

⁽¹⁰⁾ Sektoriniai tyrimai devyniuose sektoriuose, kurie kenčia nuo klastojimo: kosmetikos ir asmens higienos prekių, aprangos, batų ir aksesuarų, sporto prekių, žaislų ir žaidimų, papuošalų ir laikrodžių, rankinių, muzikos įrašų, vyno ir alkoholio, vaistų.

⁽¹¹⁾ Europarl P8_TA(2015)0219–09/06/2015 – <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2015-0219&language=LT&ring=A8-2015-0161>.

skatinti valstybių narių ir trečiųjų šalių interesų susiejimą ir labiau naudoti Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) surinktus duomenis.

2.14. 2013 m. kovo 19 d. Taryba priėmė rezoliuciją dėl 2013–2017 m. ES kovos su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais muitinės veiksmų plano, kuriame nustatomi aiškūs tikslai, numatomi reikiami išteklių ir apibūdinami rezultatų ir veiksmingumo rodikliai aiškiai apibrėžtose gairėse dėl:

- naujų teisės aktų, kuriais siekiama užtikrinti intelektinės nuosavybės teises, įgyvendinimo ir vykdymo stebėsenos,
- priemonių, kuriomis kovojama su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais prekiaujant prekėmis ir paslaugomis,
- bendradarbiavimo su svarbiausiomis kilmės, tranzito ir paskirties šalimis, siekiant kovoti su neteisėta prekyba visoje tarptautinėje tiekimo grandinėje,
- aktyvesnio bendradarbiavimo su Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba (EUIPO) ir teisėsaugos institucijomis.

2.15. 2017 m. gegužės 18 d. Tarybos išvadose, kuriose buvo nustatyti ES prioritetai kovojant su organizuotais ir sunkiais tarptautiniais nusikaltimais 2018–2021 m., pabrėžiama, kad „nusikalstamos rinkos yra vis sudėtingesnės ir dinamiškesnės [...]. [...] Todėl [...] ypatingą dėmesį reikėtų skirti elektroninei prekybai nelegaliomis prekėmis ir paslaugomis, [...] įskaitant suklastotas prekes“.

3. Tarptautinės padėties apžvalga

3.1. Muitinės statistika aiškiai rodo, kad dauguma suklastotų gaminių kilmės šalių nėra ES valstybės narės, kadangi svarbiausi klastojimo pramonės žaidėjai yra ne tik Kinija ir Honkongas, bet ir kitos Azijos šalys, kurios specializuojasi konkrečiuose sektoriuose (Indija – vaistų, Egiptas – maisto gaminių, Turkija – parfumerijos, kosmetikos ir avalynės pramonės), taip pat Malaizija, Baltarusija, Jungtiniai Arabų Emyratai, Indonezija, Tailandas ir Filipinai.

3.2. 2014 m. muitinės statistika parodė, kad daugiau kaip 66 % suklastotų tekstilės ir aprangos gaminių buvo pagaminti už ES ribų.

3.3. Gabenant prekes iš Azijos į Europą ypač svarbų vaidmenį atlieka tranzito taškai, kadangi jie tampa pagrindinėmis zonomis prekių konteinerių transportui 3 000 laisvųjų zonų, esančių 135 skirtingose šalyse, tinkle. Tokiose vietose keičiamas, įforminamas ir naujai paženklinamas konteinerių turinys.

3.4. Kitas veiksnys, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra nemažas suklastotų ir piratinių prekių gamybos augimas pačioje ES ir ši veikla, pasak Europolo, tampa vis pelningesnė organizuotiems nusikaltėliams, be to, ji yra daug mažiau rizikinga ir susijusi su kitomis nusikaltimų rūšimis, įskaitant sukčiavimą, dokumentų klastojimą, mokesčių slėpimą ir prekybą žmonėmis.

3.5. Suklastotų ir piratinių prekių gamybos pajėgumus perkeliant į pačią ES, dėl to sumažėjus transporto kaštams ir sulaikymo rizikai, ir formuojantis gerai organizuotiems ir pakankamai ištekliams apsirūpinusiems nusikalstamiems tinklams, ryškėja naujas modelis: numatomas „Tanger Med“ laisvosios zonos išplėtimas Maroke, vos už 15 kilometrų nuo ES gali suteikti nusikalstamiems tinklams naujų galimybių tiekti didelius suklastotų prekių kiekius į Europos rinką.

3.6. Nuo 2011 m. iki 2013 m. nuo klastojimo veiklos labiausiai nukentėjo šių šalių įmonės: JAV (20 %), Italijos (15 %), Prancūzijos ir Šveicarijos (po 12 %), Japonijos ir Vokietijos (po 8 %), Jungtinės Karalystės ir Liuksemburgo. Taip pat nereikėtų nuvertinti netiesioginių nuostolių ir papildomų sąnaudų, kurie dėl klastojimo veiklos atsiranda ieškant naujų dizaino ir inovacinių sprendimų.

4. Kova su klastojimu ir piratavimu bendrojoje rinkoje

4.1. EESRK primygtinai ragina valstybes nares imtis priemonių, skirtų:

- stiprinti nacionalines kovos su klastojimų priemones ir teisės aktus ir skatinti teisės aktų suderinimą ES lygmeniu, sukuriant veiksmingas suklastotų prekių administracinės kontrolės sistemas ir pritaikant baudžiamosios teisės galimybes, turimas valstybėse narėse,
- užtikrinti aukštą bendrą ES teisės aktų įgyvendinimo lygį dalijantis geriausia praktika,
- pavesti kompetentingoms institucijoms rinkti palyginamus statistinius duomenis, įskaitant duomenis apie suklastotų gaminių sukeltus mirties ar nelaimingų atsitikimų atvejus, pavyzdžiui, pagal gaminių grupes,
- parengti politines priemones, skirtas veiksmingiau stebėti ir kontroliuoti suklastotų gaminių keliamą pavojų visuomenės sveikatai ir užkirsti jam kelią,
- panaudojant išmaniųjų telefonų technologijas suteikti daugiau galių vartotojams, kad jie galėtų patys nuspręsti, ar jų prekės yra autentiškos, ir patikrinti jų požymius bei savo išsigyjamų gaminių vertę ir saugą,
- gerinti vartotojų informavimą, perspėjant juos apie suklastotų gaminių keliamus pavojus ir parodyti jiems, kaip naudoti naujus būdus padirbtoms prekėms lengvai atpažinti: reikėtų didinti vartotojų sąmoningumą ir organizuoti nacionalines informavimo ir šviečiamąsias kampanijas,
- aktyviau įtraukti vietos subjektus, tarpsektorines grupes ir vartotojų asociacijas į kovą su klastojimu nacionaliniu lygmeniu, pirmiausia rengiant informavimo kampanijas,
- aprūpinti muitinės pareigūnus pakankamomis priemonėmis ir ištekliais ir mokyti juos taikyti suklastotų gaminių atpažinimo metodus ir politiką,
- supaprastinti prekės ženklų, modelių ir kitos intelektinės nuosavybės teisių registravimą MVĮ, tuo pat metu palaikant Europos Sąjungoje aukšto lygio techninius standartus ir intelektinės nuosavybės teises.

4.2. EESRK ragina parengti naują 2018–2021 m. ES programą, įskaitant visiškai finansuojamą ir koordinuojamą veiksmų planą, tuo siekiant sustiprinti kovos su klastojimu teisės aktus ir iniciatyvas ES lygmeniu, taikant tokias priemones:

- spartinant bendros Europos muitinių sistemos kūrimą bendromis procedūromis, priemonėmis ir sujungtomis duomenų bazėmis, kuriose būtų galima operatyviai rasti reikiamus duomenis,
- nustatyti bendrus statistinių duomenų rinkimo kriterijus, akcentuojant sektorines iniciatyvas, nes nėra vieno visiems atvejams tinkamo sprendimo,
- skatinti novatoriškas sekimo ir stebėjimo taikomąsias programas,
- stiprinti europinį bendradarbiavimą siekiant suvienodinti kovos su klastojimu standartų lygį visose valstybėse narėse,
- stiprinant informacijos rinkimo veiklą ir dvišalius teisėsaugos susitarimus visoje tiekimo grandinėje, įskaitant padedant išplėstai ES vietos intelektinės nuosavybės teisių paramos tarnybai,
- skubiai imtis veiksmų, skirtų skatinti supaprastintą ES paramos ir pagalbos Europos MVĮ sistemą,
- į naujus laisvosios prekybos susitarimus įtraukti kovos su klastojimu nuostatas,
- tarptautiniu lygiu įgyvendinti ir koordinuoti prevencines priemones, skirtas vykdyti stebėseną 3 000 laisvųjų zonų ir visoje tiekimo grandinėje,

- pavesti kompetentingoms ES institucijoms rinkti visiškai palyginamus statistinius duomenis apie suklastotų gaminių sukeltą mirties ar nelaimingų atsitikimų atvejus,
- nustatyti bendras ES priemones, skirtas veiksmingiau kontroliuoti suklastotų gaminių keliamą pavojų visuomenės sveikatai ir užkirsti jam kelią,
- gerinti ES vykdomą vartotojų informavimą ir perspėti bei mokyti juos tokius produktus nustatyti (žr. Jungtinio tyrimų centro modelį),
- skatinti ES verslo bendruomenę veiksmingiau sutelkti informaciją apie problemas, susijusias su klastojimu, ir stiprinti priemones, skirtas kovoti su šiuo reiškiniu, pavyzdžiui, sukurti specialias pagalbos telefonu linijas vartotojams ir geresnes duomenų tvarkymo sistemas,
- imtis koordinuotų veiksmų e. prekybos (mokėjimo būdų ir reklamos) atžvilgiu ir priimti bendras konkrečias taisykles, skirtas stebėti vaistų ir kitų jautrių gaminių pardavimą internetu, įtraukiant operatorius, tarpprofesines grupes ir vartotojų asociacijas,
- parengti kovos su klastojimo nusikaltimais strategiją, kuri būtų naudojama prieš nusikalstamas organizacijas ir kovojant su jų poveikiu saugai, visuomenės sveikatai ir saugumui, panaudoti nusistovėjusius ir su Medicrime konvencija susijusius teisinius principus ir juos pritaikyti pramoniniams suklastotiems gaminiams, kurie gali kelti pavojų saugai ir visuomenės sveikatai,
- kartu su Europos vaistų agentūra (EMA), Europolu, Europos maisto saugos tarnyba (EFSA) ir Europos Sąjungos tinklų ir informacijos apsaugos agentūra (ENISA) parengti konkrečias vaistų, maisto produktų ir kitų jautrių gaminių pardavimo internetu stebėsenos taisykles,
- įvertinti, kokį vaidmenį gali atlikti tarpininkai saugant intelektinės nuosavybės teises, taip pat susijusias su suklastotomis prekėmis, ir apsvarstyti galimybę iš dalies pakeisti konkrečius įgyvendinimo užtikrinimui skirtus ES teisės aktus ⁽¹²⁾,
- paruošti ir remti ryžtingą Europos kovos su klastojimu kampaniją vidaus rinkoje ir už jos ribų, paraleliai organizuojant ir nacionalines kampanijas,
- siekti klastojimui skirtos jungtinės technologijų iniciatyvos pagal programą „Horizontas 2020“,
- skirti reikiamą finansavimą priemonėms, kurios bus priimtos pagal šį naująjį 2018–2021 m. veiksmų planą.

5. Geriausio galimo valdymo užtikrinimas

5.1. EESRK nuomone, labai svarbu užtikrinti glaudų įvairių Europos Komisijos tarnybų ir Europos agentūrų, kurių veikla susijusi su šia problema, darbo koordinavimą. Tai pasiekti galima sukuriant specialią darbo grupę, kuri būtų tiesiogiai atskaitinga Europos Komisijos pirmininkui ir galėtų sąveikauti su atitinkamais privačiojo sektoriaus segmentais, tarptautinėmis įstaigomis ir kompetentingomis valstybių narių institucijomis.

5.2. Ši speciali kovos su klastojimu darbo grupė turėtų pateikti visaapimančią metinę ataskaitą, skirtą pažangai technologijų, struktūrinėje ir reguliavimo srityse, ypač tarptautiniu lygmeniu.

5.3. Europos Komisija ir Europos agentūros, visų pirma Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnyba (EUIPO), Europolas, Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF), taip pat NVO, kurios dalyvauja kovoje su klastojimu, kasmet rengdamos metines tarptautines konferencijas, turi sustiprinti savo veiksmų tarptautinį koordinavimą.

2017 m. liepos 5 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹²⁾ Žr. COM(2016) 288 final.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pramonės permainos ES cukrinių runkelių cukraus pramonėje“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/05)

Pranešėjas **José Manuel ROCHE RAMO**Bendrapranešėję **Estelle BRETNALL**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta CCMI	2017 6 22
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	111/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. ES cukrinių runkelių cukraus pramonė rengiasi vienam iš didžiausių pokyčių per savo istoriją: 2017 m. spalio 1 d. nustos galioti gamybos kvotos. ES cukrinių runkelių cukraus gamintojams kvotų panaikinimas atveria galimybių, visų pirma galimybę gaminti daugiau cukraus maisto gamybai ir eksportuoti be apribojimų. Kad galėtų pasinaudoti šiomis galimybėmis, ES cukrinių runkelių cukraus pramonė įdėjo daug pastangų savo konkurencingumui padidinti. Vis dėlto, gamybos kvotų panaikinimas taip pat kelia papildomą riziką bei netikrumą ir dėl to padėtis sektoriuje gali tapti įtempta. Konkurencija stiprės, todėl ir augintojai, ir perdirbėjai patirs spaudimą dėl kainų, ir numatoma, kad padidės izogliukozei tenkanti rinkos dalis. Mažiau konkurencingiems ES cukrinių runkelių cukraus gamintojams ir cukrinių runkelių augintojams gali būti sunku išsilaikyti nuožmesnėmis ir nepastovesnėmis rinkos sąlygomis. Tai gali turėti rimtų padarinių darbuotojams, įmonėms, ūkininkams ir kaimo bendruomenėms. Labai svarbu, kad politikos formuotojai neprarastų budrumo su šio sektoriaus ateitimi susijusiais klausimais.

1.2. Panaikinus gamybos kvotas, pagalba privačiam cukraus sandėliavimui bus vienintelė konkreti priemonė, kurią naudojant bus galima remti ES cukrinių runkelių cukraus pramonę. Tačiau, jeigu ES cukrinių runkelių sektoriaus rinką ištiktų krizė, nėra aišku, kokiomis aplinkybėmis tokia pagalba galėtų būti taikoma. Kad sistema atitiktų savo paskirtį, turi būti geriau apibrėžtos sąlygos, kurioms esant būtų galima skirti pagalbą už privatų sandėliavimą. Europos Komisija galėtų apsvarstyti galimybę nustatyti objektyvią kainų ribą, kurią pasiekus būtų pradedamas sprendimų priėmimo procesas dėl pagalbos už privatų sandėliavimą skyrimo. Tokiu būdu šis procesas taptų mažiau subjektyvus ir būtų skatinamas greitas ir vienodas tokios pagalbos taikymas krizių atvejais. Be to, turėtų būtų apsvarstyta galimybė taikyti bendras krizių valdymo nuostatas, kaip antai Vieno bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamento 222 straipsnio nuostatas. Komitetas pritaria Cukraus rinkos observatorijos įsteigimui, su sąlyga, kad ji bus proporcingos sudėties ir laiku sušaukiama, jeigu rinkoje kyla sunkumų.

1.3. BŽŪP turėtų būti numatytos rinkos priemonės, kuriomis būtų remiama nuolatinė cukraus gamyba ES valstybėse narėse. ES cukrinių runkelių cukraus pramonė svariai prisideda prie darbo vietų kūrimo ir ekonominės veiklos, taip pat maisto ir gėrimų pramonės konkurencingumo. Šiuo metu pagal BŽŪP valstybėms narėms leidžiama teikti susietąją paramą sektoriams arba regionams, kuriuose konkretūs ūkininkavimo būdai arba žemės ūkio sektoriai, kurie yra ypatingos svarbos dėl ekonominių, socialinių arba aplinkosauginių priežasčių, susiduria su tam tikrais sunkumais. Tai taikoma cukrinių runkelių auginimui pažeidžiamuose regionuose. Susietosios tiesioginės išmokos turėtų būti skiriamos siekiant mažinti riziką, kad tokiuose regionuose bus sumažinta cukrinių runkelių cukraus gamyba ir (arba) jos atsisakyta, taip stengiantis

išvengti kaimo vietovių tuštėjimo ir išsaugoti biologinę įvairovę. Padidėjusio kintamumo sąlygomis tiesioginė parama ūkininkams turėtų būti papildyta geresnėmis galimybėmis naudotis rizikos valdymo priemonėmis. Atsižvelgiant į perdirbėjų ir ūkininkų tarpusavio priklausomybę, reikia specialios sutartinės sistemos, kuri reguliuotų šio sektoriaus augintojų ir perdirbėjų santykius.

1.4. Jeigu nuo 2017 m. spalio 1 d. ES cukraus rinkoje įvyktų nepalankių pokyčių, darbuotojai gali būti atleidžiami iš darbo. Europos Komisija turėtų išnagrinėti įvairių struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų) tinkamumą siekiant remti regionų ir vietos lygmens užimtumą, ypač darbuotojų ir ūkininkų, kurie gali nukentėti dėl tam tikrų paslaugų atsisakymo, atžvilgiu. Gali reikėti taikyti išimtis dėl kriterijų, kuriais remiantis skiriama parama iš kai kurių iš šių fondų.

1.5. Nuo 2017 m. spalio 1 d. ES cukrinių runkelių cukraus gamintojai privalės pranešti ir savo pagrindinio produkto pardavimo kainą, ir savo pirminės žaliavos pirkimo kainą. Tokio atitinkamo rinkos skaidrumo lygio nepasiekia nei tolesnės tiekimo grandinės grandys, nei izogliukozės gamintojai. Europos Komisija turėtų apsvarstyti Žemės ūkio rinkų darbo grupės rekomendacijas didinti rinkos skaidrumą vartotojų grandies rinkoje, apimančioje cukraus vartotojus, kad būtų galima geriau suprasti, kaip vyksta pridėtinės vertės pasidalijimas visoje tiekimo grandinėje. Rinkos skaidrumas – tiek cukraus ir izogliukozės gamintojų, tiek cukraus naudotojų lygiu – neturi daryti poveikio atitinkamų įmonių konkurencinei padėčiai.

1.6. Panaikinus kvotas, ES cukraus pramonei lemiamos reikšmės turės padidėjęs cukraus eksportas. Europos Komisija turėtų skatinti ES cukraus eksportą ir ginčyti savavališkai trečiųjų šalių importuotojų taikomas prekybos apsaugos priemones. Europos Komisija, siekdama liberalizuoti prekybą per ES derybas dėl laisvosios prekybos, turėtų veikti apdairiai. Tiek PPO lygiu, tiek vesdama dvišales prekybos derybas ji turėtų atkakliau ginčyti prekybą iškraipančią paramos politiką, kurią vykdo didžiausi pasaulio cukraus gamintojai ir eksportuotojai.

1.7. Alternatyvių realizavimo rinkų kūrimas cukriniams runkeliams – pvz., bioetanolui, pašarams, bioplastikui ir biologiniams cheminiam produktams – bus labai svarbus sektoriaus konkurencingumui ateityje. Europos Komisija turėtų išlaikyti 7 % viršutinę ribą biodegalams, kurie gali būti įtraukti į tikslą, kad transporto sektoriuje atsinaujinančioji energija sudarytų 10 % Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos (2009/28/EB) IX priedas, pagal kurią melasa priskiriama pažangiųjų biodegalų žaliavai, neturėtų būti keičiamas. Europos Komisija ir Europos investicijų bankas turėtų siekti skatinti ir didinti inovacijų diegimą kitų biologinių šalutinių produktų srityje. Tai galėtų būti daroma sukūrus ES inovacijų fondą ir lengvatinių paskolų programą.

2. Cukrinių runkelių cukraus gamybos svarba kaimo vietovėms bei aplinkai

2.1. Europos Sąjunga yra didžiausia cukrinių runkelių cukraus gamintoja pasaulyje. Nuo 2011–2012 prekybos metų iki 2015–2016 prekybos metų vidutiniškai cukrinių runkelių cukraus kasmet buvo pagaminama 17,2 mln. tonų. Kiekvienais metais cukraus gamybos įmonės iš 137 000 Europos cukrinių runkelių augintojų superka apie 107 mln. tonų cukrinių runkelių. Iš cukrinių runkelių daugiausia gaminamas cukrus, tačiau gana didelis jų kiekis perdirbamas į kitus produktus, pavyzdžiui, gyvūnų pašarus, iš atsinaujinančiųjų išteklių gaminamą etanolį ir biologinius produktus. Tokie produktai gali atlikti svarbų vaidmenį sušvelninant perteklinės pasiūlos poveikį.

2.2. Cukrinių runkelių cukraus fabrikai daugiausia yra įsikūrę kaimo vietovėse, kurioms būdingas žemas pramoninės veiklos lygis. Jie dažnai yra savo regionų, kuriuose mažai pramoninių alternatyvų, ekonomikos pagrindas. ES cukraus sektoriuje esama beveik 28 000 tiesioginių darbo vietų, kurios daugiausia yra susikoncentravusios konkurencingiausiuose cukrinių runkelių cukraus gamybos regionuose. Šios darbo vietos paprastai yra gana aukštos kvalifikacijos ir cukraus pramonės darbuotojams mokamas didesnis darbo užmokestis negu daugumoje kitų žemės ūkio sektorių. Be tiesioginių darbo vietų, šios pramonės generuojama ekonominė veikla leidžia sukurti dar 150 000 netiesioginių darbo vietų, pavyzdžiui, transporto, logistikos ir statybų sektoriuose.

2.3. Jeigu cukraus gamybos įmonė uždaroma, cukraus gamybą galima atnaujinti tik labai išskirtinėmis aplinkybėmis. Taip yra todėl, kad cukraus fabriko statyboms reikia didelių kapitalo išlaidų, paprastai keletu šimtų milijonų eurų. Daugeliu atvejų uždarius vos vieną įmonę negrįžtamai prarandama esminė pramoninė veikla ir dėl to netenkama šimtų tiesioginių ir netiesioginių darbo vietų. Ieškant alternatyvių įsidarbinimo pramonės sektoriuje galimybių, galimi migracijos iš kaimo vietovių ir gyventojų skaičiaus mažėjimo reiškiniai.

2.4. Panaši ir augintojų padėtis. Cukriniai runkeliai turi būti auginami geografiškai netoli juos perdirbančių fabriku. Taip yra todėl, kad cukrinių runkelių pervežimas kainuoja gana brangiai – vienai tonai cukraus pagaminti reikia nuo šešių iki septynių tonų cukrinių runkelių. Kai cukrinių runkelių cukraus fabrikas nutraukia veiklą, augintojai praranda cukrinių runkelių realizavimo kanalą. Jeigu ekonomiškai perspektyviu atstumu neveikia kitas fabrikas, jie yra priversti pereiti prie kitų kultūrų auginimo. Tai turi didelį neigiamą poveikį atitinkamų ūkininkų finansinei gražai, atsižvelgiant į tai, kad daugelis jų daug investavo į specialią įrangą, pavyzdžiui, cukrinių runkelių kombainus, kurių negalima naudoti kitiems pasėliams. Be to, jeigu daug ūkininkų staiga pradėtų auginti kitas kultūras, vietos žemės ūkio produktų rinkos gali patirti didelį spaudimą.

2.5. Cukrinių runkelių cukrus gaminamas tausojant aplinką. Cukriniai runkeliai visada yra auginami pagal sėjomainos principą su kitomis lauko kultūromis. Sėjomaina padeda išsaugoti dirvos derlingumą ir sumažinti dirvožemiu plintančių ligų sukėlėjų ir kenkėjų kiekį, todėl reikia naudoti mažiau augalų apsaugos produktų. ES cukrinių runkelių auginimo regionuose plačiu mastu plėtojama ir skleidžiama geroji praktika. Sektoriuje skatinamas mulčiavimas ir sekšusis arimas, kuriais siekiama didinti dirvožemio derlingumą ir mažinti eroziją. Fabrikuose energijos suvartojimas kiek įmanoma sumažinamas naudojant bendros šilumos ir elektros energijos sistemas, regeneruojant šilumą ir saugant vandenį.

3. ES cukrinių runkelių cukraus pramonės konkurencinė padėtis

3.1. ES cukraus sektorius daug investavo į techninius patobulinimus ir sąnaudų sumažinimą, taip pat į žmogiškąjį kapitalą, mokslinius tyrimus, švietimą ir mokymą. Per pastaruosius 26 metus vidutinės ES kvotinio cukraus gamybos sąnaudos didėjo tik 0,4 % per metus, palyginti su metine 2,2 % infliacijos norma. Tai reiškia, kad du dešimtmečius nuolat mažinamos sąnaudos palyginti su infliacija⁽¹⁾. Šie pasiekimai prisidėjo prie cukrų naudojančios ES maisto ir gėrimų pramonės konkurencingumo didinimo.

3.1.1. Per pastaruosius metus cukrinių runkelių derlingumas labai išaugo, nes bendradarbiaujant pramonei, augintojams ir MTTP specialistams derinamos įvairios techninės priemonės ir didinama sėklų įvairovė. Vidutinis cukrinių runkelių cukringumas (cukraus tonos iš hektaro) per pastaruosius 26 metus kasmet didėjo 2,4 % ir prognozuojama, kad ši tendencija tęsis ir po 2017 m. ES pasiekiamas cukringumas vienam hektarui yra didesnis nei Australijoje ar Brazilijos centro pietų regione, kurie yra vieni iš konkurencingiausių pasaulio regionų. Keturiolika iš dešimties didžiausių pasaulio cukraus gamybos įmonių yra įsikūrusios ES⁽²⁾.

3.2. Konkurencingumas taip padidėjo, be kita ko, dėl didelio sektoriaus pertvarkymo, kuris buvo vykdomas 2006–2009 m. laikotarpiu. Po 2006 m. reformos ES cukrinių runkelių cukraus gamybos pramonė uždarė beveik pusę savo gamyklų, buvo prarasta 4,5 mln. tonų gamybos pajėgumų, daugiau nei 24 000 tiesioginių darbo vietų ir 165 000 žemės ūkio tiekėjų⁽³⁾. Šis pertvarkymas padarė ES cukrinių runkelių cukraus sektorių ekonomiškai tvarų, nors sumokėta didelė socialinė kaina. Nuo 2008–2009 prekybos metų užimtumo lygis išliko gana stabilus, nepakito ir fabriku skaičius.

3.3. Tvirti cukraus perdirbėjų ir jų darbuotojų santykiai palaikomi vykdamas ilgalaikį socialinį dialogą Europos ir nacionaliniu lygmeniu. ES cukraus sektoriaus socialinis dialogas buvo pradėtas 1968 m. ir jis svarbus siekiant užtikrinti socialiai priimtina perėjimą sunkiais laikais, pavyzdžiui, po 2006 m. ES cukraus politikos reformos. Didindamas bendros atsakomybės jausmą, socialinis dialogas prisideda prie pramonės konkurencingumo.

3.4. Nuo 2017 m. bus siekiama dar labiau didinti konkurencingumą, visų pirma gamintojai gali siekti mažinti fiksuotas sąnaudas užtikrindami, kad fabrikai veiktų visu pajėgumu. Tai gali reikšti, kad bus ilgesnis cukraus gamybos sezonas, todėl kils didesnė rizika perdirbėjams ir augintojams dėl netikrumo, susijusio su cukrinių runkelių derliumi ir sandėliavimu žiemos metu.

⁽¹⁾ Šie duomenys pateikiami Europos cukraus gamintojų komiteto (CEFS) metinėje gamybos sąnaudų apžvalgoje, kuri atliekama kasmet siekiant apskaičiuoti vidutines ES kvotinio cukrinių runkelių cukraus gamybos sąnaudas.

⁽²⁾ F. O. Licht's *International Sugar and Sweetener Report*. 2017 m. gegužės 18 d. 149 tomas, Nr. 14. Šios keturios cukraus gamybos įmonės – tai Südzucker, Tereos, ABSugar ir Nordzucker.

⁽³⁾ Europos cukraus gamintojų komiteto (CEFS) statistiniai duomenys.

3.5. Siekdami išvengti švaistymo, ES cukraus gamintojai iš cukrinių runkelių be cukraus gamina daug įvairių gretutinių produktų, pavyzdžiui, cukrinių runkelių plovyklose atskirti akmenys ir žemės parduodami statybos pramonei; iš cukrinių runkelių išspaudžiamos pluoštinės medžiagos (cukrinių runkelių išspaudos) ir melasos yra perdirbamos į gyvulių pašarus; cukraus gamybos procese gautos melasos ir kiti sirupai gali būti naudojami atsinaujinančiųjų išteklių etanoliui gaminti. Be to, cukraus gamintojai vis dažniau įvairina savo veiklą gamindami biologinėmis medžiagomis grindžiamų produktų komponentus plastikų, tekstilės, vaistų, cheminių medžiagų ir panašiams sektoriams.

4. Santykiai cukraus tiekimo grandinėje

4.1. Cukrinių runkelių cukraus gamintojai ir cukrinių runkelių augintojai yra vieni nuo kitų priklausomi. Ūkininkai tikisi, kad cukraus gamybos įmonės skirs pagrindinį kapitalą ir žinias, kaip išgauti cukrų iš jų užaugintų cukrinių runkelių, o perdirbėjai tikisi, kad ūkininkai pagal sutartis patieks savo derlių. Kad galėtų kuo labiau sumažinti transporto išlaidas, ūkininkai taip pat turi būti geografiškai arti cukraus fabriko, kuriam jie tiekia. Be to, daugelis didžiausių cukraus gamybos įmonių yra kooperatyvai, leidžiantys tiekiantiems ūkininkams tiesiogiai dalyvauti pramonės veikloje.

4.1.1. Atsižvelgiant į ūkininkų ir perdirbėjų tarpusavio priklausomybę, reikia specialių sutartinių santykių, kurie išlaikytų abiejų partnerių teisių ir pareigų pusiausvyrą. Cukrinių runkelių augintojų ir cukraus gamintojų sutartiniai santykiai po 2017 m. bus reglamentuojami Vieno bendro žemės ūkio rinkų organizavimo reglamento 125 straipsnyje ir X priede. Neseniai šios taisyklės buvo papildytos deleguotuoju reglamentu, kuriuo leidžiama į cukrinių runkelių tiekimo sutartis savanorišku pagrindu toliau įtraukti vertės pasidalijimo sąlygas⁽⁴⁾. Dauguma cukraus pramonės įmonių neseniai sudarė sutartis dėl cukrinių runkelių 2017–2018 ir vėlesniais prekybos metais ir jose numatė tam tikrą sąsają tarp cukrinių runkelių kainų ir cukraus rinkos kainų.

4.1.2. Jau ilgą laiką cukrinių runkelių cukraus gamintojai privalo kas mėnesį teikti ataskaitas apie kainas, gamybą ir atsargas ir ši prievolė toliau bus taikoma laikotarpiu po kvotų sistemos panaikinimo. Nuo 2017 m. spalio 1 d. Europos Komisijai taip pat reikės pranešti apie cukrinių runkelių kainas ir jos bus skelbiamos kiekvienais metais. Tokio rinkos skaidrumo lygio, kuris būdingas cukraus gamybos sektoriui, nepasiekia nei tolesnės tiekimo grandinės grandys, nei izogliukozės gamintojai. Duomenys rodo, kad cukraus tiekimo grandinėje kainų pokyčių poveikis galutinei kainai yra silpnas⁽⁵⁾ ir galbūt vertėtų išnagrinėti galimybę užtikrinti didesnę skaidrumą ES cukrinių runkelių cukraus naudotojų atžvilgiu.

4.2. ES cukraus rinkoje aktyviai veikia ir cukranendrių cukraus rafinavimo įmonės. Šios įmonės neperdirba cukrinių runkelių, bet yra priklausomos nuo importuojamo žaliavinio cukranendrių cukraus, kurį jos rafinuoja. ES leidžia neribotais kiekiais be maito importuoti cukrų iš mažiausiai išsivysčiusių šalių pagal programą „Viskas, išskyrus ginklus“ (VIG) ir iš Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno šalių, kurios yra sudariusios Ekonominės partnerystės susitarimą (EPS) su ES. ES žaliavinio cukranendrių cukraus rafinavimo įmonės naudojami nuolaidomis, susijusiomis su rinkos atvėrimu be maitų, pagal dvišalius susitarimus su Centrine Amerika, Kolumbija, Peru, Ekvadoru ir Pietų Afrika, o tai šiuo metu iš viso sudaro 420 000 tonų per metus. Pagal CXL lengvatinio cukraus kvotą, kuri padalijama Brazilijai, Australijai, Kubai ir visoms trečiosioms šalims (*erga omnes*), kasmet iš viso pateikiama daugiau nei 700 000 tonų rafinuoti skirto žaliavinio cukraus, o 2017–2018 prekybos metais šis kiekis gali padidėti iki beveik 800 000 tonų. Tiek neseniai užbaigtose, tiek tebevykstančiose derybose dėl laisvosios prekybos ES suteikia trečiosioms šalims papildomų galimybių patekti į ES cukraus rinką.

5. Gamybos kvotų panaikinimas

5.1. Nuo 1968 m. Europos Sąjungos maisto pramonei skirto cukraus ir izogliukozės gamyba buvo ribojama gamybos kvotomis. Šios kvotos nustos galioti 2017 m. spalio 1 d., t. y. pradant nuo 2017–2018 ES cukraus prekybos metų. Nuo to laiko ES cukraus ir izogliukozės gamintojai galės gaminti maistui skirtą cukrų ir izogliukozę be apribojimų. Nebebus taikomas ir nustatytas didžiausias leistinas cukraus eksporto kiekis⁽⁶⁾. Todėl ES cukraus sektoriaus veiklos vykdytojai galės be apribojimų eksportuoti cukrų nuo 2017 m. spalio 1 d.

⁽⁴⁾ 2016 m. gegužės 17 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2016/1166, kuriuo iš dalies keičiamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1308/2013 X priede nustatytos runkelių pirkimo cukraus sektoriuje nuo 2017 m. spalio 1 d. sąlygos.

⁽⁵⁾ Areté, 2012 m. spalio mėn. Tyrimas dėl kainų pokyčių poveikio galutinei kainai cukraus sektoriuje. Galutinė ataskaita. Europos Komisija, Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas. Konkursas Nr. AGRI-2011-EVAL-03.

⁽⁶⁾ Žr. DS266. Šiuo metu ES per prekybos metus gali eksportuoti apie 1,35 mln. tonų cukraus, t. y. 10 % cukraus gamybos kvotos.

5.2. Tikimasi, kad 2017–2018 prekybos metais cukraus gamyba padidės. Numatoma, kad šis gamybos padidėjimas bus struktūrinis. Be to, prognozuojama, kad izogliukozė užims didesnę ES saldiklių rinkos dalį: jos gamintojai „laikui bėgant“ siekia izogliukozės pagaminti 2–3 mln. tonų ir didžioji šio kiekio dalis gali būti naudojama gaiviųjų gėrimų gamybai⁽⁷⁾. Palyginimui, ES viduje suvartojamo cukraus kiekis šiek tiek mažėja.

5.3. Didėjanti vidinė cukraus gamyba ir išaugusi izogliukozės rinkos dalis gali turėti neigiamos įtakos ES baltojo cukraus kainoms laikotarpiu po kvotų sistemos panaikinimo. Europos Komisijos 2016–2026 m. vidutinės trukmės laikotarpio žemės ūkio rinkų perspektyvose nurodoma, kad ilgą laiką po kvotų sistemos panaikinimo ES baltojo cukraus kainos bus mažesnės už 404 EUR/t orientacinę ribą, t. y. mažesnės už vidutinės cukraus gamybos ir cukrinių runkelių auginimo sąnaudas.

5.3.1. 2015 m. ES baltojo cukraus kainos buvo pasiekusios žemiausią lygį nuo kainų pranešimo sistemos įdiegimo 2006 m.⁽⁸⁾ Ši padėtis turėjo didelį neigiamą poveikį finansiniams rezultatams, apie kuriuos pranešė ES cukraus gamintojai – dauguma jų nesugebėjo gauti pelno 2015–2016 finansiniais metais. Cukraus gamintojams Italijoje buvo kilę ypatingų sunkumų ir vienas gamintojas 2015–2016 prekybos metais pasirinko negaminti cukraus. Vienintelė Graikijos cukraus gamybos įmonė taip pat patiria didelių sunkumų.

5.4. Nuo 2017 m. spalio 1 d. ES cukraus gamintojai galės eksportuoti cukrų be apribojimų. Tai gali būti proga didinti pajamas, kad būtų kompensuotos žemesnės cukraus kainos ES viduje. Prognozuojama, kad pasaulio cukraus vartojimas augs 1,5–2 % per metus (apie 2–3 mln. tonų per metus), todėl turėtų būti pakankama paklausa didinti ES cukraus eksportą.

5.4.1. Vis dėlto ES cukraus eksporto didėjimas priklauso nuo pakankamų galimybių patekti į trečiųjų šalių rinkas. Europos Komisija derybose dėl laisvosios prekybos turėtų stengtis, kad gryniesi cukraus importuotojai atvertų savo cukraus rinkas, tiek mažinant arba panaikinant muitus, tiek nustatant tarifines kvotas. Ji ir toliau turėtų šalinti muitus, taikomus ES eksportuojamiems daug cukraus turintiems produktams, ir remti griežtas taisykles dėl tokių produktų kilmės, siekdama užtikrinti, kad ES cukraus gamintojai galėtų daugiau eksportuoti.

5.4.2. ES cukraus eksportui kartais kliudo trečiųjų šalių taikomos prekybos apsaugos priemonės. Nuo 2017 m. spalio 1 d. liberalizavus šį sektorių, Europos Komisija turėtų padaryti viską, kas įmanoma, siekiant kovoti su tokiomis priemonėmis, o pats sektorius turi suteikti būtina paramą bet kokioms sutartoms procedūroms.

5.5. Tiek neseniai užbaigtose, tiek tebevykstančiose derybose dėl laisvosios prekybos ES suteikia trečiosioms šalims galimybę patekti į ES cukraus rinką. Dėl ES rinkos atvėrimo ES baltojo cukraus kainos verčiamos mažėti ir didėja jų kintamumas. Šiuo metu pasaulinė rinka yra likutinė dempingo rinka, kurioje kainos labai nepastovios ir dažnai prekiaujama už kainą, kuri yra mažesnė nei vidutinės gamybos sąnaudos net ir pačiose veiksmingiausiose pasaulio pramonės įmonėse. Tokia padėtis daugiausia susidaro dėl prekybą iškraipančių paramos priemonių, kurias taiko kai kurie dideli cukraus gamintojai ir eksportuotojai, kaip antai Brazilija ir Tailandas. Dėl šios priežasties ES cukrinių runkelių cukraus pramonė negali konkuruoti vienodomis sąlygomis su cukraus gamintojais trečiojoje šalyse. Derybose dėl laisvosios prekybos Komisija turi laikyti cukrų jautriui produktui, išsaugodama ES muitus cukrui. Rimtą pavojų sektoriui kelia tebevykdomos derybos su Mercosur, atsižvelgiant į tai, kad Brazilija yra pasaulyje dominuojanti cukraus gamintoja ir eksportuotoja. Komisija turi būti pasirengusi mesti iššūkį dideliems cukraus subsidijuotojams PPO ginčų sprendimo institucijoje ir per derybas dėl prekybos.

2017 m. liepos 5 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁷⁾ Šiuos duomenis pateikia krakmolo pramonės asociacija „StarchEurope“.

⁽⁸⁾ 2015 m. vasario ir birželio mėn. kainos buvo pasiekusios žemiausią lygį – 414 EUR už toną.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nuo Korko 2.0 deklaracijos prie konkrečių veiksmų“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/06)

Pranešėja **Sofia BJÖRNSSON**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 6
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai	123/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Korko 2.0 deklaraciją ir konferenciją, kurioje 2016 m. rugsėjo mėn. ji buvo priimta. Deklaracijoje toliau tvirtai remiama kaimo politika ES lygmeniu.

1.2. ES kaimo vietovės yra nevienalytės, sąlygos jose skiriasi ir tarp valstybių narių, ir valstybėse narėse. EESRK mano, kad iš šių skirtumų kyla būtinybė naudojant turimas ES lėšas nustatyti prioritetus ir taikyti strateginį požiūrį. Atspirties taškas turi būti atitinkamų valstybių narių ir jų regionų prioritetai ir – dar svarbiau – pačių kaimo gyventojų iniciatyvos. Be to, privalomas politinių iniciatyvų ir strategijų poveikio kaimo vietovėms vertinimas suteikia galimybę atsižvelgti į ypatingas kaimo vietovių sąlygas ir joms skirti dėmesio.

1.3. Kaimo plėtra yra bendra, su visomis politikos sritimis susijusi tema. Būtina nuoseklesnė kaimo ir regioninės plėtros politika ir tam ESI fondams (Europos struktūriniais ir investicijų fondams) reikia tvirto biudžeto. EESRK pažymi, kad Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP) yra svarbiausias ESI fondas kaimo plėtrai, ir pabrėžia, kad šiuo požiūriu reikia labiau naudoti kitus ESI fondus, kaip antai, Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir Europos socialinį fondą (ESF).

1.4. Yra daug galimybių supaprastinti politiką. EESRK laikosi nuomonės, kad būtina supaprastinti politikos įgyvendinimą tiek ES, tiek ir nacionaliniu bei regionų lygmenimis. Dabartinė sistema yra tokia sudėtinga, kad kai kurie potencialūs pareiškėjai net neteikia paraiškų.

1.5. Daug kur Europoje, visų pirma kaimo vietovėse, vis dar trūksta stabilų sprendimų interneto ryšių srityje. EESRK tai vertina labai kritiškai. Kaimo vietovėms plačiajuostis ryšys reikalingas saugumui, pvz., veikiančios telefono linijos, ir gyvenimo lygiui užtikrinti. Plačiajuostė prieiga gali būti vienas iš veiksnių, lemiančių, ar visų pirma jauni žmonės norės likti gyventi kaime, ar išvyks. Įmonėms prieiga prie plačiajuosčio ryšio yra tiesiog būtina.

1.6. Žemės ūkis dėl stiprios priklausomybės nuo žemės turi ypatingą reikšmę kaimui. Žemės ūkio gamyba yra neatsiejama kaimo vietovių dalis, nes ji aprūpina visuomenę tvarių būdu pagamintais maisto produktais ir yra kaimo plėtros varomoji jėga. Todėl EESRK yra savaimė suprantama, kad didžioji EŽŪFKP paramos dalis skirta žemės ūkiui. Geros sąlygos jauniems ūkininkams yra išankstinė ilgalaikio žemės ūkio gamybos tvarumo sąlyga.

1.7. EESRK pabrėžia, kad darniam vystymuisi reikia palankių sąlygų investicijoms.

1.8. EESRK pažymi, kad Jungtinių Tautų nustatytų 17 darnaus vystymosi tikslų ir Paryžiaus klimato kaitos konvencijos (21-oji Klimato kaitos konferencija) siekiai yra bendri, apimantys visą ES politiką, visų pirma kaimo plėtros politiką. Kaimo vietovėse veikiančios regionų ir vietos valdžios institucijos turi aktyviai prisidėti prie šių tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo.

2. Bendrosios pastabos

Korko 2.0 deklaracija

2.1. 1996 m. Komisija surengė konferenciją Airijos mieste Korke. Konferencijoje buvo priimta Korko deklaracija, kuri tapo bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) antrojo ramsčio ir kaimo plėtros programų pagrindu. 2016 m. rudenį Komisija Korke surengė antrą konferenciją, kurioje buvo priimta Korko 2.0 deklaracija.

2.2. Deklaracija buvo priimta plačiu sutarimu konferencijoje, kurią surengė Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinis direktoratas; apie 340 dalyvių iš daugelio ES valstybių narių atstovavo pilietinei visuomenei ir institucijoms nacionaliniu, regionų ir ES lygmenimis, tarp jų ir EESRK. Konferencijos pabaigoje dalyviams pateikta deklaracija „Geresnis gyvenimas kaimo vietovėse“, ji buvo priimta pagal „nutylėjimo“ procedūrą.

2.3. Deklaracijos atspirties taškas yra ES žemės ūkio ir kaimo politika. Tačiau tam tikra prasme deklaracija yra platesnė, nes joje nurodomi Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai (Darbotvarkė iki 2030 m.)⁽¹⁾ ir Paryžiaus klimato susitarimas (21-oji Klimato kaitos konferencija)⁽²⁾.

2.4. Deklaracijoje pirmiausia nurodyti jos motyvai, paskui išvardyti dešimt punktų – politikos kryptių:

- 1 punktas. Kaimo gerovės skatinimas
- 2 punktas. Kaimo vertės grandinių stiprinimas
- 3 punktas. Investavimas į kaimo gyvybingumą
- 4 punktas. Kaimo aplinkos išsaugojimas
- 5 punktas. Gamtos išteklių valdymas
- 6 punktas. Klimato politikos skatinimas
- 7 punktas. Žinių ir inovacijų skatinimas
- 8 punktas. Kaimo valdymo gerinimas
- 9 punktas. Politikos pažangos vykdymas ir supaprastinimas
- 10 punktas. Veiklos rezultatų ir atskaitomybės gerinimas

2.5. Deklaracija grindžiama plačiu požiūriu į kaimo plėtrą; deklaracijos pranašumas yra jos apimtis ir turinys, nes aptariamai visi ES kaimo gyvybingumui ir tvarumui būtini aspektai. Vis dėlto, EESRK nuomone, apimtis kartu yra trūkumas, nes ji tampa sudėtinga ir neleidžia susitelkti ties ES lygmeniu. EESRK, atsižvelgdamas į didelius kaimo vietovėms tenkančius uždavinius, pabrėžia, kad, norint pasiekti konkrečių rezultatų, turimos lėšos turi būti naudojamos tikslingai. Nustatant lėšų naudojimo prioritetus turi būti remiamasi atitinkamos valstybės narės arba atitinkamo regiono prioritetais ir – dar svarbiau – kaimo gyventojų iniciatyvomis.

⁽¹⁾ Žr. nuomonę „Tolesni veiksmai dėl tvarios Europos ateities“ (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 15).

⁽²⁾ Žr. nuomonę „Po Paryžiaus konferencijos“, OL C 75, 2017 3 10, p. 103.

2.6. Turinio požiūriu Korko 2.0 deklaracija panaši į 1996 m. deklaraciją, nuo kurios skiriasi tik tuo, kad į ją taip pat įtraukti kovos su klimato kaita ir skaitmeninimo klausimai.

2.7. EESRK mano galintis atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant deklaraciją ir prašo Komisijos ateityje pateikti įgyvendinimo pažangos ataskaitas.

ES fondai kaimo plėtrai

2.8. Visose ES valstybėse narėse vykdomos nacionalinio arba regionų lygmens kaimo plėtros programos iš dalies finansuojamos EŽŪFKP, iš dalies – nacionalinėmis (viešosiomis arba privačiomis) lėšomis. Programos apima priemones, kuriomis siekiama trimis aspektais – ekologiniu, socialiniu ir ekonominiu – prisidėti prie darnaus vystymosi. Programas rengia valstybė narė arba atitinkamas regionas, tvirtina – Komisija.

2.9. EŽŪFKP kartu su Sanglaudos fondu, Europos regioninės plėtros fondu (ERPF), Europos socialiniu fondu (ESF) ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondu (EJRŽF) sudaro Europos struktūrinius ir investicijų fondus (vadinamieji ESI fondai). Techniniam ESI fondų įgyvendinimui taikomos bendros nuostatos⁽³⁾. Be to, kiekviena šalis dėl fondų yra sudariusi bendrus partnerystės susitarimus, kuriuose nustatyti priemonių įgyvendinimo prioritetai. Tai yra strategijos „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimo dalis. Taigi esama glaudžios sąsajos tarp fondų ir taikoma fondų sąveikos strategija.

2.10. Dėl naudojimosi EŽŪFKP sukurti kaimui skirti tinklai, iš dalies veikiantys ES lygmeniu, kaip antai, Europos kaimo plėtros tinklas, iš dalies – nacionaliniu ir regionų lygmenimis. Šie tinklai yra kontaktų ir keitimosi patirtimi platformos, jais taip pat pagerinamos sąlygos tam, kad būtų tinkamai įgyvendinamos kaimui skirtos programos ir jomis siekiami tikslai.

2.11. Regionų komitetas užsakė atlikti tyrimą, koku mastu ESI fondai naudojami kaimo plėtrai⁽⁴⁾. Nenuostabu, kad daugiausia buvo ir tebėra teikiama paraiškų suteikti lėšų iš EŽŪFKP. Palyginti su juo, kitų fondų dalis yra maža arba labai maža. EESRK mano, kad ji turi didėti, nes kaimo plėtra yra horizontalusis klausimas, turintis lemiamą reikšmę Sąjungos sanglaudai.

2.12. ESI fondai buvo ir tebėra svarbiausia ES priemonė Korko deklaracijoje nurodytiems ketinimams įgyvendinti. Kitas ES finansavimo laikotarpis prasidės 2021 m. ir šio laikotarpio priemonių kūrimas turės lemiamą reikšmę tam, kaip pavyks įgyvendinti Korko 2.0 deklaracijos tikslus. Be to, EESRK pažymi, kad deklaracijai ir politiniams tikslams įgyvendinti ESI fondams reikia tvirto biudžeto.

3. Tolesnės priemonės

Poveikio kaimui vertinimas

3.1. Deklaracijos 1 punkte raginama taikyti poveikio kaimui vertinimo mechanizmą, kuriuo būtų užtikrinama, kad į kaimo vietovių potencialą būtų atsižvelgiama ES priemonėse ir strategijose. Žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos sritys taikant įvairius sektorius apimančias koncepcijas turėtų būti grindžiamos kaimo vietovių tapatybe ir dinamiškumu. Jomis taip pat turėtų būti skatinamas tvarumas, socialinė įtrauktis ir vietos plėtra.

3.2. Poveikio kaimui vertinimas reiškia, kad objektyviai ir sistemingai atsižvelgiama į konkrečias kaimo vietovių sąlygas ir jų paisoma. Tai gali būti priemonė nustatyti, kokį poveikį kaimui daro politiniai sprendimai, ir taip išvengti neigiamų pasekmių.

3.3. Poveikio kaimui vertinimas atliekamas, pvz., Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Kanadoje. Jis gali būti privalomas arba savanoriškas. Šiaurės Airijoje toks vertinimas nuo 2016 m. privalomas pagal įstatymą. Atskirose šalyse taikomos sistemos yra panašios.

3.4. Kad toks vertinimas būtų veiksmingas, jis turi būti privalomas. Jis turi būti tvirtas sprendimų priėmimo pagrindas politinius sprendimus priimančioms asmenims. Jei poveikio kaimui vertinimas apsiribotų tyrimais ir faktais, bet neturėtų įtakos sprendimams, jis būtų beprasmiškas.

⁽³⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

⁽⁴⁾ Žr. <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Evolution-Budget-Dedicated-Rural-Development-Policy.pdf>

3.5. Taip pat reikia suprasti, kad ES ir bet kurioje valstybėje narėje nėra vienos kaimo vietovės, tai – įvairios ir skirtingos kaimo vietovės, kurių kiekvienoje skirtingos galimybės ir sąlygos. Į tai reikia atsižvelgti atliekant poveikio kaimui vertinimą ir vykdant politiką tiek ES lygmeniu, tiek valstybėse narėse siekiant, kad kaimo plėtra būtų sėkminga. Kaimo gyventojai taip pat daro didelį poveikį savo vietovės identitetui ir prisideda prie jos plėtros, taip pat diskusijų ir sprendimo, koku mastu turi būti išsaugotas kaimiškas pobūdis.

LEADER ir bendruomenės inicijuota vietos plėtra

3.6. Deklaracijos 8 punkte pažymima, kad reikėtų pasinaudoti LEADER sėkme ir vystyti pagal šį metodą taikytą principą „iš apačios į viršų“. EESRK daugelyje dokumentų išsakė savo nuomonę dėl ES sanglaudos politikos, ją vykdant vystomos partnerystės, LEADER metodo ir taip pat dėl naujo, pagal bendruomenės inicijuotą vietos plėtros priemonę taikomo metodo.

3.7. EESRK pritarė analizei, kurią Komisija pateikė dar savo 2004 m. trečiojoje ekonominės ir socialinės sanglaudos ataskaitoje, būtent požiūriui, kad politinis tikslas yra mažinant skirtumus, užkertant kelią teritoriniam atotrūkiui ir susiejant regioninę ir sektorių politiką pasiekti darnesnę plėtrą ⁽⁵⁾.

3.8. Vis dėlto Komitetas pažymi, kad tai nebuvo pasiekta ir kad reikalinga labiau integruota kaimo ir regionų plėtros politika.

3.9. EESRK taip pat palankiai vertino partnerystės principą kaip veiksmingą ESI fondų programų skatinimo būdą. Partnerystės principas reiškia, kad greta įprastų ekonominių ir socialinių subjektų dalyvauja ir pilietinės visuomenės organizacijos, aplinkos apsaugos srities partneriai, nevyriausybinių organizacijos ir lyčių lygybės skatinimo organizacijos.

3.10. LEADER metodas yra patikima vystymosi priemonė, kurią taikant viešasis sektorius ir pilietinė visuomenė gali dalyvauti vietos partnerystėje. EESRK dar 2011 m. pažymėjo, kad šiam metodui taip pat turėtų būti prieinamos visų ESI fondų lėšos. Jis taip pat buvo teigiamas glaudesnės miesto ir kaimo sąsajos veiksnys ⁽⁶⁾. Šį metodą galima taikyti ir miesto vietovėse, tačiau, EESRK įsitikinimu, tai neturėtų būti daroma kaimo vietovių plėtros sąskaita.

3.11. Į 2014–2020 m. finansavimo laikotarpį bendruomenės inicijuotos vietos plėtra pagal LEADER metodą įtraukta kaip nauja priemonė, kuri gali būti bendrai finansuojama keturių ESI fondų lėšomis. Vietos plėtrą veiksmingiausiai gali vykdyti tie, kurie toje vietovėje gyvena, dirba ir ją pažįsta.

3.12. Mažiausiai 5 % EŽŪFKP lėšų turėtų būti skiriama vietos bendruomenės inicijuotos vietos plėtros priemonėms. Dėl jos struktūros, kuri lemia tai, kad naudojantis vienu iš fondų reikia laikytis keturių skirtingų taisyklių rinkinių, racionalus ir paprastas naudojimas vargu ar įmanomas. Prieš prasidedant kitam finansavimo laikotarpiui Komisija turėtų pateikti siūlymų dėl reikšmingo supaprastinimo ir nustatyti mažiausią metodui skirtų fondo lėšų normą, kad galėtų atsiskleisti visas bendruomenės inicijuotos vietos plėtros, kaip kaimui ir miestui tinkamos priemonės, potencialas.

Paslaugos ir darbas

3.13. Paslaugos ir darbas yra lemiami veiksniai tuo atžvilgiu, kiek žmonės nori ar gali likti gyventi kaime arba į jį persikelti. Apskritai ES pastebima išvykimo iš kaimo tendencija, dėl kurios padėtis tik blogėja, o galimybė įgyvendinti ES ir Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus – mažėja. Demografinė raida ateityje gali tapti iššūkiu ir tiek jauniems, tiek vyresnio amžiaus žmonėms kaimo vietovėse reikia gerų gyvenimo sąlygų.

⁽⁵⁾ Žr. nuomonę „Teritorinė sanglauda“ (OL C 228, 2009 9 22, p. 123).

⁽⁶⁾ Žr. nuomonę „LEADER – vietos vystymosi priemonė“ (OL C 376, 2011 12 22, p. 15).

3.14. Pagrindinių viešųjų ir komercinių paslaugų švietimo, sveikatos apsaugos ir priežiūros, pašto, maisto parduotuvių, viešojo vietinio transporto ir panašiose srityse prieinamumas miestuose ir kaimuose gali skirtis. Tai gali turėti lemiamą reikšmę žmonių sprendimui, kur jie nori ar gali gyventi. Vaikų turinčioms šeimoms, pvz., vaikų priežiūros įstaigų buvimas, gali nulemti tėvų galimybes užsiimti profesine veikla. Kai kuriuose Europos regionuose paslaugų prieinamumas kaime apskritai yra mažesnis negu miestuose. Į šią problemą turi būti atsižvelgiama teritorijų planavime siekiant užtikrinti, kad nepablogėtų gyvenimo kokybė kaimo vietovėse.

3.15. Daugelyje ES šalių nedarbas kaime yra didesnis negu miestuose. Vis dėlto, kaip matyti iš Eurostato statistinių duomenų, ir čia esama didelių skirtumų⁽⁷⁾. Kartu kai kurios įmonės patiria sunkumų norėdamos kaimo vietovėse įdarbinti kvalifikuotų darbuotojų. Taigi pastebima abipusė nesubalansuota pasiūlos ir paklausos padėtis. Tendencija yra tokia, kad jauni žmonės, siekiantys įgyti profesiją, išvyksta į universiteto ar aukštosios mokyklos vietą ir nebegrįžta.

3.16. Migrantų ir ypač jų šeimų priėmimas tiek dabar, tiek ir artimiausiais metais bus iššūkis kaimo vietovių gyventojams. Turėtų būti skatinamas bendrų vertybių siekis, jų išsaugojimas ir gerbimas. Kaimo vietovės migrantų šeimoms galėtų suteikti geras gyvenimo sąlygas. Šalims, kuriose daug atvykėlių, pvz., pabėgėlių, bei didelė darbo migracija, gali būti sunku rasti darbą, tačiau migracija kartu gali suteikti galimybių įsidarbinti.

3.17. Užimtumo ir švietimo reikalai deklaracijoje aptariami visų pirma 3 ir 7 punktuose. Paslaugų klausimas nagrinėjamas veikia netiesiogiai. EESRK mano, kad Sąjungos iniciatyvos tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai yra svarbios plėtrai, ypač darbo vietų kūrimui teikiant paskatas įmonėms. Paslaugų prieinamumas priklauso veikia valstybių narių kompetencijos sričiai, nors, pvz., ESI fondai gali daryti spartinamąjį poveikį.

Žemės ūkis ir kaimo plėtra

3.18. Apie 85 % ES sausumos sudaro žemės ūkio ir miško plotai, tačiau esama didelių skirtumų tarp šalių ir regionų. Kultūrinis kraštovaizdis puikiai tinka maisto produktams, pašarui, energijai ir pluoštui gaminti, be to, jis yra viešųjų gėrybių, pvz., gausios floros ir faunos, išsaugojimo ir teikimo šaltinis. Kaimo vietovės kraštovaizdžiu skiriasi nuo miestų – tai yra vienas iš ES kaimo vietovių išskirtinumo požymių; žemės ūkio sektorius dėl stiprios priklausomybės nuo žemės turi ypatingos reikšmės kaimui. Deklaracijos 4 ir 5 punktai skirti kaimo aplinkos išsaugojimo ir gamtos išteklių valdymo klausimams. Tvaraus išteklių naudojimo ir valdymo sąlygos turi esminės reikšmės kraštovaizdžio „vidinei vertei“, vandens kokybei ir biologinei įvairovei.

3.19. Žemės ūkio gamyba deklaracijoje minima, bet daugiausia netiesiogiai. Deklaracijos tekstą galima suprasti taip, kad žemės ūkio (maisto produktų) gamyba iki tam tikro lygio laikoma savaime suprantamu dalyku. Kaip pirmiau minėta, aplinkos išsaugojimo ir gamtos išteklių valdymo klausimai aptariami aiškiau. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad žemės ūkis yra neatsiejama kaimo vietovių dalis, nes jis aprūpina visuomenę tvarių būdu pagamintais maisto produktais ir yra kaimo plėtos varomoji jėga. Žemės ūkio ir miškininkystės darbuotojai sudaro didelę dalį kaimo gyventojų, jie kuria darbo vietas ir užtikrina paslaugų paklausą. Svarbus su tuo susijęs aspektas yra tai, kad pradedantieji žemės ūkio darbuotojai, ir būtent jauniausieji, turi turėti galimybę perimti ūkį ir plėsti veiklą. Jaunųjų ūkininkų dalis yra nedidelė ir kartų kaita turi vykti lengviau.

3.20. Tvariai žemės ūkio gamybai svarbi trijų darnaus vystymosi aspektų – ekonominio, socialinio ir ekologinio – pusiausvyra. Ekonominiai aspektai kartais gali turėti lemiamos reikšmės gamtos išteklių valdymui. Kaip pavyzdį galima paminėti įvairių rūšių augalų ir gyvūnų gausias pievas ir ganyklas, kurios pamažu nyksta, nes vis mažiau apsimoka užsiimti ganomų galvijų gyvūnine produkcija, o tai vėlgi daro neigiamą poveikį biologinei įvairovei. Tai yra aiškus pavyzdys, kad nepakankamas ekonominis įmonių tvarumas gali daryti žalą aplinkai ir kad ūkininkai turi gauti kompensaciją už savo aplinkos apsaugos paslaugas.

⁽⁷⁾ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_at_regional_level.

3.21. EESRK nuomone, žemės ūkis yra ta kaimo plėtros sritis, kuriai EŽŪFKP turi lemiama reikšmės, ir taip ir turėtų būti. Didžiausia EŽŪFKP lėšų dalis pagrįstai numatyta žemės ūkio veiklai, pvz., kaip aplinkos apsaugos, kvalifikacijos kėlimo ir gamtinių kliūčių išmokos ir investicinė pagalba. Kitos EŽŪFKP sritys, pvz., energetika, plačiajuostė prieiga ir inovacijų rėmimas daro teigiamą poveikį kaimo vietovėms plačiąja prasme. Šiuo požiūriu žemės ūkis kartu yra įprasta komercinė veikla, taigi iš šios tikslinės grupės negali būti atimama galimybė gauti lėšų iš kitų ESI fondų.

3.22. Dabartinius ūkininkus ir miškininkus galima laikyti tiek kraštovaizdžio kūrėjais, tiek ankstesnių kartų sukurto kraštovaizdžio sergėtojais. Daugeliui žmonių eksploatuojamas kultūrinis kraštovaizdis yra svarbus geresnės gyvenimo kokybės veiksnys, o jo reikšmė laisvalaikiui, poilsiui gryname ore ir turizmui yra didžiulė. Kraštovaizdžio ir žemės vertė gali suteikti įvairių verslo galimybių ir gyvenimo pagrindą.

3.23. Siekiant labiau subalansuotos teritorinės plėtros taip pat turėtų būti pereinama prie tvarių maisto sistemų⁽⁸⁾. Visapusiškos maisto sistemų koncepcijos kūrimas yra labai svarbus siekiant išspręsti ekonominius, ekologinius ir socialinius uždavinius, susijusius su maisto produktų gamyba ir vartojimu, ir tinkamai įgyvendinti iniciatyvas įvairiais lygmenimis ir daugybėje sektorių. Prie tokių iniciatyvų priskiriamas, pvz., trumpų tiekimo grandinių skatinimas siekiant vartotojams teikti sveiką ir šviežią maistą ir taip skatinti kaimo plėtrą⁽⁹⁾. Tai taip pat būtų naudinga vietos ekonomikos ir vietos žemės ūkio gamybos sektoriams.

Inovacijos

3.24. Inovacijų reikšmės kaimo plėtrai, kai vystomos ir įgyvendinamos naujos idėjos, neįmanoma pervertinti. Naujoviškais sprendimais sukuriamos sąlygos vystyti darniai visuomenei, tad kaimo vietovės gali, pvz., prisidėti prie labiau žiedinės, ekologiškos ekonomikos ir klimato požiūriu pažangių sprendimų kūrimo, ir mažesnėmis sąnaudomis pagaminti daugiau. Galimybė naudotis žiniomis ir žinių perdavimas yra pagrindinis veiksnys naujoviškų idėjų įgyvendinimui.

3.25. Naujomis technologijomis ir naujais, novatoriškais gamybos būdais sukuriamos puikios galimybės didinti žemės ūkio gamybos tvarumą, taikyti griežtesnius gyvūnų apsaugos standartus ir mažesnėmis sąnaudomis, pvz., naudojant mažiau trąšų ir augalų apsaugos produktų, pagaminti daugiau. Naujoms technologijoms ir galimybėms pasinaudoti inovacijomis dažnai reikalingos nemažos investicijos, o pavieniams žemės ūkio sektoriaus verslininkams jos gali būti susijusios su didele rizika. Dažnai verslininkas vienas prisiimti tokios rizikos negali. Siekiant remti visuomenėje paklausias technologijas ir procesus, investicijos turėtų būti remiamos, pvz., pagal kaimo plėtros programą. Daugeliu atvejų dėl didėjančios mechanizacijos ir struktūrinių pokyčių sumažės darbo vietų, tad gali kilti neišvengiamas konfliktas tarp žemės ūkio technologijų plėtros ir darbo vietų pasiūlos, tačiau šie procesai kartu gali užtikrinti ir ekonomiškai stabilesnes darbo vietas.

3.26. Inovacijų strategijos ir jų įgyvendinimas turi būti orientuojami į poreikį, o ne į turimas lėšas. Deklaracijos 7 punkte pabrėžiama, kad reikia skatinti žinias ir technines bei socialines inovacijas ir kad subjektai, naudodamiesi informacija ir ją perduodami, turi bendradarbiauti. Tam gali būti naudingos Bendrijos iniciatyvos, kaip antai, Europos inovacijų partnerystė žemės ūkio srityje („EIP-agri“), kai taikant principą „iš apačios į viršų“ užtikrinamas įvairiais lygmenimis veikiančių subjektų jungimasis į tinklus, komunikacija ir keitimasis informacija bei orientuojamasi būtent į praktinę komercinę veiklą. Siekiant labiau skatinti inovacijas kaimo vietovėse gali būti pasitelkiamos „inovacijų agentų“ paslaugos.

Skaitmeninimas

3.27. Dabartinėje visuomenėje ultraplačiajuosčio ryšio prieiga yra būtina infrastruktūros dalis ir sklandaus tiek miesto, tiek kaimo visuomenės veikimo sąlyga; ji daro įtaką tiek darbuotojų pritraukimui, tiek galimybei įsidarbinti. Pastebima tendencija, kad įvykiai vis dažniau persikelia į elektroninę erdvę. Daug kur Europoje, visų pirma kaimo vietovėse, vis dar trūksta stabilių sprendimų. EESRK tai vertina labai kritiškai. Kaimo vietovėms plačiajuostis ryšys reikalingas saugumui, pvz., veikiančios telefono linijos, ir gyvenimo lygiui, kaip antai, veikianti televizija. Plačiajuostė prieiga gali būti vienas iš veiksnių,

⁽⁸⁾ Žr. nuomonę „Tvaresnės maisto sistemos (OL C 303, 2016 8 19, p. 64).

⁽⁹⁾ Šis klausimas nagrinėjamas EESRK nuomonėje savo iniciatyva „Pilietinės visuomenės indėlis rengiant visapusišką ES maisto politiką“, kuri turėtų būti priimta 2017 m. gruodžio mėn.

lemiančių, ar visų pirma jauni žmonės norės likti gyventi kaime, ar išvyks. Įmonėms plačiajuostė prieiga yra tiesiog būtina, nes be veikiančios plačiajuostės prieigos jos dažniausia negali vykdyti savo veiklos. Paminėtini pavyzdžiai: mokėjimo sprendimai vis rečiau grynuosius pinigus naudojančiai visuomenei, buhalterija, elektroninė prekyba arba ryšiai su klientais. Žemės ūkio įmonės yra sritis, kurioje naujus techninius sprendimus siūlančioms IRT tenka vis svarbesnis vaidmuo.

3.28. Deklaracijoje pabrėžiamos skaitmeninimo galimybės ir būtinybė. EESRK nuomone, ten, kur plačiajuosčio ryšio prieigai diegti rinkos jėgų nepakanka, – kaimo vietovėse taip nutinka dažnai – turi būti teikiama parama. EESRK manymu, ERPF turėtų būti svarbiausias paramos šaltinis infrastruktūros projektams, o EŽŪFKP turėtų būti skirtas naudoti mažesniems ir tikslingesniems projektams finansuoti. Šioje srityje padeda Europos investicijų bankas ir Europos strateginių investicijų fondas, pvz., taikydami naujoviškas finansines priemones.

Kaimo vietovių reikšmė žiedinei ekonomikai ir klimato kaitai

3.29. Kaimo vietovių reikšmė žiedinėje ekonomikoje yra didelė. Deklaracijoje žiedinė ekonomika minima 6 punkte („Klimato politikos skatinimas“), tačiau ji teikia ir daugiau pranašumų, kurie aptariami EESRK nuomonėje „Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys“⁽¹⁰⁾. Darnus miestų ir kaimų apimantis ciklas yra būtinas – ne tik išteklių aspektu, bet ir siekiant remti žemės ūkį ir sumažinti įvežtinių išteklių poreikį. Taigi kaimo vietovės gali daug prisidėti prie labiau į žiedinę ekonomiką orientuotos visuomenės kūrimo, nes jos, viena vertus, gali užtikrinti, kad atliekos būtų naudojamos kaip išteklių, kaip antai, trąšos arba dirvožemio gerinimo medžiagos, kita vertus, tiekti atsinaujinančiąją energiją ir biologinę medžiagą.

3.30. Vienas iš klimatumi neigiamą poveikį darančių išmetalų mažinimo veiksnių yra mažesnis iškastinio kuro ir didesnis atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimas. Kaimo vietovių indėlis ir čia gali būti esminis: jose gali būti gaminama saulės, vėjo ir vandens energija, taip pat bioenergija. Vis dėlto energijos gamyba iš atsinaujinančiųjų šaltinių gali tapti juntama našta žmonėms ir aplinkai, todėl reikia atsižvelgti į visus darnaus vystymosi aspektus.

3.31. Kalbant apie klimato kaitą, turi būti tiek švelninamas jos poveikis, tiek prie jos prisitaikoma. Kaimo vietovės dėl didelių žemės ūkio paskirties žemės ir miško plotų turi didelį potencialą kaip anglies dioksido absorbentai, taip jos prisideda prie klimatumi neigiamą poveikį darančių išmetalų mažinimo, nors dėl pačios gamybos tokių išmetalų daugėja. Šiems išmetams mažinti turėtų būti taikomos geriausios turimos technologijos. Visais lygmenimis – nuo gamintojų iki sprendimus priimančių asmenų – turi būti ugdomi gebėjimai ir visada atsižvelgiama į investavimo galimybes.

3.32. Apibendrinant galima pažymėti, kad kaimo vietovės turi didelį potencialą prisidėti prie darnios visuomenės kūrimo, o kartu – Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslų (Darbotvarkė iki 2030 m.) siekimo ir Paryžiaus klimato kaitos konvencijos (21-oji Klimato kaitos konferencija) įgyvendinimo, ir tai aiškiai matyti iš Korko 2.0 deklaracijos. Vis dėlto uždaviniai yra dideli ir tiek perkeltine, tiek konkrečia prasme jiems išspręsti reikalingos investicijos.

Supaprastinimas

3.33. Kai kalbama apie paramą ES lėšomis, pernelyg dažnai girdima nusiskundimų, kad procedūros tiek gavėjams, tiek institucijoms per daug sudėtingos. Deklaracijos 9 punkte keliamas klausimas dėl šios politikos sudėtingumo. EESRK laikosi nuomonės, kad būtina supaprastinti politikos įgyvendinimą tiek ES, tiek ir nacionaliniu bei regionų lygmenimis. Dabartinė sistema yra tokia sudėtinga, kad daug potencialių pareiškėjų net neteikia paraiškų, todėl šį sudėtingumą reikia laikyti kliūtimi, trukdančia įgyvendinti politiką ir pasiekti jos tikslus. Iš principo tam tikrų paraiškų nepadedant konsultantui neįmanoma tinkamai užpildyti. Dėmesį būtina sutelkti į kiekvieno individo teisinį tikrumą.

3.34. Dabartiniu 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu ESI fondų administravimo taisyklės sutelktos viename bendrame reglamente⁽¹¹⁾. Iš esmės tai vertintina teigiamai, nes dėl geresnio koordinavimo padidės veiksmingumas, visų pirma viešųjų įgaliojimų vykdymo, o nauda pavieniams pareiškėjams greičiausiai bus mažesnė, nes vienas ir tas pats gavėjas retai teikia paraišką suteikti lėšų iš įvairių fondų. Nauda bendruomenės inicijuotai vietos plėtrai tose šalyse, kuriose ji remiama iš kelių fondų, gali būti didesnė. Bendros schemos poveikis turėtų būti toliau tiriamas.

⁽¹⁰⁾ Žr. nuomonę „Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinys“ (OL C 264, 2016 7 20, p. 98).

⁽¹¹⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-regulation-common-provision-regulation-cpr>

3.35. Dabartinė kaimo plėtros politika naudojantis EŽŪFKP vykdoma įgyvendinant kaimo plėtros programas pagal nustatytus prioritetus ir tikslines sritis. Taip išsivystė labai suskaidytų programos lėšų sistema, nes suskirstymas į priemones, tikslines sritis ir prioritetus susiejamas su skirtingais biudžeto punktais ir eilutėmis. Dėl to sumažėjo programų aiškumas, institucijoms teko didesnė administracinė našta, o dėl to vėlgi sumažėjo išteklių įgyvendinti programas ir galimybė pasiekti atitinkamų programų tikslus.

3.36. Deklaracijos 10 punkte pateikiami svarstymai dėl veiklos rezultatų ir atskaitomybės gerinimo. Kartu tai yra pagrindiniai biudžeto sudarymo principai Komisijai, nes 2015 m. ji ėmėsi iniciatyvos rengti į rezultatus orientuotą ES biudžetą. Piliečiai ir mokesčių mokėtojai turi žinoti, kokie rezultatai ir tikslai pasiekiami vykdoma politika.

2017 m. liepos 6 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

„Valstybės pagalbos taisyklių taikymas kompensacijai už visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikimą (Sprendimas 2012/21/ES ir Bendrijos sistema)“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2017/C 345/07)

Pranešėja **Milena ANGELOVA**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 6
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	116/0/0
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina visuotinės ekonominės svarbos paslaugų (VESP) dokumentų rinkinio įgyvendinimą, kuris užtikrina teisinį tikrumą viešųjų paslaugų teikėjams. Dokumentų rinkinys užtikrina tinkamą pusiausvyrą tarp poreikio skatinti ir remti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas bei siekio užkirsti kelią galimam konkurencijos iškraipymui. Tačiau regionų ir vietos lygmens suinteresuotieji subjektai, ypač valstybei priklausantys visuotinės ekonominės svarbos paslaugų teikėjai (nustatyti EESRK užsakymu atliktame tyrime „Valstybių narių ataskaitų dėl Europos Komisijos sprendimo dėl valstybės pagalbos teikiant visuotinės ekonominės svarbos paslaugas įgyvendinimo peržiūra“), reiškia savo susirūpinimą dėl pagrindinių klausimų, susijusių su dabartinėmis taisyklėmis, dėl kurių kyla nereikalingos kliūtys arba mažėja teisinis tikrumas, todėl EESRK ragina Komisiją imtis reikalingų priemonių siekiant patobulinti esamas taisykles ir praktinį jų taikymą, parengti gaires, sukurti geriausios praktikos sąvadą ir prirėkus išanalizuoti poreikį atnaujinti ir iš dalies pakeisti dokumentų rinkinį.

1.2. Peržiūradamas pirmuosius du valstybių narių ataskaitų dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų priemonių įgyvendinimo srautus, EESRK susirūpinęs pažymi, kad jie nepadaeda spręsti esminio klausimo – suderinamumo reikalavimų, t. y. dalyko, kuris išsamiai aptariamas bendrosiose nuostatose.

1.3. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugeliu atvejų dėl nepakankamo tikrumo arba su reikalavimų įgyvendinimu susijusių didelių išlaidų kyla kliūčių, kurios nepagrįstai trukdo institucijoms visiškai įgyvendinti visuotinės ekonominės svarbos paslaugų politiką. Šios kliūtys daro didžiulį poveikį vietos valdžios institucijoms, nes valstybės pagalbos klausimais dialogas tarp valstybių narių ir Komisijos vyksta centrinės valdžios lygmeniu, o kiti administraciniai lygmenys neturi galimybės tiesiogiai dalyvauti šiame procese.

1.4. Tai, kad ataskaitos buvo parengtos apie nedaugelį regionų ar vietos lygmeniu teikiamų visuotinės ekonominės svarbos paslaugų (kaip teigiama pirmiau minėtame tyrime), rodo, kad nesant tiesioginių ryšių su Komisija kyla kliūčių deramam viešųjų paslaugų finansavimui ir dėl šios priežasties atitinkamos institucijos nėra linkusios visapusiškai pasinaudoti sprendimu ir išsklaidyti su jo įgyvendinimu susijusias abejones.

1.5. EESRK ragina Europos Komisiją išnagrinėti galimybes patobulinti sprendimą ir išplėsti jo taikymo sritį, siekiant patikslinti šiuos aspektus:

1.5.1. EESRK siūlo Komisijai panaikinti išimties taikymo ribą ir į sprendimą įtraukti visas visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, neatsižvelgiant į kiekvienais metais kompensuojamą sumą. Išsamus dabartinio sprendimo įgyvendinimo tyrimas rodo, kad tai sumažins administracines išlaidas ir sunkumus, kuriuos priešingu atveju patiria valdžios institucijos, ypač vietos lygmeniu, kartu jokių būdu neiškraipant konkurencijos.

1.5.2. Atsižvelgdamas į darbo rinką ir vis didėjančius įgūdžių trūkumo neatitikimo iššūkius, EESRK ragina Komisiją išnagrinėti galimybę išplėsti sprendimo taikymo sritį, kad būtų galima suderinamomis pripažinti paslaugas, kuriomis siekiama pagilinti žmonių žinias ir pakelti jų kvalifikacijas ir taip padėti jiems pagerinti savo darbo perspektyvas.

1.5.3. EESRK ragina Komisiją atidžiai išnagrinėti ir galbūt net iš dalies pakeisti kai kurias sprendimo teksto dalis, visų pirma šiais klausimais: informacijos, reikalingos nustatyti skirtos kompensacijos suderinamumą su šiuo sprendimu, saugojimo terminai; patikslinti, kad pavedimų trukmė negali turėti reikšmingo poveikio jų atnaujinimui arba jų pratęsimui arba atitinkamo paslaugų teikėjo tinkamumui; nustatyti lengvai prieinamą metodą nuosaikaus pelno apskaičiavimui; papildomai patikslinti reikalavimus dėl naudos, susijusios su veiklos našumo padidėjimu, padalijimu įmonėje; užtikrinti lankstesnę požiūrį į nedidelį, ne daugiau kaip 10 % siekiantį vidutinės metinės kompensacijos viršijimą, kad šių parametru nereikėtų nustatinėti iš naujo.

1.6. EESRK mano, kad būtina geriau paaiškinti suderinamumo su bendrosiomis nuostatomis sąlygas, t. y.:

- tiksliau apibrėžti alternatyvius būdus, kaip patenkinti reikalavimą užtikrinti suderinamumą pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 106 straipsnio 2 dalį, kurie jau yra plačiai naudojami praktikoje,
- vengti privalomų reikalavimų, kurie gali pažeisti nacionalines teisėkūros procedūras ir sukurti nereikalingų problemų,
- atsižvelgti į naujus teisinius reikalavimus dėl viešųjų pirkimų ir koncesijų,
- susieti *ex ante* metodiką su visapusišku *ex post* grynujų išlaidų apskaičiavimo taikymu, nebent institucija pageidauja nustatyti vienkartinę kompensaciją pavedimo metu,
- patvirtinti abu kompensacijos apskaičiavimo metodus – visų grynujų išlaidų ir išvengiamų grynujų išlaidų – ir parengti su tuo susijusias gaires bendrosiose nuostatose, nes dabar jose nėra beveik jokių nuorodų, kaip nustatyti priešingos padėties scenarijus,
- apibrėžti skirtumą tarp specialiųjų ir išimtinių teisių, susijusių su pranašumu, į kurio duodamą pelną turėtų būti atsižvelgta finansuojant su viešąja paslauga susijusius įsipareigojimus, ir universaliųjų paslaugų teikimu, kai paskirtasis paslaugų teikėjas atsiduria nepalankioje padėtyje,
- pateikti papildomą paaiškinimą dėl pelningumo standartų ir leisti taikyti skirtingus standartus, o ne nustatyti vieną konkretų standartą valstybėms narėms,
- papildomai patikslinti alternatyvius šių paskatų apskaičiavimo būdus, kurių naudojimas, atsižvelgiant į jų sudėtingumą, neturėtų būti privalomas.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Parlamentas ir Taryba dar nepriėmė reglamentų, kuriais nustatomi visuotinės ekonominės svarbos paslaugas reglamentuojantys principai ir sąlygos, visų pirma ekonomikos ir finansų srityje. Todėl ragina Komisiją, Parlamentą ir Tarybą apsvaistyti, kaip būtų galima įvykdyti šį Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnyje nustatą įpareigojimą, nedarant poveikio valstybių narių kompetencijai ir nepažeidžiant Sutarties taisyklių, apie kurias kalbama minėtame straipsnyje.

2. Nuomonės savo iniciatyva tikslas

2.1. Savo 2017 m. veiksmų plane EESRK pabrėžė visuotinės ekonominės svarbos paslaugų svarbą, nes tai yra esminis Europos ekonominio ir socialinio modelio, įtvirtinto Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 14 straipsnyje, elementas.

2.2. 14 straipsnyje Sąjunga ir valstybės narės, laikantis savo atitinkamų įgaliojimų, raginamos pasirūpinti, „kad tokios paslaugos būtų pagrįstos principais ir sąlygomis, ypač ekonominėmis ir finansinėmis, kurios leistų joms atlikti savo užduotis“. Toliau Sutartyje teigiama, kad „Europos Parlamentas ir Taryba, priimdami reglamentus pagal įprastą teisėkūros procedūrą, nustato šiuos principus ir sąlygas nepažeidžiant valstybių narių kompetencijos, laikantis Sutarčių teikti, pavesti teikti ir finansuoti tokias paslaugas“. Šis įgaliojimas iki šiol nėra perkeltas į konkrečias teisėkūros iniciatyvas. Priešingai, Europos Komisija, remdamasi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, parengė išsamų valstybės pagalbos taisyklių, taikomų visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, rinkinį.

2.3. Suderinamumo su Sutarties taisyklėmis valstybės pagalbos srityje ir su SESV 106 straipsnio 2 dalimi sąlygos buvo ginčytinos, net ir 1997 m. Pirmosios instancijos teismui ⁽¹⁾ priėmus sprendimą, kad kompensacija viešąsias paslaugas teikiančioms įmonėms turėtų būti laikoma valstybės pagalba. Iki tol buvo laikomasi nuomonės, kad papildomų išlaidų, susidariusių dėl griežtesnių išpareigojimų, susijusių su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, kompensavimas nėra lengvata. 2001 m. Teisingumo Teismas pakeitė savo poziciją ⁽²⁾, padarydamas išvadą, kad kompensacija gali būti laikoma valstybės pagalba tik tuo atveju, jei ji viršija paskirtojo paslaugų teikėjo patirtas papildomas išlaidas. Galiausiai, 2003 m. priėmus sprendimą *Altmark* byloje ⁽³⁾, buvo nustatyti kriterijai, kuriuos turėtų atitikti bet kokia kompensacija, kad jai nebūtų taikomos valstybės pagalbos taisyklės.

2.4. Visuotinės ekonominės svarbos paslaugų suderinamumą su valstybės pagalbos taisyklėmis Europos Komisija nustato glaudžiai laikydamosi trijų pagrindinių *Altmark* kriterijų. Tam būtina:

- aiškiai apibrėžti viešųjų paslaugų išpareigojimus ir parengti konkretų pavedimą paskirtajam paslaugų teikėjui viešosios teisės aktu,
- *ex ante* nustatyti objektyvaus ir skaidraus kompensacijos apskaičiavimo kriterijus,
- kompensacija neturėtų būti didesnė už įmonės patiriamas išlaidas, susidariusias vykdant su viešąja paslauga susijusį išpareigojimą, įskaitant atitinkamas pajamas ir nuosaiškų pelną;
- paskirtojo paslaugų teikėjo atranka turi būti atliekama:
 - viešojo pirkimo konkurso tvarka,
 - nustatant kompensacijos dydį, grindžiamą išlaidomis, kurias vidutinė, gerai valdoma ir turinti pakankamai išteklių įmonė būtų patyrusi vykdydama atitinkamus išpareigojimus, kartu atsižvelgiant į gautas pajamas ir nuosaiškų pelną.

2.5. 2005 m. Komisija priėmė „M. Monti ir N. Kroes paketą“, kuris buvo atnaujintas 2011 m. (Almunia dokumentų rinkinys) ir kuriame pateikiamos pagrindinės visuotinės ekonominės svarbos paslaugų finansavimo taisyklės: dokumentų rinkinį sudaro Komisijos komunikatas ⁽⁴⁾ (toliau – bendrosios nuostatos), kuriame nustatomos visuotinės ekonominės svarbos paslaugų suderinamumo sąlygos, ir Komisijos sprendimas ⁽⁵⁾, atleidžiantis nuo reikalavimo pranešti apie kompensaciją, kuri greičiausiai neiškraipys konkurencijos dėl riboto finansavimo (Sprendimo 2 straipsnio 1 dalies a) punkte nustatoma metinė 15 mln. EUR riba) arba dėl to, kad ji yra numatyta socialinėms reikmėms skirtai veiklai (pvz., ligoninėms, sveikatos ir ilgalaikei priežiūrai, vaiko priežiūrai, galimybės įsidarbinti ir vėl integruotis į darbo rinką, socialiniam būstui, pažeidžiamų grupių rūpybai ir socialinei įtraukčiai, susisiekimui jūrų transportu su salomis, mažai keleivių turintiems oro uostams bei uostams). Komisija paskelbė apie savo ketinimą peržiūrėti šį taisyklių rinkinį praėjus penkeriems metams nuo jų įsigaliojimo.

2.6. Įgyvendindamas savo Programą Europai, EESRK šia nuomone savo iniciatyva siekia papildyti būsimą Komisijos peržiūrą, išsamiai išnagrinėdamas visuotinės ekonominės svarbos paslaugų dokumentų rinkinio įgyvendinimo patirtį. Šiuo tikslu EESRK užsakė tyrimą dėl VESP taisyklių taikymo viešajai kompensacijai („Valstybių narių ataskaitų dėl Europos Komisijos sprendimo dėl valstybės pagalbos teikiant visuotinės ekonominės svarbos paslaugas įgyvendinimo peržiūra“).

⁽¹⁾ Byla T-106/95.

⁽²⁾ Byla C-53/00.

⁽³⁾ Byla C-280/00.

⁽⁴⁾ OL C 8, 2012 1 11, p. 15

⁽⁵⁾ OL L 7, 2012 1 11, p. 3.

2.7. Kompensacijos už VESP retai daro poveikį konkurencijai, nes jos padengia papildomas išlaidas, kurias paskirtieji teikėjai patiria vykdydami viešųjų paslaugų funkciją. Todėl apsunkinantis įpareigojimas dėl kompensacijų teikti pranešimus apie valstybės pagalbą laikomas pernelyg griežtu reikalavimu, kuris būtų pagrįstas tik tais atvejais, kai kiti dalyviai gali patirti neginčijamos žalos. Kita vertus, Bendrija nevienodai reaguoja į veiksmus, kurie daro didelį neigiamą poveikį rinkos sąlygoms, pavyzdžiui, prekių iš trečiųjų šalių pardavimas dempingo kainomis arba pardavimas žemesnėmis nei deramos kainomis. Todėl, kaip atrodo, labai svarbu išplėsti sprendime numatytos nuostatos dėl atleidimo nuo pranešimo reikalavimų taikymo sritį, didinti teisinį tikrumą ir suteikti daugiau lankstumo įgyvendinant taisykles, siekiant užtikrinti, kad skatinant šių pagrindinių paslaugų teikimą būtų tinkamai laikomasi Sutarties nuostatų.

3. Sprendimo atnaujinimas ir jo taikymo srities išplėtimas

3.1. EESRK mano, kad sprendimas užtikrina tinkamą pusiausvyrą tarp poreikio skatinti ir remti visuotinės ekonominės svarbos paslaugas ir siekio užkirsti kelią galimam konkurencijos iškreipymui. Nuostata dėl pranešimo reikalavimo netaikymo mažina administracines išlaidas ir sunkumus, kuriuos kitu atveju patirtų valdžios institucijos, ypač vietos lygmeniu. Kadangi visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, kurios neatitinka sprendimo reikalavimų, taikomos griežtesnės taisyklės, sprendimo nuostatos neturėtų būti taikomos tik tais atvejais, kurie kelia ypatingą susirūpinimą dėl galimo konkurencijos pažeidimo, atsižvelgiant į tikslą ES lygmeniu sutelkti valstybės pagalbos tikrinimui skirtus išteklius. Patirtis rodo, kad Komisija patvirtina labai didelę dalį savo tikrintų VESP schemų. Po to, kai 2012 m. buvo priimtas sprendimas ir bendrosios nuostatos, tik trijų VESP atvejais buvo taikyta nuodugnaus tyrimo procedūra pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį. Du atvejai buvo susiję su pašto paslaugomis (valstybės pagalba SA.35608 dėl Graikijos pašto, ELTA ir valstybės pagalba SA.37977 dėl Ispanijos pašto), o trečiasis – su pagalba ligoninei (valstybės pagalba SA.19864 dėl IRIS ligoninių Briuselio regione), po to, kai buvo priimtas teismo sprendimas, panaikinant Komisijos patvirtinimo sprendimą, nes dėl bylos sudėtingumo prireikė oficialaus tyrimo. Visais Komisijos nagrinėtais atvejais labai svarbus vaidmuo teko konkurentų pranešimams, taip užtikrinant visišką taisyklių laikymąsi nereikalaujant sistemingai pranešti apie VESP schemas. Be to, teismų ir Komisijos praktika suteikia pakankamai gairių suinteresuotiesiems subjektams įvertinti, ar jie gali saugiai taikyti sprendimą nepranešdami apie VESP schemas, tokiu būdu užtikrinant visišką aiškumą. Todėl EESRK siūlo Komisijai panaikinti išimties taikymo ribą ir, remiantis kompensacijų už keleivinį transportą pavyzdžiu, į sprendimą įtraukti visas visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, neatsižvelgiant į kiekvienais metais kompensuojamą sumą ⁽⁶⁾.

3.2. Sprendimas nustatyti ribą, atsižvelgiant į pagalbos apimtį, nuo kurios taikomas pranešimo reikalavimas, gali turėti poveikio tikrinimui ES lygmeniu, visų pirma tais atvejais, kai pagalbos suteikimas susijęs su neskaidriomis procedūromis, pavyzdžiui, fiskalinėmis lengvatomis arba atleidimu nuo mokesčių, lengvatinėmis paskolomis arba valstybės garantijomis. Be to, sprendime nustatyta, kad tam tikrą veiklą gali reikėti tikrinti dėl su konkurencija susijusių problemų, tokiu būdu leidžiant nustatyti privalomą pranešimo reikalavimą siekiant išnagrinėti tokius atvejus. Bet kuriuo atveju, paliekant sprendimo 2 straipsnio 1 dalies a punkte nustatytą dabartinę labai žemą ribą, tai sukurs nepagrįstą našta valdžios institucijoms, tačiau neduos jokios akivaizdžios naudos konkurencingumo didinimui. Todėl EESRK prašo Komisijos pranešimo reikalavimą taikyti tik tam tikroms pagalbos formoms arba konkrečiai veiklai, kai galimi iškreipimai pateisintų atidesnį tikrinimą siekiant užtikrinti vienodas sąlygas.

3.3. EESRK ragina Komisiją išnagrinėti galimybę išplėsti sprendimo taikymo sritį, kad būtų galima suderinamomis pripažinti paslaugas, kuriomis siekiama pagilinti žmonių žinias ir pakelti jų kvalifikacijas ir taip padėti jiems pagerinti savo darbo perspektyvas. Be to, reikia išaiškinti su privataus sektoriaus dalyvavimu susijusius neaiškumus – šioje srityje reikėtų išsamesnių gairių.

3.4. Šis sprendimas turėtų užtikrinti visišką suderinamumą su aukštesnę teisinę galią turinčiais Bendrijos teisės aktais ir padėti išvengti nepagrįstos naštos vietos ir regionų valdžios institucijoms. Visų pirma, 8 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos pavedimo vykdymo laikotarpiu ir bent dešimt metų nuo pavedimo laikotarpio pabaigos saugoti informaciją, kuri yra būtina siekiant nustatyti, ar skirta kompensacija yra suderinama su šiuo sprendimu. Ši taisyklė prieštarauja Tarybos reglamento (ES) 2015/1589 17 straipsniui, kuriame numatyta, kad praėjus 10 metų laikotarpiui bet kokia suteikta pagalba negali būti išieškota, todėl, kaip rodo įprasta praktika, Komisija netaiko šiai pagalbai suderinamumo patikros. Informacijos saugojimas ilgesnį nei 10 metų laikotarpį, kuris nėra reikalingas valstybės pagalbos kontrolei, yra nepagrįsta našta valdžios institucijoms ir pažeidžia Sutartyje įtvirtintus proporcingumo ir tinkamo administravimo principus.

⁽⁶⁾ OL L 315, 2007 12 3, p. 1.

3.5. Pagal 2 straipsnio 2 dalį šis sprendimas taikomas ne ilgesnį nei dešimties metų laikotarpį trunkantiems pavedimams, išskyrus VESP, kurioms reikalingos didelės investicijos, pateisinančios ilgesnį laikotarpį. Nors Komisijos praktikoje ši bendrųjų nuostatų taisyklė paprastai aiškinama kaip užkertanti kelią ši laikotarpį viršijantiems pavedimams, sprendimo formuluotė galėtų reikšti, kad viešąją paslaugą ilgesnį laikotarpį teikiančios įmonės nebepatenka į jo taikymo sritį. Todėl EESRK prašo Komisijos patikslinti, kad pavedimų trukmė negali turėti reikšmingo poveikio jų atnaujinimui arba pratęsimui arba atitinkamo paslaugų teikėjo tinkamumui. Šis klausimas yra ypač opus valstybei priklausantiems paslaugų teikėjams, kuriems užduotis paveda jų valdžios institucijos, nes vienintelis jų tikslas yra teikti svarstomą paslaugą.

3.6. 5 straipsnio 5, 7 ir 8 dalyse, skirtose nuosaikiamam pelnui, turėtų būti nustatytas lengvai prieinamas metodas jo apskaičiavimui. Dabartinis požiūris, panašiai kaip ir apibrėžtas bendrosiose nuostatose, apima tokius metodus, kaip vidinės gražos norma, kurie yra pernelyg sudėtingi vietos VESP ir atgraso nuo jų naudojimo kompensacijos apskaičiavimui. Pelningumo ribų nustatymui reikalingas brangus konsultavimasis, kuris daugumai VESP teikiančių paslaugų teikėjų yra nepasiekiamas. EESRK prašo Komisijos aiškiau išdėstyti šį klausimą, nes vadovaujantis Komisijos praktika galima tiesiogiai palyginti susijusių sektorių pelningumą, remiantis turimais oficialiais arba privačiais duomenų šaltiniais, kurie plačiai pripažįstami kaip visiškai reprezentatyvūs.

3.7. 5 straipsnio 6 dalyje kalbama apie našumo paskatas, tačiau jos neapibrėžiamos, todėl reikalingas papildomas paaiškinimas, visų pirma susijęs su reikalavimais dėl padidėjusio našumo sukurtos naudos padalijimo įmonei, valstybei narei ir (arba) naudotojams. EESRK ragina Komisiją išsklaidyti bet kokias abejones dėl šio reikalavimo aiškinimo.

3.8. Sprendimo 6 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad esant bet kokiai kompensacijos permokai jos apskaičiavimo kriterijai ateityje būtų atnaujinami. Kai kompensacijos permoka neviršija 10 % vidutinės metinės kompensacijos sumos, ji gali būti perkeliama į kitą laikotarpį. Siekiant visiško šios taisyklės nuoseklumo, reikėtų prieštarauti apskaičiavimo kriterijų atnaujinimui pastaruoju atveju, kad būtų išvengta pakartotinio įvertinimo, dėl kurio atsirastų teisinis netikrumas paskirtiesiems paslaugų teikėjams poveikio konkurencijai nedarančiais atvejais. EESRK rekomenduoja Komisijai užtikrinti lankstesnį požiūrį į nedidelį, ne daugiau kaip 10 % siekiantį vidutinės metinės kompensacijos viršijimą, kad apskaičiavimo kriterijų nereikėtų atnaujinti.

3.9. Turėtų būti vengiama bet kokių diskriminacinių sąlygų vietos ir regionų valdžios institucijoms, taigi ir šiais lygmenimis teikiams visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms. Šiuo metu vietos ir regionų valdžios institucijos savo prašymus, atsakymus ir abejones gali pateikti per oficialų savo valstybės narės kanalą, nes tik pastaroji gali pradėti oficialų dialogą su Komisija dėl valstybės pagalbos nuostatų. Taigi informacijai, kurią vietos ir regionų valdžios institucijos nori pateikti Komisijai, turi pritari atitinkama valstybė narė. Todėl EESRK ragina Komisiją užmegzti labiau struktūruotą dialogą su vietos ir regionų valdžios institucijomis dėl valstybės pagalbos teikimo procedūrų ir su tuo susijusių klausimų. Valstybės pagalbos taisyklės ir reikalavimai taip pat turėtų būti pritaikyti prie konkrečių vietos ir regionų valdžios institucijų poreikių ir galimybių, taip užtikrinant sąžiningo ir vienodo požiūrio taikymą praktikoje.

4. Suderinamumo sąlygų patikslinimas pagal bendrąsias nuostatas

4.1. Bendrosiose nuostatose išsamiai išdėstyti įvairūs reikalavimai, kaip užtikrinti suderinamumą su Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (ESV) 106 straipsnio 2 dalimi, bei juos aiškinanti teismų praktika. Nors nuostatose pateikiamas platus Komisijos taikomų kriterijų aiškinimas, Komisija dažnai laikosi pernelyg atsargios pozicijos, dėl kurios atsiranda nereikalingų problemų ir netikrumo. Komisijos praktika rodo, kad daugelyje sričių tokie sunkumai buvo įveikti taikant pragmatiską bendrųjų nuostatų aiškinimą. Konkrečios nuorodos į šiuos sprendimus padidintų teisinį tikrumą ir veiksmingai stiprintų vienodo požiūrio taikymą, kartu išlaikant principą, kad kiekvienas atvejis turėtų būti nagrinėjamas iš esmės. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai tiksliau apibrėžti alternatyvius reikalavimo patenkinimo būdus, kuriuos ji jau plačiai naudoja savo praktikoje. Toks paaiškinimas išsklaidytų daug abejonių, kurias šiuo metu patiria daugelis valdžios institucijų ir paslaugų teikėjų.

4.2. Remiantis Sutartimi, su viešosiomis paslaugomis susijusių įgaliojimų suteikimas priklauso pagrindinei valstybių narių kompetencijai. Todėl bendrųjų nuostatų 13 punkte pateiktos nuorodos į sąlygas, kurias VESP ir viešosios paslaugos turėtų atitikti, gali tarnauti tik kaip naudingos gairės. Vis dėlto šios nuorodos gali kelti teisėtą susirūpinimą dėl potencialaus valstybių narių kompetencijos ribojimo. Taip yra todėl, kad valstybės narės, viešojo intereso labui, turi teisę pačios priimti sprendimą dėl „kokybės, saugumo, įperkamumo, vienodų sąlygų taikymo, visuotinės prieigos ir naudotojų teisių skatinimo“ standartų, kuriuos kiekviena pagrindinė paslauga turėtų atitikti, neatsižvelgiant į tai, ar ji teikiama rinkoje ar vykdoma su

viešosiomis paslaugomis susijusius įgaliojimus. Valstybės narės taip pat turi įgaliojimus nuspręsti, ar šių standartų užtikrinimui reikalinga teikti VESP ir (arba) viešąsias paslaugas. Rinkos sąlygos, nors ir labai svarbios, negali panaikinti ar apriboti valdžios institucijų gebėjimų ginti viešąjį interesą. Todėl EESRK siūlo Komisijai šiuo klausimu savo veiksmus apriboti nuoroda į savo pagrindinį komunikatą ir atlikdama vertinimą tik patikrintų, ar egzistuoja akivaizdi klaida, nes galiausiai šis dalykas priklauso Teisingumo Teismo kompetencijai.

4.3. Bendrųjų nuostatų 14 punkte neteisėtai nustatomos sąlygos valstybių narių įgaliojimams pateikti pavedimą, reikalaujant surengti viešąsias konsultacijas, kad būtų paisoma paslaugų naudotojų ir teikėjų interesų, tokiu būdu pažeidžiant į Komisijos atsakomybės sritį nepatenkančias nacionalines kompetencijas. Valdžios institucijos visada deramai atsižvelgia į suinteresuotųjų subjektų interesus, todėl priverstinis reikalavimas pateisinti viešosios paslaugos poreikį ir surengti šiuo tikslu konsultacijas arba nustatyti alternatyvias priemones vargu ar dera su Sutarties nuostatomis ir principais. Komisijos praktika rodo, kad šiai taisyklei ji skiria mažai dėmesio, ypač tais atvejais, kai ją taikydamos valstybės narės patiria sunkumų. Todėl EESRK siūlo Komisijai iš naujo suformuluoti šį punktą, kad būtų išvengta privalomų reikalavimų, kurie gali pažeisti nacionalines teisėkūros procedūras ir sukurti nereikalingų problemų.

4.4. Bendrųjų nuostatų 19 punkto reikalavime, kad pavedimai turi atitikti Sąjungos viešojo pirkimo srityje galiojančias taisykles, neatsižvelgiama į tai, kad šios srities antrinė teisė buvo išsamiai persvarstyta po 2014 m. priimto viešųjų pirkimų dokumentų rinkinio. Viešųjų pirkimų direktyva, remiantis jos 1 straipsnio 2 dalimi, taikoma tik perkančiųjų organizacijų įsigijimams ir negali nustatyti privalomų taisyklių VESP, nes jos susijusios su užduotimis, kurias įmonė atlieka valdžios institucijos pavedimu. Taigi, bet koks reikalavimas pagal viešųjų pirkimų teisę prieštarautų ją reglamentuojančiai direktyvai. 2014 m. viešųjų pirkimų dokumentų rinkinys pirmą kartą reglamentuoja ir koncesijas. Tačiau būtų visiškai klaidinga remiantis tuo teigti, kad VESP turėtų būti taikoma ši taisyklė: koncesija reiškia, kad įmonė prisiima visą riziką po dotacijos skyrimo, visiškai priešingai nei VESP atveju, kuriuo valdžios institucijos atlygina papildomas su paslaugų teikimu susijusias išlaidas, tokiu būdu sumažindamos riziką. Ši taisyklė galėtų būti taikoma tik tuo atveju, jei valdžios institucija nuspręstų leisti teikti VESP koncesinėmis sąlygomis, tačiau tokiais atvejais tai nebūtų pagalba, nes paskirtasis paslaugų teikėjas prisiimtų visą riziką. Taigi, VESP nebūtų taikomos nei viešųjų pirkimų, nei koncesijas reglamentuojančios taisyklės. Teisiniu požiūriu bendrosiomis nuostatomis valstybės narės gali būti tik raginamos įgyvendinti, kai tinka, skaidrumo ir vienodo požiūrio principus atrinkdamos paslaugų teikėjus, ypač privačius, tačiau šis raginimas negali būti privalomas. Todėl EESRK prašo Komisijos patikslinti bendrųjų nuostatų 19 punktą tinkamai atsižvelgiant į naujus teisinius reikalavimus dėl viešųjų pirkimų ir koncesijų.

4.5. Nors bendrųjų nuostatų 22 punkte nustatyta, kad kompensacijos suma gali būti nustatoma remiantis numatomomis arba realiai patirtomis išlaidomis ir pajamomis, pernelyg dažnai Komisijos praktikoje reikalaujama kompensacijos sumą numatyti *ex ante*. Toks skaičiavimo metodas, pagal kurį valdžios institucijoms neleidžiama kompensuoti *ex post* remiantis faktinėmis grynosiomis išlaidomis, laikoma nepagrįstu kišimusi, dėl kurio gali atsirasti neišsprendžiamų problemų, nes, jei *ex ante* sumos nepakanka grynosioms išlaidoms padengti, paslaugų teikėjui nuolat trūks finansavimo. Be to, jei valdžios institucija teikia papildomą paramą siekdama užpildyti šį trūkumą, jai iš esmės gresia galimos nuobaudos už sprendime suteikti įgaliojimus nustatytų sąlygų nesilaikymą. Komisijos taikomoje praktikoje šis nesuderinamumas dažniausiai likdavo nepastebėtas, išskyrus atvejus, kai šį klausimą iškeldavo ieškovas. Nors ir atrodo, kad būtų tikslinga nustatyti *ex ante* kompensacijos apskaičiavimo metodą, pagal jį apskaičiuotos preliminarios sumos neturėtų būti privalomojo pobūdžio. Apskaičiuoti grynąsias išlaidas ir atitinkamą kompensacijos sumą galima tik turint metinius rezultatus. Todėl EESRK ragina Komisiją užtikrinti visapusišką nuoseklumą ir suderinamumą su antruoju Altmark kriterijumi, sujungiant *ex ante* metodą su visapusišku *ex post* grynųjų išlaidų apskaičiavimu, nebent institucija pageidauja nustatyti kompensaciją pavedimo metu.

4.6. Grynųjų išvengiamų išlaidų metodo naudojimas kompensacijos apskaičiavimui yra grindžiamas prielaida, kad nesant su viešąja paslauga susijusių išpareigojimų paskirtasis paslaugų teikėjas sumažintų savo veiklą ir siektų kuo didesnių pajamų. Taikant įprastinį grynųjų išvengiamų išlaidų metodą teikėjas nutrauktų visą nuostolingą veiklą. Kompensacijos dydį lemia skirtumas tarp šio priešingos padėties scenarijaus ir faktinių paslaugų teikėjo rezultatų. Neseniai Komisija pritarė *Profitability COST* (PC) metodui, pagal kurį priešinga padėtis reikštų, kad įmonė nutraukia veiklą, kliudančią jai siekti kuo didesnių rezultatų. Todėl kompensacija apima ne tik papildomas su VESP susijusias išlaidas, bet ir ne tokią veiksmingą veiklą, net jei ji ir yra pelninga. Norėdama sumažinti kompensacines išmokas, Komisija reikalauja iš kompensacijos išskaičiuoti paslaugų teikėjo gautą naudą, susijusią su pranašumu rinkoje, ir nematerialią naudą. Pirmenybės teikimas PC

metodui *de facto* lemia skirtumus įgyvendinant bendrą principą ir tokiu būdu mažina teisinį tikrumą. EESRK rekomenduoja Komisijai patvirtinti abu kompensacijos apskaičiavimo metodus ir parengti su tuo susijusias gaires bendrosiose nuostatose, nes dabar jose nėra beveik jokių nuorodų, kaip nustatyti priešingus padėties scenarijus;

4.7. Daugeliui VESP tinkamiausiu laikomas išlaidų paskirstymo metodas, nes jo apskaičiavimas grindžiamas skirtumu tarp viešosios paslaugos išpareigojimų vykdymo išlaidų ir atitinkamų pajamų. Vis dėlto valstybės narės, pageidaujantios taikyti šį metodą, turi pateikti priežastis, kodėl jos netaiko grynujų išvengiamų išlaidų metodo, kuris kitu atveju laikomas privalomu. Kadangi grynujų išvengiamų išlaidų metodas susijęs su sudėtingais ir brangiai kainuojančiais tyrimais, kuriems dažnai prireikia išorės konsultantų paslaugų, EESRK rekomenduoja Komisijai pripažinti išlaidų paskirstymo metodą visiškai galiojančiu tokiomis pačiomis sąlygomis, kurios taikomos grynujų išvengiamų išlaidų metodui, išskyrus tam tikrą veiklą, pavyzdžiui, pašto paslaugas, kurioms toks metodas yra privalomas pagal Trečiosios pašto direktyvos nuostatas.

4.8. Bendrųjų nuostatų 32 punkte „Pajamos“ visiškai teisėtai įtraukiamas perviršinis pelnas, gautas naudojantis specialiosiomis arba išimtinėmis teisėmis. Vis dėlto pagal neseniai taikomą praktiką pradėta įtraukti ir pelną iš universaliųjų paslaugų teikimo, nors jis ir nėra gaunamas naudojantis tokiomis teisėmis, todėl tai lėmė klaidinančius vertinimus. Reikėtų pabrėžti, kad universaliųjų paslaugų teikimas susijęs su nepalankia padėtimi, nes paskirtasis paslaugų teikėjas privalo teikti paslaugą tam tikroje teritorijoje, nepriklausomai nuo patiriamų išlaidų. Taigi, jeigu paslaugų teikėjo veikla būtų pelninga, Sutarties principai būtų pažeisti, jei šiuo pertekliumi būtų privalomai finansuojami kiti nuostolingi su viešąja paslauga susiję išpareigojimai. Todėl EESRK ragina Komisiją patikslinti šį punktą ir apibrėžti skirtumą tarp specialiuųjų ir išimtinių teisių, susijusių su pranašumu, į kurio duodamą pelną turėtų būti atsižvelgta finansuojant su viešąja paslauga susijusius išpareigojimus, ir universaliųjų paslaugų, kai paskirtasis paslaugų teikėjas atsiduria nepalankioje padėtyje.

4.9. Bendrosiose nuostatose pateikta nuosaikaus pelno apibrėžtis kelia tam tikrų klausimų, kuriuos reikia papildomai paaiškinti. Nors bendrosiose nuostatose pritariama vidinių grąžos normų taikymui, pripažįstama, kad jas taikant patiriama sunkumų. Todėl savo praktikoje Komisija lygina to paties arba susijusio sektoriaus įmones taikydama standartinius pelningumo kriterijus, pavyzdžiui, nuosavo kapitalo grąžos ar pardavimo grąžos kriterijus. Tačiau dėl nepakankamo tikrumo šiuo klausimu dažnai gaunami nevienodi rezultatai. Todėl EESRK siūlo Komisijai pripažinti visus standartinius ir nusistovėjusius pelningumo kriterijus užuot nustačius vieną privalomą kriterijų. EESRK prašo Komisijos pateikti papildomą paaiškinimą dėl pelningumo standartų ir leisti taikyti skirtingus standartus, o ne nustatyti konkretų standartą valstybėms narėms.

4.10. Bendrųjų nuostatų 39–46 punktuose nurodytos našumo paskatos pasirodė esanti didžiulė kliūtis tiek suinteresuotiesiems subjektams, tiek valdžios institucijoms. Kadangi bendrosiose nuostatose nepateikiama jokių nuorodų, kaip apskaičiuoti našumo paskatas, taikant Komisijos praktiką gaunami labai skirtingi vertinimai ir dėl to kyla pavojus teisinio tikrumo ir vienodo požiūrio principams. EESRK prašo Komisijos papildomai patikslinti alternatyvius šių paskatų apskaičiavimo būdus, kurių naudojimas, atsižvelgiant į jų sudėtingumą, neturėtų būti privalomas.

Bruselis, 2017 m. liepos 6 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Transporto sektoriaus skaitmeninimo ir robotizavimo poveikis ES politikos rengimui“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/08)

Pranešėja **Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 26
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	157/0/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Skaitmeninimas ir robotizavimas asmenų judumo ir krovinių vežimo srityje gali suteikti visuomenei tam tikrų privalumų, kaip antai geresnis prieinamumas ir patogumas keleiviams, veiksmingumas ir produktyvumas logistikos srityje, didesnė eismo sauga ir mažesnis išmetamųjų teršalų kiekis. Tačiau kartu kyla susirūpinimas dėl saugos, saugumo, privatumo, darbo ir aplinkos.

1.2. Nors technologijos suteikia neribotų galimybių, pažanga neturi būti pagrįsta vien technologijų raida – taip pat reikia siekti kurti pridėtinę vertę visuomenei. Todėl būtinos politinės diskusijos, kartu užtikrinant tinkamą pilietinės visuomenės dalyvavimą transporto planavimo procesuose, visų pirma didelėse miestų teritorijose.

1.3. Norint vykdyti transporto sektoriaus skaitmeninimą reikia sprendimų esamoms kliūtims šalinti, taip pat integruotų investicijų į TEN-T transporto, energetikos ir telekomunikacijų sistemas, įskaitant 5G ryšio įdiegimą. Tokius veiksmus turėtų remti ES finansavimo priemonės, pavyzdžiui, Europos infrastruktūros tinklų priemonė, Europos strateginių investicijų fondas (ESIF) ir programa „Horizontas 2020“.

1.4. Transporto sektoriaus skaitmeninimas ir robotizavimas sukuria naujų verslo galimybių tiek gamybos, tiek paslaugų pramonei, įskaitant MVĮ, ir šioje srityje ES galėtų įgyti konkurencinį pranašumą. Šiuo tikslu EESRK ragina skatinti palankią ir įgalinančią verslo aplinką, įskaitant atvirumą naujiems verslo modeliams ir aktyvesnį Europos skaitmeninių platformų kūrimą.

1.5. Transporto sektoriaus skaitmeninimas ir robotizavimas iš esmės pakeis darbo pobūdį ir įgūdžių paklausą. EESRK pabrėžia, kad svarbu šių struktūrinių pokyčių klausimą spręsti skatinant teisingą ir sklandų perėjimą ir mažinant įgūdžių trūkumą, taip pat vykdant tinkamą pažangos stebėseną. Perėjimo procese itin svarbų vaidmenį atlieka socialinis dialogas ir darbuotojų informavimas bei konsultavimasis su jais. Be to, valstybės narės turi pritaikyti savo švietimo sistemas, kad būtų patenkinta nauja įgūdžių paklausa.

1.6. Vykdam transporto sektoriaus skaitmeninimą ir robotizavimą reikia užtikrinti pakankamus duomenų išteklius, jų prieinamumą ir laisvą judėjimą. Kartu turi būti garantuojama tinkama duomenų apsauga. Siekiant reaguoti į naujus pokyčius taip pat būtina didinti kibernetinio saugumo pajėgumus ir spręsti atsakomybės klausimus.

1.7. EESRK pabrėžia pabrėžia, kad skaitmeniniam transportui būdingas įvairiarūšis vežimas, o tai yra esminis ES transporto strategijos aspektas. Tai taip pat reiškia glaudžias sąsajas su kitomis politikos sritimis, pavyzdžiui, susijusiomis su bendrąja skaitmenine rinka, energetika, pramonės plėtra, inovacijomis ir įgūdžiais. Nors viena iš skaitmeninio transporto varomųjų jėgų – klimato kaitos švelninimo tikslai ir reikalavimai, taip pat esama glaudžios sąsajos su aplinkos tvarumu.

2. Aplinkybės ir dabartinės tendencijos

2.1. Skaitmeninimas plinta visose ekonomikos ir visuomenės gyvenimo srityse, o transporto sektorius dažnai nurodomas kaip pavyzdys. Šios nuomonės savo iniciatyva tikslas – apsvarstyti transporto sektoriaus skaitmeninimo ir robotizavimo raidą ir poveikį visos visuomenės požiūriu, įskaitant įmones, darbuotojus, vartotojus ir apskritai piliečius, ir pateikti EESRK nuomonę, koku būdu į šią raidą reikėtų atsižvelgti formuojant ES politiką, siekiant išnaudoti galimybes ir tinkamai valdyti riziką.

2.2. Rinkose, kaip ir įvairiose nacionalinio ir ES lygmens politikos srityse, jau daug kas vyksta. EESRK šią temą taip pat nagrinėjo ankstesnėse savo nuomonėse, pavyzdžiui, „Automobilių pramonės ateitis“⁽¹⁾, „Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategija (C-ITS)“⁽²⁾ ir „Dirbtinis intelektas“⁽³⁾.

2.3. Transporto sektoriaus skaitmeninimas vykdomas įvairiomis formomis. Šiuo metu transporto priemonėse, orlaiviuose ir laivuose jau yra įvairiais būdais naudojama skaitmeninė informacija, įskaitant automobilio vairavimo pagalbos technologijas ir paslaugas, traukinių eismo kontrolę, skrydžių ir laivybos valdymą. Kita kasdienio taikymo sritis – keleivių ir krovinių informacijos skaitmeninimas. Trečia, terminaluose atliekant krovinių logistikos operacijas paprastai naudojami robotai.

2.4. Tolesnis automatizavimas ir robotizavimas atveria naujų galimybių pervežant krovinius ir žmones, taip pat vykdam įvairių rūšių stebėseną ir priežiūrą. Šioje srityje pagrindinį vaidmenį atlieka virtualūs robotai, t. y. programiniai robotai, kurie leidžia naudoti ir susieti daugiau skirtingų informacinių sistemų, kad jos galėtų veikti kaip vienas sąveikus kompleksas.

2.5. Transporto sektoriaus automatizavimas apima tokių transporto priemonių kūrimą, kai atsižvelgiama į jų sąveiką su žmonėmis, taip pat su infrastruktūra ir kitomis išorės sistemomis. Paskutinis šios raidos etapas – be vairuotojų ar be įgulos veikiančios transporto priemonės, laivai ir oro erdvės sistemos, kurios yra visiškai autonominės, t. y. veikia savarankiškai.

2.6. Šiuo metu keletas automobilių gamintojų kuria autonominius automobilius ir juos išbando praktiškai. Daugelyje miestų jau veikia visiškai automatizuotos metro linijos, taip pat išbandomi autonominiai autobusai ir savaeigių sunkvežimių konvojai. Sparčiai didėja nuotoliniu būdu pilotuojamų orlaivių sistemų ar bepiločių orlaivių naudojimas ir netgi kuriami nuotolinio valdymo ir autonominiai laivai. Be transporto priemonių, orlaivių ir laivų, taip pat tiriami naujų rūšių infrastruktūros sprendimai ir eismo kontrolės sistemos.

2.7. Nors veiksmai, kuriais siekiama sukurti autonomines ir be įgulos veikiančias transporto priemones, jau vykdomi, pagrindinės struktūros vis dar priklauso nuo žmonių, kurie vis dar yra pagrindiniai subjektai. Didžiausią poveikį pajusime, kai visiškai autonominės ir be įgulos veikiančios transporto priemonės taps realybe. Prognozės, kada tai įvyks, labai skiriasi. Vis dėlto svarbu pasirengti ateičiai ir laiku priimti reikiamus sprendimus.

⁽¹⁾ EESRK Pramonės permainų konsultacinės komisijos (CCMI) informacinis pranešimas „Automobilių pramonė“, CCMI/148, kurį CCMI priėmė 2017 m. sausio 30 d.

⁽²⁾ EESRK nuomonė „Sąveikiosios intelektinės transporto sistemos“, TEN/621 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽³⁾ EESRK nuomonė „Dirbtinis intelektas“, INT/806 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

2.8. Skaitmeninimas taip pat suteikia galimybę keleiviams ir kitiems transporto priemonių naudotojams pasinaudoti naujoviška paslauginio judumo (MaaS) koncepcija, grindžiama skaitmeninėmis platformomis.

2.9. Tebekuriamo paslauginio judumo tikslas – geriau tenkinti rinkos paklausą, sujungiant transporto grandinių rezervavimo, pirkimo ir mokėjimo sistemas ir realiuoju laiku pateikiant informaciją apie tvarkaraščius, oro ir eismo sąlygas, taip pat apie esamus pervežimo pajėgumus ir sprendimus. Taigi, paslauginis judumas – tai suskaitmeninto transporto naudotojo sąsaja. Kartu ja siekiama optimaliai panaudoti pervežimo pajėgumus.

2.10. Sparčiai plėtojant technologijas, pavyzdžiui, didžiuosius duomenis, debesijos kompiuteriją, 5G judriojo ryšio tinklus, jutiklius, robotiką ir dirbtinį intelektą (ypač mokymosi gebėjimus, kaip antai sistemos mokymąsi ir gilųjį mokymąsi), sudaromos būtinosios sąlygos, leidžiančios toliau kurti skaitmeninį ir automatizuotą transporto sektorių.

2.11. Tačiau akivaizdu, kad sėkmės nesulauksime, jei daroma pažanga bus grindžiama vien tik technologijomis. Geriausia būtų, kad ši raida remtųsi visuomenės poreikiais. Kita vertus, piliečiams dažnai būna sunku įžvelgti naujovių teikiamas galimybes.

3. Poveikis transporto sistemai

3.1. Skaitmeninė plėtra sudaro sąlygas įvairiarūšiam vežimui ir taip prisideda prie sisteminio požiūrio taikymo transporto sektoriuje. Tai taip pat reiškia, kad transporto sistema turi keletą naujų elementų, papildančių tradicinę infrastruktūrą.

3.2. Tačiau sistemos pagrindas išlieka tas pats: keliai, geležinkeliai, uostai ir oro uostai. Be šių pagrindinių dalykų, reikia pažangios skaitmeninės infrastruktūros, apimančios kartografijos ir padėties nustatymo sistemas, įvairių rūšių duomenų generavimo jutiklius, aparatinę ir programinę duomenų apdorojimo įrangą ir judrųjį bei plačiajuostį ryšį duomenų platinimui. Skaitmeninei infrastruktūrai taip pat priklauso automatizuotos eismo valdymo ir kontrolės sistemos.

3.3. Kadangi tiek skaitmeninei, tiek suskaitmenintai infrastruktūrai reikia elektros energijos, taip pat atsižvelgiant į pažangiųjų elektros energijos perdavimo tinklų ir elektra varomų transporto priemonių sąsają, labai svarbus transporto sistemos elementas yra ir elektros energijos infrastruktūra. Galiausiai, reikia naujų paslaugų ir infrastruktūros, kad būtų galima naudotis eismo informacija, taip pat užsisakyti judumo paslaugas ir už jas sumokėti. Todėl šią sistemą – nuo fizinės infrastruktūros iki fizinių transporto paslaugų – jungia įvairių rūšių skaitmeniniai elementai.

3.4. Nepaisant sparčių pokyčių, vis dar yra nemažai kliūčių, stabdančių skaitmeninių transporto sistemų pažangą, todėl jas būtina šalinti. Tokios kliūtys – tai, pavyzdžiui, duomenų trūkumas ir nepakankamas prieinamumas, spartaus interneto ryšio stygius ir techniniai apribojimai, susiję su jutikliais ir padėties nustatymu realiuoju laiku.

3.5. EESRK ragina investuoti į technologijas ir infrastruktūrą, kuriomis galėtų būti pagrįstas skaitmeninis transporto sektorius, visų pirma į eismo valdymo ir kontrolės sistemas: Bendro Europos dangaus oro eismo valdymo mokslinių tyrimų programa (SESAR) ir Europos geležinkelių eismo valdymo sistema (ERTMS) – tai projektai, kurie jau pasiekė brandos etapą, tačiau jiems labai trūksta finansinių išteklių. Vis dar reikia toliau rengti Laivų eismo stebėsenos ir informacijos sistemą (VTMIS) ir Sąveikiąją intelektinę transporto sistemą (C-ITS). Be to, išilgai TEN-T pagrindinio tinklo turi būti įdiegtas 5G ryšys. Tokiems veiksams pirmenybę turėtų teikti ES finansavimo priemonės, pavyzdžiui, Europos infrastruktūros tinklų priemonė, Europos strateginių investicijų fondas ir programa „Horizontas 2020“.

3.6. Taip pat būtinas skaitmeninių sistemų sąveikumas, kad būtų galima naudotis tarpvalstybinėmis jungtimis tiek šalies viduje, tiek ir tarptautiniu mastu. ES turėtų siekti tapti šios srities lydere ir standartų nustatytoja.

3.7. Nors skaitmeninimas optimizuoja esamų pajėgumų naudojimą, EESRK pabrėžia, kad jis nepašalina poreikio investuoti į pagrindinę transporto infrastruktūrą. Be to, pereinamuoju laikotarpiu iš dalies automatizuotos ir visiškai autonominės transporto priemonės ir laivai turės judėti kartu, todėl į tai turi būti atsižvelgta kelių ir jūrų transporto infrastruktūroje. Naujų iššūkių kyla ir aviacijos sektoriuje dėl bepiločių orlaivių naudojimo.

3.8. EESRK ragina tiek ES lygmeniu, tiek ir tarptautiniu mastu Tarptautinėje civilinės aviacijos organizacijoje (ICAO) parengti eismo valdymo sistemas ir bendras bepiločiams orlaiviams taikomas taisykles. Taip pat reikia nustatyti taisykles Tarptautinėje jūrų organizacijoje (IMO), kad būtų sudarytos sąlygos plėtoti ir įdiegti nuotolinio valdymo ir autonominę laivybą, taip pat ir uostuose.

4. Poveikis verslui ir inovacijoms

4.1. Skaitmeninimas ir robotizavimas didina krovinių vežimo ir logistikos veiksmingumą, našumą ir saugą. Gamybos ir paslaugų pramonėje taip pat atsiranda naujų verslo galimybių, susijusių su automatika ir robotika, piliečių judumo paslaugomis, veiksmingesniais logistikos sprendimais ar visos transporto sistemos skaitmeninimu. Tai aktualu tiek didelėms bendrovėms, tiek mažosioms ir vidutinėms įmonėms, įskaitant pradedančiąsias įmones.

4.2. Atsižvelgiant į tai, kad ES bendrovės pirmąją daugelyje su skaitmeniniu transportu susijusių sričių, šiame sektoriuje būtų galima įgyti konkurencinį pranašumą. Kadangi skaitmeninio ir autonominio transporto kūrimo srityje aktyvi veikla vykdoma už ES ribų, ES taip pat turi dėti daugiau pastangų inovacijų, infrastruktūros ir bendrosios rinkos kūrimo srityse, įskaitant teisinės sistemos pritaikymą prie naujų veiklos sąlygų.

4.3. Taip pat būtinas atvirumas kuriant ir taikant skaitmeninėmis platformomis grindžiamus naujų rūšių verslo modelius. Siekiant skatinti Europos platformų kūrimą, reikia užtikrinti, kad būtų sukurtos palankios ir įgalinančios sąlygos, taip pat kad reguliavimo sistema įmonėms sudarytų vienodas sąlygas.

4.4. Transporto sektoriaus skaitmeninimas ir robotizavimas daugiausia yra grindžiamas duomenų valdymu, kaip ir bet kuriame kitame sektoriuje. Verslo požiūriu, duomenys gali būti laikomi gamybos veiksniumi ar žaliavomis, kurios apdorojamos ir tobulinamos siekiant sukurti pridėtinę vertę. Šiuo tikslu itin svarbus laisvas duomenų judėjimas. Todėl EESRK ragina priimti veiksmingus sprendimus, kuriais būtų šalinamos problemos, susijusios su duomenų prieinamumu, sąveikumu ir perdavimu, kartu užtikrinant tinkamą duomenų apsaugą ir privatumą.

4.5. EESRK mano, kad svarbu visiems naudotojams atverti ir palengvinti prieigą prie su transportu ir infrastruktūra susijusių ir viešojo sektoriaus generuotų didelio kiekio duomenų. Be to, reikia pateikti paaiškinimų ir nustatyti taisykles, kaip tvarkyti ne asmens duomenis, ypač gaunamus iš jutiklių ir išmaniųjų prietaisų. Vertinant klausimus dėl duomenų prieinamumo ir pakartotinio naudojimo, naudinga pažymėti, kad paprastai konkurencinį pranašumą suteikia ne patys duomenys, o priemonės, inovacijų išteklių ir padėtis rinkoje siekiant juos apdoroti.

4.6. Kad būtų galima vystyti skaitmeninį ir autonominį transportą ir įgyti patirties šioje srityje, privaloma sudaryti palankesnes sąlygas eksperimentuoti ir išbandyti naujas technologijas ir koncepcijas. Šiuo tikslu būtinos veikiančios inovacijų ir verslo ekosistemos, tinkami bandymų įrenginiai ir palanki reguliavimo sistema. EESRK ragina valdžios institucijas laikytis požiūrio, kuriuo būtų skatinamos inovacijos, o ne taikyti vystymui trukdančias smulkmenišką taisykles ir reikalavimus.

5. Poveikis užimtumui, darbui ir įgūdžiams

5.1. Transporto sektoriaus skaitmeninimo ir robotizavimo poveikis darbuotojams, be abejonės, yra toks pats kaip ir kitose srityse. Įdiegtus naujas koncepcijas ir procesus gali būti prarasta darbo vietų, tačiau nauji produktai ir paslaugos gali paskatinti naujų darbo vietų kūrimą.

5.2. Didžiausi pokyčiai gali įvykti pačiame transporto ir logistikos sektoriuje, tačiau padarinius užimtumui gali pajusti ir su juo susiję gamybos sektoriai, taip pat tiekimo grandinės ir regioniniai klasteriai.

5.3. Pradėjus naudoti be įgulos veikiančias transporto priemones, sumažės transporto sektoriaus darbuotojų paklausa. Tą patį galima pasakyti apie vis dažnesnio robotikos naudojimo pasekmes terminaluose atliekamam fiziniam darbui. Kai kuriuos darbus gali pakeisti kontrolės ir stebėsenos užduotys, tačiau laikui bėgant jų taip pat gali mažėti. Tuo pat metu naujų darbo vietų gali būti sukurta kituose sektoriuose, visų pirma sektoriuose, susijusiuose su informacijos ir ryšių technologijomis, skaitmeninėmis paslaugomis, elektronika ir robotika. Be to, nors fizinio darbo ir rutininių užduočių mažėja, problemų sprendimo ir kūrybinių įgūdžių svarba didėja.

5.4. Užduočių pokyčiai taip pat reiškia, kad iš esmės keičiasi įgūdžių paklausa rinkoje. Nuolat didėja aukštos kvalifikacijos kibernetinės srities specialistų, pavyzdžiui, programinės įrangos kūrėjų, paklausa. Kita vertus, vis labiau reikia praktinių įgūdžių, susijusių su robotikos naudojimu ir mokėjimu dirbti žmogaus ir roboto bendradarbiavimo sistemose. Be to, didės plataus masto kompetencijos specialistų paklausa.

5.5. EESRK pabrėžia, kad svarbu tinkamai spręsti šių struktūrinių pokyčių klausimą, parengiant strategijas, kaip užtikrinti teisingą ir sklandų perėjimą, mažinti neigiamą socialinį poveikį ir spręsti įgūdžių trūkumo klausimą, kartu vykdyti tinkamą pažangos stebėseną. Perėjimo procese itin svarbų vaidmenį atlieka socialinis dialogas ir darbuotojų informavimas bei konsultavimasis su jais visais lygmenimis.

5.6. Mokymo ir švietimo srityse reikia tenkinti ir neatidėliotinus, ir ilgalaikius poreikius. Valstybėms narėms tenka lemiamas vaidmuo siekiant reaguoti į naujų įgūdžių paklausą, pritaikant savo švietimo sistemas, o gerą patirtimi turėtų būti dalijamasi Europos lygmeniu. Būtina akcentuoti mokslo, technologijų, inžinerijos ir matematikos disciplinas, kartu atsižvelgti į tai, kad norint patenkinti naujų sprendimų kūrimo poreikį taip pat reikia plataus masto kompetencijos ir išsilavinimo menų ir socialinių mokslų srityse.

6. Poveikis saugai, saugumui ir privatumui

6.1. Susidaro įspūdis, kad piliečiai iš esmės nesupranta, kokių įvairių galimybių skaitmeninimas ir robotizavimas suteikia, pavyzdžiui, užtikrinant prieinamumą ir patogesnį judumą – didžiausią susirūpinimą jiems kelia saugos, saugumo ir privatumo klausimai. Reikia suteikti daugiau žinių ir informacijos apie privalumus ir trūkumus, kartu tinkamai įtraukti pilietinę visuomenę į transporto sektoriaus planavimo procesus vietos lygmeniu, visų pirma didelėse miesto teritorijose.

6.2. Pažangus automatizavimas akivaizdžiai didina pervežimo saugą, nes mažėja žmogaus klaidų. Kita vertus, gali kilti naujo pobūdžio saugos rizika, kurios priežastis – ribotos jutiklių formos atpažinimo galimybės, galimi įrenginių gedimai, trūkinėjantis interneto ryšis ir naujų rūšių žmogaus klaidos, pavyzdžiui, programinės įrangos klaidos. Tačiau vertinama, kad bendras poveikis akivaizdžiai yra teigiamas.

6.3. Vis didėjant susirūpinimui kibernetiniu saugumu, tai bus vienas iš svarbiausių transporto saugumo aspektų. Kibernetinis saugumas apima transporto priemones, orlaivius ir laivus, taip pat jų palaikymo, valdymo ir kontrolės infrastruktūrą.

6.4. Atsirandant be įgulos veikiančioms ir autonominėms transporto priemonėms ir pradėdant jas naudoti taip pat iškyla kelių eismo taisyklių klausimas, ypač kalbant apie etinius aspektus. Kadangi transportas atlieka tarpvalstybinę funkciją, kelių eismo taisyklės turėtų būti suderintos vidaus rinkoje ir reikėtų siekti labiau jas suderinti tarptautiniu lygmeniu.

6.5. Pradėjus naudoti visiškai autonomines transporto priemones, taip pat kyla naujų klausimų dėl atsakomybės. Tai atspindi ir draudimo sistemų raida. Pagrindinė problema gali būti faktinis atsakomybės nustatymas eismo įvykio atveju, kadangi tai apima skaitmeninių sistemų funkcionavimą ir keletą subjektų, kaip antai transporto priemonių gamintojus bei savininkus ir infrastruktūros valdytojus. Šiuo atveju gali reikėti saugoti daugiau duomenų, kad būtų galima nustatyti eismo įvykio aplinkybes. Todėl EESRK ragina Komisiją ištirti galimas duomenų rinkimo sistemas ir reikalavimus atsakomybės nustatymo tikslais, kartu atsižvelgiant į privatumo poreikį.

6.6. Kalbant apie privatumą ir didėjančius duomenų poreikius, žmonės nerimauja dėl to, ar jie yra nuolat stebimi. Susirūpinimą dėl privatumo taip pat kelia formos atpažinimo naudojimas. Kalbant apie asmens duomenų apsaugą, nuo 2018 m. bus pradėtas taikyti Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, kuriuo siekiama nustatyti bendras visoje ES taikomas taisykles. EESRK atkreipė dėmesį į privatumo ir duomenų apsaugos svarbą savo ankstesnėse nuomonėse ir pabrėžia, kad duomenys turėtų būti naudojami tik sistemos veikimo ir jokiais kitais tikslais.

7. Poveikis klimatui ir aplinkai

7.1. Su klimatu susijęs ir aplinkai daromas transporto poveikis priklauso nuo daugelio veiksnių. Transporto priemonių, orlaivių ir laivų energijos vartojimo efektyvumo didinimas – viena iš svarbiausių priemonių siekiant sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį. Energijos vartojimo efektyvumas yra tiesiogiai susijęs su veikimo ir kontrolės sistemų automatizavimu.

7.2. Kita svarbi priemonė mažinant išmetamųjų teršalų kiekį – iškastinio kuro pakeitimas mažai anglies dioksido išskiriančiais degalais, elektros energija ar vandeniliu. Nors tai atskiras procesas, elektra varomų transporto priemonių naudojimas ir pažangiųjų elektros tinklų tiesimas yra glaudžiai susiję su transporto automatizavimu.

7.3. Mažinant išmetamųjų teršalų kiekį svarbų vaidmenį atlieka ir priemonės, gerinančios eismo srautą. Skaitmeninimas ir automatizavimas sudaro sąlygas sklandžiam pervežimui ir veiksmingoms daugiarūšio transporto grandinėms. Tai apima veiksmingesnį pervežimą, didesnę energijos vartojimo efektyvumą, mažesnę degalų suvartojimą ir išmetamųjų teršalų kiekį. Šiuo tikslu ypatingai svarbi aukštos kokybės infrastruktūra ir sklandus sienų kirtimas. Be to, eismo poreikiams ir srautui įtakos turi žemės naudojimas ir miestų planavimas.

7.4. Poveikis aplinkai yra susijęs ne tik su pačiu transportu, bet ir su transporto priemonių, orlaivių ir laivų gyvavimo ciklu nuo jų gamybos iki eksploatacijos pabaigos. Į kitas šalis perkeltų darbo vietų sugrąžinimas ir žiedinės ekonomikos įdiegimas – tai reiškiniai, kurie padeda mažinti gyvavimo ciklo poveikį.

7.5. Pradėjus naudoti autonomines transporto priemones, gali padaugėti privačių automobilių, nes keleiviams bus patogiau juos naudoti. Kita vertus, privačių automobilių skaičių turėtų sumažinti dalijimasis automobiliais, taip pat naudojimas viešuoju transportu. Todėl lemiamą vaidmenį ateities judumo srityje atlieka vartotojų prioritetai. Jiems įtakos gali turėti lengvai prieinamos kelionių planavimo paslaugos, skatinančios žmones priimti aplinką tausojančius sprendimus. Poveikį vartotojų elgsenai taip pat gali daryti tinkamos paskatos nustatant kainas.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Socialinės ekonomikos išorės aspekto“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2017/C 345/09)

Pranešėjas: **Miguel Ángel Cabra De Luna**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 9 22
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	129/1/4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Socialinė ekonomika yra svarbus veiksnys, padedantis siekti visų išorės aspektą turinčių Europos politikos sričių, įskaitant užsienio ir saugumo, prekybos, kaimynystės, klimato kaitos, vystomojo bendradarbiavimo ir darnaus vystymosi politiką, tikslų. Tačiau dėl trūkstamos tinkamos reglamentavimo aplinkos tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu šis sektorius negali išplėtoti viso savo potencialo ir daryti didesnio poveikio.

1.2. Išsivysčiusiems ir besivystančioms šalims skirta bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis partnerystės priemonė ⁽¹⁾ savo ruožtu gali suteikti galimybę plėtoti ES socialinę ekonomiką vykdant tarptautinimo procesą, skatinant konkurencingumą, inovacijas ir mokslinius tyrimus.

1.3. ES atlieka svarbų vaidmenį siekiant panaikinti skurdą ir skatinti ekonominį bei socialinį vystymąsi pasaulio lygmeniu, kaip matyti iš ES laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės ir patvirtintos Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m.

1.4. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad laikotarpio po 2015 m. darbotvarkėje Taryba pažymi, kokia svarbi „darbo vietų kūrimui ir darniam vystymuisi yra <...> socialin [ė] ekonomik[a]“, – tai suteikia naujų galimybių skatinti socialinės ekonomikos išorės aspektą (laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės 43 punktas), tačiau apgailestauja, kad Komisija socialinės ekonomikos neįtraukė į savo pasiūlymą dėl naujojo konsensuso dėl vystymosi.

1.5. Atsižvelgiant į gerus verslo rezultatus įvairiose ES nepriklausančiose šalyse galima konstatuoti, kad socialinė ekonomika (įvairūs verslo aspektai šios ekonomikos srityje) turi akivaizdų poveikį kasdieniam gyvenimui ir gamybos veiklai daugelyje Afrikos, Amerikos ir Azijos regionų ir iš esmės padeda gerinti milijonų žmonių gyvenimo bei darbo sąlygas.

⁽¹⁾ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 234/2014.

1.6. Vertinant įvairių formų socialinės ekonomikos verslą nurodytuose regionuose pažymėtina, kad kooperatyvai ir savidraudos įmonės, kurių yra labai daug ir kurie vykdo aktyvią veiklą, pirmąją žemės ūkio gamybos, finansų ir mikrofinansų, švaraus vandens tiekimo, būstų, neįgaliųjų integravimo į darbo rinką, neoficialaus darbo apimties mažinimo vykdant socialinės ekonomikos bendro verslumo iniciatyvas, jaunimo integravimo į darbo rinką ir moterų, kurios atlieka vis svarbesnį vaidmenį vykdant kooperatyvų ir savidraudos įmonių gamybos veiklą, įgalėjimo srityse.

1.7. Reikia pabrėžti, kad svarbų vaidmenį atlieka ne tik kooperatyvai, savitarpio pagalbos organizacijos ir kitos panašios socialinės ekonomikos įmonės, veikiančios kaip asociacijos, bet ir ne pelno organizacijos, asociacijos bei fondai, plačiai žinomi kaip NVO, – visi jie yra socialinės ekonomikos sudedamoji dalis, veikia su socialine veikla susijusiame trečiajame sektoriuje, valdo socialinės pagalbos, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitas paslaugas, taip pat skatina vietos gyventojus imtis socialinio verslumo iniciatyvų.

1.8. Komisija pripažino, kad socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį kuriant žiedinę ekonomiką, į kurią jos gali įnešti „svarbų indėlį“⁽²⁾. Europoje yra daug geros praktikos pavyzdžių šioje srityje, kurioje socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti reikšmingą vaidmenį vykdant Europos išorės investicijų plane (EIIP) numatytas investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją Afrikoje. Socialinės ekonomikos įmonės labai prisideda prie tvaraus ekonomikos augimo kartu mažindamos neigiamą poveikį aplinkai.

1.9. Nedarant poveikio etiškos bankininkystės veiklai, tradicinės finansinės priemonės netaikomos socialinės ekonomikos įmonėms, kadangi joms reikia konkrečiai pritaikytų priemonių. Todėl EESRK apgailestauja, kad ES tarptautinimo skatinimo ir verslumo propagavimo užsienyje bei vystomojo bendradarbiavimo programose socialinės ekonomikos įmonės nuosekliai nenurodomos kaip konkrečiai pripažintos dalyvės, nors jos yra neabejotinai svarbios siekiant darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir dėl jų socialinio ir ekonominio vaidmens. EIIP ir Europos darnaus vystymosi fonde (EDVF) socialinės ekonomikos įmonėms ir organizacijoms taip pat nenumatyta jokia konkreti finansavimo eilutė.

1.10. Pavyzdžiui, Kotonu partnerystės susitarimo atnaujinimas turės poveikį daugiau kaip šimtui Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno (AKR) valstybių, kuriose iš viso yra 1,5 mlrd. gyventojų. Kotonu partnerystės susitarimas bus atnaujintas 2020 m., o derybos turi prasidėti ne vėliau kaip 2018 m. rugpjūčio mėn. Stebina tai, kad minėtame komunikate, pagrįstame JTO darbotvarke iki 2030 m. ir Visuotine ES užsienio ir saugumo politikos strategija, tarp nevalstybinių subjektų nenurodyti socialinės ekonomikos partnerystėje dalyvaujantys subjektai, tik bendrai paminėta „pilietin [ė] visuomen[ė], ekonomin[ia]i ir socialin[ia]i partner[ia]i bei privat[usis] sektor[us]“ (komunikato 4.3.3 punktas).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad

1.11. prekybos politika yra viena iš ES išorės veiklos ramsčių. Organizuota pilietinė visuomenė dalyvauja įvairiuose ES susitarimuose su kitomis pasaulio šalimis arba regionais (prekybos, asociacijos, ekonominės partnerystės) vykdant jungtinių konsultacinių komitetų (JKK) ir vidaus patariamųjų grupių, įkurtų šiais susitarimais, veiklą. Nors socialinė ekonomika jau įtraukta į daugelį šių susitarimų, EESRK rekomenduoja jai suteikti platesnį vaidmenį, kad ji taptų pastovia šių susitarimų sudedamąja dalimi.

1.12. Tiek EDVF, tiek EIB turi bendradarbiauti kuriant specialią finansų ekosistemą socialinės ekonomikos įmonėms, kaip raginama EESRK nuomonėje⁽³⁾. Be to, EIIP techninės pagalbos ir vystomojo bendradarbiavimo programose turėtų būti numatytos paskatos skaitmeninių bendradarbiavimo platformų diegimui. Skaitmeninė ekonomika socialinės ekonomikos įmonėms atveria naujų veiklos ir vystymosi galimybių. Taigi, bendro vartojimo ekonomika leidžia kurti ne pelno platformas (*platform cooperativism*) ir vystyti socialinės ekonomikos išorės aspektui labai svarbią veiklą, pavyzdžiui, vykdyti bendradarbiavimu grindžiamą gamybą, teikti sutelktinį finansavimą (*crowdfunding* arba *peer-to-peer lending*), užtikrinti bendradarbiavimu grindžiamą valdymą ar mokymąsi (*learning*). Pastaruoju atveju mokymasis dalyvaujant bendradarbiavimo platformose gali būti svarbus socialinės ekonomikos verslininkų mokymui darbo vietoje kaimyninėse ir Pietų šalyse, stiprinant bazinį žmogiškąjį kapitalą šiose šalyse.

⁽²⁾ COM(2015) 614 final, 2015 m. gruodžio 2 d.

⁽³⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl Finansų ekosistemos kūrimo socialinėse įmonėse (OL C 13, 2016 1 15, p. 152).

1.13. EESRK pritaria Europos Komisijos socialinio verslumo ekspertų grupės (GECES) rekomendacijai stiprinti socialinės ekonomikos įmonių vaidmenį ES užsienio politikoje. Šiuo klausimu Komisija ir Europos išorės veikslių tarnyba (EIVT) turi koordinuoti savo politikos priemones ir iniciatyvas, kad būtų:

- skiriamas tiesioginis ir netiesioginis finansavimas socialinės ekonomikos įmonėms trečiojoje šalyje kartu su susijusių Vyriausybių ir socialinę ekonomiką remiančių organizacijų skiriamu finansavimu;
- nustatytas konkretus bendradarbiavimas su kitais pasaulio partneriais ir inovacijų bei investicijų fondais siekiant didinti atitinkamų programų poveikį.

1.14. Komisija ir socialinė ekonomika turi palengvinti G 20 ir G 7 dalyvavimą skatinant konkrečią paramos socialinei ekonomikai politiką (kaip nurodyta G 20 integracinio verslumo plane), atspindinčią skirtingas šių organizacijų vertybes, principus ir tikslus (GECES rekomendacija Nr. 12).

1.15. Ekonominės diplomatijos priemonėmis socialinės ekonomikos vaidmuo turi būti propaguojamas tarptautiniuose forumuose (UNTFSS, ILGSSE, G20, G7, TDO ir kt.) ir bendradarbiaujant su tarptautinėmis finansų organizacijomis.

1.16. ES turi užtikrinti, kad derantis dėl prekybos susitarimų socialinės ekonomikos įmonės nebūtų diskriminuojamos kitų įmonių atžvilgiu, panaikinant netarifines kliūtis, kurios *de facto* lemia tokią diskriminaciją.

1.17. Europos kaimynystės politika (EKP) ir kitos finansinės priemonės turi nuolat padėti skatinti socialinę ekonomiką ES tiek vykstant deryboms dėl įstojimo į ES su šalimis kandidatėmis, tiek bendraujant su kitomis kaimyninėmis šalimis, gaunančiomis naudos iš lengvatinių susitarimų.

1.18. Komisija turėtų stiprinti savo vadovaujamąjį vaidmenį vykdam tarptautinį bendradarbiavimą ir skatinant bei pripažįstant socialinės ekonomikos įmones svarbiais privačiojo sektoriaus subjektais siekiant DVT ir ES užsienio reikalų darbotvarkės dalimi. Šiuo tikslu turės būti koordinuojama įvairių Komisijos departamentų ir EIVT veikla ir kartu su kitomis tarptautinėmis finansų institucijomis, pavyzdžiui, Pasaulio banku, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), Afrikos plėtros banku, Azijos plėtros banku ir kitomis viešojo ir privačiojo sektorių institucijomis, ieškančiomis daugiašalių ir netgi vietos investicijų, parengtos bendrų vystomojo bendradarbiavimo veiksmų programos numatant paskatas, kad šie finansavimo būdai veiktų. Socialinės ekonomikos įmonės turėtų skubiai, veiksmingai ir plačiai prisidėti prie ES „ekonominės diplomatijos“. Komisija turi stiprinti bendradarbiavimo socialinės ekonomikos srityje ryšius su tarptautinėmis organizacijomis (JTO, TDO, EBPO ir kt.).

1.19. Komisija socialinės ekonomikos sektorių kaip ES verslo subjektą turi aiškiai įtraukti į patekimo į trečiųjų šalių rinkas iniciatyvas ir į visas vystomojo bendradarbiavimo ir laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės įgyvendinimo programas, taip pat nustatyti konkrečius rodiklius ir tikslus, taikomus kooperatyvams ir kitoms panašioms socialinės ekonomikos įmonėms. Galiausiai svarbu, kad Komisija ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams į būsimą Kotonu partnerystės susitarimą aiškiai įtrauktų socialinę ekonomiką, kaip vieną iš nevalstybinių subjektų, o EIIP ir EDVF numatytų konkrečias socialinės ekonomikos įmonėms skirtas finansavimo eilutes.

1.20. Siekiant prisidėti prie DVT stebėsenos ir peržiūros, reikia numatyti reguliariai rengti ataskaitas apie valstybių ir kitų valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos įmonių, įskaitant kooperatyvus, partnerystės politiką, nes tai yra labai svarbios DVT įgyvendinimo priemonės. Be to, valstybės narės turėtų būti skatinamos rengti duomenis ir statistiką.

1.21. Komisija turėtų paskatinti įtraukti socialinę ekonomiką į *struktūrinį dialogą*, kuris bus vedamas su Europos ir Afrikos privačiuoju sektoriumi Afrikos tvaraus verslo platformoje.

1.22. Komisija turi skatinti teikti preferencinę paramą su žiedine ekonomika susijusioms socialinės ekonomikos įmonėms, kurios labai sėkmingai vykdo veiklą Europoje ir gali būti svarbiais tvaraus augimo ne Europos šalyse dalyviais, vietos lygmeniu sukuriančiais daug darbo vietų jaunimui ir moterims.

1.23. Komisija ir valstybės narės turi skatinti dalyvavimą, konsultacijas ir koordinavimą, susijusius su užsienyje vykdoma verslo veikla ir vystomojo bendradarbiavimo srityje, kartu su socialinei ekonomikai atstovaujanciais Europos ir nacionaliniais subjektais, taip pat su šalimis partnerėmis ir tarptautinėmis socialinės ekonomikos organizacijomis, apimančiomis šiaurines bei pietines šalis ir tarpusavyje bendradarbiaujančias pietines šalis. EESRK pakartoja savo prašymą⁽⁴⁾ sukurti *Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumą*, kad būtų skatinama taikyti Darbotvarkę iki 2030 m. ir stebima, kaip ji taikoma; pagrindiniai šio forumo dalyviai būtų Taryba, Komisija, Parlamentas, Europos socialinei ekonomikai atstovaujantys subjektai ir likusi pilietinė visuomenė.

1.24. Komisijos techninės pagalbos ir vystymo programose turi būti numatytas socialinės ekonomikos subjektų tinklų ir atstovaujančių organizacijų, kaip tarpininkų ir strateginių subjektų įgyvendinant investicijų ir bendradarbiavimo programas kaimyninėse ir besivystančiose šalyse, dalyvavimas ir užtikrinta parama Vyriausybėms skatinant socialinės ekonomikos įmonėms palankią institucinę aplinką. Viduržemio jūros regiono pietinės ir Balkanų šalys yra absoliutus prioritetas.

1.25. Komisija ir EIVT trečiojoje šalyse turi skatinti nustatyti įvairias socialinės ekonomikos subjektų kategorijas ir tinkamą teisinę sistemą, pagal kurią būtų galima matyti visus socialinės ekonomikos subjektus. Tai sudėtingas vidutinės trukmės ir ilgalaikis procesas, todėl ypatingą dėmesį reikia skirti kooperatyvams ir savidraudos įmonėms – jie yra visame pasaulyje paplitę subjektai, veikiantys pagal nustatytas teisines sistemas, aiškiai pastebimi visose gamybos veiklos šakose, turintys vertybių ir valdymo sistemą, kuria grindžiama visa socialinė ekonomika ir dėl kurios šiuos subjektus galima vadinti socialinės ekonomikos pagrindu.

1.26. Kad būtų pasiekti šioje nuomonėje iškelti tikslai, EESRK ragina Europos Komisiją nedelsiant įvykdyti savo įsipareigojimą geriau informuoti vidaus tarnybas apie socialinę ekonomiką organizuojant informacinius susirinkimus susijusiems generaliniams direktoratams ir Europos Sąjungos delegacijoms trečiojoje šalyse.

2. Išanga

2.1. Pagal bendrą Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją du svarbiausi prioritetai yra ES saugumas ir investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą. Įgyvendinant šiuos prioritetus ir Europos kaimynystės politiką (EKP), socialinė ekonomika gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant integracinio vystymosi procesus ir tvarų augimą.

2.2. EKP, vykdoma su Europos rytinėmis ir pietinėmis šalimis, ir jos finansinė priemonė (Europos kaimynystės priemonė) yra svarbiausias aspektas siekiant skatinti santykius su šešiolika šalių, kurioms ji taikoma, – šešiomis Rytų Europos šalimis ir dešimtimi Viduržemio jūros regiono pietinių šalių; 2014–2020 m. laikotarpiu šių šalių vystymuisi ES skyrė 15 400 mln. EUR.

2.3. 2016–2020 m. įgyvendinant EIIP per EDVF Afrikoje ir ES kaimyninėse šalyse bus investuota 44 000–88 000 mln. EUR, kaip investiciniams projektams tinkamas sandorio šalis įtraukiant viešojo sektoriaus institucijas ir privačiojo sektoriaus investuotojus.

2.4. Tarptautinė prekyba – tai vienas iš naujos strategijos „Europa 2020“ ramsčių siekiant užtikrinti, kad Sąjunga taptų konkurencingesnė ir ekologiškesnė. ES remiami laisvosios prekybos ir investicijų susitarimai gali padėti aktyviau skatinti ekonomikos augimą ES atsižvelgiant į tai, kad ateityje 90 % pasaulio ekonomikos augimo vyks už Europos ribų. ES turėtų užtikrinti, kad derantis dėl prekybos susitarimų socialinės ekonomikos įmonės nebūtų diskriminuojamos kitų įmonių atžvilgiu, panaikinant netarifines kliūtis, kurios *de facto* lemia tokią diskriminaciją. Šiais susitarimais reikia pasinaudoti Europos socialinės ekonomikos srityje siekiant skatinti socialinės ekonomikos įmonių tarptautinimą tiek Europos rytinėse ir pietinėse kaimynėse, tiek ir likusiame pasaulyje.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos įsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58), 1.4 punktus.

2.5. ES atlieka svarbų vaidmenį siekiant panaikinti skurdą ir skatinti ekonominę bei socialinę vystymąsi pasaulio lygmeniu. ES ir valstybių narių teikiama oficiali parama vystymuisi 2015 m. ⁽⁵⁾ siekė 68 000 mln. EUR ir sudarė daugiau nei 50 % kitų pasaulio paramos teikėjų paramos.

2.6. Savo 2015 m. gegužės 26 d. posėdyje Taryba patvirtino ES poziciją dėl laikotarpio po 2015 m. vystymosi darbotvarkės (*Nauja visuotinė skurdo panaikinimo ir darnaus vystymosi po 2015 m. partnerystė*). Šią laikotarpio po 2015 m. darbotvarkę ES gynė 2015 m. rugsėjo mėn. JT Generalinėje Asamblėjoje, kuri patvirtino Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Laikotarpio po 2015 m. darbotvarkėje Taryba pabrėžia, „kokios svarbios darbo vietų kūrimui ir darniam vystymuisi yra labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės bei **socialinės ekonomikos įmonės**, taip pat itin svarbų vaidmenį, kurį atlieka smulkieji ūkininkai“ (43 punktas).

3. Socialinės ekonomikos įmonės ir organizacijos

3.1. Socialinės ekonomikos įmonėms atstovauja įvairūs subjektai, kurie turi bendrą esminę tapatybę, elgesio principus ir vertybes, dėl kurių jos apibūdinamos kaip pagal laisvės ir savanorystės principą veikiantys subjektai, taikantys demokratiškas ir dalyvavimu pagrįstas valdymo sistemas ir sukurti pilietinės visuomenės, kad būtų įgyvendintas svarbiausias tikslas taikant bendrus kriterijus patenkinti žmonių ir socialinių grupių, kurioms jie priklauso, poreikius ir tik po to gauti investuoto kapitalo grąžą ⁽⁶⁾. Kaip pavyzdį galima paminėti tai, kad UNESCO pripažino Vokietijos kooperatyvus kaip nematerialųjį žmonių paveldą.

3.2. Socialinės ekonomikos subjektus tinkamai yra apibūdinusios ir apibrėžusios ES institucijos, taip pat patys socialinės ekonomikos subjektai; jų apibūdinimas ir apibrėžtis pateikiami ir mokslinėje literatūroje. Pažymėtini šie dokumentai: 2009 m. sausio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl socialinės ekonomikos (2008/2250(INI)); *Socialinės ekonomikos įmonių – kooperatyvų ir savidraudos įmonių – palydovinių sąskaitų vadovas*, kurį remia Europos Komisija (2006 m.); EESRK nuomonė ⁽⁷⁾ ir EESRK pranešimas dėl *socialinės ekonomikos Europos Sąjungoje* ⁽⁸⁾. Visuose šiuose dokumentuose socialinės ekonomikos sektorius apibūdinamas vienodai: tai sektorius, apimantis įvairias įmones ir įstaigas, „grindžiam[as] žmonių pirmenybės prieš kapitalą principu; jos apima tokias organizacines struktūras kaip kooperatyvai, savidraudos įmonės, fondai ir asociacijos, taip pat naujesnių formų socialines įmones“ (2015 m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos Tarybos išvados dėl socialinės ekonomikos, kaip vieno iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi veiksnių Europoje, skatinimo) ⁽⁹⁾.

4. Socialinė ekonomika, Europos kaimynystės politika ir bendra užsienio ir saugumo politikos strategija

4.1. Socialinė ekonomika gali atlikti labai svarbų vaidmenį vykdant ES išorės veiksmus. Socialinės ekonomikos istorija yra sėkmės istorija ne tik Europoje, bet ir daugelyje pietinių kaimyninių šalių ir daugelyje Afrikos regionų. Tai TDO pažymėjo savo 2002 m. birželio 20 d. rekomendacijoje Nr. 193 dėl kooperatyvų skatinimo juos laikant vienu iš pagrindinių ekonominio ir socialinio vystymosi ramsčių, kadangi dėl jiems būdingų vertybių ir valdymo sistemų jie skatina kuo visapusiškesnę gyventojų dalyvavimą vystymosi procese didinant pasitikėjimą, stabilumą ir socialinę sanglaudą.

4.2. Komisija ir Taryba ne kartą pabrėžė kooperatyvų ir socialinės ekonomikos svarbą vykdant ES išorės veiksmus. 2012 m. rugsėjo 12 d. Komisijos komunikate („Demokratijos ir tvaraus vystymosi ištakos. ES bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis išorės santykių srityje“) pabrėžiamas kooperatyvų, kaip pilietinės visuomenės dalyvių, kurie „ypač aktyviai skatina verslumą ir darbo vietų kūrimą įtraukdam[i] vietos bendruomenes“, vaidmuo. Savo ruožtu Taryba laikotarpio po 2015 m. vystymosi darbotvarkėje socialinei ekonomikai suteikia svarbų vaidmenį darbo vietų kūrimo ir tvaraus vystymosi srityje (laikotarpio po 2015 m. darbotvarkės 43 punktas).

4.3. Pagal bendrą Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategiją du svarbiausi prioritetai yra ES saugumas ir investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos išsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58).

⁽⁶⁾ Principai ir vertybės, pagrįsti Tarptautinio kooperacijos aljanso parengtais bendradarbiavimo principais (1995 m., Mančesteris).

⁽⁷⁾ Tarp jų EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl įmonių rūšių įvairovės (OL C 318, 2009 12 23, p. 22).

⁽⁸⁾ CIRIEC narių J. L. Monzóno ir R. Chaveso pranešimas, 2012 m.

⁽⁹⁾ 2011 m. darbo dokumentas „Socialinė ir solidarioji ekonomika. Mūsų bendras kelias deramo darbo link“.

4.4. EKP yra svarbi priemonė įgyvendinti bendroje Europos Sąjungos užsienio ir saugumo politikos strategijoje nustatytus prioritetus. Pagal šią strategiją vienas iš išorės veiksmų prioritetų yra *investicijos į valstybių, esančių Rytų ir Pietų Europoje iki Centrinės Afrikos, ir jų visuomenės atsparumą* neatsižvelgiant į tai, ar joms taikoma EKP, ar ne.

4.5. Europos kaimynystėje esančių atsparių valstybių stiprinimas, kuris yra ES išorės veiksmų prioritetas, negali būti užtikrintas be stiprios, darnios ir atsparios visuomenės. Socialinė ekonomika, paremta žmonių ir žmonėms įsteigtomis įmonėmis, yra gyvybinga pilietinės visuomenės išraiška. Socialinės ekonomikos įmonės yra atsiradusios iš bendrų piliečių verslumo iniciatyvų, sujungiančių ekonominius ir socialinius tikslus į bendrą projektą, kuriame dalyvaujantys asmenys tampa atsakingais už savo pačių likimą ir jo dalyviais ir kuris leidžia pagerinti jų gyvenimo sąlygas ir puoselėti viltis ateičiai. Tai yra geriausias būdas stiprinti atsparias valstybes Rytų ir Pietų Europoje ir kitose šalyse, kurioms taikoma EKP arba ne, kaip pažymėta bendroje ES užsienio ir saugumo politikos strategijoje. Taip pat geriausias būdas užtikrinti pirmojo iš penkių pagrindinių ES išorės veiksmų prioritetų „Mūsų bendrų namų, Europos, saugumas“ tvarumą ir ilgalaikę sėkmę ir taip užkirsti kelią radikalėjimo procesams.

4.6. Galiausiai socialinės ekonomikos išorės aspektas gali būti labai naudingas siekiant kurti darbo vietas užtikrinant darbuotojų teises tose šalyse, kuriose didelę procentinę dalį užima šešėlinė ekonomika arba kurios pereina prie kitokio ekonomikos modelio. Be to, tai gali padėti išvengti įmonių uždarymo suteikiant galimybę jomis pasirūpinti patiems darbuotojams pagal teisinę ir organizacinę kooperatyvų sistemą.

5. Socialinė ekonomika ir ES prekybos ir investicijų politika

5.1. Prekybos politika yra viena iš pagrindinių ES išorės veiklos ramsčių. Organizuota pilietinė visuomenė dalyvauja įvairiuose ES susitarimuose su kitomis pasaulio šalimis arba regionais (prekybos, asociacijos, ekonominės partnerystės) vykdant jungtinių konsultacinių komitetų (JKK) ir vidaus patariamųjų grupių, įkurtų šiais susitarimais, veiklą. EESRK rekomenduoja, kad socialinė ekonomika, kurios įmonės jau dalyvauja kelete tokių susitarimų, būtų įtraukta plačiau ir taptų pastovia visų jų sudedamąja dalimi, ir siūlo šių susitarimų darnaus vystymosi skyriuose pasiremti socialinės ekonomikos patirtimi steigiant įmones, pasižyminčias šiam sektoriui būdingomis vertybėmis ir ypatumais. Taip pat siūlo socialinės ekonomikos organizacijas reguliariai įtraukti į šiuose skyriuose numatytų pilietinės visuomenės vidaus patariamųjų grupių sudėtį ir į Komisijos trečiojoje šalyse propaguojamas verslo misijas.

5.2. Socialinės ekonomikos įtraukimas į jungtinius konsultacinius komitetus ir vidaus patariamąsias grupes gali padėti plėsti žinias, stiprinti skirtingų regionų ryšius ir bendradarbiavimą socialinės ekonomikos srityje. Taip jau vyksta, pavyzdžiui, tarp šio sektoriaus subjektų ES ir atitinkamų partnerių Lotynų Amerikoje ir pietinėje Viduržemio jūros regiono dalyje.

5.3. Pagal Europos kaimynystės politikos priemonę 2014–2016 m. laikotarpiu skirta 15 400 mln. EUR jos tikslams pasiekti. EIIP⁽¹⁰⁾, kuria nustatoma bendra sistema, skirta didinti investicijas Afrikoje ir ES kaimyninėse šalyse, gali būti tinkama priemonė skatinti socialinę ekonomiką šiose geografinėse vietovėse.

5.4. 2017 m. lapkričio mėn. įvyksiančiame 5-ajame Afrikos ir ES aukščiausiojo lygio susitikime bus pertvarkyta ir sustiprinta Afrikos ir ES partnerystė⁽¹¹⁾. Komisija turėtų paskatinti įtraukti socialinę ekonomiką į struktūrinį dialogą, kuris bus vedamas su Europos ir Afrikos privačiuoju sektoriumi Afrikos tvaraus verslo platformoje.

5.5. Komisija pripažino, kad socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti reikšmingą vaidmenį kuriant žiedinę ekonomiką, į kurią jos gali įnešti „svarbų indėlį“⁽¹²⁾. Europoje yra daug šios srities geros praktikos pavyzdžių, ypač atsinaujinančiosios energijos srityje.

5.6. Dėl savo ypatumų ir vertybių socialinės ekonomikos įmonės gali atlikti svarbų vaidmenį vykdant EIIP numatytas investicijas į atsinaujinančiųjų išteklių energiją Afrikoje, remiantis konkurenciniais pranašumais, kuriuos lemia geresnis išteklių, žaliavų ir ryšio su teritorija valdymas, suteikiantis galimybę kurti naujas darbo vietas vietos lygmeniu, ypač jaunimui ir moterims. Preferencinė parama su žiedine ekonomika susijusioms socialinės ekonomikos įmonėms padės

⁽¹⁰⁾ 2016 m. rugsėjo 14 d. Komisijos komunikatas (COM(2016) 581 final).

⁽¹¹⁾ JOIN(2017) 17 final, 2017 m. gegužės 4 d. („Naujas postūmis Afrikos ir ES partnerystės srityje“).

⁽¹²⁾ COM(2015) 614 final, 2015 m. gruodžio 2 d.

užtikrinti tvaresnę ekonomikos augimą, sumažinti jos neigiamą poveikį aplinkai geriau valdant išteklius ir mažinant išteklių gavybą bei taršą.

5.7. Išsivysčiusiems ir besivystančioms šalims skirta bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis partnerystės priemonė⁽¹³⁾ gali suteikti galimybę plėtoti ES socialinę ekonomiką vykdant tarptautinimo procesą, skatinant konkurencingumą, inovacijas ir mokslinius tyrimus.

5.8. Kaip jau ne kartą pažymėta, finansų rinkos logika nėra grindžiama socialinės ekonomikos įmonių rėmimu. Tradicinės finansinės priemonės netaikomos socialinės ekonomikos įmonėms; joms reikia konkrečiai pritaikytų priemonių. Todėl tikrasis socialinės ekonomikos įmonių potencialas gali būti išnaudotas tik tuomet, jei galimybės gauti finansavimą bus pritaikytos ir visiškai integruotos finansų ekosistemos dalis⁽¹⁴⁾.

5.9. Europos Komisijos socialinio verslumo ekspertų grupė (GECES) taip pat yra pareiškusi, jog reikia, kad Komisija skirtų „konkretų tiesioginį ir netiesioginį finansavimą socialinės ekonomikos organizacijoms, įskaitant šiame sektoriuje veikiančias įmones, trečiąsias šalis ir jų Vyriausybes, ir remtų socialines finansų organizacijas“ (GECES ataskaitos „Socialinės ekonomikos ir šiame sektoriuje veikiančių įmonių ateitis“ rekomendacija Nr. 13).

5.10. Šiuo požiūriu EKP ir kitos finansinės priemonės turėtų nuolat padėti skatinti socialinę ekonomiką ES tiek vykstant deryboms su šalimis kandidatėmis, tiek bendraujant su kitomis kaimyninėmis šalimis, gaunančiomis naudos iš lengvatinių susitarimų.

5.11. Komisija neseniai ėmėsi tam tikrų išorės iniciatyvų, pavyzdžiui, sudarytas Europos Komisijos ir Tarptautinio kooperacijos aljanso partnerystės pagrindų susitarimas dėl kooperatyvų sektoriaus skatinimo pasaulio mastu, kuris turi būti įgyvendintas 2016–2020 m. pagal programą, kuriai skirti 8 mln. EUR. Tačiau nei Europos kaimynystės politikoje, nei bendroje užsienio ir saugumo politikos strategijoje neatsižvelgiama į socialinės ekonomikos įmones, jos kaip verslo partneriai aiškiai neįtrauktos į ES išorės politiką ir programas ir joms nenumatyta jokia konkreti finansavimo eilutė skiriant didžiules lėšas EIIP ir EDVF; į jas neatsižvelgiama ir vykdant Europos įmonių tarptautinimui palankią veiklą.

5.12. Komisija ir socialinės ekonomikos įmonės turi palengvinti G 20 ir G 7 dalyvavimą skatinant konkrečią paramos verslui ir integracinėms socialinės ekonomikos įmonėms politiką (kaip nurodyta G 20 integracinio verslumo plane), geriau atspindinčią skirtingas šių organizacijų vertybes, principus ir tikslus, kaip rekomenduoja GECES (Rekomendacija Nr. 12).

5.13. Ekonominės diplomatijos priemonėmis socialinės ekonomikos vaidmuo turi būti propaguojamas tarptautiniuose forumuose (UNTFSS, ILGSSE, G 20, G 7, TDO ir kt.) ir bendradarbiaujant su tokiomis tarptautinėmis finansų organizacijomis kaip GSG (Visuotinio socialinio poveikio investicijoms iniciatyvinė grupė), pavyzdžiui, dalyvaujant ILGSSE organizuojamuose renginiuose finansavimo klausimais.

6. Socialinės ekonomikos reikšmė siekiant įgyvendinti DVT

6.1. JTO darbotvarkė iki 2030 m. apima 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT), pagrįstų trimis ramsčiais – ekonominiu, socialiniu ir aplinkos. Siekiant visų šių tikslų, svarbų vaidmenį atlieka socialinė ekonomika. Kadangi socialinės ekonomikos subjektai yra įvairūs ir ši ekonomika apima įvairias teises formas, gauti suvestinius socialinės ekonomikos veiklos duomenis sunku, nors remiantis turimais kooperatyvų, savitarpio pagalbos organizacijų ir kitų panašių įstaigų duomenimis galima teigti, jog socialinė ekonomika ir visų pirma kooperatyvai yra svarbiausi veiksniai siekiant užtikrinti, kad būtų pasiekti Darbotvarkės iki 2030 m. DVT.

6.2. Taigi siekiant prisidėti prie DVT stebėsenos ir peržiūros, reikia numatyti reguliariai rengti ataskaitas apie valstybių ir kitų valdžios institucijų ir socialinės ekonomikos įmonių, įskaitant kooperatyvus, partnerystės politiką, nes tai yra labai svarbios DVT įgyvendinimo priemonės. Be to, valstybės narės turėtų būti skatinamos rengti duomenis ir statistiką.

⁽¹³⁾ 2014 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 234/2014.

⁽¹⁴⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl Finansų ekosistemos kūrimo socialinėse įmonėse (OL C 13, 2016 1 15, p. 152).

6.3. Siekiant mažinti skurdą ir užtikrinti darnų vystymąsi, kooperatyvai atlieka svarbiausią vaidmenį daugelyje Afrikos, Azijos ir Amerikos regionų. Tai daugiausia taupymo ir kreditų kooperatyvai, taip pat žemės ūkio kooperatyvai, tiekiantys maisto produktus ir jais prekiaujantys (išskirtinis FAO vaidmuo). Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Tanzanijoje, Etiopijoje, Ganoje, Ruandoje ar Šri Lankoje, taupymo ir kreditų kooperatyvai labai svarbūs siekiant finansuoti darbo priemones, apyvartines lėšas arba ilgalaikio vartojimo prekes skurstantiems asmenims. Minėtų šalių kooperatyvai taip pat imasi iniciatyvos įgalinti moteris⁽¹⁵⁾. Afrikoje yra 12 000 taupymo ir kreditų kooperatyvų, kurie 23 šalyse turi 15 mln. vartotojų⁽¹⁶⁾.

6.4. Kooperatyvai ir savitarpio pagalbos organizacijos visame pasaulyje – tiek išsivysčiusiose šalyse, tiek besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse – labai svarbūs užtikrinant sveikatos priežiūrą. Visame pasaulyje yra daugiau kaip 1 mlrd. šeimų, kurioms paslaugas teikia sveikatos priežiūros kooperatyvai⁽¹⁷⁾.

6.5. Kooperatyvai iš esmės padeda siekti vieno iš DVT sektoriuje, užtikrinančiame prieigą prie saugaus geriamojo vandens ir tinkamas sanitarines sąlygas. Bolivijoje (Sieros Santa Kruse) veikia didžiausias pasaulyje geriamąjį vandenį tiekiantis kooperatyvas; labai aukštos kokybės švarų vandenį jis tiekia 1,2 mln. žmonių. Filipinuose, Indijoje ir įvairiose Afrikos šalyse vandens tiekimo kooperatyvai švarų vandenį tiekia dešimtims tūkstančių namų ūkių. Kai kuriais atvejais kooperatyvų nariai yra išgręžę šulinius ir subūrę vietos grupes, kad juos prižiūrėtų. Jungtinėse Amerikos Valstijose veikia apie 3 300 kooperatyvų, tiekiančių geriamąjį vandenį ir priešgaisrinei apsaugai, laistymui bei nuotekų šalinimo paslaugoms skirtą vandenį⁽¹⁸⁾.

6.6. Kooperatyvai – labai veiksminga priemonė aprūpinant tinkamais būstais ir gerinant padėtį sveikatai pavojinguose kvartaluose. Indijoje Nacionalinė būsto kooperatyvų federacija suteikė paramą 92 000 būsto kooperatyvų, veikiančių netoli skurstančių šeimų miestuose ir turinčių 6,5 mln. narių bei 2,5 mln. būstų, kurių didžioji dauguma skirta mažas pajamas gaunančioms šeimoms. Kenijoje Nacionalinė būsto kooperatyvų sąjunga paskatino įgyvendinti programą, pagal kurią pagerinta padėtis sveikatai pavojinguose kvartaluose: ji suorganizavo kaimynus burtis į kooperatyvus, kad jie gautų tinkamus būstus⁽¹⁹⁾.

6.7. Kooperatyvai yra vertinga priemonė siekiant sumažinti didelę neoficialaus darbo, kuris visada siejamas su nederamomis gyvenimo ir darbo sąlygomis, procentinę dalį (50 % viso darbo pasaulyje). Su kooperatyvais susijusios bendro verslumo iniciatyvos teikia didelę socialinę naudą, dėl kurios didėja žmogaus orumas ir gerėja gyvenimo sąlygos (deramas darbas), ir yra atsakas nesaugumui ir nelygybei lemiančiam modeliui. Socialinės ekonomikos įmonės atlieka svarbų vaidmenį įgalinant pažeidžiamas grupes, visų pirma moteris, jaunimą ir neįgaliuosius, be kita ko, užtikrinant tvarias ekonomines pajamas ir sėkmingus socialinių inovacijų procesus.

6.8. Reikia pabrėžti ne tik kooperatyvų ir savitarpio pagalbos organizacijų, bet ir ne pelno organizacijų bei nevyriausybinių organizacijų (NVO) vaidmenį – visi jie yra socialinės ekonomikos sudedamoji dalis ir veikia su socialine veikla susijusiame trečiajame sektoriuje. Šios įstaigos sutelkia daug išteklių, įskaitant savanorišką veiklą, dėl kurių gali valdyti socialines, sveikatos priežiūros, švietimo bei kitas paslaugas ir dažnai gali skatinti vietos gyventojus imtis socialinio verslumo iniciatyvų.

6.9. Pirmesniuose punktuose išvardyta verslumo patirtis rodo, kad socialinės ekonomikos verslo modelis pagrįstas vertybių ir dalyvaujamojo valdymo sistema, todėl jis ypač tinka norint išspręsti daugelį socialinių problemų, įtrauktų į DVT. Kaip priminė Europos Parlamentas, „daugelis socialinių problemų turėtų būti sprendžiama vietos lygiu, siekiant spręsti praktinius atvejus ir problemas“⁽²⁰⁾. Svarbu pabrėžti, kokį svarbų vaidmenį atlieka JT darbo grupė dėl socialinės ir solidariosios ekonomikos (UNTFSSSE) pasaulio lygmeniu skatinant socialinę ir solidariąją ekonomiką, taip pat Europos kooperatyvų iniciatyvos ir Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir ES projektas dėl tarptautinio vystymosi plėtojant kooperatyvų veiklą.

⁽¹⁵⁾ Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir TDO duomenys.

⁽¹⁶⁾ B. Fonteneau ir P. Develtere, *African Responses to the Crisis through the Social Economy*.

⁽¹⁷⁾ Tarptautinės kooperatyvų sąjungos ir TDO duomenys.

⁽¹⁸⁾ *Idem*.

⁽¹⁹⁾ *Idem*.

⁽²⁰⁾ Europos Parlamento pranešimas dėl socialinės ekonomikos (2008/2250 (INI)).

6.10. Kadangi šios įmonės yra labai suaugusios su vietos bendruomene ir jų pagrindinis prioritetas yra tenkinti žmonių poreikius, jos nesikelia į kitą vietą, veiksmingai sprendžia kaimo vietovių tuštėjimo klausimą ir prisideda prie nepalankesnėje padėtyje esančių regionų ir savivaldybių vystymo ⁽²¹⁾. Šiuo požiūriu atkreipia dėmesį į Pasaulinio socialinės ekonomikos forumo (PSEF), kurio kitas posėdis bus surengtas ES (2018 m., Bilbao), darbą.

6.11. Taigi taikant socialinės ekonomikos verslo modelį:

- užtikrinama gerovė kaimo ir skurdžiose vietovėse, kuriant ir remiant ekonomiškai perspektyvias ir tvarias vidutinės trukmės ir ilgalaikes verslumo iniciatyvas;
- remiami ir skatinami socialiai atskirtų grupių ir plačiosios visuomenės verslumo, mokymo ir verslo valdymo gebėjimai nacionaliniu lygmeniu kuriant konsultacijų platformas;
- kuriamos finansavimo pasitelkiant kreditų arba mikrokreditų kooperatyvus priemonės siekiant užtikrinti galimybes gauti finansavimą;
- užtikrinamos tinkamos pažeidžiamų grupių gyvenimo sąlygos gerinant galimybes gauti maisto ir pagrindinių socialinių paslaugų, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir švietimo paslaugų, būstą arba švaraus vandens;
- padedama mažinti neoficialaus darbo mastą skatinant bendro verslumo iniciatyvas, kurias įgyvendinti labai padeda kooperatyvai, ir
- prisidedama prie tvaraus ekonomikos augimo kartu mažinant neigiamą poveikį aplinkai.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²¹⁾ COM(2004) 18 final, 4.3 punktas (Kooperatyvų skatinimas Europoje).

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

527-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2017 M. LIEPOS 5–6 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo iš dalies keičiama Direktyvos 2010/40/ES nuostata dėl deleguotųjų aktų priėmimo termino

[COM(2017) 136 final – 2017/0060 (COD)]

(2017/C 345/10)

Pranešėjas **Jorge PEGADO LIZ**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 4 3 Taryba, 2017 3 31
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	124/1/3
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) susipažino su Komisijos pasiūlymu.

1.2. Komitetas iš esmės pritaria šiam pasiūlymui ir džiaugiasi, kad Komisijos nuomone, delegavimo termino pratęsimas ribotam laikotarpiui su galimybe pratęsti dar kartą yra tinkamas (nebent prieštarautų Taryba ir Parlamentas), kaip Komitetas visada norėjo.

2. Pasiūlymo tikslas

2.1. 2010 m. liepos 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2010/40/ES ⁽¹⁾ dėl kelių transporto ir jo sąsajų su kitų rūšių transportu srities intelektinių transporto sistemų diegimo sistemos (ITS direktyva) ⁽²⁾ numatoma deleguotaisiais teisės aktais priimti specifikacijas siekiant numatyti veiksmus keturiuose prioritetinėse srityse.

⁽¹⁾ OL L 207, 2010 8 6, p. 1; OL C 277, 2009 11 17, p. 85.

⁽²⁾ OL L 207, 2010 8 6, p. 1.

2.2. Direktyva Komisijai suteikti įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus buvo tik ribotos trukmės, t. y. iki 2017 m. rugpjūčio 27 d. Nuo tada, kai įsigaliojo direktyva, priimti keturi deleguotieji teisės aktai; penktasis deleguotasis teisės aktas yra susijęs su kelionių daugiarūšiu transportu informacijos paslaugų teikimu visoje ES.

2.3. Įgyvendindama Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų (C-ITS) strategiją⁽³⁾ Komisija šiuo metu bendradarbiauja su valstybių narių ekspertais, siekdama sukurti teisinį ir techninį sąveikiųjų ITS diegimo pagrindą. Be šio darbo dar reikia imtis kai kurių kitų veiksmų visose keturiose direktyvos prioritetinėse srityse⁽⁴⁾, pavyzdžiui, susijusių su eismo ir krovinių valdymo paslaugų tęstinumo ir sąveikos specifikacijomis ir standartais (II prioritetinė sritis), ITS kelių saugos ir saugumo taikomųjų programų specifikacijomis ir kitais susijusiais veiksmais (III prioritetinė sritis) ir priemonių, būtinų įvairioms ITS taikomosioms programoms integruoti į transporto priemonėje įdiegtą atvirąją platformą, nustatymu (IV prioritetinė sritis).

2.4. Kad Komisija galėtų priimdama deleguotuosius aktus patvirtinti naujas specifikacijas, jos manymu, būtina pratęsti įgaliojimų delegavimo terminą. Be to, siekiant, kad jau patvirtintose specifikacijose būtų atsižvelgta į technikos pažangą ar patirtį, įgytą valstybėms narėms įgyvendinant tas specifikacijas, jas gali prireikti atnaujinti.

2.5. Todėl Komisija siūlo įgaliojimų delegavimo terminą pratęsti penkeriems metams nuo 2017 m. rugpjūčio 27 d., o vėliau – savaime dar penkerių metų laikotarpiams, išskyrus atvejus, kai Europos Parlamentas ir Taryba pareiškia prieštaravimą. Vienintelis šio pasiūlymo tikslas – pratęsti Komisijai suteiktų įgaliojimų priimti deleguotuosius aktus terminą naujam penkerių metų laikotarpiui, su galimybe automatiškai jį pratęsti tokios pačios trukmės laikotarpiui (nebent prieštarautų Taryba ir Parlamentas) nekeičiant ITS direktyvos strateginių tikslų nei taikymo srities.

3. Aplinkybės

3.1. Šis Komisijos pasiūlymas susijęs su bendresniu jos pasiūlymo dėl reglamento [COM(2016) 799 final], kuriuo prie SESV 290 ir 291 straipsnių pritaikoma keletas teisės aktų, kuriais numatytas reguliavimo procedūros su tikrinimu naudojimas ir dėl kurių EESRK jau pateikė savo nuomonę, kontekstu⁽⁵⁾. Iš tiesų artėjant prie pabaigos laikotarpiams, nustatytiems priimti deleguotuosius teisės aktus dėl įvairių galiojančių teisėkūros priemonių, reikia įvertinti poreikį pratęsti pradinius terminus.

3.2. Komisija pateikia ataskaitą apie tyrimus, kuriuos ji atliko norėdama atkreipti dėmesį į būtinybę pratęsti (po 2017 m. rugpjūčio mėn.) įgaliojimų delegavimą, leidžiantį jai priimti deleguotuosius aktus dėl ITS specifikacijų, būtent:

- a) 2014 m. spalio mėn. ITS direktyvos įgyvendinimo ataskaitą⁽⁶⁾;
- b) informaciją apie neseniai vykusias tikslines konsultacijas su suinteresuotųjų subjektų grupėmis, visų pirma Europos ITS komitetu ir Europos ITS patariamiosios grupės nariais.

4. Bendrosios pastabos

4.1. EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonės ir informacinius pranešimus dėl deleguotųjų teisės aktų⁽⁷⁾, kurių santrauka pateikta neseniai priimtoje nuomonėje dėl reguliavimo procedūros su tikrinimu⁽⁸⁾, ir primena savo pozicijos esmę.

4.2. EESRK mano, kad turi būti numatyti visi įgaliojimų delegavimo elementai, visų pirma:

- a) nustatyti tikslai,
- b) tikslus turinys,

⁽³⁾ Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategija – svarbus žingsnis į sąveikių, susietų ir automatizuotą judumą [COM(2016) 766 final].

⁽⁴⁾ Žr. direktyvos I priedą.

⁽⁵⁾ INT/813 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

⁽⁶⁾ http://ec.europa.eu/transport/themes/its/road/action_plan/its_reports_en.htm.

⁽⁷⁾ OL C 13, 2016 I 15, p. 145; OL C 67, 2014 3 6, p. 104; INT/656 (informacinis pranešimas).

⁽⁸⁾ INT/813 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

c) aiški taikymo sritis,

d) tiksli ir apibrėžta trukmė.

4.3. Kalbant apie trukmę, EESRK visada pasisakė už tai, kad būtų tiksliai nustatyta trukmė, kurią būtų galima dar pratęsti tokiam pačiam laikotarpiui, išskyrus išskirtinius tinkamai pagrįstus atvejus.

4.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad šiuo pasiūlymu Komisija aiškiai nustatė papildomą penkerių metų laikotarpį nuo 2017 m. rugpjūčio 27 d., su galimybe automatiškai jį pratęsti tokios pačios trukmės laikotarpiui, išskyrus atvejus, kai Europos Parlamentas arba Taryba tam prieštarauja.

4.5. EESRK mano, kad šiame pasiūlyme teisinis tikrumas derinamas su lankstumu, kuris leidžia atsižvelgti į technologinius pokyčius ir laiku priimti organizacines, funkcinės ir technines specifikacijas, kurių reikia tinkamam intelektinių transporto sistemų veikimui kelių transporto srityje, todėl jam pritaria.

4.6. EESRK taip pat mano, kad nepratęsus Komisijos deleguotųjų įgaliojimų termino kiltų pavojus integruotam ir koordinuotam kelių transporto sąveikiųjų ITS ir jų sąsajų su kitų rūšių transportu diegimui visoje ES, ypač priėmus komunikatą COM(2016) 766 final⁽⁹⁾.

4.7. Vis dėlto reikės, kad atlikdama parengiamąjį darbą Komisija tinkamai konsultuotųsi, taip pat ir su ekspertais, ir kad tos konsultacijos būtų vykdomos vadovaujantis 2016 m. balandžio 13 d. Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros nustatytais principais. Siekiant užtikrinti vienodas galimybes dalyvauti atliekant su deleguotaisiais aktais susijusį parengiamąjį darbą, Europos Parlamentas ir Taryba visus dokumentus turėtų gauti tuo pačiu metu kaip ir valstybių narių ekspertai, o jų ekspertams sistemingai turėtų būti suteikiama galimybė dalyvauti Komisijos ekspertų grupių, kurios atlieka su deleguotaisiais aktais susijusį parengiamąjį darbą, posėdžiuose.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategija – svarbus žingsnis į sąveikų, susietąjį ir automatizuotą judumą, 2016 m. lapkričio 30 d. Nuomonė CESE TEN/621, (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria siekiama valstybių narių konkurencijos institucijoms suteikti įgaliojimus, kad jos būtų veiksmingesnės vykdymo užtikrinimo institucijos ir užtikrintų tinkamą vidaus rinkos veikimą

(COM(2017) 142 final – 2017/0063 (COD))

(2017/C 345/11)

Pranešėjas: **Juan MENDOZA CASTRO**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 4 26 Taryba, 2017 3 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 07 05
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	130/0/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

- 1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą ir mano, kad tai yra labai svarbi priemonė užtikrinti veiksmingą Reglamento (EB) Nr. 1/2003 taikymą.
- 1.2. Nors vis dar esama skirtumų, vykdant savanorišką derinimą remiantis ES taisyklėmis pasiekta didelė skirtingų valstybių narių sistemų konvergencija.
- 1.3. Reikia vengti galimo bylų paskirstymo (angl. *case allocation*) per Europos konkurencijos tinklą (EKT) sistemos dubliavimosi su skirtingose valstybėse narėse vykdomais veiksmais.
- 1.4. EESRK siūlo ateityje apsvarstyti galimybę reglamentu reguliuoti civilinės ir administracinės teisės turinį.
- 1.5. Konkurencijos politika turi būti užtikrintos lygios galimybės. EESRK pažymi, jog svarbu, kad nacionalinės konkurencijos institucijos (NKI) turėtų teisinių priemonių ir būdų kovoti su slaptais karteliais, ir pabrėžia, kad piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi daro didelę žalą.
- 1.6. Tiriamųjų **pagrindinių teisių** laikymasis turi derėti su visapusišku SESV 101 ir 102 straipsnių taikymu.
- 1.7. EESRK reiškia susirūpinimą dėl šiuo metu daugelyje valstybių narių pastebimo didelio NKI **nepriklausomumo ir išteklių** trūkumo. Labai svarbu, kad NKI būtų tikrai nepriklausomos nuo valdžios institucijų, todėl vadovaujantieji darbuotojai turi būti nepriklausomi ekspertai, turintys patvirtintos patirties. Darbuotojams turi būti užtikrintas stabilumas ir tinkamas profesinis mokymas.
- 1.8. Antikonkurenciniais veiksmais padarytą žalą atlyginti dažnai yra sunku arba netgi neįmanoma, todėl EESRK rekomenduoja, kad NKI suteikiami įgaliojimai apimtų ir prevencinius veiksmus.
- 1.9. Komitetas jau nurodė, kad **baudų** dydis „turi daryti atgrasomąjį poveikį, o už pasikartojančius pažeidimus turi būti skiriamos didesnės sankcijos“, ir sutinka, kad vykdymo užtikrinimo institucijų baudų skyrimo įgaliojimai yra esminis konkurencijos politikos aspektas.
- 1.10. Komisijos, kuri paprastai taiko **atleidimo nuo baudų** priemones, patirtis gali būti laikoma teigiamą, ir svarbu, kad NKI jas taikytų vienodai, kad būtų galima kalbėti apie tikrą Europos konkurencijos teisę. Tačiau atleidimas nuo baudų neturėtų trukdyti nukentėjusioms šalims (įskaitant vartotojus) gauti patirtos žalos atlyginimą kolektyvinių ieškinių atveju.

- 1.11. Dėl tarptautinio NKI veiksmų pobūdžio šių institucijų **savitarpio pagalba** tampa būtina.
- 1.12. Perkeltą direktyvą į nacionalinę teisę, **senaties terminų sustabdymas** turi būti suderintas su bendrosiomis valstybių narių taisyklėmis dėl senaties terminų.
- 1.13. Reikėtų NKI suteikti **įgaliojimą pačioms pradėti teismo procesus**, kadangi neturint tokio įgaliojimo kai kuriose valstybėse narėse nukenčia šių institucijų veiksmingumas.
- 1.14. EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti galimybes NKI naudoti visų rūšių **įrodymus**, neatsižvelgiant į tai, kokioje laikmenoje jie laikomi.
- 1.15. Kadangi didžioji visuomenės dalis nežino konkurencijos taisyklių, informavimo kampanijos yra būtinos.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. ES valstybės narės yra itin svarbios Europos Komisijos partnerės užtikrinant ES konkurencijos taisyklių vykdymą. Nuo 2004 m. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1/2003 ES valstybių narių NKI suteikti įgaliojimai kartu su Komisija taikyti ES konkurencijos taisykles. Daugiau nei dešimtmetį Komisija ir NKI, glaudžiai bendradarbiaudamos su Europos konkurencijos tinklu (EKT), užtikrino ES konkurencijos taisyklių vykdymą. EKT buvo sukurtas 2004 m. būtent siekiant šio tikslo.

2.2. Europos Komisijos ir NKI atliekamas ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimas yra vienas svarbiausių elementų kuriant atvirą, konkurencingą ir novatorišką vidaus rinką ir yra nepaprastai svarbus kuriant darbo vietas ir skatinant augimą svarbiuose ekonomikos sektoriuose, ypač energetikos, telekomunikacijų, skaitmeniniame ir transporto sektoriuose.

2.3. ES konkurencijos taisyklės yra viena iš vidaus rinkos esminių ypatybių: jei konkurencija yra iškraipoma, negalima realizuoti viso vidaus rinkos potencialo ir sudaryti reikiamų sąlygų tvariam ekonomikos augimui. Vienas svarbiausių elementų, siekiant vidaus rinką padaryti gilesnę ir atviresnę, yra užtikrinti, kad vidaus rinkos taisyklių vykdymo užtikrinimas būtų veiksmingas, kad jų rezultatus pajustų piliečiai.

2.4. Dabar ES konkurencijos taisyklių vykdymas užtikrinamas tokiu mastu, kokio vien Komisija nebūtų galėjusi pasiekti. Komisija paprastai tiria antikonkurencinius veiksmus arba susitarimus, kurie daro poveikį konkurencijai trijose ar daugiau valstybių narių, arba kai yra naudinga sukurti Europos masto precedentą. NKI paprastai turi puikias galimybes veikti, kai konkurencijai didelis poveikis daromas jų šalies teritorijoje. NKI turi praktinės patirties, kaip rinkos veikia jų valstybėje narėje. Šios žinios labai vertingos užtikrinant konkurencijos taisyklių vykdymą.

2.5. Dar neišnaudotos visos galimybės NKI veiksmingiau užtikrinti ES konkurencijos taisyklių vykdymą. Reglamentu (EB) Nr. 1/2003 nebuvo nustatytos priemonės ir būdai, kaip NKI turėtų taikyti ES konkurencijos taisykles, ir daugelis jų neturi visų reikiamų priemonių ir būdų, kad galėtų veiksmingai užtikrinti SESV 101 ir 102 straipsnių vykdymą.

2.6. NKI turimų priemonių ir garantijų spragos bei apribojimai reiškia, kad vykdomų procesų rezultatai antikonkurencinius veiksmus atliekančioms bendrovėms gali būti labai skirtingi, priklausomai nuo valstybės narės, kurioje jos veikia: joms gali būti netaikomos jokios vykdymo užtikrinimo priemonės pagal SESV 101 arba 102 straipsnį arba vykdymo užtikrinimas gali būti neveiksmingas, pavyzdžiui, dėl to, kad negalima surinkti antikonkurencinių veiksmų įrodymų, arba dėl to, kad jos gali išvengti atsakomybės sumokėti baudas. Nevienodas ES konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimas iškraipo konkurenciją vidaus rinkoje ir kenkia Reglamentu (EB) Nr. 1/2003 nustatytai decentralizuotai vykdymo užtikrinimo sistemai.

2.7. Todėl Komisija mano, kad pasiūlymu dėl teisėkūros procedūra priimamo akto turi būti siekiama dviejų strateginių tikslų:

- vadovaujantis SESV 103 straipsniu nustatytu teisiniu pagrindu, nacionalinėms konkurencijos institucijoms suteikti būtinas nepriklausomumo garantijas, išteklius ir įgaliojimus, kad jos galėtų veiksmingiau įgyvendinti ES konkurencijos principus;

— vadovaujantis SESV 114 straipsniu nustatyto teisiniu pagrindu, stiprinti vidaus rinką pašalinant nacionalines kliūtis, trukdančias NKI veiksmingai taikyti taisykles, kad būtų užkirstas kelias konkurencijos iškreipimams ir užtikrintas vienesnis taisyklių taikymas, naudingas vartotojams ir įmonėms.

2.8. Be to, sudarius galimybę NKI veiksmingai viena kitai teikti savitarpio pagalbą, bus užtikrintos vienesnės sąlygos ir glaudus bendradarbiavimas Europos konkurencijos tinkle.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą ir mano, kad tai yra labai svarbi priemonė užtikrinti veiksmingą Reglamento (EB) Nr. 1/2003 taikymą. Norint sukurti Europos konkurencijos sistemą, reikia pašalinti šiuo metu kai kuriose valstybėse narėse esančias kliūtis ir spragas, trukdančias visapusiškai taikyti SESV 101 ir 102 straipsnius.

3.2. Reglamentu (EB) Nr. 1/2003 nustatyta decentralizuota konkurencijos taisyklių vykdymo užtikrinimo sistema nepaskatino, kaip buvo baiminamasi, konkurencijos politikos vykdymo įgaliojimų susiskaidymo. Nors vis dar esama skirtumų, vykdamas savanorišką remiantis ES taisyklėmis derinimą pasiekta didelė skirtingų valstybių narių sistemų konvergencija ⁽¹⁾.

3.3. EESRK pabrėžia, kad dėl esamų lygiagrečių įgaliojimų – ES ir valstybių narių – tam tikrais atvejais reikės pastangų suderinti teisės aktus ir nacionalines institucijas. Bet kuriuo atveju reikia vengti galimo bylų paskirstymo (angl. *case allocation*) per Europos konkurencijos tinklą (EKT) sistemos dubliavimosi su skirtingose valstybėse narėse vykdomais veiksmais.

3.4. Komisija mano, kad direktyva yra tinkama priemonė, nes joje atsižvelgiama į „valstybių narių teises tradicijas ir institucijų ypatumus“. Tačiau, norint pasiekti tikslą, kad NKI užtikrintų vienodą ir nuoseklų taisyklių, visų pirma susijusių su baudų katalogu (V skyrius) ir atleidimu nuo baudų ir baudų sumažinimu (VI skyrius), taikymą, būtina pašalinti šiuo metu esančią didelę įvairovę. Todėl EESRK siūlo ateityje apsvarstyti galimybę reglamentu reguliuoti civilinės ir administracinės teisės turinį paliekant valstybėms narėms visišką autonomiją baudžiamosios teisės srityje.

3.5. Konkurencijos politika turi būti užtikrintos lygios galimybės. EESRK pabrėžia, jog svarbu, kad NKI turėtų pakankamai teisinių priemonių ir būdų kovoti su slaptais karteliais (apibrėžtais pasiūlymo 2 straipsnio 9 dalyje), ir pabrėžia, kad paprastai didelių įmonių arba jų asociacijų piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi daro didelę žalą kitoms įmonėms (ypač MVĮ), vartotojams ir naudotojams.

3.6. Valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybę vykdyti informavimo kampanijas, kadangi didžioji visuomenės dalis nežino konkurencijos taisyklių.

4. Konkretios pastabos

4.1. Pagrindinės teisės

4.1.1. Komisijos pasiūlyme remiamasi bendraisiais ES teisės ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos ⁽²⁾ principais siekiant užtikrinti įmonių teisių į gynybą, teisės vykdyti verslą, teisės į turto nuosavybę, teisės į gerą administravimą ir teisės į veiksmingą jų gynybą teisme (Chartijos 16, 17, 41 ir 47 straipsniai) laikymąsi.

4.1.2. EESRK primena, kad plačių įgaliojimų, kuriuos turi turėti NKI, kad galėtų eiti savo pareigas, pripažinimas apima tiriamųjų apsaugos priemonių ir teisių užtikrinimo garantijų nustatymą ir turi derėti su visapusišku SESV 101 ir 102 straipsnių taikymu. NKI ir prireikus nacionaliniai teismai turės užtikrinti šių garantijų taikymą. Pagal ES Teisingumo Teismo (ESTT) praktiką nekaltumo prezumpcija yra bendrasis ES teisės principas (Chartijos 48 straipsnio 1 dalis), kurio valstybės narės privalo laikytis įgyvendindamos ES konkurencijos teisę ⁽³⁾. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo ruožtu patvirtino Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio taikymą (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) ⁽⁴⁾ ir išreiškė savo nuomonę dėl Komisijos teisėtumo ⁽⁵⁾ ir principo *non bis in idem* ⁽⁶⁾ taikymo konkurencijos byloje.

⁽¹⁾ *An academic View on the Role and Powers of National Competition Authorities*, Europos Parlamentas, 2016 m.

⁽²⁾ Sprendimas *Karlsson* ir kiti byloje C-292/97, 37 punktą.

⁽³⁾ Sprendimai byloje *Euras*, C-74/14, 38 punktą; *E.ON Energie prieš Komisiją*, C 89/11 P, 72 punktą; *VEBIC*, C 439/08, 63 punktą.

⁽⁴⁾ *Byla Menarini Diagnostics S.R.L. prieš Italiją*.

⁽⁵⁾ *Byla C-12/03P, Komisija prieš Tetra Laval* (2005 m.).

⁽⁶⁾ *Byla Menarini Diagnostics S.R.L. prieš Italiją*.

4.2. Nepriklausomumas ir ištekliai

4.2.1. Nepriklausomumo garantijos reiškia, kad įgaliojimai vykdomi „nešališkai, siekiant veiksmingo ir vienodo taisyklių vykdymo užtikrinimo“ (4 straipsnio 1 dalis).

4.2.2. Valstybių narių reikalaujama užtikrinti, kad NKI darbuotojai ir sprendimus priimančių organų nariai, vykdydami savo pareigas (4 straipsnio 2 dalis):

- nepatirtų politinės ir kitos išorinės įtakos,
- nesiektų ir nepriimtų jokių nurodymų iš jokios Vyriausybės ar kitos viešojo ar privačiojo sektoriaus įstaigos,
- susilaikytų nuo bet kokių veiksmų, kurie būtų nesuderinami su jų pareigų ėjimu;
- be to,
 - gali būti atleisti, tik jeigu jie nebeatitinka jų pareigoms eiti keliamų sąlygų arba padaro sunkų nusižengimą pagal nacionalinę teisę,
 - atleidimo pagrindai turėtų būti iš anksto nustatyti nacionalinėje teisėje,
 - negali būti atleisti dėl priežasčių, susijusių su jų pareigų ėjimu ir jų įgaliojimų vykdymu.

4.2.3. EESRK reiškia susirūpinimą dėl didelių šios srities spragų, kurios, Komisijos teigimu, šiuo metu pastebimos daugelyje valstybių narių. Kad NKI galėtų atlikti savo pareigas, joms būtini pakankami žmogiškieji, finansiniai ir techniniai ištekliai (5 straipsnis). Nepriklausomumas reiškia didelį savarankiškumą valstybės struktūroje ⁽⁷⁾ neišskiriant:

- teisminės priežiūros,
- informacijos teikimo Parlamentui,
- reguliarių veiklos ataskaitų,
- biudžeto asignavimų stebėsenos.

4.2.4. EESRK nuomone, labai svarbu, kad NKI būtų tikrai nepriklausomos nuo valdžios institucijų. Todėl vadovaujantieji darbuotojai turi būti nepriklausomi ekspertai, turintys patvirtintos patirties. Darbuotojams turi būti užtikrintas stabilumas ir tinkamas profesinis mokymas.

4.3. Įgaliojimai

4.3.1. NKI turės būti suteikti šie įgaliojimai (6–11 straipsniai):

- **tikrinti verslo patalpas be išankstinio pranešimo ir be teismo orderio, atsižvelgiant į konkrečios valstybės narės teisės aktus.** Tai apima bent jau teisę patekti į „įmonių <...> patalpas, teritoriją ir transporto priemones“, patikrinti knygas ir kitus veiklos dokumentus, paimti arba gauti „bet kokio pavidalo“ kopijas, „užplombuoti <...> verslo patalpas ir knygas ar <...> dokumentus“ ir prašyti paaiškinimų; Jeigu įmonė priešinasi administraciniam ar teisiniui patikrinimui, „institucijos gali gauti būtiną policijos ar lygiavertės teisėsaugos institucijos pagalbą“, kuri „taip pat gali būti gaunama kaip atsargumo priemonė“;
- **tikrinti kitas patalpas be išankstinio pranešimo ir be teismo leidimo.** Tokia teisė suteikiama, jei „pagrįstai įtariama“, kad yra elementų, kurie gali būti svarbūs įrodant sunkų SESV 101 arba 102 straipsnio pažeidimą;
- **prašyti pateikti informaciją;**
- **nustatyti pažeidimą ir jį nutraukti;**

⁽⁷⁾ Independence and accountability of competition authorities, UNCTAD, 2008 m.

- **nustatyti tarpines priemones.** Taikoma „tais atvejais, kai to nedelsiant reikia dėl pavojaus, kad *prima facie* konstatavus <...> pažeidimą bus padaryta didelė ir nepataisoma žala konkurencijai.“ Tokia priemonė taikoma tam tikrą laikotarpį, kuris gali būti pratęstas;
- **nustatyti, kad pasiūlyti įmonių išpareigojimai yra privalomi.**

4.3.2. Antikonkurenciniais veiksmais padarytą žalą atlyginti dažnai yra sunku arba netgi neįmanoma, todėl EESRK rekomenduoja, kad NKI suteikiami įgaliojimai apimti ir prevencinius veiksmus.

4.4. Baudos už pažeidimus ir reguliariai mokamos baudos

4.4.1. „Veiksmingos, proporcingos ir teisingos“ **baudos už pažeidimus** gali būti skiriamos, jeigu „tyčia ar dėl neapdairumo“ įvykdomi tam tikri veiksmai: neleidžiama atlikti patikrinimo, pažeidžiamos plombos, pateikiami neteisingi arba klaidinantys atsakymai, pateikiama neteisinga informacija arba nesilaikoma tarpinių priemonių. **Reguliariai mokamos baudos** skiriamos informacijos nepateikimo atvejais, pavyzdžiui, neleidžiant atlikti patikrinimo ir t. t. (12 ir 15 straipsniai).

4.4.2. Pagal įprastą baudžiamosios teisės kriterijų baudos, kurias privalo nustatyti valstybės narės, turi būti skiriamos atsižvelgiant „ir į pažeidimo sunkumą, ir į trukmę“, o didžiausias baudos dydis turėtų būti „ne mažesnis nei 10 % jos bendros pasaulinės apyvartos per finansinius metus, ėjusius prieš sprendimo priėmimą“ (13 straipsnio 1 dalis ir 14 straipsnis). Įmonių asociacijų atveju numatyta skirtinga finansinė atsakomybė, susijusi su baudos mokėjimu (13 straipsnio 2 dalis).

4.4.3. Reikia pabrėžti, kad išplečiant solidarią atsakomybę už baudų sumokėjimą visiems įmonių asociacijų ar grupių nariams (13 straipsnio 2 dalis) užpildoma galiojančių teisės aktų spraga ⁽⁸⁾.

4.4.4. Pasiūlymo taikymo sritis apima tik tas įmones, kurioms gali būti skiriamos administracinės baudos. Veiksmai, kurie gali būti nusikalstama veika, priklauso valstybių narių kompetencijai. ES Teisingumo Teismas jau yra išreiškęs nuomonę dėl administracinių ir baudžiamųjų sankcijų atitikties ⁽⁹⁾.

4.4.5. Komitetas jau nurodė, kad baudų dydis „turi daryti atgrasomąjį poveikį, o už pasikartojančius pažeidimus turi būti skiriamos didesnės sankcijos“ ⁽¹⁰⁾, ir sutinka, kad vykdymo užtikrinimo institucijų baudų skyrimo įgaliojimai yra esminis konkurencijos politikos aspektas. Be to, jis reiškia susirūpinimą dėl to, kad konkurencijos teisės vykdymas šiuo metu „užtikrinamas nepakankamai“ dėl didelės teisės aktų ir NKI struktūrų įvairovės.

4.5. Atleidimas nuo baudų ir baudų sumažinimas

4.5.1. Valstybėms narėms suteikiami įgaliojimai nustatyti atleidimo nuo baudų arba baudų sumažinimo priežastis ir procedūras, tačiau laikantis išsamiai išdėstytos sistemos, kuri apima:

- atleidimo nuo baudų (16 straipsnis) ir baudų sumažinimo (17 straipsnis) reikalavimus,
- tokių priemonių taikymo sąlygas (18 straipsnis),
- prašymų neskirti baudų formas (19 straipsnis),
- oficialaus prašymo atleisti nuo baudos žymeklį (20 straipsnis),
- supaprastintus prašymus, kai jie tuo pačiu metu pateikiami Komisijai ir NKI (21 straipsnis),
- apsaugos priemonės prašymą atleisti nuo baudos pateikusiems asmenims (22 straipsnis).

⁽⁸⁾ Sprendimas byloje *Akzo Nobel NV prieš Komisiją*, C-97/08 P, 45 ir 77 punktai.

⁽⁹⁾ 2013 m. vasario 26 d. sprendimas byloje *Åkerberg Fransson*, C-617/10.

⁽¹⁰⁾ Nuomonė „2014 m. konkurencijos politikos ataskaita“ (OL C 71, 2016 2 24, p. 33).

4.5.2. Pasiūlymas grindžiamas tuo, kad baudų neskyrimo programos yra pagrindinė slapčių kartelių nustatymo priemonė, dideli nacionalinės teisės aktų ir jų veiksmingo taikymo skirtumai sukuria teisinį netikrumą, ir mažina paskatas laikytis taisyklių ir lemia ES konkurencijos politikos neveiksmingumą. Be to, manoma, kad valstybės narės neįgyvendina EKT pavyzdinės programos ⁽¹¹⁾, kurios pagrindiniai aspektai bus įtraukti į naująjį reglamentą.

4.5.3. EESRK nuomone, NKI užtikrinamas vienodas atleidimo nuo baudų priemonių taikymas yra labai svarbus, kad būtų galima kalbėti apie tikrą Europos konkurencijos teisę, ir Komisijos, kuri paprastai taiko šios rūšies priemones ⁽¹²⁾, patirtis gali būti laikoma teigiama. Tačiau atleidimas nuo baudų neturėtų trukdyti nukentėjusioms šalims (įskaitant vartotojus) gauti patirtos žalos atlyginimą kolektyvinių ieškinių atveju.

4.6. Savitarpio pagalba

4.6.1. Pagal šiuo pasiūlymu suteiktus naujus įgaliojimus NKI bendradarbiavimas turi apimti savitarpio pagalbą ir pagalbą atliekant patikrinimą (23 straipsnis), todėl valstybės narės privalo užtikrinti, kad būtų pranešama apie preliminarius prieštaravimus (24 straipsnis) ir būtų laikomasi prašymų užtikrinti sprendimų vykdymą (25 straipsnis). Apibrėžti įgaliojimai ginčų nagrinėjimo srityje (26 straipsnis).

4.6.2. EESRK mano, kad būtina nustatyti reikalavimus atsižvelgiant konkurencijos politikos tarpvalstybinį pobūdį.

4.7. Baudų skyrimo senaties terminų sustabdymas

4.7.1. Komisijos pasiūlyme numatomi du konkretūs tokių terminų sustabdymo atvejai: „tol, kol kitų valstybių narių nacionalinės konkurencijos institucijos arba Komisija vykdo procesą dėl pažeidimo, susijusio su tuo pačiu susitarimu, asociacijos sprendimu ar suderintais veiksmais“ (27 straipsnio 1 dalis) ir kai vyksta teismo procesas (27 straipsnio 2 dalis).

4.7.2. EESRK pažymi, kad perkeliant direktyvą į nacionalinę teisę reikia atsižvelgti į galimą prieštaravimą teisinei sistemai, pagal kurią taip pat numatomas terminų sustabdymas teismo proceso atvejais.

4.8. Įgaliojimas NKI pačioms pradėti teismo procesus

4.8.1. Remiantis pasiūlymu, NKI turi turėti procesinę teisę tiesiogiai pareikšti ieškinį teisminei institucijai ir teisę pačios dalyvauti teismo procesuose kaip ieškovės arba atsakovės ir naudotis tomis pačiomis teisėmis, kurias turi kitos proceso šalys (28 straipsnis).

4.8.2. EESRK mano, kad šiuo metu kai kuriose valstybėse narėse ⁽¹³⁾ NKI neturi tokio įgaliojimo, o tai apsunkina jų veiklą, todėl būtina jį suteikti siekiant patenkinti ES konkurencijos politikos joms keliamus reikalavimus.

4.9. Įrodymų priimtinumai NKI bylose ⁽¹⁴⁾

4.9.1. EESRK pabrėžia, kad svarbu sudaryti galimybę NKI kaip įrodymus naudoti „dokumentus, žodinius pareiškimus ir visus kitus objektus, kuriuose užfiksuota informacija, nesvarbu, kokioje laikmenoje informacija yra laikoma“ (30 straipsnis).

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Komisijos Pranešimas dėl atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo kartelių bylose (OL C 298, 2006 12 8, p. 17).

⁽¹²⁾ Žr. *Cartel leniency in ES: overview*, Thompson Reuters. Komisijos taikomų baudų sumažinimo ir panaikinimo pavyzdžiai: „Riberebro“ – 50 % (OL C 298, 2006 12 8, p. 17); „Hitachi“ ir kt. – 30 %; „Philipps“ – panaikinta; „Hitachi“ – 50 %; „Schenker“ ir kt. – 55–40 %; DHL – imunitetas (C-428/14, DHL/AGCM); „Eberspächer“ – 45 % ir „Webasto“ – imunitetas.

⁽¹³⁾ Atsakydama į Komisijos klausimą, Vokietijos NKI („Bundeskartellami“) šią spragą nurodė kaip vieną iš sistemos „itin prasto veikimo“ priežasčių.

⁽¹⁴⁾ Informacijos naudojimo apribojimai (29 straipsnis) Komisija informuoja apie galimą šio straipsnio formuluotės pakeitimą.

Europos ekonomikos ir socialių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos ir trečiųjų šalių tarpvalstybinio keitimosi autorių ir gretutinių teisių saugomų tam tikrų kūrinių ir kitų objektų prieinamos formos kopijomis aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių asmenų labui

[COM(2016) 595 *final* – 2016/0279 (COD)]

(2017/C 345/12)

Pranešėjas **Pedro ALMEIDA FREIRE**

Konsultavimasis	Taryba, 2017 4 5 Europos Parlamentas, 2017 6 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	215/3/8

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria pirmininkaujančios valstybės narės pasiūlytam kompromisui, kuris leidžia skubiai ratifikuoti Marakešo sutartį⁽¹⁾.

1.2. Komitetas tikisi, kad Marakešo sutartis Europos Sąjungoje bus skubiai įgyvendinta, nes tai svarbu ir būtina, kad daug aklų, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių ES piliečių galėtų naudotis prieinamesnės formos kūriniams, o tai jiems leis dalyvauti kultūriniame gyvenime, siekti išsilavinimo, įsidarbinti ir galiausiai iš tikrųjų integruotis į visuomenę.

1.3. Komitetas pritaria siūlomam reglamentui⁽²⁾ ir siūlomai direktyvai⁽³⁾ Marakešo sutarčiai įgyvendinti, nes jais bus nustatyta privaloma išimtis ir užtikrinamas prieinamos formos kopijų kūrimas ir keitimasis jomis bendrojoje rinkoje ir už ES ribų.

1.4. Komitetas pritaria tikslui leisti ES ir Marakešo sutartį pasirašiusioms trečiosioms šalims keistis šiomis kopijomis tarpvalstybiniu mastu.

1.5. Reikėtų per pagrįstą laikotarpį įvertinti Marakešo sutarties įgyvendinimą ES.

2. Komisijos ir pirmininkaujančios valstybės narės pasiūlymai

2.1. Siūlomą reglamentą Komisija priėmė 2016 m. rugsėjo 14 d. kaip vieną iš dokumentų, priklausančių Autorių teisių dokumentų rinkiniui⁽⁴⁾, kuriame siūloma keletas teisėkūros priemonių keturiems tikslams pasiekti:

— Europos Sąjungoje užtikrinti geresnes galimybes naudotis turiniu ir pritraukti naujos auditorijos;

⁽¹⁾ Marakešo sutartis dėl geresnių sąlygų susipažinti su paskelbtais kūriniams sudarymo akliems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims.

⁽²⁾ COM(2016) 595 *final*.

⁽³⁾ COM(2016) 596 *final*.

⁽⁴⁾ COM(2016) 593 *final*, COM(2016) 594 *final*, COM(2016) 596 *final* (OL C 125, 2017 4 21, p. 27).

- tam tikras išimtis pritaikyti prie skaitmeninės ir tarpvalstybinės aplinkos;
- skatinti tinkamai veikiančią ir teisingą autorių teisių rinką;
- sudaryti akliesiems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims geresnes galimybes susipažinti su kūriniais ar kitais objektais.

2.2. Šiuo reglamentu Komisija siūlo teisės aktą dėl Marakešo sutarties dėl geresnių sąlygų susipažinti su paskelbtais kūriniais sudarymo akliesiems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims įgyvendinimo.

2.3. Marakešo sutartis buvo priimta Pasaulinėje intelektinės nuosavybės organizacijoje (angl. WIPO) 2013 m. siekiant visame pasaulyje sudaryti palankesnes sąlygas pasiekti prieinamų formų knygas ir kitus spaudinius ir jais keistis tarpvalstybiniu mastu. Sąjunga ⁽⁵⁾ sutartį pasirašė 2014 m. balandžio mėn.

2.4. Siūlomos priemonės yra svarbios siekiant užtikrinti, kad, laikantis Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencijos (angl. UNCPRD) ⁽⁶⁾, autorių teisės netaptų nepagrįsta ar diskriminacine kliūtimi visiems piliečiams visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime ir suteiktų galimybę keistis prieinamos formos kopijomis Europos Sąjungoje ir su Sutartį pasirašiusiomis trečiosiomis šalimis, vengiant veiklos dubliavimo ir išteklių švaistymo.

2.5. Tačiau ratifikavimo procese iškilo teisinis klausimas, ar Sąjunga turi išimtinę kompetenciją ratifikuoti Sutartį.

2.6. Todėl Komisija 2015 m. liepos mėn. nusprendė paprašyti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo nuomonės.

2.7. Tuo pat metu Komisija, remdamasi SESV 207 straipsniu, priėmė pasiūlymą COM(2016) 595 final. Konsultavimasis su EESRK atitinkamai nebuvo privalomas.

2.8. 2017 m. vasario 14 d. Teisingumo Teismas ⁽⁷⁾ patvirtino ES tenkančią išimtinę kompetenciją ir taip pat pareiškė, kad Marakešo sutartis nepatenka į bendros prekybos politikos sritį.

2.9. Kovo 22 d. posėdyje Nuolatinų atstovų komitetas susitarė dėl pirmininkaujančios valstybės narės kompromisinio pasiūlymo, kuriuo buvo nuspręsta pakeisti teisinį pagrindą: 207 straipsnis (bendra prekybos politika) pakeičiamas į SESV 114 straipsnį. Todėl Tarybos konsultavimasis su EESRK tampa privalomas.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Dėl teisinio pagrindo

3.1.1. Atsižvelgdamas į neseniai paskelbtą Teisingumo Teismo nuomonę, EESRK gali tik pritarti pirmininkaujančios valstybės narės pasiūlytam kompromisui, kuris leidžia sparčiai ratifikuoti Marakešo sutartį.

3.1.2. Be to, pakeitus teisinį pagrindą, privaloma parengti EESRK nuomonę ir aktualesnės tampa pastabos, kurios šiuo klausimu jau buvo pateiktos neseniai priimtoje EESRK nuomonėje dėl Autorių teisių dokumentų rinkinio ⁽⁸⁾.

3.2. Dėl turinio

3.2.1. Savo nuomonėje dėl Autorių teisių dokumento rinkinio EESRK jau pateikė nuorodą į dabartinį pasiūlymą. Komitetas pakartoja, jog svarbu ir būtina, kad ES skubiai ratifikuotų 2016 m. rugsėjo 30 d. įsigaliojusią Marakešo sutartį siekiant akliesiems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims sudaryti geresnes sąlygas naudotis paskelbtais kūriniais. Taikant Sutartį daug aklių, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turinčių ES piliečių galės naudotis prieinamesnės formos kūriniais ir tai jiems leis dalyvauti kultūriniame gyvenime, siekti išsilavinimo, įsidarbinti ir galiausiai iš tikrųjų integruotis į visuomenę.

3.2.2. Pasiūlymai dėl reglamento ir direktyvos, kurie įtraukti į Autorių teisių dokumentų rinkinį, padės ES įgyvendinti pagal Marakešo sutartį prisiimtą tarptautinį įsipareigojimą. Be to, tai atitinka Sąjungos įsipareigojimus pagal Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvenciją.

⁽⁵⁾ OL L 115, 2014 4 17, p. 1.

⁽⁶⁾ Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencija.

⁽⁷⁾ OL C 112, 2017 4 10, p. 3, 2017 m. vasario 14 d. Teisingumo Teismo nuomonė 3/15 (didžioji kolegija).

⁽⁸⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 27.

3.2.2.1. Pasiūlyme dėl direktyvos bus nustatyta privaloma išimtis ir užtikrintas jos taikymas, kad prieinamos formos kopijos būtų kuriamos ir jomis keičiamasi bendrojoje rinkoje.

3.2.2.2. Ši išimtis yra skirta tik tiems naudos gavėjams, kurie yra griežtai apibrėžti pasiūlymo dėl reglamento 2 straipsnio 2 dalyje.

3.2.2.3. Pagal pasiūlymą dėl reglamento ES ir trečiosios šalys, kurios yra pasirašiusios Marakešo sutartį, šiomis kopijomis galės keistis tarpvalstybiniu mastu.

4. Kitos pastabos

4.1. EESRK sutinka, kad reglamentas yra vienintelė tinkama priemonė esamiems teisinio reglamentavimo skirtumams valstybėse narėse pašalinti.

4.2. Komitetas pabrėžia, kad valstybės narės turėtų atlikti svarbų vaidmenį, kaip nustatyta direktyvoje, skatindamos prieinamų formų kūrimus ir sudarydamos sąlygas naudos gavėjams jais naudotis tiek savo šalyse, tiek ir Marakešo sutartį pasirašiusiose trečiojoje šalyse.

4.3. EESRK nurodo, kad yra pasirengęs aktyviai dalyvauti vertinimo procese, kuris numatytas ir reglamente, ir direktyvoje.

4.4. Visų pirma, atliekant vertinimą turėtų būti atsižvelgta į direktyvoje numatytą galimybę valstybėms narėms taikyti kompensavimo sistemas teisių turėtojams. Taip pat, kaip numatyta direktyvos tekste, turėtų būti atidžiai stebima, kad tokios kompensavimo sistemos nedarytų neigiamo poveikio prieinamumui ir prieinamos formos kūrimui pateikimui naudos gavėjų grupei.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Pasiūlymas dėl Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 904/2010 dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje“

(COM(2016) 755 final – 2016/0371 (CNS)),

„Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų pridėtinės vertės mokesčio prievolių, taikomų paslaugų teikimui ir nuotolinei prekybai prekėmis, iš dalies keičiamos Direktyva 2006/112/EB ir Direktyva 2009/132/EB“

(COM(2016) 757 final – 2016/0370 (CNS)),

„Pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2006/112/EB nuostatos dėl knygoms, laikraščiams ir periodiniams leidiniams taikomų pridėtinės vertės mokesčio tarifų“

(COM(2016) 758 final – 2016/0374 (CNS))

(2017/C 345/13)

Pranešėjas **Amarjite SINGH**

Konsultavimasis	Europos Sąjungos Taryba, 2016 12 20 ir 2016 12 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos
Priimta skyriuje	2017 5 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	123/1/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina dokumentų rinkinį dėl tarpvalstybinei e. prekybai taikomo PVM modernizavimo, taip pat pritaria abiem jo tikslams ir siekiui spręsti MVĮ aktualius klausimus. Šios pasiūlytos taisyklės turės didelį poveikį įmonėms, parduodančioms prekes ir paslaugas internetu, nes leis naudotis sąžiningesnėmis taisyklėmis, sumažinti prievolių vykdymo išlaidas ir veikti tokiomis pačiomis sąlygomis, kokiomis veikia ne ES valstybių įmonės. Ilguoju laikotarpiu pasiūlymai taip pat padės paruošti ES PVM sistemą ateičiai.

1.2. PVM MOSS sistemos įdiegimu reikšmingai prisidėta prie prievolių vykdymo išlaidų mažinimo. Tačiau tai nereiškia, kad įvairaus dydžio įmonėms pavyko sutaupyti tiek pat išlaidų. Pirmiausia pažymėtina, kad MVĮ teko spręsti tam tikrus su MOSS susijusius prievolių vykdymo klausimus, todėl MVĮ išreiškė nemažą susirūpinimą. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad siūlomais MOSS pakeitimais sprendžiami šie susirūpinimą keliantys klausimai.

1.3. Atsižvelgiant į ligšiolinę PVM MOSS sistemos sėkmę mažinant tarpvalstybine prekyba užsiimančių įmonių patiriamas prievolių vykdymo išlaidas, šios sistemos išplėtimas ir taikymas ne tik toms paslaugoms, kurioms šiuo metu taikoma, bet ir kitoms paslaugoms, taip pat ES viduje įsigyjamos ir importuojamos prekės yra natūralus žingsnis į priekį. Sistemą išplėtus, ne tik galimai sumažėtų prievolių vykdymo išlaidos, bet ir būtų sukurtos vienodos veiklos sąlygos e. prekybos verslo sektoriuje, o tai greičiausiai padarytų teigiamą poveikį MVĮ. Minimaliąją vieno langelio sistemą pradėjus taikyti prekėms, galbūt būtų sukurtos sąlygos panaikinti nedidelės vertės siuntų lengvatos sistemą, sukėlusią konkurencijos iškraipymų, nes pagal ją ne ES įsteigtos įmonės konkurenciniu požiūriu yra palankesnėje padėtyje už įsteigtąsias ES. Todėl EESRK palankiai vertina pasiūlymą išplėsti MOSS taikymo sritį.

1.4. Pakeitus taisykles dėl e. leidiniams taikomų PVM tarifų, leidiniai nebebūtų skirstomi į fizinio ir ne fizinio pavidalo leidinius ir šioje rinkoje būtų užtikrintas neutralumas. Vis dėlto, nors EESRK palankiai vertina tai, kad konkurencija šiuo atžvilgiu nebebus iškraipoma, kartu primena, kokią riziką tai kelia PVM bazei. EESRK taip pat mato, kad Europos Komisija siūlomas priemonės laiko įžanga į platesnę ES PVM tarifo struktūros reformą, ir yra susirūpinęs dėl to, kokią poveikį suderinimo panaikinimas padarys tarpvalstybinėje prekyboje dalyvaujančioms įmonėms, ypač MVĮ.

2. Bendro pobūdžio informacija

2.1. Tarpvalstybinei įmonių e. prekybai su vartotojais taikomo PVM modernizavimo dokumentų rinkinyje Komisija siūlo naujų praktinių priemonių. Šios priemonės skirtos tarpvalstybinei e. prekybai paremti su PVM reikalavimų vykdymu susijusiais aspektais: naikinti PVM kliūtis verslui internetu, ypač pradedančiosioms įmonėms ir MVĮ, taip pat kovoti, kad veiklą internetu vykdančios ne ES įmonės nesukčiautų PVM.

2.2. Tai, visų pirma, šios priemonės:

2.2.1. keičiama minimalioji vieno langelio sistema (angl. *Mini-One-Stop-Shop*, MOSS), leidžianti tam tikroms įmonėms vykdyti savo PVM prievoles bet kurioje valstybėje narėje per jų pačių mokesčių administratoriaus ir jų pačių kalba tvarkomą skaitmeninį internetinį portalą. Pakeitimai apima tai, kad nustatoma ES vidaus tarpvalstybinė PVM riba, suformuluoti nauji supaprastinti prievolių vykdymo reikalavimai;

2.2.2. MOSS pradedama taikyti ES viduje teikiamoms paslaugoms (ne tik toms, kurioms jau taikoma) ir nuotolinei prekybai ES vidaus ir trečiųjų šalių prekėmis;

2.2.3. panaikinamos dabartinės ES vidaus nuotolinės prekybos apimtys ribos, taip pat panaikinama smulkių siuntų importo iš ne ES šalių apmokestinimo PVM išimtis;

2.2.4. keičiamos PVM taisyklės, kad valstybės narės galėtų taikyti lengvatinį PVM tarifą e. leidiniams, pavyzdžiui, e. knygomis ir internetiniams laikraščiams, kaip tai jau daroma spausdintoms jų versijoms.

PVM MOSS pakeitimai

2.3. MOSS sistema visapusiškai veikia nuo 2015 m. sausio 1 d. ir buvo sukurta tam, kad tarpvalstybine prekyba ES užsiimančioms įmonėms būtų lengviau vykdyti PVM prievoles. Įmonėms, kurios naudoja MOSS, nebereikia registruotis, deklaruoti ir mokėti PVM kiekvienoje valstybėje narėje, kurioje parduoda savo prekes arba paslaugas, – įmonės ketvirtines ES PVM deklaracijas tiesiog teikia internetu atitinkamai nacionalinei institucijai.

2.4. Prieš pasiūlydama pakeitimus, Komisija 2015 m. vasario–rugsėjo mėn. vykdė intensyvias konsultacijas. Per šį procesą – per jį vykdytas vertinimas, konsultuotasi, rengti seminarai ir poveikio vertinimai – daugiausia dėmesio sutelkta į dabartinių PVM MOSS taisyklių poveikį MVĮ. Proceso metu paaiškėjo pagrindiniai MVĮ aktualiausi dalykai – poreikis taikyti masto ribą, tam tikroms konkrečioms PVM prievolėms, pavyzdžiui, sąskaitų faktūrų išrašymui ir apskaitos registrų saugojimui, taikyti buveinės šalies taisykles ir poreikis koordinuoti audito veiksmus, todėl pasiūlytuose pakeitimuose į visus juos atsižvelgta.

2.5. Pagal siūlomas taisykles bus nustatyta nauja 10 000 EUR ES vidaus tarpvalstybinės prekybos masto riba. Internetu veiklą vykdančių įmonių, kurių tarpvalstybinės prekybos mastas šios ribos nesiekia, pardavimai bus laikomi vidaus pardavimais, o PVM už juos bus mokamas savo šalies mokesčių administratoriui. Kalbant apie prievolių vykdymą, elektroninių paslaugų teikėjai, kurių apyvarta yra mažesnė negu 100 000 EUR, atleisti nuo reikalavimo remtis dviem įrodymais. Be to, pardavėjams internetu bus leidžiama tam tikrose, pavyzdžiui, sąskaitų faktūrų išrašymo ir apskaitos registrų saugojimo, srityse taikyti buveinės šalies taisykles, taip jiems bus lengviau vykdyti PVM prievoles; taip pat bus įvestas naujas koordinuotas auditas, kad šiems pardavėjams netektų vykdyti atskirų nacionalinio audito institucijų prašymų.

PVM MOSS išplėtimas

2.6. Šiuo metu MOSS sistema taikoma tik telekomunikacijų, transliavimo ir elektroninėms paslaugoms. Pagal pasiūlytus pakeitimus MOSS būtų pradėta taikyti kitoms ES viduje teikiamoms paslaugoms ir nuotolinei prekybai ES ir trečiųjų šalių prekėmis. Pagal siūlomas taisykles MOSS būtų plečiama laipsniškai, įsigaliojus dabartinių MOSS taisyklių pakeitimams. Siūloma, kad išplėsta sistema įsigaliotų nuo 2021 m. sausio 1 d.

2.7. MOSS pradėjus taikyti internetu užsakomoms importuojamoms prekėms, kaip siūloma, PVM surinkti taptų daug paprasčiau. Todėl Komisija įsitikinusi, kad, sistemą išplėtus, bus sukurtos sąlygos panaikinti smulkių siuntų lengvatos sistemą, dar vadinamą nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema (LVCR), pagal kurią importuojamos nedidelės, iki 22 EUR vertės, prekės, neapmokestinamos PVM. Todėl pasiūlyme numatyta nuo 2021 m. sausio 1 d. šią išimtį panaikinti.

E. leidiniams taikomų PVM tarifų pakeitimai

2.8. Pagal dabartines taisykles valstybės narės gali bet kokio fizinio pavidalo leidinius apmokestinti lengvatiniu PVM tarifu. Tačiau pagal PVM direktyvą valstybėms narėms neleidžiama e. leidiniams taikyti tokių pat PVM tarifų, kaip pagal šiuo metu fizinio pavidalo leidiniams taikomas taisykles. Tokią poziciją kelete neseniai priimtų sprendimų dėl lengvatinių tarifų taikymo e. leidiniams keliose valstybėse narėse ⁽¹⁾ patvirtino ir Teisingumo Teismas.

2.9. Pagal siūlomas taisykles valstybėms narėms bus leidžiama suderinti e. leidiniams taikomus PVM tarifus su šiuo metu spausdintiniams leidiniams taikomais PVM tarifais, neatsižvelgiant į tai, kokį tarifą jos taiko. Šis pasiūlymas pateiktas išnagrinėjus įvairias galimybes, kaip suderinti elektroninio ir fizinio pavidalo leidiniams taikomas sąlygas, pagal jį valstybėms narėms būtų leidžiama taikyti lengvatinius tarifus, mažesnius už 5 % minimalų tarifą, jeigu valstybių narių fizinio pavidalo knygoms taikomas tarifas yra mažesnis už minimalų.

2.10. Pagal šį pasiūlymą būtų iš dalies keičiami trys teisės aktai:

— 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos ⁽²⁾,

— 2010 m. spalio 7 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 904/2010 dėl administracinio bendradarbiavimo ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčio srityje ⁽³⁾,

— 2009 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 2009/132/EB dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu ⁽⁴⁾.

2.11. Numatoma, kad igyvendinus visą dokumentų rinkinį, valstybių narių PVM pajamos iki 2021 m. kasmet didės 7 mlrd. EUR, o įmonėms tenkančios administracinės naštos išlaidos kasmet mažės 2,3 mlrd. EUR.

3. Bendrosios pastabos

3.1. PVM yra vienas pagrindinių ES valstybių narių pajamų šaltinių. Nuo 1995 m. pajamos iš PVM išaugo daugiau kaip 10 % ir šiuo metu sudaro daugiau kaip 20 % visų pajamų ⁽⁵⁾. Lyginamoji mokesčio svarba valstybių narių pajamoms prasidėjus ekonomikos ir finansų krizei padidėjo, nes valstybės narės naudojosi PVM politika biudžeto klausimams spręsti. 2008–2014 m. dvidešimt trys valstybės narės padidino PVM tarifus ir (arba) išplėtė PVM bazę ⁽⁶⁾. PVM tenka reikšmingas vaidmuo užtikrinant valstybių narių viešųjų finansų tvarumą ir išsaugant socialinės apsaugos išlaidų lygį, ir šio mokesčio svarba vis auga.

⁽¹⁾ Bylos C-219/13, K Oy; C-479/13, Komisija/Prancūzija; C-502/13, Komisija/Liuksemburgas C-390/15, RPO.

⁽²⁾ OL L 347, 2006 12 11, p. 1.

⁽³⁾ OL L 268, 2010 10 12, p. 1.

⁽⁴⁾ OL L 292, 2009 11 10, p. 5.

⁽⁵⁾ R. de la Feria, „Blueprint for Reform of VAT Rates in Europe“ (2015), „Intertax“, 43 leidinio 2 numeris, p. 154–171.

⁽⁶⁾ Ten pat.

3.2. PVM bazę itin svarbu apsaugoti ir nuo galimų sukčiavimo atvejų, ir nuo jos pačios sumažėjimo dėl plataus lengvatinio tarifo taikymo. Apskaičiuota, kad 2014 m. 27 ES valstybėse narėse PVM atotrūkis sudarė 159,5 mlrd. EUR, 14 % visų PVM pajamų⁽⁷⁾. Viena iš susidariusio PVM atotrūkio priežasčių yra PVM praradimas, pavyzdžiui, dėl klaidų, bankroto, vengimo mokėti mokesčius, tačiau pagrindinė jo priežastis yra mokesčių slėpimas. 27 ES valstybėse narėse PVM bazė taip pat sparčiai mažėja, nes apie 50 % viso vartojimo neapmokestinama arba apmokestinama mažesniais PVM tarifais.

3.3. Todėl EESRK palankiai vertina tarpvalstybinei įmonių e. prekybai taikomo PVM modernizavimo dokumentų rinkinį ir pritaria abiem jo tikslams ir siekiui spręsti MVĮ aktualius klausimus. Šios pasiūlytos taisyklės turės didelį poveikį įmonėms, parduodančioms prekes ir paslaugas internetu, nes leis naudotis sąžiningesnėmis taisyklėmis, sumažinti prievolių vykdymo išlaidas ir veikti tokiomis pačiomis sąlygomis, kokiomis veikia ne ES valstybių įmonės. Kalbant apie ilgesnį laikotarpį, pasiūlymai taip pat padės paruošti ES PVM sistemą ateičiai.

PVM MOSS pakeitimai

3.4. Laipsniškas PVM MOSS diegimas – paskutinis jo etapas įsigaliojo 2015 m. sausio 1 d. – buvo vienas reikšmingiausių ES PVM sistemos pakeitimų nuo fiskalinių sienų panaikinimo 1993 m. Sistema leidžia įvairiose valstybėse narėse veikiančioms įmonėms pasirinkti vieną valstybę narę savo buveinės valstybe, pagal kurią bus nustatomas PVM mokėtojo kodas, kurioje bus teikiamos PVM deklaracijos ir kurioje bus mokamas visose valstybėse narėse mokėtinas PVM.

3.5. Europos Komisijai įvertinus PVM MOSS įgyvendinimą patvirtinta, kad ši priemonė reikšmingai padeda mažinti prievolių vykdymo išlaidas. MOSS padėjo įmonėms sutaupyti 500 mln. EUR – vidutiniškai po 41 000 EUR vienai įmonei, t. y. sutaupytos išlaidos, palyginti su tiesioginės registracijos ir mokesčių mokėjimo išlaidomis, sudaro 95 %

3.6. Tačiau tai nereiškia, kad įvairaus dydžio įmonėms pavyko sutaupyti tiek pat išlaidų. Per Komisijos surengtas konsultacijas paaiškėjo, kad, nors registracijos reikalavimų sumažinimas galbūt būtų naudingas MVĮ, jos patiria tam tikrų praktinių su MOSS susijusių prievolių vykdymo sunkumų. Šie sunkumai labiau slegia valstybėse narėse, kuriose registracijos PVM mokėtoju riba aukščiausia, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje įsteigtas MVĮ.

3.7. EESRK palankiai vertina tai, kad siūlomais MOSS pakeitimais sprendžiami šie susirūpinimą keliantys klausimai.

PVM MOSS išplėtimas

3.8. Nuo 2011 m. Komisija MOSS plėtrą laiko vienu svarbiausių prioritetų⁽⁸⁾. Atsižvelgiant į ligšiolinę PVM MOSS sistemos sėkmę mažinant tarpvalstybine prekyba užsiimančių įmonių patiriamas prievolių vykdymo išlaidas, šios sistemos išplėtimas ir taikymas ne tik toms paslaugoms, kurioms šiuo metu taikoma, bet ir kitoms paslaugoms, taip pat ES viduje įsigyjamos ir importuojamos prekės yra natūralus žingsnis į priekį.

3.9. Sistemą išplėtus, ne tik galimai sumažėtų prievolių vykdymo išlaidos, bet ir būtų sukurtos vienodos veiklos sąlygos e. prekybos verslo sektoriuje, o tai greičiausiai padarytų teigiamą poveikį MVĮ. Sistemą išplėtus išnyks padėties skirtumas tarp e. prekybos įmonių, pagal dabartines taisykles galinčių naudotis MOSS, ir įmonių, kurios taip pat dalyvauja tarpvalstybinėje e. prekyboje, bet dėl teikiamų paslaugų arba tiekiamų prekių pobūdžio iki šiol negalėjo pasinaudoti tomis pačiomis prievolių vykdymo lengvatomis. Išplėsta sistema taip pat galės naudotis įvairioje tarpvalstybinėje prekyboje dalyvaujančios e. prekybos įmonės, iki šiol turėjusios laikytis dvejopų prievolių, t. y. pagal MOSS ir pagal įprastą tvarką, – nuo šiol jos galės laikytis vienu MOSS sistemos taisykliu.

⁽⁷⁾ CASE, „Study and Reports on the VAT Gap in the ES-28 Member States“, 2016 m. galutinė ataskaita, TAXUD/2015/CC/131, 2016.

⁽⁸⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl PVM ateities. Paprastesnės, patikimesnės bei veiksmingesnės PVM sistemos kūrimas ir pritaikymas prie bendrosios rinkos (COM(2011) 851 final, 2011 m. gruodžio 6 d.).

3.10. MOSS pradėjus taikyti prekėms, galbūt bus sukurtos sąlygos panaikinti nedidelės vertės siuntų lengvatos sistemą. Nors anksčiau šia sistema įdiegta palankių supaprastinimų, 1999–2013 m. prekių, kurioms ši sistema taikoma, mastas išaugo 286 % (ši padidėjimą greičiausiai galima paaiškinti tuo, kad fiziniai asmenys aktyviau apsiperka internetu) ⁽⁹⁾. Dėl šio augimo visose valstybėse narėse padidėjo prarandamų PVM pajamų dalis.

3.11. Nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema taip pat sukėlė konkurencijos iškraipymų, nes pagal ją ne ES įkurtos įmonės konkurenciniu požiūriu yra palankesnėje padėtyje už įsteigtąsias ES. Toks konkurencinis pranašumas taip pat lėmė du nepageidautus padarinius, būtent nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema imta piktnaudžiauti, taip pat iškreipti prekybos ir importo modeliai.

3.12. Todėl EESRK palankiai vertina pasiūlymą išplėsti MOSS taikymo sritį.

E. leidiniams taikomų PVM tarifų pakeitimai

3.13. PVM direktyvoje pateiktas produktų, kuriems gali būti taikomi lengvatiniai PVM tarifai, sąrašas parengtas dar 1992 m. Kadangi per paskutinius dvidešimt penkerius metus įvyko technologinių pokyčių, kito ir vartotojų elgsena, aiškinant šį sąrašą įtrauktus dalykus kyla nemažai teisinių sunkumų. Dėl šių teisinių sunkumų vyksta ilgi Teisingumo Teismo lygmens teisiniai ginčai.

3.14. Keliuose neseniai priimtuose sprendimuose Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad į fizinių leidinių sąrašą įtrauktų dalykų pagal teisinį aiškinimą negalima laikyti e. leidiniais. Taigi šį tikslą pasiekti galima tik iš dalies pakeitus esamas PVM direktyvos normas.

3.15. Pagal siūlomas taisykles leidiniai nebebūtų skirstomi į fizinius ir ne fizinius ir šioje rinkoje būtų užtikrintas neutralumas. Vis dėlto, nors EESRK palankiai vertina tai, kad konkurencija šiuo atžvilgiu nebebus iškraipoma, kartu primena, kokią riziką tai kelia PVM bazei. Į objektų, kuriems galima taikyti lengvatinį tarifą, sąrašą įtraukus e. leidinius, bus ne tik iš karto prarastos pajamos, bet gali būti sukurta prielaida prašyti įtraukti ir kitus objektus, o taip mokesčio bazė mažės dar labiau. Be to, platesnis lengvatinių tarifų, kurie būtų mažesni už minimalų 5 % tarifą, taikymas e. leidiniams, kai šie tarifai taikomi fizinio pavidalo knygoms, gali paskatinti teikti daugiau prašymų taikyti tarifus, kurie būtų mažesni už minimalųjį. Tai sumažintų minimalaus tarifo reikalingumą ir mokesčio bazę dar labiau sumažėtų.

3.16. EESRK taip pat mato, kad Europos Komisija pasiūlytas priemones laiko įžanga į platesnę ES PVM tarifų struktūros reformą ⁽¹⁰⁾. Šiuo metu svarstomos dvi galimybės ir, nors platesne reforma valstybėms narėms iš esmės būtų suteikta daugiau laisvės ir jos galėtų lanksčiau taikyti lengvatinius tarifus, suderinti PVM tarifai faktiškai išnyktų.

3.17. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kaip toks suderinimo panaikinimas paveiktų tarpvalstybine prekyba užsiimančias įmones, ypač MVI, kurioms bus sudėtinga nustatyti, kokie PVM tarifai taikomi jų gaminiams įvairiose ES šalyse.

3.18. EESRK taip pat primena, kad SESV 113 straipsnyje, kuriame išdėstytas teisinis ES PVM teisės aktų patvirtinimo pagrindas, ES institucijoms suteikiama kompetencija tik patvirtinti teisės aktus dėl PVM suderinimo siekiant kurti ir tobulinti vidaus rinką.

⁽⁹⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, Specialioji sutartis Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galutinė ataskaita, 2015 m. gegužės mėn.

⁽¹⁰⁾ Europos Komisija, atvira vieša konsultacija dėl PVM tarifų reformos (pasiūlymas dėl Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos nuostatos dėl PVM tarifų taikymo).

4. Konkrečios pastabos

PVM MOSS pakeitimai

4.1. Įdiegus MOSS sistemą, valstybėse narėse, kuriose registracijos PVM mokėtoju riba yra aukšta, įsteigtoms MVĮ tenka registruotis PVM mokėtojomis ir pradėti vykdyti su PVM susijusias prievoles. Kadangi dėl atsiradusių naujų prievolių vykdymo išlaidų daugeliui įmonių iškilo pavojus, kad gali tekti atsisakyti savo verslo, keletas labai mažų įmonių, kurių didelė dalis įsteigtos Jungtinėje Karalystėje, susibūrė į iniciatyvinę grupę⁽¹¹⁾, siekdamos įspėti ES institucijas ir Jungtinės Karalystės mokesčių institucijas apie joms susirūpinimą keliančius klausimus.

4.2. Palankiai vertinamas sprendimas nustatyti 10 000 EUR ribą, kuri leistų MVĮ pasinaudoti savo šalies PVM taisyklėmis, kol pasieks šią ribą, ir, be abejonės, supaprastins mažųjų ir ne visą darbo dieną veikiančių įmonių veiklą. Tačiau, nors ir pritaria šioms labai mažoms įmonėms skirtoms priemonėms, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad jaunos ir augančios įmonės gali greitai viršyti šią ribą.

PVM MOSS išplėtimas

4.3. Nedidelės vertės siuntų lengvatos sistemos pažeidimų nustatyta Jungtinėje Karalystėje (Normandijos salose) ir Suomijoje (Alandų salose), kai norėdamos pasinaudoti sistema įmonės perkelia savo veiklą už ES ribų⁽¹²⁾. Dėl tokio piktnaudžiavimo ES įmonės, ypač MVĮ, kurios dažniausiai labiau nukenčia, konkurenciniu požiūriu atsiduria dar nepalankesnėje padėtyje. 2010 m. Jungtinėje Karalystėje įsteigtos MVĮ susibūrė į grupę ir ėmė vykdyti kovos su įtariamu piktnaudžiavimu nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema Normandijos salose kampaniją⁽¹³⁾.

4.4. Dar viena Jungtinėje Karalystėje įsteigtų MVĮ grupė „VAT Fraud“⁽¹⁴⁾ neseniai atkreipė dėmesį į problemas, kurių kelia įtariamas su nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema susijęs internete paplitęs ne ES prekiautojų sukčiavimas. Nors sukčiavimas susijęs su prekėmis, kurios pagal vertę į sistemą nepatenka, nurodoma, kad dėl sistemos atsiranda kliūčių užtikrinti PVM prievolių vykdymą, nes muitinės pareigūnams sudėtinga nustatyti, kurioms prekėms sistema taikoma.

4.5. Taip pat nurodyta, kad nedidelės vertės siuntų lengvatos sistema daro poveikį su prekyba ir importu susijusiai vartotojų elgsenai įvairiose valstybėse narėse, pirmiausia, Slovėnijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Danijoje ir Jungtinėje Karalystėje⁽¹⁵⁾.

E. leidiniams taikomų PVM tarifų pakeitimai

4.6. Teisiniai sunkumai, susiję su objektų, įtrauktų į objektų, kuriems galima taikyti lengvatinį tarifą, sąrašą, aiškinimu, kelia esminę dilemą ES PVM sistemoje: ar plėsti objektų, kuriems galima taikyti lengvatinį tarifą, sąrašo taikymo sritį ir taip panaikinti galimus konkurencijos iškraipymus, bet sumažinti mokesčio bazę, ar geriau toliau riboti šių objektų mastą ir išsaugoti mokesčio bazę, bet leisti iškreipti konkurenciją.

4.7. Teisingumo Teismas laikosi kazuistinio požiūrio į tokius aiškinimo sunkumus. Tačiau sprendimuose dėl e. leidinių įtraukimo į sąrašą Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad sąrašo taikymo srities negalima išplėsti, kad ji apimtų ir tuos objektus, taigi, Teisingumo Teismas laikėsi griežto taisyklių aiškinimo pozicijos.

2017 m. liepos 5 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ Grupė pavadinta „ES VAT Action“ (PVM iniciatyvinė grupė) (www.euvataction.org).

⁽¹²⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, Specialioji sutartis Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galutinė ataskaita, 2015 m. gegužės mėn.

⁽¹³⁾ Grupė pavadinta RAVAS, „Retailers Against VAT Avoidance Schemes“ (www.ravas.org.uk).

⁽¹⁴⁾ www.vatfraud.org

⁽¹⁵⁾ E&Y, „Assessment of the Application and Impact of the VAT Exemption for Importation of Small Consignment“, Specialioji sutartis Nr. 7, TAXUD/2013/DE/334, galutinė ataskaita, 2015 m. gegužės mėn.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ir Reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 įgyvendinimo tvarką“

(Tekstas svarbus EEE ir Šveicarijai)

(COM(2016) 815 final – 2016/0397 (COD))

(2017/C 345/14)

Pranešėjas **Philip VON BROCKDORFF**

Bendrapranešėję **Christa SCHWENG**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17 Taryba, 2017 2 15
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 48 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 7 5
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 13
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	135/2/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK laikosi nuomonės, kad pasiūlymu dėl naujo reglamento dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo turėtų būti siekiama sudaryti geresnes sąlygas darbo ieškančių asmenų ir darbuotojų judėjimui, o ne jį apriboti. To reikia siekti todėl, kad geresnis socialinės apsaugos koordinavimas palengvina laisvą darbuotojų judėjimą, suteikdamas naudos darbuotojams (jie gali ugdyti savo įgūdžius ir geriau prisitaikyti) ir darbdaviams (jie gauna motyvuotą, techninių žinių turinčią darbo jėgą). Toks koordinavimas padeda ir visai ekonomikai, nes sprendžiamas ES valstybių narių nedarbo skirtumų klausimas ir skatinamas efektyvesnis žmogiškųjų išteklių paskirstymas, taip pat prisidedant prie ES augimo ir konkurencingumo.

1.2. Siekiant, kad judumas būtų remiamas politiškai, svarbūs veiksniai yra veiksmingos ir vienodos taisyklės, taikomos tiek judiems asmenims, tiek tiems, kurie nėra judis. EESRK teigia, kad šio proceso tikslas turėtų būti teisinga pusiausvra tarp gyvenamosios ir priimančiosios šalių.

1.3. Kalbant apie piliečiams, kurie išsikraustydami gyventi į užsienį turi teisę „eksportuoti“ ilgalaikės priežiūros išmokas, taikomas sąlygas, EESRK mano, kad naujosios taisyklės suteikia piliečiams geresnę apsaugą tarpvalstybinėse situacijose. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad naujosiomis taisyklėmis nenustatoma nauja teisė į ilgalaikę priežiūrą kiekvienoje valstybėje narėje, nes tai priklauso nuo to, ar priimančiojoje valstybėje narėje tokios paslaugos teikiamos.

1.4. EESRK pažymi, kad pasiūlymas persvarstyti reglamentą dėl socialinės apsaugos koordinavimo ir Darbuotojų komandiravimo direktyva yra aktualūs darbo jėgos judumo požiūriu. Vis dėlto, kadangi šios dvi priemonės skirtos atskiriems klausimams, EESRK baiminasi, kad reglamente dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo darant nuorodą į siūlomą peržiūrėti darbuotojų komandiravimo direktyvos apibrėžtis, siekiant palengvinti šių teisės aktų taikymą, iš tiesų praktiškai sumažės teisinis aiškumas.

1.5. EESRK pažymi, kad dėl siūlomo reikalavimo darbuotojui mažiausiai 3 mėnesius dirbti priimančioje valstybėje narėje, jeigu jis nori gauti bedarbio pašalpą, bus uždelstas teisė į išmokas suteikiantis „laikotarpis sumavimas“. Nors dėl šio reikalavimo taisyklės taptų teisingesnės paskirties šalių atžvilgiu, jis gali neigiamai paveikti judumo motyvaciją.

1.6. EESRK nėra tikras, kaip pasiūlymu pratęsti bedarbio pašalpų perkėlimo laikotarpį nuo dabartinio 3 mėnesių iki mažiausiai 6 mėnesių laikotarpio galima veiksmingai suteikti darbo ieškantiems asmenims galimybių įsidarbinti, nes tai priklausys nuo darbo rinkos padėties, kuri įvairiose šalyse skiriasi.

1.7. EESRK tvirtina, kad didesnis suvienodinimas išmokų, sumavimo ir aktyvavimo požiūriu, leis patobulinti socialinės apsaugos sistemas ir palengvins jų koordinavimą. Be to, valstybinės įdarbinimo tarnybos (VUT) privalo efektyviau padėti judiems darbo ieškantiems asmenims susirasti tinkamą darbą.

1.8. EESRK ragina valstybes nares labiau įsipareigoti, kad judiems piliečiams, kurie yra ekonominiu požiūriu neaktyvūs, būtų lengviau pasinaudoti galimybe mokėti proporcingus ir vienodo požiūriu principu paremtus sveikatos draudimo įnašus priimančiojoje valstybėje narėje. Valstybės narės taip pat turėtų apsvastyti, kokie privalumai būtų priimant visus judžius piliečius (net ir tuos, kurie nedirba, tačiau vienaip ar kitaip vis dėlto prisideda prie priimančiosios šalies ekonomikos augimo (ir kultūrinės įvairovės)).

1.9. Galiausiai, EESRK laikosi nuomonės, kad jokia siūlomų naujų taisyklių nuostata neturėtų riboti pagrindinių teisių, pripažintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

2. Siūlomi socialinės apsaugos koordinavimo taisyklių pakeitimai

2.1. Nuolat keičiantis tarpvalstybinei darbo rinkai keičiasi ir nacionalinės socialinės apsaugos sistemos, todėl akivaizdu, kad reikia atnaujinti arba pritaikyti galiojančias taisykles. Be to, reikia paprastesnių ir lengvesnių vykdymo užtikrinimo metodų, todėl atsižvelgdama į šiuos poreikius Europos Komisija savo 2016 m. gruodžio 13 d. komunikate pasiūlė tam tikrų pakeitimų.

2.2. Šiuo pasiūlymu siekiama suteikti aiškumo ir nustatyti sąžiningas ir įgyvendinamas taisykles, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos darbo jėgos judumui. Laisvas darbuotojų judėjimas tebėra vienas iš pagrindinių vidaus rinkos ramsčių. Tačiau nacionalinės valdžios institucijos taip pat raginamos kovoti su piktnaudžiavimu ar su sukčiavimu, susijusiu su išmokomis.

2.3. Pagrindiniai siūlomi pakeitimai:

- i) bedarbio pašalpų eksportas – siūloma minimalų bedarbio pašalpų perkėlimo (kai pašalpos „eksportuojamos“ į kitą valstybę narę, kurioje asmuo ieško darbo) laikotarpį pratęsti nuo 3 iki 6 mėnesių, su galimybe jį papildomai pratęsti likusiam teisės gauti pašalpą laikotarpiui.
- ii) Vertindama, ar darbo ieškantis asmuo turi teisę gauti bedarbio pašalpą, valstybė narė turės patikrinti ir apsvastyti visus ankstesnius draudimo laikotarpius kitose valstybėse narėse (kaip ir pagal šiuo metu galiojančias taisykles). Tačiau tai įmanoma tik tuo atveju, jei atitinkamas asmuo toje valstybėje narėje dirbo ne trumpiau kaip 3 mėnesius (naujas pasiūlymas). Jei asmuo neatitinka šio reikalavimo, už bedarbio pašalpos mokėjimą bus atsakinga valstybė narė, kurioje jis dirbo anksčiau;
- iii) bedarbio pašalpos pasienio darbuotojams – pagal siūlomas taisykles už bedarbio pašalpos mokėjimą bus atsakinga ta valstybė narė, kurioje asmuo dirbo anksčiau, jei jis ten išdirbo 12 mėnesių. Tačiau pagal šiuo metu galiojančias taisykles, pasienio darbuotojai šiuo metu moka įmokas ir mokesčius toje valstybėje narėje, kurioje jie dirba. Jei asmuo joje išdirbo trumpiau kaip 12 mėnesių, bedarbio pašalpą mokės gyvenamoji valstybė narė.
- iv) socialinės išmokos ekonomiškai neaktyviems asmenims – šiuo atveju pasiūlymu siekiama kodifikuoti neseniai priimtus Europos Teisingumo Teismo sprendimus, pagal kuriuos ekonomiškai neaktyvūs piliečiai, persikeliantys iš vienos valstybės narės į kitą, gali gauti socialines išmokas, tik jei jie atitinka teisėto gyvenimo reikalavimą, kaip nustatyta Laisvo judėjimo direktyvoje. Tačiau teisėtai šalyje gyvenantys ekonomiškai neaktyvūs asmenys turi įrodyti, kad jie turi pakankamai lėšų pragyvenimui ir visavertį sveikatos draudimą. Ši sąlyga netaikoma aktyviai darbo ieškantiems asmenims – jų teisė gyventi kitoje valstybėje narėje yra aiškiai nustatyta SESV 45 straipsnyje;

- v) komandiruočių darbuotojų socialinė apsauga – teigiama, kad siūlomomis taisyklėmis siekiama sustiprinti administracines priemones, susijusias su komandiruočių darbuotojų socialinės apsaugos koordinavimu, ir užtikrinti, kad nacionalinės valdžios institucijos turėtų tinkamų priemonių patikrinti tokių darbuotojų socialinės apsaugos statusą ir spręsti potencialiai nesąžiningos praktikos ar piktnaudžiavimo problemas;
- vi) šeimos išmokos – pasiūlymu atnaujinamos taisyklės dėl vaiko priežiūros atostogų išmokų, kuriomis tėvams kompensuojamos auginant vaiką prarastos pajamos ar darbo užmokestis. Pasiūlymu nekeičiamos dabartinės vaikui skirtų išmokų perkėlimo taisyklės. Taip pat nenumatyta indeksuoti vaikui skirtų išmokų.

3. Socialinės apsaugos sistemų visoje ES apžvalga

3.1. Socialinės apsaugos sistemos dažniausiai apima įvairias sritis, pavyzdžiui, pensijas, ligos, motinystės (tėvystės), nedarbo ir kitas panašias išmokas ir priklauso išimtinai nacionalinių valdžios institucijų kompetencijai. Tai reiškia, kad kiekviena valstybė yra atsakinga už savo socialinės apsaugos sistemos sąrangą. Todėl visoje ES piliečių gaunamos socialinės apsaugos išmokos labai skiriasi tiek pačių išmokų, tiek sistemų veikimo atžvilgiu.

3.2. EESRK didelį susirūpinimą kelia nemažas skirtingų ES šalių socialinės gerovės sistemų rezultatų skirtumas – veiksmingiausias sistemos padeda sumažinti skurdo riziką 60 %, o mažiausiai veiksmingo sistemos – mažiau nei 15 % (ES vidurkis yra 35 %) ⁽¹⁾. Šis skirtumas iš dalies lemia skirtingas socialines sąlygas, su kuriomis susiduria piliečiai visoje ES. Todėl dar svarbiau, kad ES valstybės narės susitartų dėl veiksmingų ir patikimų socialinės apsaugos sistemų principų, kaip EESRK ragino savo nuomonėse dėl veiksmingų ir patikimų socialinės apsaugos sistemų principų ⁽²⁾ ir dėl Europos socialinių teisių ramsčio ⁽³⁾. Atsižvelgiant į bendras Europos vertybes ir ekonominę plėtrą būtina, kad kiekvienoje valstybėje narėje būtų užtikrintos minimalios pajamos, būtiniausios sveikatos priežiūros paslaugos, tinkamų socialinių paslaugų teikimas ir dalyvavimas visuomenės gyvenime. Tai gali padėti didinti solidarumą valstybėse narėse ir sumažinti makroekonominį disbalansą.

3.3. Laisvas darbuotojų judėjimas yra viena iš keturių pagrindinių Europos Sąjungos judėjimo laisvių. EESRK mano, kad laisvą darbuotojų judėjimą reikėtų veiksmingiau skatinti ir gerbti įvairius jo aspektus, kadangi praktiškai laisvas darbuotojų judėjimas neįmanomas, jeigu remiantis vienodo požiūrio principu negerbiamos judžių piliečių ir darbuotojų socialinės teisės, kaip nurodoma toliau. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas yra vienas iš tokių aspektų. Apskritai laisvo darbuotojų judėjimo įgyvendinimą galima vadinti sėkmės istorija, kuri per keletą dešimtmečių prisidėjo prie to, kad šio judėjimo teikiamomis galimybėmis pasinaudoję milijonai darbuotojų tapo geriausiaisiais jo „ambasadoriais“.

3.4. Siekiant sudaryti palankias sąlygas laisvam darbuotojų ir piliečių judėjimui reikia geriau koordinuoti socialinės apsaugos sistemas, kad būtų suteikta daugiau aiškumo bei garantijų dėl išmokų, kurias jie turi teisę gauti. Šiuo tikslu Europos Sąjunga yra nustačiusi taisykles, skirtas nacionalinėms socialinės apsaugos sistemoms koordinuoti. Jomis nustatoma, kurios valstybės narės socialinės apsaugos sistema piliečiui ar darbuotojui taikoma. Šiomis taisyklėmis taip pat siekiama išvengti dvigubo išmokų mokėjimo tarpvalstybiniais atvejais, jomis taip pat suteikiama garantijų asmenims, dirbantiems kitoje šalyje arba ieškantiems darbo visoje ES.

3.5. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad galiojančios taisyklės skirtos koordinuoti, o ne suderinti socialinės apsaugos sistemas. Jos nustatytos reglamentuose (EB) Nr. 883/2004 ir (EB) Nr. 987/2009. ES taisyklės grindžiamos keturiais principais:

- i) vienos šalies – asmuo vienu metu yra apdraustas tik pagal vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistemą, taigi jis moka įmokas tik vienoje šalyje ir gauna išmokas tik iš vienos šalies;
- ii) vienodų sąlygų – asmuo turi tokias pačias teises ir išpareigojimus, kaip ir tos šalies, kurioje jis yra apdraustas, piliečiai;

⁽¹⁾ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=751>.

⁽²⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 40.

⁽³⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 10.

- iii) sumavimo – tam tikrais atvejais, kai asmuo prašo skirti išmoką, privaloma pateikti draudimo, darbo arba gyvenimo kitose valstybėse narėse laikotarpio įrodymą (pvz., reikia įrodyti, kad asmuo atitinka minimalaus draudimo laikotarpio reikalavimą, nustatytą pagal nacionalinės teisės aktus dėl teisės gauti išmokas);
- iv) perkeliavimo – jei asmuo turi teisę gauti išmoką iš vienos valstybės narės, jis galės ją gauti net ir gyvendamas kitoje valstybėje narėje.

3.6. Reglamentų (EB) Nr. 883/2004 ir (EB) Nr. 987/2009 nuostatos taikomos visiems asmenims, kurie persikelia į kitą valstybę narę apsigyventi arba laikinai dirbti ar mokytis. Tai apima asmenis, kurie vyksta dirbti į kaimyninę šalį. Be to, asmenys, ieškantys darbo kitoje valstybėje narėje, gali nustatyti laikotarpį, kol ieško darbo, gauti bedarbio pašalpą iš gyvenamosios valstybės narės.

4. Bendrosios pastabos

4.1. 2015 m. maždaug 11,3 mln. darbingo amžiaus (20–64 m.) 28 ES valstybių narių piliečių gyveno kitoje ES valstybėje narėje, o 8,5 mln. jų dirbo arba ieškojo darbo (abu rodikliai įvairiose valstybėse narėse yra skirtingi). Tai sudaro 3,7 % visų ES darbingo amžiaus gyventojų. ES yra 1,3 mln. tarpvalstybinių darbuotojų (dirbančių vienoje ES valstybėje narėje, o gyvenančių kitoje). Komandiruočių darbuotojų buvo maždaug 1,92 mln. Tai sudarė 0,7 % visų ES dirbančių asmenų, o komandiruočių vidutiniškai truko keturis mėnesius.

4.2. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas sudaro palankias sąlygas laisvam darbuotojų judėjimui ir teikia naudą darbuotojams ir, netiesiogiai, darbdaviams bei ekonomikai apskritai, nes prisideda prie ekonomikos augimo ir konkurencingumo. Didžioji piliečių, kurie yra judūs ES, nori pagerinti savo gyvenimo sąlygas ir darbo perspektyvas.

4.3. Iš darbuotojo perspektyvos, teisė dirbti kitoje valstybėje narėje suteikia ne tik darbo galimybių, bet ir padeda lavinti naujus įgūdžius, didina gebėjimą prisitaikyti, o pats darbuotojas įgyja vertingos naujos darbo patirties. Darbuotojų judėjimas taip pat padeda spręsti darbo jėgos ir gebėjimų trūkumo problemas. Jis taip pat gali prisidėti prie viešųjų paslaugų finansavimo priimančiojoje valstybėje narėje ir gali padėti sumažinti tam tikrą mokesčių našatą ir kompensuoti išmokas, kurių dėl visuomenės senėjimo surenkama mažiau.

4.4. Makroekonominiu požiūriu darbo jėgos judumas padeda spręsti nedarbo skirtumus tarp ES valstybių narių, ir padeda veiksmingiau paskirstyti žmogiškuosius išteklius. Tyrimų rezultatai taip pat rodo, kad judumas ES viduje taip pat atliko svarbų vaidmenį siekiant išvengti tolesnio nestabilumo po finansų krizės ir ekonomikos nuosmukio.

4.5. Teisingomis sąlygomis vykstantis darbuotojų judumas gali būti naudingas darbuotojams, įmonėms ir visai visuomenei. Jis gali suteikti svarbią galimybę piliečiams ir darbuotojams siekti asmeninės, ekonominės ir socialinės raidos, todėl jam turi būti sudarytos palankesnės sąlygos. Siekiant, kad judumas būtų remiamas politiškai, svarbūs veiksniai yra veiksmingos ir vienodos taisyklės, taikomos tiek jūdiems asmenims, tiek tiems, kurie nėra judūs. Visos šios veiklos tikslas turėtų būti pasiekti tinkamą pusiausvyrą tarp paskirties ir gyvenamųjų šalių.

4.6. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, EESRK mano, kad bet koku siūlomą pakeitimu turėtų būti siekiama sudaryti geresnes sąlygas darbo ieškančių asmenų ir darbuotojų judėjimui, o ne jį apriboti. EESRK taip pat laikosi nuomonės, kad socialinės apsaugos koordinavimo taisyklės turėtų sudaryti geresnes sąlygas gauti darbą žmonėms, turintiems skirtingų įgūdžių. Kalbant apie aktyvios darbo rinkos priemones, labai svarbu taikyti vienodą požiūrį į ES ir nacionalinius darbuotojus siekiant įveikti socialinį susiskaldymą.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Dėl pasienio darbuotojams taikomos koordinavimo sistemos EESRK atkreipia dėmesį į pasiūlymą perkelti atsakomybę už bedarbio pašalpų mokėjimą valstybei narei, kurioje asmuo vykdė paskutinę darbinę veiklą, tačiau mano, kad reikalavimas būti išdirbus šioje valstybėje narėje ne mažiau nei 12 mėnesių gali apriboti teigiamą šio pakeitimo poveikį. Vis dėlto EESRK pripažįsta, kad pasiūlymas taip pat kelia sunkumų valstybėms narėms, kurios tampa atsakingos už pašalpų mokėjimą.

5.2. Kalbant apie piliečiams, kurie išsikraustydami gyventi užsienį turi teisę „eksportuoti“ ilgalaikės priežiūros išmokas, taikomas sąlygas, EESRK mano, kad naujosios taisyklės suteikia piliečiams geresnę apsaugą tarpvalstybinėse situacijose. Naujos taisyklės yra ypač aktualios atsižvelgiant į demografinį senėjimą ir didesnio neįgalių asmenų nepriklausomumo ir judumo skatinimą, nes iš vienos valstybės narės į kitą persikelia vis daugiau piliečių, kuriems reikia ilgalaikės priežiūros išmokų. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad naujosiomis taisyklėmis nenustatoma nauja teisė į ilgalaikę priežiūrą kiekvienoje valstybėje narėje, nes tai priklauso nuo to, ar priimančiojoje valstybėje narėje tokios paslaugos teikiamos.

5.3. EESRK mano, kad naujosios taisyklės palengvins nepagrįstai išmokėtų socialinės apsaugos išmokų susigrąžinimo procedūrą. Valstybės narės galės pasinaudoti suvienodinta priemone, skirta reikalavimams grąžinti nepagrįstai išmokėtas socialinės apsaugos išmokas vykdyti, ir aiškesnėmis tarpusavio tarpvalstybinės pagalbos procedūromis.

5.4. EESRK pažymi, kad pasiūlymas peržiūrėti ES reglamentą dėl socialinės apsaugos koordinavimo ir Darbuotojų komandiravimo direktyva yra aktualūs darbo jėgos judumo požiūriu. Tačiau šios dvi priemonės yra susijusios su skirtingais klausimais. Darbuotojų komandiravimo direktyva reglamentuoja komandiruočių darbuotojų darbo sutarties sąlygas (įskaitant atlyginimą), o reglamentu dėl socialinės apsaugos koordinavimo siekiama nustatyti, kuri socialinės apsaugos sistema turi būti taikoma. Naujuoju pasiūlymu nekeičiama nei ES socialinės apsaugos koordinavimo, nei Darbuotojų komandiravimo direktyvos nuostatų taikymo sritis. Todėl EESRK baiminasi, kad reglamente dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo darant nuorodą į siūlomą peržiūrėti darbuotojų komandiravimo direktyvos apibrėžtis, siekiant palengvinti šių teisės aktų taikymą, iš tiesų praktiškai sumažės teisinis aiškumas. Reglamente (kuris yra privalomas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse) pateikiant nuorodą į direktyvą (kuri valstybėms narėms privaloma tik rezultato, kurį reikia pasiekti, atžvilgiu) kyla teisinių abejonių.

5.5. EESRK pažymi, kad reikia užtikrinti vienodas konkrečių taisyklių dėl socialinės apsaugos koordinavimo komandiruočių darbuotojų atžvilgiu taikymo sąlygas. Tai apima atvejų, kuriais išduodamos A1 formos, nustatymą, elementus, kurie turi būti patikrinti prieš išduodant šias formas, ir jų anuliavimą, kai jos užginčijamos. Kadangi šie aspektai gali būti labai svarbūs praktiniam Reglamento (EB) Nr. 883/2004 12 ir 13 straipsnių taikymui, EESRK yra susirūpinęs, kad Europos Komisijai suteikiami tokie neaiškiai apibrėžti įgaliojimai. Būtų naudinga EESRK pateikti grįžtamosios informacijos apie šio delegavimo įgyvendinimą ir po to įvertinti naujų procedūrų poveikį, nes darbuotojų komandiravimas yra labai opus klausimas. EESRK taip pat nerimauja dėl bendro naujų taisyklių dėl darbuotojų komandiravimo poveikio, pirmiau paminėtų techninių socialinės apsaugos reglamento pakeitimų ir vis didėjančio nacionalinių iniciatyvų, kuriomis siekiama kontroliuoti darbuotojus iš kitų ES šalių, skaičiaus. Dėl vis didėjančio sudėtingumo, kurį lemia šių skirtingų reglamentų derinimas, gali būti apribotas tarpvalstybinis judumas, todėl šią padėtį reikia atidžiai stebėti Europos lygmeniu. Be to, reikia gerbti socialinės apsaugos taisykles, susijusias su komandiruotais darbuotojais.

5.6. Pagal naujas taisykles judūs ES darbuotojas turi ne mažiau nei 3 mėnesius išdirbti priimančiojoje valstybėje narėje, kad galėtų ten gauti bedarbio pašalpą. EESRK mano, kad šiuo pasiūlymu apribojama judžių darbuotojų galimybė gauti bedarbio pašalpą priimančiojoje šalyje, palyginti su dabartinėmis sąlygomis (pagal kurias šiai teisei įgyti pakanka būti dirbus tik vieną dieną). Pasiūlyme išreikšta pozicija iš esmės siekiama atidėti laikotarpių sumavimą (nepriklausomai nuo to, kur buvo paskutinė asmens gyvenamoji vieta), suteikiantį teisę gauti pašalpą. Tai galėtų neigiamai paveikti motyvaciją judėti, tačiau paskirties šalių atžvilgiu taisyklės taptų teisingesnės..

5.7. Pagal siūlomas naujas taisykles, minimalus laikotarpis, per kurį darbo ieškantys asmenys gali perkelti vienoje valstybėje narėje uždirbtas bedarbio pašalpas į kitą valstybę narę, bus pratęstas nuo dabartinių 3 mėnesių iki ne mažiau kaip 6 mėnesių, o dabartiniu reglamentu šis sprendimas – ar tai truks 3 ar 6 mėnesius – paliekamas pašalpas eksportuojančios valstybės narės nuožiūrai. EESRK nuomone, ši pakeitimą lėmė tai, kad Komisija pripažino, jog sudėtinga greitai susirasti darbą kitoje valstybėje narėje. Tačiau EESRK nėra tikras, kaip pasiūlymu pratęsti bedarbio pašalpų perkėlimo laikotarpį galima veiksmingai suteikti darbo ieškantiems asmenims galimybių įsidarbinti, nes tai priklausys nuo darbo rinkos padėties, kuri įvairiose šalyse skiriasi. EESRK taip pat abejoja dėl šio pasiūlymo naudingumo šiuo metu, kai nedarbo, ypač jaunimo nedarbo lygis, keliose ES valstybėse narėse vis dar išlieka aukštas.

5.8. EESRK mano, kad siūlomomis naujomis taisyklėmis nėra šalinami esami koordinuotos socialinės apsaugos sistemos, kuri iš pradžių buvo skirta valstybėms narėms su palyginti panašaus lygio perkamosios galios paritetais ir socialinės apsaugos sistemomis, trūkumai. Todėl reikia imtis veiksmingesnių priemonių siekiant suvienodinti bedarbio pašalpų mokėjimo trukmę, pašalpų dydį ir sumavimo laikotarpį, kuris būtinas bedarbio pašalpai gauti. Šis suvienodinimas padėtų

pagerinti ir palengvinti socialinės apsaugos sistemų koordinavimą. Klausimą, kaip tai pasiekti, reikėtų apsvarstyti ne šioje nuomonėje. Iš esmės siūlomomis naujomis taisyklėmis, susijusiomis su bedarbio pašalpos „eksportu“, numatomas bent jau glaudesnis valstybinių įdarbinimo tarnybų (VUT) bendradarbiavimas visais lygmenimis. Atliekant peržiūrą bus patikslinamos priimančiosios valstybės narės įdarbinimo tarnybos prievolės remti darbo ieškančius asmenis jiems vykdant darbo paieškas ir stebėti bei pranešti apie šių asmenų veiklą valstybei narei, kuri yra atsakinga už bedarbio pašalpų mokėjimą. Tačiau EESRK mano, kad VUT turėtų imtis daugiau veiksmų padėdamos judiems darbo ieškantiems asmenims rasti stabilias darbo vietas, ypač atsižvelgiant į ribotą laiką, kuris suteikiamas darbo paieškai, ir tuo prisidėti prie didesnio ankstesniame nuomonės punkte minimo suvienodinimo.

5.9. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad judžių ES piliečių, kurie persikelia iš vienos valstybės narės į kitą (priimančiąją valstybę narę) ir neturi darbo arba aktyviai jo neieško, atveju taikant siūlomas naujas taisykles galimybė gauti konkrečias socialinės apsaugos išmokas gali priklausyti nuo to, ar asmuo pateikia įrodymų, kad jis turi teisę gyventi toje valstybėje narėje pagal ES teisės aktus, o tokia teisė suteikiama turint pakankamai lėšų pragyvenimui ir visavertį sveikatos draudimą. Kitaip tariant, valstybės narės turi laikytis Laisvo judėjimo direktyvoje (Direktyva 2004/38/EB) nustatytų sąlygų. Valstybės narės taip pat turėtų apsvarstyti, kokie privalumai būtų priimant visus judžius piliečius (net ir tuos, kurie nedirba ir nemoka socialinės apsaugos įmokų, tačiau vienaip ar kitaip galiausiai vis dėlto prisideda prie priimančiosios šalies ekonomikos augimo (ir kultūrinės įvairovės).

5.10. Iš tiesų, Europos Komisijos pasiūlymo 5b konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ekonomiškai neaktyviems judiems ES piliečiams nebūtų užkirstas kelias įgyti visavertį sveikatos draudimą priimančiojoje valstybėje narėje. Tai taip pat reiškia, kad tokiems piliečiams turėtų būti leista mokėti proporcingus sveikatos draudimo įnašus priimančiojoje valstybėje narėje. EESRK ragina valstybes nares labiau išsipareigoti, kad tokią galimybę būtų galima taikyti.

5.11. EESRK mano, kad jokia siūlomų naujų taisyklių nuostata neturėtų riboti pagrindinių teisių, pripažintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, visų pirma teisės į žmogaus orumą (1 straipsnis), teisės į socialinę apsaugą ir socialinę paramą (34 straipsnis) ir teisės į sveikatos priežiūrą (35 straipsnis).

5.12. Taigi, nors pripažindamas, kad darbo paieškos požiūriu reikia išlaikyti pusiausvyrą tarp priimančiosios ir siunčiančiosios valstybių narių, EESRK daro išvadą, kad siūlomomis naujomis taisyklėmis nebūtinai bus sudarytos palankesnės sąlygos darbo ieškančių asmenų judumui. Pažeidžiamiausi ir silpnesni Europos visuomenės sluoksniai išliks tokie pat pažeidžiami kaip dabar, be to nepakis ir socialiniai bei ekonominiai skirtumai tarp ES valstybių narių ir jų viduje.

2017 m. liepos 5 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai. Europos veiksmai siekiant tvarumo“

(COM(2016) 739 final)

(2017/C 345/15)

Pranešėjas **Etele BARÁTH**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2016 12 8
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2016 12 13
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	124/0/7
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK yra nusivylęs komunikatu „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“, nes juo sudaromas išpūdis, kad vykdant dabartinę ES politiką jau dabar aprėpiami ir įgyvendinami visi pagrindiniai JT Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. tikslai ir reikalavimai. Komunikatu į ES politiką neįtraukiamas 2030 m. darbotvarkės nulemtas paradigmos pokytis siekiant ilgalaikėje perspektyvoje sukurti naują ekonomiškai darnesnę, socialiniu požiūriu įtraukesnę ir aplinkos požiūriu gyvybingesnę modelį. Kaip nurodo Europos politinės strategijos centras⁽¹⁾ ir ankstesnės EESRK nuomonės, toks esminis paradigmos pokytis yra skubiai reikalingas norint tinkamai ES įgyvendinti 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT), atsižvelgiant į didėjančią socialinę nelygybę ir aukštą nedarbo lygį Europoje bei netvarų jos ekonomikos poveikį aplinkai.

1.2. Kai buvo parengta JT Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. EESRK visada palankiai vertino Komisijos atliekamą vadovaujamą vaidmenį. Dabar, kai 17 darnaus vystymosi tikslų reikia įgyvendinti praktikoje, EESRK mano, kad ES vadovavimas sumenko, nes ES nepateikė plataus užmojo veiksmų plano dėl DVT įgyvendinimo iki 2030 m. ir nepademonstravo pasirengimo kritiškai peržiūrėti ir pakeisti savo dabartinę politiką.

1.3. Iki šiol 2030 m. darbotvarkė nebuvo pasinaudota kaip galimybe parengti naują iniciatyvų, pokyčius skatinančių ir pozityvų Europos diskursą, kaip ragino EESRK, EP ir dauguma kitų pilietinės visuomenės atstovų – naują tvaresnę ir socialiniu požiūriu įtraukesnę Europos viziją, kuri būtų naudinga jos piliečiams ir nepalikėtų nei vieno nuošalėje; perspektyvią viziją, grindžiamą Europos sėkmę lėmusiomis vertybėmis: solidarumu ir žmogaus teisėmis, socialiniu teisingumu ir lygybe, demokratija ir dalyvavimu, verslumu bei atsakomybe už aplinką. Nei Komisijos baltojoje knygoje dėl Europos ateities, nei 60-ojo ES jubiliejaus proga pasirašytoje Romos deklaracijoje pakankamai nepripažįstama tvaraus vystymosi vertė Europos piliečiams.

⁽¹⁾ EPSC strateginės pastabos „Sustainability Now!“ („Darnumas, dabar!“). Europos darnumo vizija, 2016 m. liepos 20 d.; EESRK nuomonė „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumas“ (OL C 303, 2016 8 19, p. 73); EESRK nuomonė „Darnaus vystymasis. ES vidaus ir išorės politikos planavimas“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 41).

1.4. EESRK apgailestauja, kad Komisija nepradėjo dalyvaujamojo proceso, skirto parengti visaapimančios ir integruotos darnios Europos iki 2030 m. ir vėliau strategiją. Tokia strategija reikalinga siekiant užtikrinti reikiamą ilgą trukmės laikotarpį ir politikos koordinavimą bei suderinamumą įgyvendinant JT darbotvarkę iki 2030 m. Ji turėtų būti įtraukta į naują bendrą ilgalaikę strateginę politikos programą, skirtą laikotarpiui po 2020 m.

1.5. EESRK yra susirūpinęs dėl to, kad ES ir jos valstybių narių veiksmai įgyvendinant 2030 m. darbotvarkę nėra tinkamai koordinuojami. Pirmiau nurodyta visaapimanti strategija turėtų būti bendra sistema, kurią taikant koordinuojami veiksmai.

1.6. EESRK palankiai vertina Komisijos atliktą darbą nustatant potencialų dešimties Komisijos prioritetų indėlį į 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimą. Tačiau EESRK pabrėžia, kad atliekant su DVT įgyvendinimu susijusių ES priemonių peržiūrą reikia išsamiai išanalizuoti faktines spragas, kurios šiuo metu pastebimos ES įgyvendinant DVT. Tik įvertinus šias spragas, ES galės nustatyti sritis, kuriose reikia imtis išankstinių veiksmų, ir kritiškai įvertinti dabartinės ES politikos veiksmingumą įgyvendinant darnaus vystymosi tikslus.

1.7. EESRK pritaria Komisijos ketinimui sukurti įvairių suinteresuotųjų subjektų platformą dėl darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ES ⁽²⁾. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti galimybę nevyriausybiniais suinteresuotiesiems subjektams vienodomis sąlygomis bendradarbiauti su institucijų atstovais šioje platformoje, kad būtų galima perkelti įvairių suinteresuotųjų subjektų požiūrį į JT darbotvarkę iki 2030 m. į ES darnaus vystymosi politiką. Ši platforma turi įtraukti daug įvairių suinteresuotųjų nevyriausybinių subjektų į visus DVT įgyvendinimo ES etapus – nuo naujų politikos iniciatyvų, ilgalaikių strategijų ir informuotumo didinimo kampanijų rengimo iki politikos priemonių įgyvendinimo peržiūros ir stebėjimo bei keitimosi geriausios praktikos pavyzdžiais. Platforma taip pat turėtų palengvinti daugiašalį suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ir partnerystę kūrimą. EESRK remia platformos darbą ir paskirs EESRK narį atstovauti Komitetui platformoje bei teikti ekspertines žinias, o taip pat padės užmegzti ryšius su pilietine visuomene ir prisidės prie kitos veiklos.

1.8. EESRK mano, kad siekiant skatinti tvarų vystymąsi, daugiametė finansinė programa po 2020 m. turi būti suderinta su ES tvaraus vystymosi prioritetais. Būtina gerokai padidinti nuosavų išteklių ir pajamų dalį bei užtikrinti veiksmingesnį ir efektyvesnį įgyvendinimą.

1.9. EESRK mano, kad greta visuotinai pripažįstamo BVP rodiklio, kuris iki šiol buvo tinkamas, būtina įvesti ir kitus rodiklius, galinčius atspindėti ne tik ekonomikos augimą, bet ir šio augimo poveikį bei rezultatus, susijusius su piliečių gerove ir aplinka ⁽³⁾. Taip yra dėl to, kad pageidaujamo vystymosi iki 2030 m. proceso gyvybingumą galima pasiekti tik užtikrinant sudėtingus socialinius ir aplinkos pokyčius ir atliekant jų stebėseną.

2. Įvadas

2.1. 2015 m., pasirašydami JT darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., pasaulio lyderiai susitarė dėl sau lygaus neturinio veiksmų plano, kuriuo siekiama panaikinti skurdą, apsaugoti planetą, užtikrinti žmogaus teises ir gerovę visiems. 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) iki 2030 m. įgyvendinimui reikalingi padėti iš esmės keičiantys pokyčiai visose šalyse – tiek besivystančiose, tiek ir išsivysčiusiose.

2.2. Remdamasi keleto konferencijų rezultatais, 2016 m. EESRK parengė savo rekomendacijas 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimui ES ir pateikė jas trijų nuomonių rinkinyje ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ C(2017) 2941 final.

⁽³⁾ EESRK nuomonė „Naujos į vystymą orientuoto valdymo ir įgyvendinimo priemonės. Europos struktūrinių ir investicijų fondų vertinimas ir susijusios rekomendacijos“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 1); taip pat žr. EBPO *Measuring wellbeing and progress: recherches et études en cours* („Gerovės ir pažangos matavimas“) <http://www.oecd.org/statistics/measuring-well-being-and-progress.htm>.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumas“ (OL C 303, 2016 8 19, p. 73); EESRK nuomonė „Darnaus vystymasis. ES vidaus ir išorės politikos planavimas“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 41); EESRK nuomonė „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos išpareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58).

2.3. Komunikate „Tolesni tvarios Europos ateities užtikrinimo žingsniai“⁽⁵⁾ Komisija pateikė savo koncepciją 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimui vykdant ES vidaus ir išorės politikos priemones. Prie komunikato pridėti keli kiti dokumentai, visų pirma komunikatas dėl Naujojo Europos konsensuso dėl vystymosi ir komunikatas dėl Atnaujintos partnerystės su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėmis. EESRK jau pateikė konkrečias savo nuostatas dėl šių komunikatų atskirose nuomonėse⁽⁶⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Komunikato įvade teigiama, kad ES yra tvirtai pasiryžusi būti kitiems 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimo pavyzdžiu⁽⁷⁾.

3.2. Deja, Komisija nepateisino lūkesčių, susijusių su vadovaujančiu vaidmeniu rengiant plataus užmojo veiksmų planą DVT įgyvendinimui.

3.3. Komunikatu nepasiekiamas Komisijos 2016 m. darbo programoje užsibrėžtas tikslas „[nustatyti naują modelį], kurį taikant būtų galima užtikrinti Europos ekonomikos vystymąsi ir socialinį bei aplinkos tvarumą po 2020-ųjų ir, įgyvendinant ES vidaus ir išorės politiką, integruotai siekti DVT“.

3.4. Komunikate teigiama, kad įgyvendindama 2030 m. darbotvarkę ES dirbs dviem kryptimis: visapusiškai integruoti darnaus vystymosi tikslus į dabartinę ES politiką ir pradėti svarstymą dėl ilgalaikio DVT tikslų įgyvendinimo.

3.5. EESRK pripažįsta šiame Komunikate nurodytas Komisijos pastangas susieti darnaus vystymosi tikslus su dabartine ES politika ir dešimtėmis Komisijos darbo prioritetų. Tačiau komunikate pernelyg daug dėmesio skiriama dabartiniams ES politikos reikalams. Komisija nelaiko 2030 m. darbotvarkės raginimu kritiškai peržiūrėti ir pakeisti savo politiką. Komunikatas neatspindi DTV lemiamo paradigmos pokyčio⁽⁸⁾: „norint juos įgyvendinti ES, reikia nustatyti naują ekonomiškai darnesnę, socialiniu požiūriu įtraukesnę ir aplinkos požiūriu ilguoju laikotarpiu gyvybingesnę modelį, kuris padėtų užtikrinti, kad mūsų planetos išteklių būtų teisingai padalijami didėjančiam gyventojų skaičiui“⁽⁹⁾.

3.6. Iki šiol nei Komisija, nei Taryba nepasinaudojo 2030 m. darbotvarkėje kaip galimybe parengti naują iniciatyvų, pokyčius skatinantį ir pozityvų Europos diskursą, kaip ragino EESRK, EP⁽¹⁰⁾ ir dauguma kitų pilietinės visuomenės atstovų – naują tvaresnę ir kartu įtraukesnę Europos viziją, kuri būtų naudinga jos piliečiams ir nepaliktų nei vieno nuošalėje⁽¹¹⁾. Nei Europos Komisijos baltoji knyga dėl Europos ateities, nei 60-ojo ES jubiliejaus proga 27 ES valstybių narių, Komisijos, Europos Tarybos ir Europos Parlamento pasirašyta Romos deklaracija pakankamai neatspindi ilgalaikio tvaraus vystymosi vertės Europos piliečiams ir to, kad šį tikslą gali pasiekti tik vieninga Europa.

3.7. Be to, komunikate nepateikiama skubiai reikalinga 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimo veiksmų programa. Kol kas Komisija neplanuoja pradėti dalyvaujamojo proceso, skirto parengti visaapimančios ir integruotos darnios Europos strategijos iki 2030 m. ir tolimesnėje perspektyvoje, koncepciją, kaip ragino EESRK⁽¹²⁾. Šiuo metu Europos strateginės programos apima laikotarpį iki 2020 m. Tai nepriimtina ne tik dėl to, kad JT darbotvarkė numatyta iki 2030 m., o Paryžiaus susitarimas dėl klimato kaitos apima dar ilgesnį laikotarpį, bet taip pat atsižvelgiant į ekonominės ir socialinės

⁽⁵⁾ COM(2016) 739 *final*.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė „Darbotvarkė iki 2030 m. Europos Sąjungos išsipareigojimas siekti darnaus vystymosi tikslų visame pasaulyje“ (OL C 34, 2017 2 2, p. 58).

⁽⁷⁾ COM(2016) 739 *final*, p. 3.

⁽⁸⁾ „Turime iš esmės pakeisti mūsų šalių ekonomikos kryptį“, – Komisijos pirmininko pavaduotojo Frans'o Timmermans'o kalba 2015 m. rugsėjo 27 d. vykusiam JT aukščiausiojo lygio susitikime.

⁽⁹⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 41, 3.4 punktas.

⁽¹⁰⁾ 2016 m. gegužės 12 d. rezoliucija, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0224+0+DOC+XML+V0//LT>.

⁽¹¹⁾ Bendras Europos pilietinės visuomenės organizacijų ir profesinių sąjungų kreipimasis į Europos vadovus, 2017 m. kovo 21 d., „The Europe we want“ („Norime tokios Europos“) https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2017/03/EuropeWeWant_Statement_English_201703.pdf?1855fc; „Solidar“ pranešimas „Our Common European Future“ („Mūsų bendra Europos ateitis“) <http://www.solidar.org/en/news/statement-our-common-european-future>.

⁽¹²⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 41, 1.5 punktas.

modernizacijos procesų trukmę. Reikia parengti bendrą visaapimančią strategiją laikotarpiui po 2020 m., kuri būtų grindžiama dešimčia Europos Komisijos darbo prioritetų, strategija „Europa 2020“ ir jos septyniomis pavyzdinėmis iniciatyvomis bei 11 ES sanglaudos politikos teminių tikslų ir kurioje būtų integruota daugiametė finansinė programa laikotarpiui po 2020 m.

3.8. Komisija nevisiškai taiko 2030 m. darbotvarkėje išdėstytą įvairių suinteresuotųjų subjektų įtraukimo požiūrį. Skirtingai nei procesas, po kurio buvo priimta 2030 m. darbotvarkė, Komisijos darbas iki šiol nebuvo labai skaidrus ir įtraukus.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Kaip Europos politika padeda siekti DVT (komunikato 2.1 skyrius)

4.1.1. Atrodo, kad ši Europos politikos apžvalga yra grynas popierizmas: tai ES priemonių, kurios koku nors būdu susijusios su 17 DVT tikslų, sąrašas. Ši apžvalga nepakankamai atspindi realią padėtį Europoje. Ji nepagrindžia Komisijos išvados, kad Europos veikla susijusi su visais 17 DVT, nes nebuvo įvertinta, ar šios priemonės iš tikrųjų veiksmingos, arba ar tarp jų nėra kitų viena kitai prieštaraujančių priemonių. Pavyzdžiui, teigiama, kad strategija „Europa 2020“ padeda siekti DVT dėl skurdo ir nelygybės panaikinimo, tačiau nėra minimas faktas, kad atitinkami pagrindiniai strategijos „Europa 2020“ tikslai nebus pasiekti.

4.1.2. Todėl ES politikos apžvalgą reikia papildyti išsamia su 17 DVT įgyvendinimu susijusių trūkumų analize, kad būtų galima nustatyti tikrąją DVT įgyvendinimo padėtį ES⁽¹³⁾. Tik objektyvus patikrinimas suteiks galimybę ES politikos formuotojams nustatyti tinkamus DVT įgyvendinimo prioritetus. Išnagrinėjus politikos sritis Komisijos padarytos išvados yra nepakankamai patikimos ir nėra grindžiamos faktais.

4.1.3. Tuo pačiu metu, kai buvo paskelbtas komunikatas, Eurostatas parengė pirmą statistinę apžvalgą apie esamą DVT įgyvendinimo ES valstybėse narėse padėtį⁽¹⁴⁾. Tačiau Komisija nemėgino sukurti reikiamų sąsajų tarp politikos sričių nagrinėjimo, statistinės informacijos ir politinių prioritetų įgyvendinant DVT nustatymo.

4.1.4. EESRK tikisi, kad įdiegus išsamią DVT įgyvendinimo ES stebėsenos programą, bus sudarytos sąlygos taikyti labiau faktais pagrįstą metodą nustatyti pagrindinius ES pastebimus trūkumus ir kylančias problemas įgyvendinant 2030 m. darbotvarkę.

4.1.5. Kaip EESR jau nurodė, siekdama DVT ES daugiausia pastangų turi dėti mažindama savo ekologinį pėdsaką ir kurdama socialiniu požiūriu įtraukesnę Europą: 12 DVT (užtikrinti tvarius vartojimo ir gamybos modelius); 13 DVT (klimato veiksmai); 14 ir 15 DVT (ekosistemų išsaugojimas); 2 DVT (tvarus žemės ūkis); 9 DVT (investicijos į inovacijas ir infrastruktūrą); 10 DVT (nelygybės mažinimas); 8 DVT (deramas darbas ir užimtumas); 1 DVT (skurdo mažinimas); 5 DVT (lyčių lygybė); 4 DVT (švietimas)⁽¹⁵⁾.

4.2. Komisijos 10 prioritetų ir 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimas (komunikato 2.2 skyrius)

4.2.1. Komunikate parodoma, kaip dešimt Komisijos darbo prioritetų gali padėti įgyvendinti DVT. Tačiau Komisija turėtų ryžtis persvarstyti ir (arba) pritaikyti savo darbo prioritetus, kad būtų įmanoma visiškai išnaudoti galimas su DVT įgyvendinimu susijusias sinergijas.

4.2.2. EESRK mano, kad daugiau dėmesio turėtų būti skiriama tvaraus vystymosi kultūriniam aspektui ir komunikacijos vaidmeniui skatinant 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimą.

⁽¹³⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 41, 1.7 punktą.

⁽¹⁴⁾ Eurostatas, „Sustainable Development in the European Union“ („Darnus Europos Sąjungos vystymasis“), 2016 m.

⁽¹⁵⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 41, 4.1 punktą.

4.3. Valdymas (komunikato 3.1 skyrius)

4.3.1. EESRK rekomenduoja kartu su ilgalaike 2030 m. darbotvarkės įgyvendinimo strategija sukurti valdymo ir koordinavimo sistemą, siekiant užtikrinti centralizuotų ir decentralizuotų priemonių nuoseklumą ir nacionaliniu bei regioniniu lygmenimis įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę.

4.3.2. Europos semestrą reikėtų išplėtoti į vertikalios daugiapakopio DVT įgyvendinimo valstybėse narėse instrumentą⁽¹⁶⁾. Deja, savo komunikate Komisija nepasinaudoja galimybe toliau plėtoti ES semestrą šia kryptimi.

4.3.3. EESRK mano, kad nors nuo 2010 m. darnaus vystymosi politika integruota į strategiją „Europa 2020“, ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų nuoseklumas užtikrinamas nebuvo. Reikia stiprinti instrumentus, kuriais užtikrinamas politikos suderinamumas vystymosi labui.

4.3.4. EESRK palankiai vertina griežtesnį naujos Komisijos struktūros modelį ir pirmajam pirmininko pavaduotojui tenkantį koordinavimo vaidmenį skatinant DVT įgyvendinimą. Tačiau reikės padidinti Komisijos koordinavimo padalinių pajėgumus, kad jie galėtų tinkamai atlikti šiuos darbus.

4.3.5. ES vadovų uždavinys yra išnaudoti geresnio valdymo potencialą, stiprinti valdymą, suprasti kompleksinio koordinavimo metodo svarbą – juo siekiama gerinti sąveiką ir galbūt, parengiamojo etapo metu, perduoti kontrolę socialiniams ir ekonominiams subjektams, kad būtų galima užtikrinti veiksmingesnį „dalyvavimą“. Tai politikams suteiks galimybę pasinaudoti milžinišku slypinčiu potencialu, kuris pasimatys įgyvendinimo proceso metu.

4.3.6. Deja, šio proceso atpažinimo ir stiprinimo klausimas Komisijos komunikate nenagrinėjamas.

4.4. Finansavimas (komunikato 3.2 skyrius)

4.4.1. Rengiant laikotarpio po 2020 m. daugiametę finansinę programą reikėtų pasinaudoti proga ir suderinti ES lėšų panaudojimą su ES darnaus vystymosi prioritetų įgyvendinimu.

4.4.2. EESRK pritaria tam, kad ES turėtų toliau plėtoti savo paramos sistemą, kurią taikant būtų gerinami ekonomikos rezultatai teritoriniu, regionų ir vietos lygmenimis ir kartu būtų kuriama bendra gerovė, taip pat atsižvelgiant ir į darnumo reikalavimus. Ekonomikos klestėjimas galėtų būti DVT ekonominis pagrindas, tačiau reikėtų parengti teisės aktus, kuriais būtų įpareigojama įgyvendinti socialinius ir aplinkos tikslus. EESRK mano, kad reformavus Europos apmokestinimo sistemą būtų galima labiau padidinti biudžeto išteklius ir skatinti geriau įgyvendinti 2030 m. darbotvarkę.

4.4.3. Komisija ypač pabrėžia su tvarių finansavimu susijusius klausimus. EESRK nuomone, ypač svarbu yra sudaryti tinkamas pagrindines sąlygas viešojo ir privačiojo sektorių investuotojams didelėms ilgalaikėms investicijoms į infrastruktūros modernizavimą ir inovacijas, siekiant palengvinti perėjimą prie tvaresnės ekonomikos⁽¹⁷⁾.

4.5. Pažangos vertinimas (komunikato 3.3 skyrius)

4.5.1. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą vykdyti išsamų reguliarių darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ES stebėjimą ir naudotis įvairiu Komisijos, agentūrų, Europos išorės veiksmų tarnybos ir valstybių narių vykdomais stebėjimo procesais. Tačiau konkrečios informacijos apie tai, kokia bus ši stebėsenos sistema, nepateikiama.

4.5.2. EESRK palankiai vertina Eurostato darbą, susijusį su DVT įgyvendinimo ES stebėsenai skirtais rodikliais. EESRK pabrėžia, kad sprendimai dėl stebėsenos ir visų pirma dėl rodiklių rengimo turi didelį politinį poveikį. Atsižvelgiant į tai, tolesnis rodiklių plėtojimas turi būti aptartas su pilietine visuomene ir su ja turėtų būti konsultuojamasi skaidriai būdu.

⁽¹⁶⁾ OL C 487, 2016 12 28, p. 41, 1.11 punktą (EESRK nuomonė „2017 m. metinė augimo apžvalga“, OL C 173, 2017 5 31, p. 73).

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė „Darnus vystymasis. ES vidaus ir išorės politikos planavimas“ (OL C 487, 2016 12 28, p. 41); žr. taip pat EESRK nuomonę dėl Žaliosios knygos dėl ilgalaikio Europos ekonomikos finansavimo (OL C 327, 2013 11 12, p. 11); žr. taip pat Jungtinės Karalystės Vyriausybės „The Green Book“ („Žalioji knyga“) https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/220541/green_book_complete.pdf.

4.5.3. EESRK tikisi, kad, paskelbus Eurostato parengtą reguliarią darnaus vystymosi tikslų stebėsenos ataskaitą ir suteikiant pakankamai laiko pilietinės visuomenės organizacijoms susipažinti su jos esme, dialogas dėl išvadų, gautų vykdant stebėsenos procesą, ir būtinų politikos priemonių, vyks pasitelkiant įvairių suinteresuotųjų subjektų platformą.

4.5.4. Keli EESRK tyrimai patvirtinto požiūri, kad greta visuotinai pripažįstamo BVP rodiklio, kuris iki šiol buvo tinkamas, būtina įvesti ir kitą rodiklį, galintį atspindėti ne tik ekonomikos augimą, bet ir šio augimo poveikį bei rezultatus (bendras vystymosi rezultatas). Vystymosi proceso, kurį norima pasiekti iki 2030 m., stebėseną turi būti grindžiama kompleksiniu ekonominių, socialinių bei aplinkos rodiklių rinkiniu⁽¹⁸⁾.

4.5.5. Stebėsenos sistemą taip pat reikėtų susieti su Europos semestru.

4.5.6. JT 2030 m. darbotvarkėje Vyriausybės įpareigojamos sukurti stebėsenos ir *peržiūros* sistemą, tokiu būdu sukuriant priemones viso politikos ciklo įgyvendinimui – apimant strategijos kūrimą, įgyvendinimą, stebėseną ir strategijų peržiūrą. Į peržiūros etapą komunikate nebuvo atsižvelgta. Priežastis galėtų būti ta, kad visa apimančios DVT įgyvendinimo strategijos bei veiksmų plano, kuriuos būtų galima reguliariai peržiūrėti, nėra.

4.6. **Bendra atsakomybė ir įvairių suinteresuotųjų subjektų įtraukimo požiūris**

4.6.1. DVT yra įvairių suinteresuotųjų subjektų darbotvarkė. DVT galima įgyvendinti tik jeigu pilietinė visuomenė, įmonės, profesinės sąjungos, vietos bendruomenės ir kiti suinteresuotieji subjektai atliks aktyvų vaidmenį ir prisiims atsakomybę. Dalyvaujamojo valdymo mechanizmais reikia užtikrinti, kad pilietinė visuomenė galėtų dalyvauti visais lygmenimis: vietos, nacionaliniu, Europos ir JT. Siekiant DVT reikalingas integruotas institucijų ir suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimas įvairiuose sektoriuose.

4.6.2. Naujausiame sprendime Komisija inicijavo įvairių suinteresuotųjų subjektų platformą dėl darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ES⁽¹⁹⁾. EESRK pritaria šiam naujam projektui ir siūlo savo pagalbą sėkmingai platformos veiklai.

4.6.3. Tačiau EESRK yra nusivylęs, kad savo komunikate Komisija neatsiliepė į EESRK pasiūlymą kartu su Europos Komisija sukurti Europos darnaus vystymosi forumą ir į Komiteto rekomendacijas dėl tokio forumo kūrimo⁽²⁰⁾. Šio forumo kūrimas būtų grindžiamas rezultatais, surinktais pristatant siūlomą forumą konferencijose, Tarybos darbo grupėse, Komisijoje ir suinteresuotųjų šalių konsultacijose, kuriose dalyviai šiam forumui išreiškė pritarimą.

4.7. EESRK palankiai vertina tai, kad savo sprendime sukurti įvairių suinteresuotųjų šalių platformą Komisija papildė platformos užduotis, susijusias su DVT įgyvendinimu ir keitimusi gerąja patirtimi, ir numatė konsultacinį vaidmenį pilietinės visuomenės atstovams svarstymuose dėl ilgalaikio DVT įgyvendinimo bei jų įtraukimą į įgyvendinimo priemonių stebėseną ir persvarstymą. Platforma taip pat turėtų palengvinti daugiašalį suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ir partnerystės kūrimą. EESRK laikosi nuomonės, kad tokia dalyvaujamoji platforma turi atlikti itin svarbų vaidmenį naujame Europos valdyme, kuriam turėtų būti būdinga bendra atsakomybė.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹⁸⁾ Daugiau žr.: „Genuine progress indicator“ (GPI) („tikros pažangos rodiklis“), „Happy Planet index“ („laimingos planetos rodiklis“), „footprint index“ („pėdsako rodiklis“) ir kt.

⁽¹⁹⁾ C(2017) 2941 final.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumas“ (OL C 303, 2016 8 19, p. 73).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo planas“

[COM(2016) 773 final]

(2017/C 345/16)

Pranešėjas: **Cillian LOHAN**

Konsultavimasis	Komisija, 2017 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Biuro sprendimas	2016 12 13
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	130/0/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. 2016–2019 m. ekologinio projektavimo darbo plano taikymo sritis yra pernelyg siaura, kad jis paskatintų visuotinį elgesio pasikeitimą prekių ir paslaugų tiekimo grandinėse tokiu spartumu, kuris atspindėtų Žiedinės ekonomikos veiksmų plano užmojus.

1.2. Prekių ir paslaugų ekologinis projektavimas turi apimti ne vien tik energijos klausimus. Nors jie ir yra svarbūs, reikia sutelkti dėmesį į visą gaminių gyvavimo ciklą, įskaitant jų patvarumą, priežiūros ir taisymo paprastumą, dalijimosi ir skaitmeninimo potencialą, pakartotinį naudojimą, patobulinimo galimybę, perdirbimą ir faktinį antrinį panaudojimą antrinių žaliavų forma į rinką pateikiamuose gaminiuose.

1.3. Skaitmeninimo, dalijimosi ir funkcinės ekonomikos kontekste į ekologinį projektavimą reikia įtraukti žiedinės ekonomikos principus, kad būtų užtikrintas įvairių strategijų, skirtų naujam ekonomikos modeliui kurti, nuoseklumas.

1.4. Gaminys turėtų būti lengvai išardomas į sudedamąsias dalis, kurios būtų lengvai pakartotinai panaudojamos ir (arba) perdirbamos ir skatintų kurti stiprią antrinių žaliavų rinką.

1.5. Ženklavimo reikalavimai gali skatinti geresnio ekologinio projektavimo strategijas ir padėti vartotojams priimti sprendimus bei tokiu būdu tapti elgsenos pokyčių varomąja jėga. Ženklinant reikėtų nurodyti numatomą gaminių naudojimo laiką ir (arba) svarbias jos sudedamąsias dalis.

1.6. EESRK kartoja, kad remia didesnės gamintojo atsakomybės principo, kaip priemonės skatinti pereiti prie žiedinės ekonomikos verslo modelių, naudojimą, ir pabrėžia, kad tai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant ekologinį projektavimą.

2. Bendra informacija

2.1. 2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo planas prisideda prie naujos Komisijos iniciatyvos dėl žiedinės ekonomikos. Visaapimantis tikslas yra skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio, kuris atsižvelgia į visą gaminių ir medžiagų, iš kurių jie pagaminti, gyvavimo ciklą.

2.2. Jis yra pagrįstas ankstesnių 2009–2011 m. ir 2012–2014 m. laikotarpių ekologinio projektavimo darbo planais. Šio plano teisinis pagrindas yra pagrindų Direktyva 2009/125/EB dėl ekologinio projektavimo ir pagrindų Direktyva 2010/30/EB dėl energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo. Ekologinio projektavimo direktyvos 16 straipsnio 1 dalyje numatyta reguliariai rengti darbo planus.

2.3. Tai numatyta, kaip priemonė didinti Europos konkurencingumą ir skatinti ekonomikos augimą kartu sukuriant daugiau darbo vietų.

2.4. Buvo tikimasi, kad po kiekvienos Ekologinio projektavimo direktyvos peržiūros arba darbo plano atnaujinimo bus praplėsta ankstesnių ekologinio projektavimo iniciatyvų taikymo sritis.

3. 2016–2019 m. Ekologinio projektavimo darbo plano apžvalga

3.1. Ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo teisinis pagrindas turi dvejopą tikslą⁽¹⁾. Pirmasis tikslas yra užtikrinti, kad pasinaudojant ekologiniu projektavimu į ES rinką palaipsniui patektų energiją labiau taupantys gaminiai. Antrasis – energijos vartojimo efektyvumo ženklavimu suteikti galimybių vartotojams ir juos skatinti pirkti daugiausiai energijos sutaupančius gaminius.

3.2. Dabartiniame darbo plane nurodomos priimtoms įgyvendinimo priemonės, įskaitant 28 ekologinio projektavimo reglamentus, 16 energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo deleguotųjų reglamentų ir tris pripažintus savanoriškus susitarimus.

3.3. Kitos darbo sritys apima ekologinio projektavimo priemonę, skirtą oro šildymo ir vėsinimo gaminiams, kuri taps reglamentu, ir keletą reglamentų pakeitimų, kuriais siekiama pagerinti gaminių bandymą bei sumažinti sukčiavimo pasinaudojant ekologiniu projektavimu ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimu mastą. Šios iniciatyvos papildė šį darbo planą ir yra nurodytos, tačiau nebūtinai į jį įtrauktos.

3.4. Vertinant ir pristatant atliktą ir tęsiamą darbą daugiausiai dėmesio skiriama energijos vartojimo efektyvumo ženklavimui ir tik tam, kaip ekologinis projektavimas padeda pasiekti vartojimo efektyvumo rezultatus.

3.5. Į gaminių grupių, kurioms skirti galiojantys ar peržiūrimi teisės aktai, sąrašą įtraukta naujų gaminių grupių. Tai:

- pastatų automatinio veikimo ir kontrolės sistemos,
- elektriniai virduliai,
- rankų džiovintuvai,
- liftai,
- saulės baterijų plokštės ir inverteriai,
- šaldymo talpyklos,
- didelio slėgio valymo įranga.

4. Ekologinio projektavimo principai

4.1. Ekologinis projektavimas gali prisidėti prie ekonomikos augimo atsiejimo nuo išteklių vartojimo mažinant medžiagų ir energijos naudojimą, daugiau perdirbant ir sukuriant mažiau atliekų⁽²⁾. Žiedinės ekonomikos modelio privalumas yra tas, kad kartu užtikrinamas ekonomikos klestėjimas ir gaunama nauda socialinėje ir aplinkos srityse. Ekologinis projektavimas gali būti svarbus socialinio tvarumo veiksnys.

4.2. Nors Ekologinio projektavimo direktyva buvo naudojama pagerinti gaminių energijos vartojimo efektyvumą, ja būtų galima naudotis dar aktyviau siekiant skatinti žiedinį gaminių projektavimą, pavyzdžiui, atmetant projektavimo strategijas, kurios trukdo taisyti arba pakeisti sugedusias dalis⁽³⁾.

4.3. Ekologinis projektavimas padeda kurti gaminių aptarnavimo sistemas ir gaminti produktus naudojant mažiau išteklių, naudojant perdirbtus, atsinaujančius išteklius ir vengiant pavojingų medžiagų, taip pat užtikrinant, kad sudedamosios dalys tarnautų ilgiau ir jas būtų paprasta prižiūrėti, taisyti, atnaujinti ir perdirbti. Galima išskirti du požiūrius: gaminių perprojektavimas remiantis laipsnišku esamų gaminių tobulinimu ir naujų gaminių projektavimas, atspindintis

⁽¹⁾ OL C 82, 2016 3 3, p. 6.

⁽²⁾ Ellen MacArthur Foundation, *Towards the circular economy: Opportunities for the consumer goods sector* (Žiedinės ekonomikos link. Galimybės vartojimo prekių sektoriui) 2013 m. Dokumentą rasite: https://www.ellenmacarthurfoundation.org/assets/downloads/publications/TCE_Report-2013.pdf.

⁽³⁾ Europos aplinkos agentūra *Environmental indicator report 2014: Environmental impacts of production-consumption systems in Europe* (Aplinkos rodiklių ataskaita. Gamybės ir vartojimo sistemų poveikis aplinkai Europoje) 2014 m. Dokumentą rasite: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>.

naujų, taupiai išteklius naudojančių gaminių, kuriuos galima sutaisyti, atnaujinti ir perdirbti, kūrimą⁽⁴⁾. Iki šiol įgyvendinant Ekologinio projektavimo direktyvą pirmenybė dažniausiai būdavo teikiama pirmajam laipsniškam požiūriui, tačiau dabar reikėtų aktyviau taikyti antrąjį požiūrį kartu rengiant peržiūrėtą tinkamą ženklimą ir remiantis Europos standartizacijos organizacijų vykdomu darbu šiose srityse.

4.4. Svarbus žiedinio projektavimo elementas yra tas, kad gaminyje gali tapti paslauga pradedant akcentuoti, ne nuosavybę, o naudojimąsi, ne gaminių pardavimą, o naudingumu pagrįstą sutarčių sudarymą, pavyzdžiui, tai galėtų būti produkto-paslaugos sistemos (PSS) ir susitarimai dėl paslaugų lygio.

4.5. Žemės ūkio ir maisto gamybos sektoriuje reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad tvaraus maisto gamybos sistemos, pavyzdžiui, visų pirma ekologiškos sistemos, yra ir žiedinės ekonomikos, ir ekologinio projektavimo pavyzdžiai.

4.6. Neseniai paskelbta EESRK ir Europos Komisijos bendra iniciatyva dėl daugelį subjektų apimančios Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformos įsteigimo gali padėti nustatyti geriausios patirties pavyzdžius šioje srityje ir išsiaiškinti, kokios politikos kliūtys trukdo pereiti prie ekologinio projektavimo.

5. Spragos ir trūkumai

5.1. Integruotas požiūris

5.1.1. Prekių ir paslaugų ekologinis projektavimas turi apimti ne vien tik energijos klausimus. Nors jie ir yra svarbūs, reikia sutelkti dėmesį į visą gaminių gyvavimo ciklą, įskaitant jų patvarumą, priežiūros ir taisymo paprastumą, dalijimosi ir skaitmeninimo potencialą, pakartotinį naudojimą, patobulinimo galimybę, perdirbimą ir faktinį antrinių panaudojimą antrinių žaliavų forma į rinką pateikiamuose gaminiuose. Ekologinis projektavimas turėtų būti neatsiejamas nuo integruoto požiūrio, kai energijos vartojimo efektyvumas ir gaminių energinis naudingumas būtų vertinamas atsižvelgiant į ir vienodomis sąlygomis su efektyvumu ir naudingumu išteklių ir medžiagų naudojimo požiūriu.

5.1.2. Esamame darbo plane pripažįstama, jog orientavimasis pirmiausia į energijos vartojimo efektyvumą turi trūkumų. Akivaizdu, kad tiek nuoseklumo, tiek aiškumo požiūriu reikalinga išsamesnė ekologinio projektavimo strategija. Pati Ekologinio projektavimo direktyva neapsiriboja su energija susijusių gaminių energiniu naudingumu, joje nagrinėjamas platesnis tokių gaminių materialijų sudedamųjų dalių klausimas ir nepakankamo energijos vartojimo efektyvumo platesnis poveikis ir sąnaudos.

5.1.3. Pagal žiedinės ekonomikos principus prekės ir paslaugos turi būti patvarios, jas turi būti galima naudoti pakartotinai, taisyti ir perdirbti. Skaitmeninimo, dalijimosi⁽⁵⁾ ir funkcinės ekonomikos⁽⁶⁾ kontekste į ekologinį projektavimą reikia įtraukti šiuos principus, kad būtų užtikrintas įvairių strategijų, skirtų naujam ekonomikos modeliui⁽⁷⁾ kurti, nuoseklumas. Su esamu nenuoseklumu susijusios grėsmės įmonių sektoriui gali sukelti netikrumą, kuris savo ruožtu užkerta kelią inovacijoms arba investicijoms į verslo modelius, paremtus išsamesniu žiedinės ekonomikos modeliu. Tai taip pat paskatins pokyčius, kuriais bus stengiamasi taupiai naudoti išteklius tuo pat metu suvartojant per daug energijos ir atvirkščiai. Esamą ir būsimą gaminių asortimentą, kuris iki šiol buvo grindžiamas energijos vartojimo neefektyvumu, reikėtų papildyti labai didelio išteklių naudojimo neefektyvumo gaminiams ir paslaugoms.

5.1.4. Žiedinės ekonomikos kūrimui būtina stipri antrinių žaliavų rinka. Ekologinis projektavimas turėtų padėti kurti tokius gaminius ir paslaugas, kurie suteikia galimybę išardyti gaminį į sudedamąsias dalis. T. y. gaminių sudedamąsias dalis turėtų būti paprasta panaudoti pakartotinai ir (arba) pakartotinai apdirbti. Projektavimas turėtų sudaryti galimybę atgavus šias antrines žaliavas į rinką tiekti švarias ir aukštos kokybės medžiagas.

⁽⁴⁾ Jungtinių Tautų aplinkos programa (UNEP) ir Delfto technologijos universitetas *Design for sustainability – A step-by-step approach* („Projektavimas siekiant tvarumo. žingsnis po žingsnio“) 2009 m. Su dokumentu susipažinti galima: <http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/8742/DesignforSustainability.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

⁽⁵⁾ OL C 303, 2016 8 19, p. 36.

⁽⁶⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 1.

⁽⁷⁾ Europos aplinkos agentūra, *Circular by design – Products in the circular economy*, ataskaita Nr. 6–2017, 2017 m. birželio mėn. (Žiedinės ekonomikos principus atitinkantis projektavimas. Gaminiai žiedinėje ekonomikoje). Šį dokumentą galite rasti adresu: <https://www.eea.europa.eu/publications/environmental-indicator-report-2014>. EESRK šiuo metu nagrinėja bendrą naujų darnių ekonomikos modelių potencialą šiam klausimui skirtoje nuomonėje (SC/048), kuri turi būti priimta antrąjį 2017 m. pusmetį.

5.1.5. Naudojant projektavimą siekiant sukurti stiprią antrinių žaliavų rinką reikėtų atsižvelgti į patvarumo ir moduliškumo svarbą projektavimui.

5.2. *Elgsenos pokyčiai*

5.2.1. Vartotojų elgesiui pakeisti reikėtų pasinaudoti keletu strategijų. Norint pasiekti plataus masto elgsenos pokyčių vien ženklavimo nepakaks. Ankstesnėse EESRK nuomonėse jau buvo nurodyta būtinybė naudotis ekonominėmis priemonėmis⁽⁸⁾, gaminių naudojimo laiko nurodymu⁽⁹⁾ ir elgsio ekonomika⁽¹⁰⁾ (visų pirma „Nudge“ praktika⁽¹¹⁾) kaip vienomis iš priemonių perėjimui užtikrinti.

5.2.2. Elgseną turi keisti ne tik vartotojai ir galutiniai naudotojai. Norint skatinti permainas, įmonių sektorių reikia remti paskatomis ir užtikrinti politikos krypties aiškumą. Tai bus itin svarbu MVĮ sektoriui, kur mokymas ir paramos priemonės gali pagerinti ekologinio projektavimo principų supratimą ir taikymą ir užtikrinti, kad vykstant bet kokiam perėjimui darbuotojai būtų perskirstomi siekiant kiek įmanoma labiau sumažinti perkėlimus.

5.2.3. EESRK kartoja, kad remia didesnės gamintojo atsakomybės principo, kaip priemonės skatinti pereiti prie žiedinės ekonomikos verslo modelių, naudojimą, ir pabrėžia, kad tai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį skatinant ekologinį projektavimą.

5.2.4. EESRK nuomonėje, skirtoje žiedinės ekonomikos dokumentų rinkiniui⁽¹²⁾, minimas naujų nuosavybės modelių vaidmuo, kuris apima ir gaminių išperkamosios nuomos paslaugas. Tai taip pat gali būti ekologinio projektavimo kaip komercinės paskatos varomoji jėga, naudinga tiek aplinkai, tiek visai visuomenei.

5.3. *Peržiūros nuostatos*

5.3.1. Daugumoje iki šiol priimtų ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo įgyvendinimo priemonių yra nuostatų dėl peržiūros, kuri turi būti atlikta per ateinančius kelerius metus. Peržiūros metu bus konkrečiai nagrinėjamas išteklių naudojimo efektyvumas, galimybės gaminius sutaisyti, perdirbti ir gaminių patvarumas.

5.3.2. EESRK pabrėžia, kad šiuos principus svarbu taikyti vykdant dabartinius turimo gaminių sąrašo tyrimus, o ne tik naujoms gaminių grupėms, kurios bus įtrauktos į šį darbo planą.

5.3.3. Šie principai turėtų būti taikomi ne tik peržiūrai, bet ir dabar įtraukti į ekologinio projektavimo darbo planą.

5.4. *Dabartinio atitinkamo ekologinio projektavimo plano įgyvendinimas*

5.4.1. EESRK nurodo, kad esamas ekologinio projektavimo darbo planas buvo peržiūrėtas atsižvelgiant į žiedinės ekonomikos veiksmų planą. Tačiau konsultacijos su Konsultacijų forumu dėl pasiūlymų dėl ekologinio projektavimo darbo plano projekto, kaip reikalaujama pagal Ekologinio projektavimo direktyvos 18 straipsnį, įvyko 2015 m. spalio mėn. pabaigoje. Tai buvo prieš pradėdant įgyvendinti žiedinės ekonomikos veiksmų planą.

5.4.2. Konsultacijų forumas turėtų atsižvelgti į oficialią organizuotos pilietinės visuomenės poziciją, kurią savo atliktame darbe pateikė EESRK.

5.4.3. IRT produktai į darbo planą yra įtraukti tik kaip atskira grupė dėl komplikacijų ir sunkumų, susijusių su trumpo naudojimo gaminiiais, ir būsimų rinkos pokyčių neaiškumo. Nurodoma, kad šių produktų ženklavimas užtrunka pernelyg ilgai (vidutiniškai 4 metus), o savanoriški susitarimai neduoda laukiamos aplinkos, ekonominės ir socialinės naudos pakankamai griežtai ir sparčiai.

⁽⁸⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1.

⁽⁹⁾ OL C 67, 2014 3 6, p. 23.

⁽¹⁰⁾ Europos aplinkos agentūra, *Circular by design – Products in the circular economy*, op. cit., p. 31. (Žiedinės ekonomikos principus atitinkantis projektavimas. Gaminiai žiedinėje ekonomikoje).

⁽¹¹⁾ OL C 75, 2017 3 10, p. 28.

⁽¹²⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98.

5.4.4. IRT produktų atskyrimas darbo plane yra labai reikšmingas. Šiam sektoriui reikia nustatyti konkrečią aiškią kryptį ir užmojus, kad būtų skatinamos inovacijos ir šių gaminių ekologinis projektavimas. Pavyzdžiui, dėl ekologinio projektavimo mobilieji telefonai galėtų tapti puikiais ekologinio projektavimo pavyzdžiais, kai ryšio priemonė plačiau auditorijai parodytų ekologinio projektavimo privalumus ir jo jai teikiamą naudą.

5.4.5. ES ir JAV susitarimas „Energy Star“ baigia galioti 2018 m. Jame nustatomi tie patys savanoriški biuro įrangos energijos vartojimo efektyvumo reikalavimai abiem susitarimo šalims. Atsižvelgiant į naujas politines aplinkybes JAV, gali kilti pavojus, kad šis susitarimas nebus pratęstas. Atliekant peržiūrą reikėtų išnagrinėti konkurencinius tvirtos paramos ekologiniam projektavimui privalumus įmonėms Europoje. ES turi galimybę tapti pasaulio lydere šioje srityje. Siekiant ekologinio projektavimo integravimo negalima nuvertinti abipusiškumo principo ir tarptautinių susitarimų svarbos.

5.4.6. Yra aiškių nuorodų, kad plane bus parengtas išsamesnis ekologinio projektavimo indėlio į žiedinę ekonomiką skyrius. Šis pripažinimas, jog būtina išplėsti taikymo sritį, yra vertintinas palankiai, tačiau jį reikėtų susieti su konkrečiais trumpais įgyvendinimo terminais.

5.4.7. Parengus žiedinės ekonomikos ekologinio projektavimo priemonių, kaip antai Ellen MacArthur fondo neseniai paskelbtas „Žiedinio projektavimo vadovas“, rinkinį būtų galima paskatinti pokyčius, tačiau tam reikia tinkamų stipriai parengtų teisės aktų, pagrįstų pagrindinių aplinkybių moksliniais tyrimais, išsamiais konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais ir standartizacijos parama. Tiek iš vartotojų, tiek iš įmonių perspektyvos, tokio priemonių rinkinio panaudojimą lems gaminių kaina ir ekonominės paskatos. Geriausia praktika šioje srityje galėtų remtis principu „teršėjas moka“.

5.4.8. Nederėtų nuvertinti iššūkių, su kuriais susiduriama rinkos priežiūros ir tarptautinio bendradarbiavimo požiūriu. EESRK nurodo, kad valstybių narių lygiu išaugo įgyvendinimo ir ataskaitų teikimo būtinybė vykdant rinkos priežiūrą ir kad jei to negana, gali prireikti nacionaliniu lygiu įgyvendinti griežtesnių rinkos priežiūros priemonių jas koordinuojant netiesiogiai arba tiesiogiai pasinaudojant ES lygmens priežiūra. Taip pat gali prireikti apsvarstyti skirtingų priežiūros ar patikros priemonių naudojimo toms priemonėms, kurios šiuo metu naudojamos ekologinio projektavimo ir energijos vartojimo efektyvumo ženklavimo srityje, galimybę siekiant kaip įmanoma labiau sumažinti neatsakingų gamintojų ir importuotojų skaičių ES rinkoje ir apsaugoti bei atlyginti už investicijas bendrovėms, kurios vadovaujasi gera ir skaidria praktika ekologinio projektavimo, ženklavimo ir informacijos apie gaminių ir deklaracijų teikimo srityje.

5.4.9. Kalbant apie vartotojus ir skaidrumą, ženklavimas yra itin svarbus. Tačiau ženklavimas nėra vaistas nuo visų ligų ir gali nebūti pati tinkamiausia priemonė įmonių tarpusavio sandorių (angl. *business-to-business*) produktų ir (arba) paslaugų atveju. Jei reikia, ženklinant etiketėmis reikėtų nurodyti numatomą naudojimo laiką, o ne vien tik sutelkti dėmesį į energinį naudingumą. Pavyzdžiui, pastatas gali būti labai gerai vertinamas energinio naudingumo požiūriu ir būti nusipelnęs geresnio įvertinimo už jo statyboje naudotas medžiagas. Arba didelis sudėtingas gaminy (pvz., kokia nors šildymo, vėsinimo arba ventiliacijos sistema) gali gauti geresnį įvertinimą už naudotas medžiagas, jų patvarumą bei galimybes jas taisyti, keisti ir perdirbti.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energijos iš atliekų vaidmuo žiedinėje ekonomikoje“

(COM(2017) 34 final)

(2017/C 345/17)

Pranešėjas: **Cillian LOHAN**

Bendrapranešėjis: **Antonello PEZZINI**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 07 05
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	140/0/2
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

- 1.1. EESRK pritaria tam, kad reikia laikytis atliekų tvarkymo hierarchijos principų priimant sprendimus dėl atliekų tvarkymo⁽¹⁾, įskaitant energijos gavimo iš atliekų būdus.
- 1.2. Turėtų būti taikoma suderinta strategija informuojant apie atliekų tvarkymo hierarchijos pirmąją pakopą, kai atliekų susidarymui apskritai užkertamas kelias.
- 1.3. EESRK teigia, kad būtina įsitikinti ES viešųjų lėšų tvarumu atsižvelgiant į darnaus vystymosi tikslus (DVT)⁽²⁾ ir kad bet koku skiriamu viešuoju finansavimu turėtų būti didinama Europos piliečių gerovė. Skiriant viešąjį finansavimą taip pat turėtų būti laikomasi principo neremti jokios veiklos, kuri kenkia piliečiams.
- 1.4. Siekiant užtikrinti, kad perėjimas prie žiedinės ekonomikos būtų teisingas, nuoseklus ir sisteminis, rengiant būsimus teisės aktus reikia pašalinti galiojančių direktyvų dėl atliekų apdorojimo trūkumus.
- 1.5. Svarbu, kad investicijomis į pasenusį energijos gavimo iš atliekų procesą nebūtų sudarytos infrastruktūros kliūtys siekti geresnių perdirbimo rodiklių.
- 1.6. Nors rūšiuojamasis atliekų surinkimas yra prioritetas, visų pirma valstybėse narėse, kurios labai priklauso nuo sąvartynų, tai taip pat turi būti derinama su geresniais perdirbimo rodikliais, kad būtų galima sėkmingai pereiti prie geresnio žiediškumo.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinio, 4.3 punktą (OL C 264, 2016 7 20, p. 98).

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl darnaus vystymosi. ES vidaus ir išorės politikos planavimas, 4.3.5.5 punktą (OL C 487, 2016 12 28, p. 41).

1.7. Valstybių narių, kuriose yra daug deginimo įrenginių, padėtis šiuo metu yra nesuderinama su siekiais įgyvendinti Žiedinės ekonomikos veiksmų plane siūlomus didesnius perdirbimo tikslus⁽³⁾. Sunkiausia paskatinti šias valstybes nares atsisakyti atliekų deginimo ir pereiti prie įvairių atliekų tvarkymo sprendimų naudojant politinius stūmos ir traukos veiksnius, pavyzdžiui:

- nustatant mokesčius;
- laipsniškai atsisakant paramos sistemų;
- stabdant naujų įrenginių naudojimą ir nutraukiant senesnių įrenginių eksploatavimą.

1.8. Pereiti prie žiedinės ekonomikos Europos Sąjungoje sunku dėl to, kad nėra tinkamų kainų signalų. Tai dar akivaizdžiau dėl to, kad netvarioms gamybos sistemoms toliau teikiamos nepagrįstos subsidijos, visų pirma iškastinio kuro sektoriuje⁽⁴⁾. EESRK palankiai vertina tai, kad aiškiai nurodyta, kaip galimybė gauti sanglaudos politikos fondo lėšų yra susijusi su nacionaliniais atliekų tvarkymo planais ir Europos žiedinės ekonomikos veiksmų planu. Sąsaja su Europos strateginių investicijų fondu galėtų būti tvirtesnė.

1.9. Naudojant biodujas ES lygmeniu atsiranda galimybių daugelyje sričių, pavyzdžiui, kurti darbo vietas, mažinti išmetamųjų teršalų kiekį, didinti kuro tiekimo saugumą ir kt. Remiantis visų valstybių narių ir kitų valstybių geriausios patirties pavyzdžiais turėtų būti kuriami teisinė ir politikos sistema, kuri būtų tinkamiausia optimizuoti susijusias galimybes.

1.9.1. Anaerobinio skaidymo taikymas automobiliams skirtam biometanui gaminti atitinka Paryžiaus susitarimą. Iš neseniai atlikto Komisijos vertinimo rezultatų⁽⁵⁾ matyti, kad biodujų gamyba iki 2030 m. Europos Sąjungoje galėtų būti padidinta bent du, galbūt ir tris kartus, palyginti su dabartiniu lygmeniu.

1.10. Tam reikia elgsenos ir kultūrinių pokyčių, o jų galima pasiekti šviečiant visus visuomenės lygmenis.

2. Pagrindinė informacija

2.1. 2015 m. gruodžio 2 d. Komisija priėmė ES žiedinės ekonomikos veiksmų planą, pasiūlydama pokyčius lemiančią darbotvarkę, kurioje numatyta kurti daug naujų darbo vietų ir išnaudoti ekonomikos augimo potencialą, bei siekiama skatinti tvaraus vartojimo ir gamybos modelius, atsižvelgiant į Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. nustatytus ES įsipareigojimus. Šiame komunikate daugiausia dėmesio skiriama energijos gavybai iš atliekų ir jos vaidmeniui žiedinėje ekonomikoje. Energijos gavimas iš atliekų yra plati sąvoka, ji apima kur kas daugiau nei atliekų deginimą.

2.2. Pagrindinis šio komunikato tikslas – užtikrinti, kad Europos Sąjungoje gaunant energiją iš atliekų būtų padedama siekti žiedinės ekonomikos veiksmų plano tikslų ir tvirtai laikomasi ES atliekų tvarkymo hierarchijos principų. Komunikate taip pat nagrinėjama, kaip būtų galima optimizuoti energijos gavimą iš atliekų, kad jis padėtų siekti energetikos sąjungos strategijoje ir Paryžiaus susitarime nustatytų tikslų. Be to, taikant šiame komunikate išdėstytą požiūrį į energijos gavimą iš atliekų, kuriuo atkreipiamas dėmesys į patikrintą efektyvaus energijos vartojimo technologiją, siekiama skatinti diegti naujoves ir padėti kurti aukštos kokybės nuolatines darbo vietas.

2.3. Šioje nuomonėje išdėstoma EESRK pozicija dėl visų trijų komunikato dalių, būtent:

- energijos gavimo iš atliekų procesų vieta atliekų tvarkymo hierarchijoje ir viešojo finansavimo vaidmuo;

⁽³⁾ 2015 m. gruodžio 2 d. Europos Komisijos komunikatas *Uždaro ciklo kūrimas. ES žiedinės ekonomikos veiksmų planas*, COM(2015) 614 final.

⁽⁴⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, TVF darbo dokumentai, WP/15/105, 2015 m. gegužės mėn.

⁽⁵⁾ Europos Komisija, *Optimal use of biogas from waste streams. An assessment of the potential of biogas from digestion in the ES beyond 2020*, 2017 m. kovo mėn.

- galutinių atliekų apdorojimas gaunant iš jų energiją – kaip rasti tinkamą pusiausvyrą;
- kuo geresnis energijos gavimo iš atliekų procesų išnaudojimas siekiant ES klimato ir energetikos tikslų žiedinės ekonomikos sąlygomis.

Be to, joje pateikiami papildomi svarstymai, į kuriuos, pilietinės visuomenės požiūriu, reikia atsižvelgti ir kurie grindžiami jau priimtomis EESRK nuomonėmis.

2.4. EESRK pabrėžia, jog atsižvelgiant į galiojančius teisės aktus ir naudojant esamą atliekų tvarkymo infrastruktūrą reikia ieškoti sprendimo, kaip patenkinti neatidėliotinus ES poreikius atliekų tvarkymo srityje. Nors tam tikra nevisiškai optimali praktika bus tęsiama, tačiau bendras ilgalaikis siekis yra nedidelio atliekų kiekio gamybos modelis, pagal kurį medžiagų srautų etapu, kai pasibaigia naudojimas, vyrantų atliekų prevencija, pakartotinis naudojimas, pakartotinis apdirbimas ir perdirbimas. Iššūkis – skatinti greitą ir nuolatinį teisingą perėjimą prie ilgalaikių tikslų.

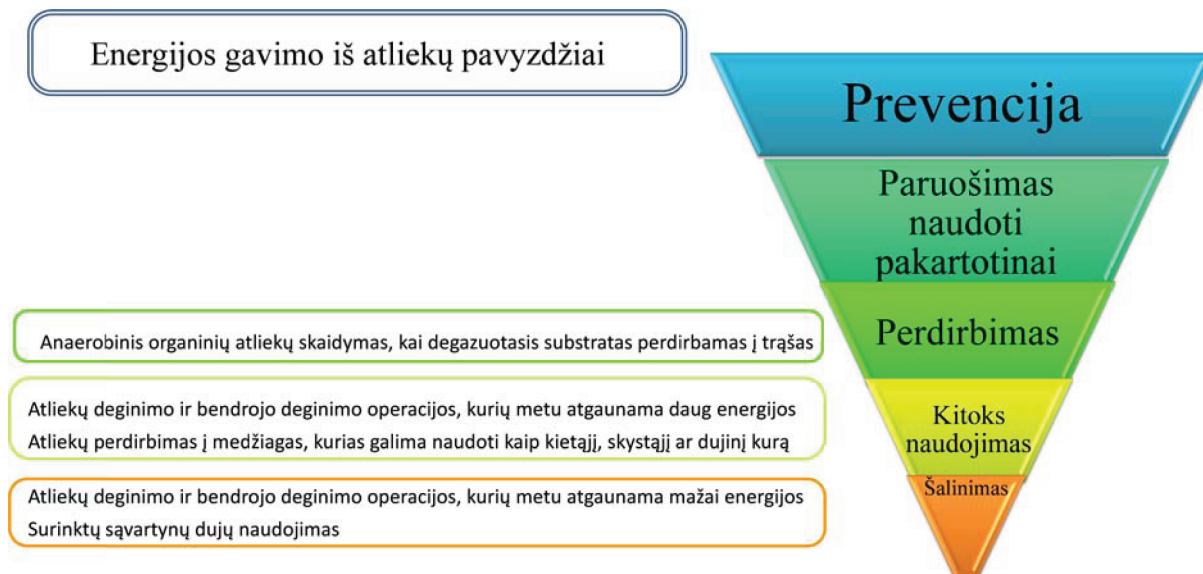
2.5. 2015 m. vienam ES gyventojui vidutiniškai teko apie 480 kg atliekų; sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis šalyse gali labai skirtis – nuo 3 kg didžiausio efektyvumo iki daugiau kaip 150 kg mažiausio efektyvumo šalyse.

3. Energijos gavimo iš atliekų procesų vieta atliekų tvarkymo hierarchijoje ir viešojo finansavimo vaidmuo

3.1. EESRK pritaria tam, kad reikia laikytis atliekų tvarkymo hierarchijos principų priimant sprendimus dėl atliekų tvarkymo ⁽⁶⁾, įskaitant energijos gavimo iš atliekų būdus.

3.2. Svarbu pažymėti, kad energijos gavimas iš atliekų ne visada yra žiedinės ekonomikos siekis ir principus atitinkanti galimybė. Pavyzdžiui, atliekų, kurias būtų galima paruošti pakartotinai naudoti arba perdirbti, deginimas nėra optimalus pasirinkimas efektyvaus išteklių naudojimo arba geriausio žaliavų naudojimo požiūriu. Panašiai, atliekas didelėmis energijos sąnaudomis gabenant didelius atstumus ir pritaikius energijos gavimo iš atliekų procesą vis dėlto gaunant palyginti mažesnę energijos grąžą, atsirastų grynųjų energijos sąnaudų ir būtų atitinkamai daromas poveikis klimatui. Yra ir daugiau pavyzdžių.

3.3. Diagramoje pavaizduotas komunikate minimas energijos gavimo iš atliekų ir atliekų tvarkymo hierarchijos ryšys.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinio, 4.3 punktas (OL C 264, 2016 7 20, p. 98).

3.4. Siekiant nustatyti energijos gavimo iš atliekų procesų (ne)tinkamumą vien atliekų tvarkymo hierarchijos nepakanka. EESRK teigia, kad būtina įsitikinti ES viešųjų lėšų tvarumu atsižvelgiant į DVT ir kad bet kokių skiriamu viešuoju finansavimu turėtų būti didinama Europos piliečių gerovė. Skiriant viešąjį finansavimą taip pat turėtų būti laikomasi principo neremti jokios veiklos, kuri kenkia piliečiams.

3.5. Svarbu, kad į žiedinės ekonomikos iniciatyvas nepersikeltų Pagrindų direktyvos dėl atliekų trūkumai, pavyzdžiui, neatsirastų galimybės atleisti valstybę narę nuo rūšiuojamojo atliekų surinkimo įpareigojimų dėl techninio ar finansinio negalėjimo tokių surinkimų vykdyti. Daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama pastangoms naudoti viešąjį finansavimą siekiant įveikti techninius sunkumus arba naudoti ekonominės politikos priemones finansiniams suvaržymams, kurie trukdo įgyvendinti geriausią patirtį, pašalinti. Esama pagrįstų priežasčių šalinti medžiagas, kuriose yra nuodingųjų medžiagų, arba gauti iš jų šiluminę energiją, o ne pakartotinai naudoti ar perdirbti.

3.6. Šis komunikatas yra gerokai patobulintas, palyginti su žiedinės ekonomikos veiksmų planu, jame išdėstyti dideli tikslai didinti energijos gavimo iš atliekų veiksmingumą ir daugiau dėmesio skirti atliekų tvarkymo hierarchijai, kuria nustatomas skirtingų procesų žiediškumas. Tačiau teisės akte, kuriuo grindžiamas šis komunikatas, būtent Pagrindų direktyvoje dėl atliekų, yra išlikusių trūkumų, dėl kurių, jei jie nebus pašalinti, ir toliau gali kilti sunkumų, o komunikato poveikis gali mažėti. Būtina peržiūrėti atliekų klasifikaciją ir galbūt atsižvelgti į naujų technologijų, naudojamų kuriant energijos gavimo iš atliekų įrenginius, siūlomas galimybes (pvz., pažeistas pomidoras neteikiamas rinkai, o neparduotas pomidoras yra atliekos) ir svarstyti galimybę anaerobiniam skaidymui naudoti iš komunalinių nuotekų gautą purvą. Siekis šiuos klausimus spręsti Žiedinės ekonomikos veiksmų plane turi atsispindėti būtinuose teisės aktų pakeitimuose visais reikiamais lygmenimis.

3.7. Energijos gavimo iš atliekų vieta atliekų tvarkymo hierarchijoje gali būti klaidinanti dėl su tokio energijos gavimo vertinimu teisės aktuose susijusių apribojimų. Vieta nustatoma remiantis teisės aktuose nurodytomis apibrėžtimis, o ne mokslinė tokių energijos gavimo iš atliekų procesų faktinio poveikio analize.

3.8. Taip pat paminėtini techniniai skaičiavimo metodikos, susijusios su Pagrindų direktyvos dėl atliekų apibrėžtimis ir viršutinėmis ribomis, aspektai. Tai skaičiavimo metodai, kuriais nustatoma įvairių energijos gavimo iš atliekų procesų vieta atliekų tvarkymo hierarchijoje. Komisija turėtų peržiūrėti šiuos išsamius skaičiavimus siekdama užtikrinti, kad pirmiausia žiedinės ekonomikos sąlygomis jie būtų patikimi ir atitiktų darnaus vystymosi tikslus, energetikos sąjungos principus ir Paryžiaus susitarimo nuostatas.

3.9. Rūšiuojamojo surinkimo įpareigojimai, numatyti Europos atliekų teisės aktuose⁽⁷⁾, yra labai svarbus aspektas siekiant gerinti atliekų tvarkymą.

3.10. Technologinė pažanga ir toliau suteiks geresnių galimybių didinti produktų ir energijos srautų veiksmingumą ir taip paskatins novatoriškus sprendimus procesų efektyvumui didinti.

3.11. Išplėstas ir visas prekes bei paslaugas apimantis ekologinio projektavimo taikymas, kaip visos Europos sistemos dalis, pasiekus žiedinę ekonomiką padės iki minimumo sumažinti atliekas. Ekologinio projektavimo aspektas yra labai svarbus siekiant tiekti švairius pataisomus, pakartotinai naudojamus, perdirbamus, modulinius gaminius ir galiausiai padės visiškai pašalinti tai, ką mes dabar laikome atliekomis.

3.12. Pirmiau pateikti aspektai reiškia, kad deginimo įrenginiuose bus sudeginama vis mažiau mišrių atliekų, todėl nacionaliniu lygmeniu deginimo įrenginiams skiriamos subsidijos laipsniškai turėtų būti panaikinamos ir šioje srityje neturėtų būti svarstoma galimybė pritraukti naujų investicijų, išskyrus esamos infrastruktūros modernizavimo siekiant, kad ji tauriau naudotų išteklius ir energiją, atvejus.

⁽⁷⁾ Direktyva 2008/98/EB, visų pirma 11 (popieriaus, metalo, plastiko, stiklo bei statybos ir griovimo atliekos) ir 22 (biologinės atliekos) straipsniai (OL L 312, 2008 11 22, p. 3).

4. Galutinių atliekų apdorojimas gaunant iš jų energiją – kaip rasti tinkamą pusiausvyrą?

4.1. Svarbu, kad investicijomis į pasenusį energijos gavimo iš atliekų procesą nebūtų sudarytos infrastruktūros kliūtys siekti geresnių perdirbimo rodiklių.

4.2. 2013 m. siekiant gauti šiluminės energijos iš atliekų iš vienu valstybių narių į kitas buvo gabenama 2,5 mt kuro (daugiausia iš atliekų)⁽⁸⁾.

4.3. Vertinant energijos gavimą iš atliekų turi būti atsižvelgiama į šį vežimo aspektą, nes jei matuojant išmetamųjų teršalų, susijusių su įvairiais atliekų tvarkymo metodais, kiekį įtraukiamas ir šis vežimo aspektas, nuo jo gali priklausyti konkretus proceso poveikis, susijęs su teršalų išmetimu.

4.4. Europa yra geografiškai padalyta pagal deginimo įrenginių paplitimą. Vokietija, Nyderlandai, Danija, Švedija ir Italija turi daugiausia veikiančių deginimo įrenginių Europoje. Apskritai daugelis valstybių narių yra pernelyg priklausomos nuo sąvartynų. Tai būtina keisti, kad būtų galima įveikti naujas problemas ir pasiekti atliekų teisės aktuose nustatytus tikslus, susijusius su žiedinės ekonomikos veiksniu planu.

4.5. Valstybės narės, kurios yra labai priklausomos nuo sąvartynų ir kuriose yra mažai deginimo įrenginių arba jų visai nėra, daugiausia dėmesio turėtų skirti pirmiausia rūšiuojamajam atliekų surinkimui. Atliekų atsiradimo vietoje labai svarbus yra rūšiuojamasis atliekų surinkimas, kad perdirbimo įmonėms būtų galima tiekti geros kokybės ir didelės vertės atliekas, ir tai reikia skatinti.

4.6. Tačiau valstybėse narėse yra daug pavyzdžių, kai taikomi dideli rūšiuojamojo surinkimo įkainiai, o atitinkami perdirbimo įkainiai yra neproporcingi. Siekiant panaikinti šią akivaizdžią prieštarą, reikia taikyti kryptingas politikos priemones.

4.7. Šiame komunikate nacionalinės Vyriausybės raginamos finansinę paramą ir strategijas orientuoti kitomis nei deginimo įrenginiai kryptimis, įvertinant atsipirkimo laiką, galimybę gauti pradinių žaliavų ir kaimyninių šalių pajėgumus.

4.8. Naudotis kaimyninės šalies deginimo įrenginiu kai kuriais atvejais gali būti geriausias variantas, tačiau prieš tai darant turėtų būti atliekama viso gyvavimo ciklo analizė, taip pat ekonominiu ir aplinkos apsaugos požiūriu kritiškai įvertintos susijusios vežimo išlaidos.

4.9. Išskyrus kai kurias labai konkrečias aplinkybes ir atsižvelgiant į technologinę pažangą, mažai tikėtina, kad pasirinkimas deginti atliekas būtų efektyviausias išteklių naudojimo būdas arba geriausia patirtimi pagrįstas sprendimas, skirtas atliekų tvarkymo problemoms spręsti.

4.10. Valstybių narių, kuriose yra daug deginimo įrenginių, padėtis šiuo metu yra nesuderinama su siekiais įgyvendinti didesnius perdirbimo tikslus. Sunkiausia yra paskatinti šias valstybes nars atsakyti atliekų deginimo naudojant politinius stūmos ir traukos veiksmus, pavyzdžiui:

— nustatant mokesčius;

— laipsniškai atsisakant paramos sistemų;

— stabdant naujų įrenginių naudojimą ir nutraukiant senesnių įrenginių eksploatavimą.

4.11. EESRK pabrėžia, kad nusprendus nustatyti bendrą deginimo mokestį, bet nepasiūlius įperkamu ir prieinamu alternatyvų galutiniam naudotojui, tiesiog išaugs piliečių išlaidos. Mokesčių kaip ekonominės priemonės naudojimas turi būti tikslinis ir išmintingas.

4.12. Kiekvienoje valstybėje narėje turi būti veiksminga prašymų leisti vykdyti atliekų tvarkymo veiklą teikimo ir leidimų išdavimo procedūra.

⁽⁸⁾ Europos teminis atliekų ir medžiagų žaliojoje ekonomikoje centras, *Atliekų deginimo įrenginių pajėgumų vertinimas ir atliekų vežimas Europoje*, 2017 m. sausio mėn.

5. Kuo geresnis energijos gavimo iš atliekų procesų išnaudojimas siekiant ES klimato ir energetikos tikslų žiedinės ekonomikos sąlygomis

5.1. EESRK sutinka, jog tik laikantis atliekų tvarkymo hierarchijos principų galima užtikrinti, kad gaunant energiją iš atliekų būtų kuo labiau padidintas žiedinės ekonomikos įnašas į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimą, laikantis energetikos sąjungos strategijos ir Paryžiaus susitarimo. Anaerobinio skaidymo taikymas automobiliams skirtam biometanui gaminti atitinka Paryžiaus susitarimą. Biometanu varomos transporto priemonės gali būti veiksminga transporto sektoriaus priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo Europoje priemonė.

5.2. Kad gaunant energiją iš atliekų būtų labiau padedama žiedinės ekonomikos sąlygomis siekti ES kovos su klimato kaita ir energetikos tikslų, būtina užtikrinti, kad prirėkus energijos gavimo iš atliekų procesų būtų taikomi veiksmingiausi metodai ir naudojamos geriausios technologijos. Tai atitinka Komisijos siūlomus Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvos pakeitimus; vis dėlto turėtų būti skatinama šiuos kriterijus taikyti visai naujai įrangai, neatsižvelgiant į jos dydį (taip pat ir mažesnei įrangai, kurios našumas mažesnis nei 20 MW).

5.3. Atliekų surinkimo apmokestinimas turi vis didesnę poveikį šeimų ir įmonių ištekliams, todėl jį reikėtų naudoti toliaregiškai ir atsižvelgiant į aplinkos apsaugą.

5.4. Viešasis ir privatusis sektorius turėtų turėti galimybę bendradarbiauti įgyvendinant ilgalaikius projektus siekiant sukongretinti žiediško kultūrą. Įmonių socialinė atsakomybė taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį pereinant prie tvaresnių atliekų tvarkymo būdų.

5.5. Pereiti prie žiedinės ekonomikos Europos Sąjungoje sunku dėl to, kad nėra tinkamų kainų signalų. Tai dar akivaizdžiau dėl to, kad netvarioms gamybos sistemoms toliau teikiamos nepagrįstos subsidijos, visų pirma iškastinio kuro sektoriuje⁽⁹⁾. EESRK palankiai vertina tai, kad aiškiai nurodyta, kaip galimybė gauti sanglaudos politikos fondo lėšų susijusi tiek su nacionaliniais ir regionų atliekų tvarkymo planais, tiek ir su Europos žiedinės ekonomikos veiksmų planu.

5.6. Sąsaja su Europos strateginių investicijų fondo finansavimu galėtų būti stipresnė siekiant užtikrinti, kad investuojant pirmenybė būtų teikiama galimybėms, kuriomis skatinami žiedinės ekonomikos veiksmų plano tikslai. Būtų galima apsvaistyti galimybę taikyti tam tikrų formų paskatas, siekiant tolesniems etapams po įrenginių sukurti reikiamą grandinę, pavyzdžiui, degalų ir (arba) antrinių žaliavų platinimo, arba siekiant kurti kitus produktus, kuriuos būtų galima panaudoti.

6. Kitos galimybės

6.1. Biometanas

6.1.1. Komunikate paminėta galimybė gaminti biodujas pasitelkiant anaerobinį skaidymą. Tai puiki galimybė įvairioms valstybėms narėms ir ji turėtų būti plėtojama. Iš neseniai atlikto Komisijos vertinimo rezultatų⁽¹⁰⁾ matyti, kad biodujų gamyba iki 2030 m. Europos Sąjungoje galėtų būti padidinta bent du, galbūt ir tris kartus, palyginti su dabartiniu lygmeniu.

6.1.2. Biodujų gamyba yra veikiantis modelis daugelyje valstybių narių, ypač Italijoje ir Vokietijoje. Šios šalys, kaip pavyzdžiai, taip pat gali pasiūlyti vertingą patirtį, įgytą praktiškai taikant šį modelį.

6.1.3. Biometano sąnaudos šiuo metu yra didesnės nei iškastinio metano. Tačiau biometano naudojimą pateisina netiesioginės išlaidos, patiriamos dėl mutagenų ir kancerogenų (pavyzdžiui, NOx ir naftos dūmų), kurie išsiskiria naudojant iškastinį kurą⁽¹¹⁾.

6.1.4. Visų pirma, galimai didesnės biometano sąnaudos atitinka Paryžiaus susitarimo tikslus mažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurios išskiriamos naudojant tradicinius degalus, kiekį⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ David Coady, Ian Parry, Louis Sears, Baoping Shang, *How Large Are Global Energy Subsidies?*, TVF darbo dokumentai, WP/15/105, 2015 m. gegužės mėn.

⁽¹⁰⁾ Europos Komisija, *Optimal use of biogas from waste streams An assessment of the potential of biogas from digestion in the ES beyond 2020*, 2017 m. kovo mėn.

⁽¹¹⁾ COM(2017) 11 *final* – 2017/04 (COD).

⁽¹²⁾ N. Makiavelis sakė: „L'opera loda l'artefice“.

6.1.5. Labai svarbu, kad anaerobiniam skaidymui naudojamų žaliavų poveikis netiesioginiam žemės naudojimo keitimui būtų nedidelis arba jo iš viso nebūtų ir maisto produktų gamyba nepatirtų neigiamo poveikio. Biodujų įrenginius geriausia laikyti arti žaliavų (pirmiausia žemės ūkio atliekų) tiekimo punktų ir taikyti kaip atliekų tvarkymo ir energijos poreikių tenkinimo sprendimą. Turi būti vengiama kurti naujus anaerobinio skaidymo įrenginius, nes taip atsiranda paklausa tiekti daugiau pradinių žaliavų (atliekų arba kultūrinių augalų).

6.1.6. Biodujų įrenginio vieta yra labai svarbi. Reikia nustatyti efektyvų pagamintos energijos vartojimo būdą, kad veiksmingai gaminama energija nebūtų eikvojama. Be to, svarbu pažymėti, kad anaerobinio skaidymo įrenginiai nėra universalus visų ES žemės ūkio regionų sprendimas ir jie turėtų būti propaguojami tik ten, kur yra gatavų žaliavų, kurios šiuo metu yra probleminės atliekos.

6.1.7. Tačiau tinkamai planuojamos biodujų gamybos ir naudojimo infrastruktūros vystymas gali labai veiksmingai spręsti ūkių atliekų ir medžiagų, kurios galbūt kenksmingos aplinkai, tvarkymo problemas ir sudaryti palankesnes sąlygas jas saugiai pašalinti. Tai taip pat gali padėti tenkinti bendruomenių poreikius, susijusius su šildymu ir degalais.

6.1.8. Anaerobinis skaidymas gali padėti spręsti visuomenės sveikatos problemas, duoti trąšų dirvožemiui, mažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir būti praktiniu žiediško pavyzdžiu.

6.1.9. Naudoti anaerobinį skaidymą gali būti veiksmingiausia, kai taikomi žiedinės ekonomikos principai, būtent mažų ciklų koncepcija, pagal kurią žaliavos anaerobinio skaidymo įrenginiams tiekiamos ir pagaminta energija vartojama vietos lygmeniu (išskyrus tuos atvejus, kai kuras dujų pavidalu naudojamas sunkvežimiams). Investicijomis turi būti remiamas siekis kuo arčiau nulio kilometrų sutrumpinti atliekų vežimo atstumą.

6.1.10. Turėtų būti nagrinėjami užimtumo didėjimo ir ekonomikos augimo etapai, susiję su biodujų, kaip neatsiejamu nacionalinio arba regioninio energijos rūšių derinio elemento, naudojimo skatinimu, ir į juos atkreipiamas dėmesys. Be to, turėtų būti apsvarstytos galimybės palengvinti ir paspartinti leidimų išdavimo procedūras biologinių atliekų skaidymo įrenginių kūrimo projektams.

6.1.11. Visus kriterijus atitinkantiems projektams teikiant politinę ir ekonominę paramą bus skatinamos inovacijos, be to, tai gali būti viena iš daugelio priemonių, padedančių pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos.

6.1.12. Europos standartizacijos komiteto atliekama įgaliojimo M/475 peržiūra turėtų būti išplėsta, kad į gamtinių dujų tinklus būtų galima įtraukti biometaną, gaunamą iš šiuo metu dar nepatvirtintų šaltinių, pavyzdžiui, sąvartynų dujų, nuotekų perdūrimo įrenginių dujų, dumblo ir nerūšiuotų komunalinių ir kitų atliekų. Taip gaunamas biometanas jau yra lengvai prieinamas.

6.1.13. Europos strateginių investicijų fondas yra labai svarbus siekiant pradėti vykdyti anaerobinio skaidymo procesus projektuose, kurie dar nėra finansiškai perspektyvūs.

6.1.14. Paskatos, kurios tradiciškai naudojamos iškastinio kuro pramonėje, turėtų būti skirtos biodujomis varomų transporto priemonių naudojimui skatinti. Šios paskatos turėtų būti naudingos galutiniam naudotojui, suteikiant vartotojui galimybę naudotis alternatyviomis įperkamos ir prieinamos transporto priemonėmis.

6.2. Kultūriniai pokyčiai ir švietimas

6.2.1. Būtina pripažinti sunkumus, su kuriais susiduriama dėl kultūrinių skirtumų. Elgsenos pokyčiai, susiję su rūšiuojamuoju atliekų surinkimu jų atsiradimo vietoje, turėtų būti vertinami kaip kultūros pokyčių būtinybė. Kad tai būtų galima pasiekti, galima taikyti daugelį priemonių, visų pirma *Nudges* praktiką⁽¹³⁾.

6.2.2. Turėtų būti taikoma suderinta strategija informuojant apie atliekų tvarkymo hierarchijos pirmąją pakopą, kai atliekų susidarymui apskritai užkertamas kelias.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė „Nudges praktikos taikymas Europos politikoje“ (OL C 75, 2017 3 10, p. 28).

6.2.3. Pakeisti elgseną taip pat galima parengus šioms temoms skirtas mokyklų programas. Tai turėtų būti taikytina visais mokymo lygmenimis, nuo vaikų darželio ir pradinės mokyklos iki universiteto ir mokymo darbo vietoje, kad vaikai ir piliečiai būtų ugdomi ir informuojami taikant ilgalaikį metodą.

6.2.4. Universitetai ir viešosios įstaigos gali padėti užtikrinti naujų technologijų ir praktikos teisėtumą, todėl jie gali būti geriausių patirtį taikančių institucijų pavyzdžiai ir regioniniai energijos gavimo iš atliekų procesų ambasadoriai ⁽¹⁴⁾.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁴⁾ Pavyzdžių galima rasti daugelyje valstybių narių, vienas iš jų būtų Korko universitetinis koledžas (angl. *University College Cork*) (Airija), turintis nuosavus nedidelio masto anaerobinio skaidymo įrenginius, kuriuos naudoja moksliniams tyrimams atlikti.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/65/ES dėl tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje apribojimo

[COM(2017) 38 – final 2017/0013 COD]

(2017/C 345/18)

Pranešėjas **Brian CURTIS**

Konsultavimasis	Taryba, 2017 2 20 Europos Parlamentas, 2017 2 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	526
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	139/0/4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad šios direktyvos dalinis pakeitimas yra teikiamas laiku ir yra būtinas siekiant išvengti prekybos kliūčių ir konkurencijos iškraipymo Europos Sąjungoje.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad buvo surengtos plataus masto konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais ir atliktas poveikio vertinimas, kurių rezultatai atspindi Komisijos pasiūlyme.

1.3. EESRK palankiai vertina tai, kad dėl ekonominių ir kultūrinių priežasčių vamzdiniai vargonai nėra įtraukti į direktyvos taikymo sritį; tai padės išvengti galimo iki 90 % darbo vietų praradimo šiame sektoriuje ir iki 65 mln. eurų metinių nuostolių iki 2025 m.

1.4. EESRK tai pat pritaria sprendimui neįtraukti traukos pavarų turinčių ne keliais judančių mechanizmų į direktyvos taikymo sritį. Tai padės vystyti šio sektoriaus pramonei, nes bus panaikintas iškraipymas dėl nevienodų sąlygų taikymo mechanizmams.

1.5. EESRK laikosi nuomonės, kad norint įgyvendinti didžiausią atliekų tvarkymo hierarchijos prioritetą – atliekų prevenciją vien šios direktyvos nepakanka. EESRK rekomenduoja siekiant šių tikslų Direktyvą dėl pavojingų medžiagų naudojimo apribojimo derinti su Ekologinio projektavimo direktyva ir su EEĮ atliekų direktyva.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Pasiūlymo dalykas ir aplinkybės

2.1.1. Direktyvoje 2011/65/ES (toliau – RoHS 2) nustatytos tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje (toliau – EEĮ) ribojimo taisyklės. RoHS 2 nuostatos taikomos visai EEĮ, kuri pateikta ES rinkai, nepriklausomai nuo to, ar ji pagaminta ES ar trečiojoje šalyje. RoHS 2 didžiausią poveikį daro EEĮ pramonės gamintojams, importuotojams ir platintojams, taip pat EEĮ vartotojams.

2.1.2. RoHS 2 dėmesys skiriamas svarbiausiam atliekų hierarchijos prioritetui – atliekų prevencijai. Atliekų prevencija apima priemones, kuriomis mažinamas pavojingų medžiagų kiekis medžiagose ir gaminiuose. Elektros ir elektroninės įrangos, kurioje yra mažiau pavojingų medžiagų, atliekas lengviau tvarkyti. Taip skatinamas pakartotinis gaminių naudojimas ir panaudotų medžiagų perdirbimas ir kartu remiama žiedinė ekonomika.

2.1.3. RoHS 2 yra reikalinga, kad būtų išvengta prekybos kliūčių ir konkurencijos iškraipymo ES, kurie gali atsirasti dėl įstatymų arba administracinių priemonių, kuriais reglamentuojamas pavojingų medžiagų naudojimo EEI ribojimas, skirtumų įvairiose valstybėse narėse. Ji taip pat padeda užtikrinti žmonių sveikatos apsaugą ir aplinkos apsaugos požiūriu priimtina EEI atliekų naudojimą ir šalinimą.

2.1.4. RoHS 2 yra ankstesnės Direktyvos 2002/95/EB (RoHS 1) nauja redakcija. Abi RoHS direktyvos paskatino sumažinti pavojingų medžiagų kiekį visame pasaulyje: keliose šalyse, tarp jų Kinijoje, Korėjoje ir JAV parengta į RoHS panašių teisės aktų. RoHS 2 nustatyta naujų apibrėžčių, taip pat išplėsta jos taikymo sritis į ją įtraukiant medicinos prietaisus ir stebėjimo bei kontrolės prietaisus. Šių nuostatų poveikis įvertintas 2008 m. Komisijos pasiūlyme. Vis dėlto RoHS 2 padaryta ir daugiau pakeitimų – įtrauktos „atviros taikymo srities“ nuostatos. Nustatyta nauja 11 kategorija „Kita į išvardytas kategorijas neįtraukta EEI“. Dėl tų pakeitimų direktyvą imta taikyti visai EEI (išskyrus aiškiai nurodytą įrangą, kuri neįtraukta) ir atsirado galimybė plačiau interpretuoti EEI sąvoką, remiantis nauja apibrėžtimi, pagal kurią tokiai įrangai veikti būtina elektros energija. Į RoHS 2 įtraukus šias atviros taikymo srities nuostatas, jos atskirai įvertintos nebuvo.

2.1.5. Komisija įgaliota išnagrinėti būtinybę iš dalies pakeisti direktyvos taikymo sritį remiantis 2011 m. naujoje redakcijoje nustatyta atvira taikymo sritimi. Komisija atliko šį vertinimą ir nustatė keletą problemų, susijusių su RoHS 2 direktyvos taikymo sritimi, kurias būtina išspręsti, kad teisės aktas neturėtų nenumatytų padarinių. Komisijai nepateikus pasiūlymo, po 2019 m. liepos 22 d. kiltų šios problemos:

- antrinės rinkos operacijų, išplėtus taikymo sritį į ją patekusiai EEI (pvz., perpardavimo, naudotų gaminių prekybos), draudimas. Tai vadinama „bekrompromisiu draudimu“,
- nebeliktų galimybės naudojant atsargines dalis remontuoti išplėtus taikymo sritį į ją patekusios EEI pogrupio, jei įranga teisėtai pateikta rinkai iki tos datos,
- skirtingų (iškraipiančių) sąlygų taikymas laidiniams ne keliais judantiems mechanizmomis, palyginti su kitais identiškais mechanizmais, kurių maitinimo šaltinis yra baterija arba variklis (kurie šiuo metu neįtraukti į RoHS taikymo sritį),
- *de facto* draudimas vamzdinis vargonus pateikti ES rinkai (kadangi jie neatitinka RoHS, nes juose yra švino, naudojamo siekiant išgauti norimą garsą).

Šios keturios problemos gali turėti įtakos ES rinkai, gamintojams ir piliečiams ir sukelti neigiamą ekonominį, aplinkosauginį, socialinį ir kultūrinį poveikį.

Taigi Komisijos pasiūlymu sprendžiamos taikymo srities problemos, kurių neįmanoma išspręsti nei pakeičiant draudžiamas medžiagas kitomis medžiagomis, nei taikant išimtis ir teikiant gaires (pvz., konkrečioms gaminių grupėms, kurioms nuolat kyla atitikties problema, arba atvejams, kai taikymo srities nuostatos iškraipo rinką) ir kurios susijusios su:

- antrinėmis rinkos operacijomis, susijusiomis su RoHS 2 aprėpiama EEI, kuri nepateko į RoHS 1 taikymo sritį,
- atsarginėmis dalimis, skirtomis RoHS 2 aprėpiamai EEI, kuri nepateko į RoHS 1 taikymo sritį,
- traukos pavarą turinčiais, laidiniais ne keliais judančiais mechanizmais,
- vamzdiniais vargonais.

Remiantis bendrais tikslais ir teisinio aiškumo reikalavimais, pasiūlyme taip pat atsižvelgiama į patirtį, įgytą įgyvendinant RoHS 2.

2.2. *Poveikio vertinimas*

2.2.1. Komisijos poveikio vertinimo ataskaitoje teigiama, kad antrinės rinkos atkūrimas ir tam tikrai EEĮ skirtų atsarginių dalių prieinamumo didinimas turės tokį teigiamą poveikį:

- sumažės išlaidos ir administracinė našta įmonėms, įskaitant MVI, ir valdžios institucijoms,
- remonto verslui ir antrinio pardavimo sektoriui bus suteikta papildomų rinkos galimybių,
- teigiamą socialinį poveikį, įskaitant poveikį ES ligoninėms, dėl kurio po 2019 m. būtų sutaupyta apie 170 mln. eurų, nes išliktų galimybė perparduoti ir pirkti naudotus medicinos prietaisus,
- naudą aplinkai, nes sumažės bendras susidaranciu atliekų kiekis: dėl galimybės pailginti EEĮ naudojimą, jos gyvavimo ciklo pabaiga ir šalinimas bus atidėti, taigi pavojingos atliekos (EEĮ atliekos) susidarys vėliau. Daugeliu atvejų papildomų atsarginių dalių gamybos poveikis aplinkai yra nedidelis, palyginti su tolesnio visos įrangos naudojimo privalumu. Dėl šios priemonės kasmet būtų išvengiama daugiau kaip 3 000 tonų pavojingų atliekų susidarymo ES ir kartu būtų remiama žiedinės ekonomikos iniciatyva. Be to, dėl ilgesnės EEĮ naudojimo trukmės būtų papildomai sutaupoma energijos ir žaliavų.

3. *Suderinamumas su galiojančiomis politikos nuostatomis*

3.1. Sprendžiant antrinės rinkos operacijų klausimą, pasiūlymu siekiama, kad RoHS 2 vėl būtų visapusiškai suderinta su gaminius reglamentuojančių ES teisės aktų bendraisiais principais.

3.2. Remiantis RoHS 2, EEĮ, kuri nepateko į RoHS 1 taikymo sritį, tačiau neatitiktų RoHS 2, galima ir toliau tiekti rinkai iki 2019 m. liepos 22 d. Bet po šios datos tiek reikalavimų neatitinkančios EEĮ pateikimas rinkai pirmą kartą, tiek antrinės rinkos operacijos (pvz., perpardavimas) bus draudžiami. Toks antrinės rinkos operacijų bekompromisis draudimas turi poveikį šiai EEĮ: medicinos prietaisams, stebėjimo ir kontrolės prietaisams ir kitai išplėtus taikymo sritį į ją patekusiai EEĮ. Ši antrinės rinkos operacijų kliūtis nedera su gaminius reglamentuojančių ES teisės aktų bendru suderinimu. Dėl šios priežasties Komisija siūlo panaikinti antrinės rinkos operacijų bekompromisį draudimą.

3.3. RoHS 2 nustatyta (bendro medžiagų apribojimo) išimtis taikoma kabeliams ir atsarginėms dalims, kurie skirti EEĮ grupių, palaipsniui patenkančių į taikymo sritį, remontui, pakartotiniam naudojimui, funkcijų tobulinimui arba galingumo stiprinimui. Tačiau į taikymo sritį ją išplėtus patekusi EEĮ, išskyrus medicinos prietaisus ir stebėjimo bei kontrolės prietaisus, nenurodyta. Dėl šios priežasties nuo 2019 m. liepos 22 d. bus neįmanoma naudoti atsarginių dalių, taip pat nepagrįstai taikyti skirtingas sąlygas. Todėl Komisija siūlo įvesti specialią nuostatą, pagal kurią atsarginėms dalims nebūtų taikomas medžiagų apribojimas, kad būtų sudarytos sąlygos bet kada remontuoti visą ES rinkai pateiktą EEĮ, kuri patenka į RoHS 2 taikymo sritį.

3.4. RoHS 2 nurodyta 10 konkrečių įrangos rūšių, kurioms netaikomos „atviros taikymo srities“ nuostatos. Viena įrangos rūšis („ne keliais judantys mechanizmai, tiekiami tik profesionaliems naudotojams“), kuriai ši direktyva netaikoma, apima tik integruotą energijos šaltinį turinčius mechanizmus. Dėl šios nuostatos mechanizmų tipams, kurie šiaip yra vienodi, taikomi du skirtingi reguliavimo režimai tik todėl, kad skiriasi jų energijos šaltinis (integruotas arba išorinis). Komisija siūlo iš dalies pakeisti „ne keliais judančių mechanizmų, tiekiamų tik profesionaliems naudotojams“ apibrėžtį, kad ji apimtų ir traukos pavara varomus mechanizmus.

3.5. Be to, Komisija siūlo į įrangos, kuri neįtraukta į taikymo sritį, sąrašą įrašyti vamzdinius vargonus, kadangi pakeitimo alternatyvų nėra.

3.6. Remiantis RoHS 2, medžiagų apribojimo išimčių taikymo trukmė turėtų būti ribota.

3.7. 5 straipsnio 5 dalyje konkretus terminas, per kurį Komisija turi priimti sprendimą dėl naujų išimčių paraiškų, nėra numatytas, tačiau nustatytas ne ilgesnis kaip 6 mėnesių iki išimties galiojimo pabaigos laikotarpis, per kurį Komisija turi priimti sprendimą dėl paraiškos atnaujinti išimties taikymą; kaip paaiškėjo, praktiškai jo įvykdyti neįmanoma. Kadangi kartu reikalaujama, kad atnaujinimo paraiška turi būti pateikta likus ne mažiau kaip 18 mėnesių iki išimties galiojimo

pabaigos, toks terminas reiškia, kad sprendimą dėl paraiškos atnaujinti esamų išimčių taikymą Komisija privalo priimti per dvylika mėnesių nuo paraiškos pateikimo, išskyrus atvejus, kai dėl specialių aplinkybių pateisinami kiti terminai. Laikytis šio termino *de facto* neįmanoma dėl kelių privalomų procedūrinių veiksmy, kurie būtini atnaujinimo paraiškai įvertinti. Taigi nuostata, kuria nustatomas laikotarpis, per kurį Komisija turi priimti sprendimą dėl paraiškos atnaujinti išimčių taikymą, turėtų būti panaikinta.

4. Suderinamumas su kitomis ES politikos sritimis

4.1. Šiuo pasiūlymu daromi pakeitimai iš esmės nekeičia esminių RoHS 2 principų ir direktyvos suderinamumo su kitais teisės aktais. RoHS 2 ir REACH reglamentas yra suderinti politikos sričių sąveikos požiūriu.

4.2. RoHS 2 taip pat dera su kitais gaminius reglamentuojančiais teisės aktais, pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/19/ES dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių. Kituose ES teisės aktuose gali būti nustatyta savarankiškų prievolių, susijusių su EEI naudojimo etapu, tačiau dubliavimosi su RoHS 2 reikalavimais nėra.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Bendri uždaviniai ir kaip bendrai siekti geresnių rezultatų“

(COM(2017) 63 final)

(2017/C 345/19)

Pranešėjas: **Mihai MANOLIU**

Konsultavimasis	2017 3 23
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 33 ir 114 straipsniai
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2017 1 24
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 15
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 07 05
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	139/1/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK nuomone, ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra atskleidžia, kad daugelyje ES valstybių narių kyla didelė problema dėl to, kad ES aplinkos teisės aktai yra įgyvendinami prastai, nenuosekliai ir nevienodai. Atrodo, kad viena giluminių prasto įgyvendinimo, kaip nustatyta atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą, priežasčių yra ta, kad daugeliui valstybių narių Vyriausybės trūksta politinės valios politinį prioritetą suteikti tam, kad būtų iš esmės pagerintas įgyvendinimas, ir skirti tam pakankamai išteklių. Šalių pateiktos aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ataskaitos rodo, kiek daug ES turi padaryti, kad įgyvendintų septintojoje aplinkosaugos veiksmų programoje nustatytus tikslus ir etapus:

- saugoti, tausoti ir puoselėti Sąjungos gamtinį kapitalą;
- pasiekti, kad Sąjungos ekonomika taptų efektyviai išteklius naudojančia, žaliaja ir konkurencinga mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika;
- apsaugoti Sąjungos piliečius nuo neigiamo su aplinka susijusio spaudimo ir rizikos sveikatai bei gerovei.

1.2. EESRK pabrėžia, kad tinkamas ES aplinkos *acquis* įgyvendinimas yra svarbus Europos piliečiams ir turi realios ekonominės ir socialinės naudos. Piliečių sveikatai reikia sveikos aplinkos. Veikiančios ekosistemos yra žemės ūkio ir daugelio kitų rūšių ekonominės veiklos išankstinė sąlyga. Vienodai įgyvendinant aplinkos apsaugos standartus visose valstybėse narėse užtikrinamos vienodos sąlygos įmonėms. Ekonomikoje pradėjus taikyti aplinkos atžvilgiu atsakingą praktiką galima modernizuoti ekonomiką ir diegti inovacijas, suteikti verslo ir užimtumo galimybių ir užtikrinti geras darbo sąlygas.

1.3. Valstybės narės yra daugiausiai atsakingos už teisės aktų įgyvendinimą, o Komisija atlieka svarbų vaidmenį užtikrindama, kad teisės aktai būtų įgyvendinami tinkamai ir vienodai.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti aplinkos teisės aktus valstybių narių lygmeniu, pagrindinės išankstinės sąlygos yra politinė valia, aplinkos ir kitų sričių politikos integravimas ir aktyvus pilietinės visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo ir peržiūros procesuose.

1.4. Europos piliečiai vertina ES dėl aukštų aplinkos apsaugos standartų. Prastai įgyvendinant šiuos standartus mažėja patikimumas, kad ES užtikrins vienodą šių standartų taikymą visose ES valstybėse narėse.

1.5. EESRK teigiamai vertina tai, kad atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą taikomas naujas požiūris ir daromas svarbus žingsnis vykdomame procese, kuriuo siekiama nustatyti bendrą Komisijos ir valstybių narių išsipareigojimą geriau įgyvendinti aplinkos politiką ir teisės aktus. Šis procesas turi būti tęsiamas tinkamai atsižvelgiant į sąveiką, visapusišką požiūrį, skaidrumą ir įtrauktį.

1.6. EESRK remia aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje taikomą integruotą politikos požiūrį ir pažymi, kad jį taip pat privaloma taikyti aplinkos ir socialinės politikos integravimui. Geriau įgyvendinti aplinkos tikslus bus galima tik tuomet, jei bus atidžiai aptariamas socialinis poveikis – padariniai darbo rinkai ir vartotojams, ypač pažeidžiamoms grupėms – ir į jį bus iniciatyviai atsižvelgiama. Rinkos priemonės, pavyzdžiui, aplinkosaugos mokesčių reformos, yra svarbios priemonės siekiant aplinkos teisės aktuose nustatytų tikslų. Šiuo atžvilgiu EESRK pažymi, kad būtina įgyvendinti išsipareigojimus laipsniškai atsisakyti aplinkai žalingų subsidijų.

1.7. Ateinančiais metais aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra turėtų būti toliau tobulinama, plečiama jos taikymo sritis, kad į ją patektų kitų su aplinka susijusių sričių teisės aktai, pavyzdžiui, klimato ir cheminių medžiagų teisės aktai.

1.8. Aplinkos nuostatų įgyvendinimas turėtų būti vertinamas kartu su kitomis politikos sritimis. Kad būtų paprasčiau priimti įvairioms sritims svarbius sprendimus, reikėtų organizuoti Aplinkos ministrų tarybos ir kitų Tarybos sudėčių diskusijas. Reikėtų išsamiau paaiškinti Europos semestro ir aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ryšį siekiant užtikrinti, kad būtų optimaliai išnaudotos įvairių priemonių galimybės.

1.9. EESRK palankiai vertina Komisijos pastangas užmegzti struktūrinius dialogus su valstybių narių Vyriausybėmis, remiantis šalių ataskaitose nustatytais faktais. Kad šie dialogai būtų veiksmingi, jie turi būti skaidrūs, taip pat jais reikia pasiekti aiškių rezultatų ir numatyti tolesnius veiksmus. Siekiant užtikrinti veiksmingus dialogo procesus, reikėtų apsvarstyti ir nustatyti visoms susijusioms šalims taikomų išankstinių sąlygų rinkinį.

1.10. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad veiksmingas aplinkos apsaugos priemonių įgyvendinimas priklauso ir nuo aktyvaus pilietinės visuomenės (darbdavių, darbuotojų ir kitų visuomenės atstovų) vaidmens, kai visuomenei sudaromos sąlygos stebėti, ar tinkamai įgyvendinami aplinkos teisės aktai, suteikiant galimybę laisvai susipažinti su aplinkos srities informacija, dalyvauti aplinkos politikos formavimo procese ir kreiptis į teismus. Žmonėms turi būti sudaryta galimybė susipažinti su tiksliais ataskaitomis apie aplinkos teisės aktų įgyvendinimą vietoje, kurioje jie gyvena ir dirba. Visi teigiami pokyčiai aplinkos apsaugos srityje įvyko aktyviai dalyvaujant pilietinei visuomenei, demokratijos sergėtojais.

1.11. EESRK apgailestauja, kad aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje nepakankamai atspindimas svarbus pilietinės visuomenės vaidmuo. Aktyviau dalyvaujant pilietinei visuomenei būtų galima sustiprinti aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros projektą. Pilietinės visuomenės organizacijoms nacionaliniu lygmeniu turi būti suteikta galimybė dalytis savo praktine patirtimi ir išvalgomis šalių ataskaitose, taip pat struktūriniuose šalių dialoguose ir vykdant tolesnius veiksmus. EESRK yra pasirengęs sudaryti palankias sąlygas pilietinės visuomenės dialogui ES lygmeniu.

2. Įžanga

2.1. 2016 m. gegužės mėn. Komisija, siekdama pagerinti ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimą ES valstybėse narėse, parengė aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą⁽¹⁾. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra yra informacija pagrįsta bendradarbiavimo politikos priemonė, kuria nenustatoma jokių teisinių reikalavimų arba išsipareigojimų teikti ataskaitas. Ji sukurta kaip nuolatinis procesas, kurio metu Komisija teikia dvejų metų šalių ataskaitas ir vykdo dialogus su valstybėmis narėmis.

⁽¹⁾ COM(2016) 316 final.

2.2. 2017 m. vasario mėn. Komisija paskelbė pirmą 28 valstybių narių šalių ataskaitų rinkinį ir komunikatą dėl aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros su nustatytų faktų ir išvadų bei priemonių, kurių imsis Komisija, santrauka.

3. Bendrosios pastabos

3.1. ES turi išsamų aplinkos teisės aktų *acquis*. Tačiau kyla didelė problema, kaip jį tinkamai įgyvendinti. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros šalių ataskaitos rodo, kad ES valstybėse narėse ES aplinkos teisės aktai įgyvendinami nenuosekliai ir nevienodai. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje teisingai aprašyta, kuo tinkamas įgyvendinimas naudingas siekiant užtikrinti Europos piliečių gyvenimo kokybę, sudaryti vienodas sąlygas įmonėms ir kurti naujas darbo vietas⁽²⁾. Apskaičiuota, kad teisės aktų neįgyvendinimo sąnaudos sudaro 50 mlrd. EUR per metus⁽³⁾.

3.2. 2013 m. Europos Parlamento ir Tarybos priimtoje septintojoje aplinkosaugos veiksmų programoje⁽⁴⁾ vienas pagrindinių nustatytų prioritetų yra geriau įgyvendinti teisės aktus. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija tai daro praktiškai atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą.

3.3. Šalių ataskaitose pateikiama ne visiškai nauja informacija. Tačiau jos turi aiškią pridėtinę vertę – pirmą kartą įgyvendinimo trūkumai aptariami išsamiai ir kompleksiskai, įtraukiant pagrindines aplinkos teisės aktų sritis ir visas valstybes nares. Šiuo nauju vertinimo lygmeniu galima analizuoti bendras gilumines priežastis ir struktūrines kliūtis siekiant užtikrinti geresnį įgyvendinimą ir nustatyti taisyklingas priemones bei priemones tikslams pasiekti.

3.4. Dėl aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje taikomo požiūrio sprendžiant prasto teisės aktų įgyvendinimo problemą galima pereiti nuo pažeidimo nagrinėjimo procedūrų taikymo prie iniciatyvių priemonių, kuriomis siekiama pašalinti gilumines prasto įgyvendinimo priežastis. Tačiau ES valstybės narės yra daugiausiai atsakingos už ES aplinkos teisės aktų įgyvendinimą. Būtina pripažinti, jog atrodo, kad daugeliu atvejų viena giluminių prasto įgyvendinimo, kaip nustatyta atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą⁽⁵⁾, priežasčių yra ta, kad daugeliui valstybių narių Vyriausybių trūksta politinės valios politinį prioritetą suteikti tam, kad būtų iš esmės pagerintas įgyvendinimas, ir skirti tam pakankamai išteklių. Todėl EESRK palankiai vertintų, jei aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra padėtų į ES valstybių narių ir Tarybos posėdžių politinę darbotvarkę įtraukti geresnio įgyvendinimo klausimą.

3.5. Komisija privalo kovoti su tuo, kad valstybės narės prastai įgyvendina ES teisės aktus, nustatydamas tinkamas ir griežtas priemones, įskaitant pažeidimo nagrinėjimo procedūras. EESRK nerimauja dėl to, kad iki šiol šios priemonės nebuvo veiksmingos. Europos piliečiai vertina ES iš dalies dėl aukštų aplinkos apsaugos standartų. Todėl prastai įgyvendinant šiuos standartus ES piliečiai ima mažiau pasitikėti ES.

3.6. Šalių ataskaitos yra geras pagrindas Komisijos ir kiekvienos valstybės narės struktūriniam dialogui; be to, jomis sudaromos sąlygos valstybėms narėms mokytis vienai iš kitos, nustatyti bendras problemas ir mokytis iš geriausios patirties vadovaujantis principu, kad kartu pasiekama daugiau.

3.7. Piliečiai, vietos bendruomenės ir bendrovės yra faktiniai dalyviai įgyvendinant aplinkosaugos priemones, todėl pilietinė visuomenė privalo atlikti aktyvų vaidmenį atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą. Dedant šias pastangas būtina bendradarbiauti su pilietine visuomene.

3.8. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija mano, jog pilietinei visuomenei svarbu dalyvauti tolesniuose veiksmuose. Tačiau vis dar gana neaišku, kaip pilietinė visuomenė turėtų dalyvauti atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą. Reikia užtikrinti, kad pilietinė visuomenė dalyvautų visame aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros procese, o ne tik vykdant tolesnius veiksmus. Reikėtų plėtoti šį aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros aspektą.

⁽²⁾ COM(2017) 63 *final*, p. 2

⁽³⁾ Europos Parlamentas, rubrika „Glaustai“, „Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra“.

⁽⁴⁾ OL L 354, 2013 12 28, p. 171.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl bendrosios Sąjungos aplinkosaugos veiksmų programos iki 2020 m. „Gyventi gerai pagal mūsų planetos išgales“ (OL C 161, 2013 6 6, p. 77, 1.2 punktas).

4. Konkrečios pastabos

4.1. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros taikymo sritis

4.1.1. Šiuo metu aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra apima žiedinę ekonomiką ir atliekų tvarkymą, gamtą ir biologinę įvairovę, oro kokybę ir triukšmą, taip pat vandens kokybę ir vandentvarką – išsamią aplinkos teisės aktų sritį. Kitame etape reikėtų įtraukti kitus sektorius, glaudžiai susijusius su šiomis politikos sritimis. Tai visų pirma taikoma klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prie klimato kaitos – aspektams, kurie labai svarbūs daugeliui aplinkos politikos sričių, pvz., gamtos ir biologinės įvairovės apsaugos ir vandentvarkos sritims. Siekiant sveikos aplinkos, gerovės ir švarios žiedinės ekonomikos, labai svarbu įgyvendinti cheminių medžiagų teisės aktus.

4.2. Šalių ataskaitos

4.2.1. Šalių ataskaitose labai gerai apžvelgiamos kiekvienai valstybei narei kylančios aplinkosaugos problemos ir valstybių narių rezultatai įgyvendinant aplinkos teisės aktus. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad šalių ataskaitose nurodomi su šiais uždaviniais susiję darnaus vystymosi tikslai. Tai rodo, kad aplinkosauginio veiksmingumo didinimas yra dalis platesnio darnaus vystymosi požiūrio, kurį taikant kompleksiskai, visapusiškai ir išlaikant pusiausvyrą siekiama pažangos ekonomikos, socialinėje ir aplinkosaugos srityse.

4.2.2. Šalių ataskaitos taip pat turi pridėtinę vertę atitinkamų šalių piliečiams ir pilietinės visuomenės organizacijoms: jose nevyriausybiniais suinteresuotiesiems subjektams ne tik pateikiama gera padėties konkrečioje šalyje apžvalga, bet ir sudaromos sąlygos palyginti rezultatus su kitomis valstybėmis narėmis ir nustatyti trūkumus bei neišnaudotas galimybes. Šalių ataskaitos turi būti laikomos priemone, naudinga Europos valstybių narių pilietinei visuomenei, kad ji galėtų reikalauti savo Vyriausybės užtikrinti sveiką aplinką. Remdamasi šiomis ataskaitomis pilietinė visuomenė gali reikalauti, kad aplinkos teisės aktai būtų įgyvendinami geriau.

4.2.3. Tačiau ši galimybė galėtų būti dar labiau sustiprinta per kitą dvejų metų ciklą dar labiau įtraukiant pilietinę visuomenę į šalių ataskaitų rengimo procesą, struktūrinius dialogus ir tolesnius veiksmus, taip pat ataskaitų peržiūros procesą. Pilietinės visuomenės organizacijos turi daug praktinės patirties, kurią galima panaudoti nustatant pagrindinius su aplinkosauga susijusius uždavinius konkrečioje šalyje. Todėl su jomis reikėtų konsultuotis nuo pat pradžių.

4.2.4. Siekiant, kad aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra būtų nuolatinis procesas, bus svarbu sekti ankstesnėse šalių ataskaitose pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo pažangą ir pateikti rezultatų santrauką kitame aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros etape.

4.3. Giluminės prasto įgyvendinimo priežastys ir priemonės tikslams pasiekti

4.3.1. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą vertina kaip galimybę analizuoti bendras giluminės prasto įgyvendinimo priežastis. Komunikate pateiktas pradinis vertinimas turėtų būti tęsiamas su valstybėmis narėmis, įtraukiant nevyriausybių suinteresuotųjų subjektų tiesioginę patirtį ir žinias, taip pat mokslinius tyrimus, ekspertų grupes ir ES aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo tinklą (IMPEL tinklą).

4.3.2. Komisija jau nustatė svarbias bendras giluminės priežastis: neveiksmingas vietos, regioninės ir nacionalinės valdžios institucijų veiklos koordinavimas, administracinių gebėjimų trūkumas ir nepakankamas finansavimas, žinių ir duomenų stygius, nepakankamas vykdymo užtikrinimo priemonės ir nepakankamas integravimas ir politikos nenuoseklumas.

4.3.3. Komisija nurodo kelis pavydžius, kaip geriau koordinuoti ir integruoti politiką, pavyzdžiui, taikyti suderintą požiūrį į švaraus oro politiką ir su judumu susijusias politikos priemones. EESRK remia šį integruotą politikos požiūrį ir pažymi, kad jis turi būti taikomas ir aplinkos bei socialinės politikos integravimui. Geriau įgyvendinti aplinkos tikslus bus galima tik tuomet, jei bus atidžiai aptariamas socialinis poveikis – padariniai darbo rinkai ir vartotojams, ypač pažeidžiamoms grupėms – ir į jį bus iniciatyviai atsižvelgiama.

4.3.4. Galiausiai daugelio šių problemų priežastis yra politinės valios trūkumas⁽⁶⁾. Todėl svarbu, kad būtų sėkmingai pasiektas aplinkos nuostatų įgyvendinimo apžvalgos tikslas spręsti aplinkos teisės aktų įgyvendinimo politinį klausimą ir įtraukti jį į ES darbotvarkę.

4.3.5. EESRK taip pat pabrėžia, kad valdžios institucijų kompetencija ir žinios yra išankstinės sąlygos siekiant tinkamai įgyvendinti nuostatas. Be to, siekiant padėti pilietinei visuomenei dalyvauti aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros procese, labai svarbu didinti informuotumą ir užtikrinti komunikaciją.

4.3.6. Komisija nurodo, kad rinkos priemonės ir investicijos yra būdas gerinti į aplinkos teises sistemas įtrauktus tikslus. EESRK ankstesnėje nuomonėje atkreipė dėmesį į tai, kad dėl aplinkosaugos mokesčių reformų darbo jėgai tenkanti mokesčių našta gali būti perkelta išteklių naudojimui siekiant kurti naujas darbo vietas ir ekonomikos inovacijas, taip pat mažinti neigiamą poveikį aplinkai⁽⁷⁾.

4.3.7. Toje pačioje nuomonėje EESRK išreiškė nepasitenkinimą dėl tebetiekiamų aplinkai žalingų subsidijų. Buvo padaryta nedidelė pažanga. Komisija savo komunikate nurodo, kad tiek mokesčių reforma, tiek laipsniškas aplinkai žalingų subsidijų atsisakymas yra svarbios priemonės siekiant geresnio įgyvendinimo. Tačiau nepateikiamas požiūris, kurio reikėtų laikytis, kad būtų pakeista ši padėtis.

4.4. Tolesni veiksmai

4.4.1. Kaip nurodė Komisija, atsakomybė tinkamai įgyvendinti ES aplinkos *acquis* pirmiausia tenka valstybėms narėms. Tačiau ES lygmeniu taip pat neabejotinai kyla svarbių klausimų, kurie gali kliudyti arba padėti tinkamai įgyvendinti nuostatas. Pažangaus aplinkos tikslų ir kitų sričių politikos integravimo procesą reikia pradėti ES lygmeniu, nustatant pažangų ir nuoseklų reglamentavimą ir skiriant lėšas. Geras tokio proceso pavyzdys yra BŽŪP žalinimas. Iš šio pavyzdžio galima pasisemti patirties. Vykdamas nuoseklesnę darnaus vystymosi politiką ES lygmeniu, taip pat būtų galima prisidėti prie didesnio ES valstybių narių aplinkosauginio veiksmingumo. Aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra taip pat turėtų būti naudojama kaip mechanizmas gauti grįžtamąją informaciją apie tai, ar įgyvendinamas ES politikos priemonės arba teisės aktus reikia pataisyti arba atnaujinti.

4.4.2. Remdamasi pirmajame aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros etape nustatytais faktais, Komisija siūlo padėti valstybėms narėms: užmegzti struktūrinį įgyvendinimo dialogą su kiekviena valstybe nare, vienų valstybių narių ekspertams teikti konkrečiai pritaikytą pagalbą savo kolegoms kitose valstybėse narėse ir aptarti bendrus struktūrinius klausimus Taryboje. EESRK palankiai vertina šias priemones, nors abejojame dėl to, ar jos bus pakankamos siekiant padidinti bendrą valstybių narių aplinkosauginio veiksmingumo kokybę.

4.5. Struktūriniai dialogai

4.5.1. Septintojoje aplinkosaugos veiksmų programoje⁽⁸⁾ jau numatyta užmegzti struktūrinius dialogus taikant panašų požiūrį kaip Europos semestro procese. Komunikate trūksta informacijos apie praktinę šių dialogų tvarką. Šio klausimo nereikėtų palikti valstybių narių Vyriausybės nuožiūrai. Siekiant užtikrinti veiksmingus dialogo procesus, reikėtų apsvarstyti ir nustatyti visoms susijusioms šalims taikomų išankstinių sąlygų rinkinį.

4.5.2. Būtina užtikrinti, kad būtų išlaikoma įvairių nevyriausybinių suinteresuotųjų subjektų, taip pat regionų ir vietos valdžios institucijų dalyvavimo pusiausvyra. Šiuos subjektus būtina pakviesti gerokai iš anksto ir suteikti jiems tinkamos informacijos, kad jie galėtų parengti savo indėlį.

4.5.3. Kad šie dialogai būtų veiksmingi, jie turi būti orientuoti į rezultatus. Reikėtų aiškiai nustatyti ir stebėti rezultatus, tolesnius veiksmus, dalyvių įsipareigojimus ir tvarkaraščius. Septintojoje aplinkosaugos veiksmų programoje minimi Komisijos ir valstybių narių „partnerystės įgyvendinimo susitarimai“. Šią priemonę taip pat reikėtų apsvarstyti atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą. Įsipareigojimus gali prisiimti ir nevyriausybiniai suinteresuotieji subjektai, pavyzdžiui, pramonės, mažmeninės prekybos arba žemės ūkio sektoriaus atstovai.

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl bendrosios Sąjungos aplinkosaugos veiksmų programos iki 2020 m. „Gyventi gerai pagal mūsų planetos išgales“, 7-oji aplinkosaugos veiksmų programa (OL C 161, 2013 6 6, p. 77).

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Rinkos priemonės siekiant pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ES“ (nuomonė savo iniciatyva) (OL C 226, 2014 7 16, p. 1).

⁽⁸⁾ Septintoji aplinkosaugos veiksmų programa, 59 punktas.

4.6. Tarpusavio pagalba

4.6.1. EESRK palankiai vertina tai, kad organizuojama valstybių narių ekspertų tarpusavio pagalba. Reikėtų atsižvelgti į didelę ir ilgalaikę Europos Sąjungos aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo tinklo (IMPEL tinklo) patirtį.

4.6.2. Be keitimosi atskirais ekspertais, taip pat reikėtų taikyti platesnes valstybių narių tarpusavio pagalbos programas, panašias į PHARE „Twinning“ projektus, kurie sėkmingai padėjo pritaikyti ES *acquis* per 2004–2007 m. ES plėtros procesą. Taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę įtraukti tarpusavio peržiūros programas, panašias į EBPO aplinkosaugos veiklos rezultatų apžvalgų programą⁽⁹⁾.

4.7. Diskusija dėl bendrų struktūrinių problemų Taryboje

4.7.1. Komisija ketina Taryboje aptarti bendras struktūrines kliūtis, trukdančias tinkamai įgyvendinti nuostatas. Taip įgyvendinimo klausimas būtų įtrauktas į politinę darbotvarkę. Trūksta informacijos, kaip tai bus daroma.

4.7.2. Vykdamas Europos semestro žalinimo procesą, pastaraisiais metais imtasi veiksmų taikyti šį centrinių valdymo koordinavimo mechanizmą Komisijai ir valstybėms narėms, taip pat siekiant padidinti aplinkosauginį veiksmingumą. Taip Vyriausybės vadovų dėmesys būtų tiesiogiai atkreiptas į aplinkosauginio veiksmingumo problemas ir būtų paprasčiau priimti integruotus sprendimus.

4.7.3. Tačiau kol kas Europos semestro žalinimas nebuvo labai sėkmingas. Komisija nenori Europos semestro žalinimo proceso pakeisti aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Tačiau šiuo atveju reikėtų išsamiau paaiškinti Europos semestro ir aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ryšį siekiant užtikrinti, kad būtų optimaliai išnaudotos visų šių priemonių galimybės.

4.7.4. Vien diskusijų per Aplinkos ministrų tarybos posėdžius greičiausiai nepakaks. Kad būtų paprasčiau priimti integruotus ir įvairioms sritims svarbius sprendimus, reikėtų organizuoti bendras diskusijas su kitomis Tarybos sudėtimis, pavyzdžiui, bendras diskusijas su transporto arba užimtumo ir socialinių reikalų ministrais.

4.8. Teisės aktų vykdymo užtikrinimo teisinės priemonės

4.8.1. Komisija teisingai paaiškino, kad aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra neturėtų pakeisti teisinių veiksmų, kuriais gerinamas aplinkos teisės aktų įgyvendinimas; tai nepatenka į aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros taikymo sritį. Tačiau aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūroje įtvirtintas labiau bendradarbiavimu pagrįstas požiūris bus sėkmingas tik tuomet, jei bus patikimai ir veiksmingai taikomos teisinės pasekmės ir sankcijos. Tai taikoma Komisijos pažeidimo nagrinėjimo procedūroms, jei pažeidžiami aplinkos teisės aktai, taip pat teisinėms priemonėms, kuriomis piliečiai ir pilietinė visuomenė užtikrina, kad Vyriausybės priimtų atsakomybę valstybių narių ir ES lygmeniu.

4.8.2. EESRK norėtų priminti Komisijai ir valstybėms narėms, kad į septintąją aplinkosaugos veiksmų programą įtrauktos tam tikros priemonės, kuriomis stiprinamas aplinkos teisės aktų vykdymo užtikrinimas ir į kurias iki šiol nebuvo atsižvelgta:

- pradėti taikyti su patikromis ir priežiūra susijusius privalomus kriterijus didesnei daliai Sąjungos aplinkos teisės aktų;
- užtikrinti nuoseklius ir veiksmingus nacionalinio lygmens mechanizmus, skirtus skundams dėl Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimo nagrinėti.

4.8.3. EESRK atskiroje nuomonėje įvertins būsimą Komisijos komunikatą dėl piliečių teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁹⁾ <https://www.oecd.org/site/peerreview/environmentalperformancereviews.htm>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“

(COM(2016) 769 final)

(2017/C 345/20)

Pranešėja: **Laure BATUT**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17
Teisinis pagrindas	SESV 304 straipsnis
Atsakinga skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 07 05
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	127/15/4
(už/prieš/susilaikė)	

1. Rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) norėtų priminti, kad Europos Sąjungos energetikos dokumentų rinkinyje siūloma *pirmenybę teikti vartotojams*, ir pageidautų, kad ši sąvoka būtų apibrėžta ir taikoma. Vartotojai galės atlikti savo naują vaidmenį, tik jei ji bus galima atlikti remiantis aiškiais teisės aktais, kuriais jiems suteikiamos galios veikti. EESRK mano, kad siekiant energetikos sąjungos sėkmės, ES piliečiai ir įmonės turi žinoti, kokią naudą ateityje jiems suteiks šis projektas, pavyzdžiui, vienodesnes sąlygas.

1.2. EESRK nuomone, energijos paklausos valdymas tokiomis priemonėmis, kaip visuomenės ir specialistų informavimas (švietimas ir mokymas), gali paskatinti atsakingus jų energetinius sprendimus ir energijos vartojimo įpročius. Energijos vartojimo efektyvumas gali būti įtraukiamas į energijos poreikių apskaitas, gali padėti sumažinti vartojimą ir, kartu, daryti poveikį sąnaudoms, net jei kainos didėja. Tačiau jis negali pats vienas išspręsti energetikos problemų, susijusių su klimato kaite, tiekimo saugumu arba neprikliumai⁽¹⁾. Energijos vartojimo efektyvumas ir energijos nevertojimas nėra energijos šaltinis.

1.3. EESRK rekomenduoja per keltą ateinančių metų išplėsti duomenų analizę įtraukiant įvairesnius energijos šaltinius apimančius tyrimus ir sutelkti dėmesį į tris energijos vartojimo atvejus, t. y. namų ūkiuose, pramonėje ir paslaugų įmonėse.

1.4. Ataskaitoje taip pat turėtų būti įvertinti energijos paklausos tenkinimo būdai, kad būtų galima sužinoti, kaip pavyko patenkinti poreikius už prieinamą kainą (SESV 14 str.).

1.5. Komitetas siūlo ataskaitoje atkreipti dėmesį į lėšas, kurias įmonės ir (arba) vartotojai skyrė moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai ir su energijos kaupimu susijusių mokslinių tyrimų rezultatų pritaikymui ir kurios turėtų atsispindėti energijos kainose, taip pat energijos tinklų finansavimo išlaidose.

1.6. Turėtų būti įvertinta žalos aplinkai kaina ir ši informacija turėtų būti visiems lengvai prieinama.

1.7. EESRK rekomenduoja kas dvejus metus skelbiamų Komisijos atskaitų dėl energijos kainų ir išlaidų pradžioje pateikti žodynėlį, kuris padėtų suprasti tekstą visiems vartotojams.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl dokumentų rinkinio „Švari energija visiems“ (OL C 246, 2017 7 28, p. 64).

1.8. Siekiant to paties skaidrumo tikslo, Komitetas prašo Komisijos į ataskaitą įtraukti kiekvienai valstybei narei, kurioje buvo atliktas tyrimas, skirtą dokumentą, kuriame būtų pateikti kiekvieno energijos šaltinio penkis aspektus apimantys duomenys:

- metinis didmeninės ir mažmeninės rinkos kainos skirtumas;
- vartotojų mokamos kainos dalis, tenkanti žaliavai, tinklams ir mokesčiams;
- kiekvienais metais vertės grandinės įmonių ir visų pirma nacionalinių tiekėjų gaunamas pelnas;
- Europos pagalbos valstybei ir įmonėms procentinė dalis ir jos paskirstymas;
- mažmeninę kainą sudarančių reguliuojamų tarifų ir socialinių tarifų dalis.

2. Įžanga

2.1. 2014 m. Europos Komisija parengė pirmąją energijos kainų ir išlaidų Europos Sąjungoje ataskaitą; dėl trūkumų, susijusių su surinktais duomenimis, Komisija nusprendė pateikti pasiūlymą dėl Reglamento dėl Europos gamtinių dujų ir elektros energijos kainų statistikos ⁽²⁾.

2.2. Tikslas – patikrinti, kaip vyksta dar tik iš dalies sukurtos energijos vidaus rinkos plėtra, ir padėti šioje pasidalijamosios kompetencijos srityje nustatyti priemones, skirtas padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir energijos tiekimo saugumą.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1. Tai antroji Komisijos ataskaita šia tema. Joje įvertinamos energijos kainos dujų, elektros energijos ir naftos produktų sektoriuose ir jų padariniai namų ūkiams ir pramonei, taip pat nurodoma, kokia ES strateginė politika reikalinga energetikos sąjungai sukurti.

4. Elektros energijos kaina

4.1. Komisija nurodo sąlygas, kurios gali daryti įtaką elektros energijos kainai: didinti energijos vartojimo efektyvumą ir vartoti daugiau alternatyvios energijos; pastarojoje srityje Sąjunga siekia pirmauti pasaulio mastu.

4.2. Iš tiesų ES valstybių narių grynasis elektros energijos iš iškastinio kuro importas išaugo, taigi padidėjo ir jų priklausomybė, o tai paskatino atnaujinti sudėtingas diskusijas dėl skalūnų dujų ir naftos.

4.3. Nuo 2008 m. bendrojoje rinkoje didmeninės kainos nuolatos mažėjo ir supanašėjo, todėl sumažėjo anglies ir dujų kainos. Vis dėlto daugelis nacionalinių veiksnių trukdo, kad šis mažėjimas darytų poveikį mažmeninėms kainoms, kurios toliau didėja: **vidutinė elektros energijos kaina namų ūkiams** per tą patį laikotarpį padidėjo 3,2 %:

- 2008–2015 m. elektros kainų energijos komponentas sumažėjo 15 %;
- elektros kainų tinklo komponentas per metus padidėdavo 3,3 %;
- mokesčių ir rinkliavų komponentas, išskaidytas į 10 antrinių komponentų ⁽³⁾ (PVM, socialiniai tarifai, užimtumas, kompensacijos, tiekimo saugumas, koncesijos mokesčiai ir t. t.), išaugo 10 procentinių punktų, jo dalis vidutinėje kainoje išaugo nuo 28 % iki 38 %.

4.4. **Elektros energijos kainų įmonėms** augimas buvo mažesnis: 2008–2015 m. 0,8–3,1 % per metus, *stambiems* energijos vartotojams buvo pritaikyti specialūs tarifai.

4.5. Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad esama **labai didelių kainų skirtumų tarp valstybių narių**: dėl mokesčių ir rinkliavų komponento kainos namų ūkiams gali skirtis tris kartus (pvz., Danijoje – 59 %, Maltoje – 5 %).

4.6. Vidutinė elektros energijos kaina Europoje yra didesnė nei Jungtinėse Amerikos Valstijose, tačiau gerokai mažesnė nei Japonijoje.

⁽²⁾ OL L 311, 2016 11 17, p. 1.

⁽³⁾ COM(2016) 769 *final*, p. 7, 8 išnaša.

5. Dujų kaina

5.1. Dujos sudaro 23 % ES suvartojamos pirminės energijos, iš kurių 15 % panaudojama elektros energijos gamybai; dujos patenkina „trečdalį namų ūkių bei pramonės galutinės energijos poreikių“.

5.2. ES priklausomybė nuo dujų importo sudaro 69 %, ji yra priklausoma nuo nedidelio skaičiaus dujų tiekėjų, todėl yra priversta atsižvelgti į pasaulines kainų svyravimo tendencijas.

5.3. Nuo 2013 m. didmeninės kainos nukrito 50 %, pirmiausia dėl sumažėjusios pasaulinės paklausos, dėl JAV skalūnų dujų gavybos ir todėl, kad dujų kainos indeksuojamos pagal naftos kainas.

5.4. Nuo 2008 m. dujų kainos **namų ūkiams** kasmet augo 2 % Vėlgi, didelę dalį kainos sudaro mokesčių ir rinkliavų komponentas, kuris augo 4,2 % per metus, ir kartu su tinklo išlaidomis paaiškina didelį skirtumą tarp valstybių narių: aukščiausios kainos (Švedija) keturis kartus viršija žemiausias (Rumunija).

5.5. **Pramonės** įmonėms ir stambiems pramoniniams vartotojams **kainos sumažėjo** ir didžiąją kainos dalį sudaro energijos komponentas, todėl didmeninės kainos turėjo įtakos mažmeninėms kainoms ir buvo galima pasiekti didesnio kainų supanašėjimo bendrojoje rinkoje.

5.6. Pasaulio mastu Europoje kainų konvergencija atitinka vidurkį, nuo 2013 m. pastebima kainos mažėjimo tendencija, tačiau kainos išlieka didesnės nei JAV ir Rusijoje.

6. Naftos kaina

6.1. Per 19 mėnesių, nuo 2014 m. gegužės mėn. iki 2016 m. sausio mėn., žalios naftos kainos JAV doleriais sumažėjo 77 %, vėliau vėl padidėjo, tačiau sudarė pusę 2014 m. naftos kainos.

6.2. **Mažmeninės kainos** krito mažiau, nes sumažėjo euro kursas JAV dolerio atžvilgiu, o vienu svarbiausių kainos komponentu išlieka mokesčiai ir rinkliavos.

Sąjunga nustatė minimalius akcizų tarifus⁽⁴⁾, tačiau valstybės narės dažniausiai nusprendžia juos padidinti: nepaisant tam tikrų skirtumų valstybėse narėse, 2015 m. **mokesčiai** sudarė 63 % vidutinės mažmeninės benzino kainos ir 57 % dyzelino kainos.

6.3. Apibendrinant galima teigti, kad nuo ankstesnės ataskaitos trijų energijos šaltinių kainos sumažėjo ir šis sumažėjimas turėjo įtakos didmeninėms kainoms. Kainų sumažėjimas turėjo įtakos ir mažmeninėms naftos produktų kainoms, tuo tarpu dujų ir elektros energijos kainos padidėjo dėl didesnių tinklo išlaidų ir mokesčių bei rinkliavų.

7. Namų ūkių išlaidos energijai

7.1. Visų trijų šaltinių atveju nuo 2008 m. namų ūkių **suvartojamas** kiekis yra **gana stabilus**.

Jų **išlaidos padidėjo** dėl išaugusių mažmeninių dujų ir elektros energijos kainų (išskyrus transporto išlaidas). Valstybėse narėse energijai skiriama išlaidų dalis labai skiriasi, žinoma, neturtingesni namų ūkiai padidėjimą pajuto labiau: 2016 m. jos sudarė 8,6 % išlaidų, palyginti su 6,2 % 2004 m. Namų ūkių suvartojamos energijos kiekis nagrinėjamu laikotarpiu sumažėjo 4 %.

7.2. Komisija pabrėžia, kad būtinos socialinės priemonės, taikytinos pažeidžiamiems vartotojams, siekiant išspręsti energijos nepritekliaus problemą.

8. Pramoninės energijos sąnaudos

8.1. 14-oje intensyvaus energijos vartojimo pramonės sektorių įmonių energijos išlaidos 2008–2013 m. **sumažėjo** ir pastaruosius keletą metų gamybos sąnaudų dalis energijos išlaidoms vidutiniškai sudaro nuo 5 iki 10 %. Taip atsitiko dėl sumažėjusių kainų stambiems vartotojams ir dėl atleidimo nuo mokesčių ir rinkliavų, bet ne dėl konkrečių energijos vartojimo efektyvumui didinti skirtų priemonių.

8.2. Komisija mano, kad tarptautiniu mastu Europos Sąjungos ekonomikoje nėra suvartojama labai daug energijos ir kad konkurencinga ir tinkamai veikianti energijos rinka turėtų užtikrinti namų ūkiams ir pramonei būtinos energijos tiekimą ekonomiškai efektyviausiu būdu išvengiant bet kokio infliacijos poveikio ir netaikant Vyriausybės subsidijų, dėl kurių nepagrįstai iškraipoma rinka: 2012 m. subsidijos siekė 113 mlrd. EUR, iš kurių 17,2 mlrd. sudarė tiesioginės subsidijos, 2014 m. surinkta 263 mlrd. EUR energijos mokesčių, o tai sudaro 1,88 % ES BVP.

⁽⁴⁾ OL L 283, 2003 10 31, p. 51.

9. Bendrosios pastabos

9.1. Energija yra labai svarbi ekonomikai ir namų ūkiams. Ją vartojant išmetamas CO₂ kiekis kenkia klimatui ir žmonėms. Europos Sąjunga pradėjo perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos. Suprasti, kaip veikia energijos išlaidų ir kainų nustatymo mechanizmai, turėtų būti vienas iš sklandesnės pertvarkos ir kovos su energijos nepriteklumi veiksmų⁽⁵⁾.

9.2. Ši Komisijos ataskaita parodo, kad Europoje nėra vienos energijos kainos, bet yra *keletas* skirtingų energijos šaltinių kainų, kurios skiriasi priklausomai nuo geografinės padėties, nacionalinės praktikos, laikotarpio ir energijos vartojimo būdų.

9.3. Namų ūkių energijos kainų barometras (Europos klimato fondas) skelbiamas daugelyje Europos šalių, o Komisija savo ruožtu jau dvejus metus skelbia ataskaitas.

10. Energijos šaltiniai

10.1. Pagrindiniais pasaulyje suvartojamos energijos šaltiniais išlieka nafta, akmens anglis ir dujos, energijai taip pat vartojama biomasė, branduolinė energija, elektros energija; šie išteklių saugomi ir transportuojami skirtingu mastu:

- naftą transportuoti paprasta, todėl jos kaina gali būti vienoda didelėse geografinėse teritorijose;
- dujos turi būti suskystintos, tam reikia brangios ir įvairių subjektų išlaikomos infrastruktūros;
- elektra – „išvestinis“ produktas, kuriam pagaminti naudojami kiti energijos šaltiniai, jos negalima kaupti, jai reikalinga gamybos ir perdavimo infrastruktūra, o galutinės kainos vartotojams ir pramonės subjektams skiriasi.

10.2. Energijos kaina turi įtakos sektorių konkurencingumui, tai lemia tiesiogiai suvartojamos energijos ir netiesiogiai suvartojamos energijos, pavyzdžiui, tarpiniu etapu prekėms gaminti, santykis. Mažos energijos išlaidos gali turėti įtakos konkurencingumui (pvz., JAV skalūnų dujų atveju), tačiau struktūriškai jos nepaveikia produktyvumo.

10.3. Daug valstybių narių importuoja energiją iš Sąjungos kaimyninių šalių: geopolitinė padėtis turi įtakos tiekimo saugumui ir kainoms.

10.4. Naftos barelio kaina visada nustatoma JAV doleriais, todėl valiutos kursas, taigi ir bendras Europos ekonomikos konkurencingumas turi įtakos konkurencijos sąlygoms ir galutiniam vartotojui tenkančios kainos nustatymui.

10.5. Namų ūkių ir pramonės subjektų mokama energijos kaina turi įtakos bendrai paklausai. ES prekyboje iš esmės prekiaujama ES viduje ir daugiausia perdirbtomis prekėmis, kurios jautriai reaguoja į energijos kainos pokyčius.

11. Kainos ir išlaidos

11.1. *Kainos

11.1.1. Išlaidos ar kainos? Kasdienėje kalboje šios sąvokos dažnai vartojamos viena vietoj kitos. Komisijos ataskaita (COM(2017) 769) būtų aiškesnė, jei joje visų pirma būtų paaiškintas šis klausimas.

11.1.2. Iš šių dviejų sąvokų aiškesnė yra *kainos* sąvoka. Kaina – tai tam tikros energetikos prekės ar paslaugos piniginės vertės išraiška. Visiškai „laisvoje“ rinkoje kaina būtų pasiūlos ir paklausos pusiausvyros taškas.

11.1.3. Sudėtingoje pasaulinėje rinkoje kainų yra tiek pat kiek ir rinkų. Kiekviename sandorių etape įtakos turės išorės veiksniai. Poveikį darys ir valstybių narių vidaus politikos aspektai, pavyzdžiui, sektoriaus struktūra, mokesčių sistema, klimatas, namų ūkių perkamoji galia, įmonių konkurencingumas ir t. t.

11.1.4. Energetikos sąjunga galėtų – laikantis subsidiarumo principo – padėti suvienodinti šiuos veiksnius, lemiančius skirtumus ir nelygybę tarp europiečių.

⁽⁵⁾ OL C 341, 2013 11 21, p. 21.

11.2. *Išlaidos

11.2.1. Išlaidos atitinka energetinių žaliavų, reikalingų prekės ar paslaugos gamybai, ir energijos tiekimo vartotojams kainas („Energijos šaltinių kainos ir sąnaudos“, Jean-Marie Martin-Amouroux, 2017 m. vasario 20 d.). Gali būti labai dideli išlaidų skirtumai, priklausomai nuo to, kokia energija vartojama gamybos grandinėje [SWD(2016) 420 *final*].

11.2.2. MVĮ, kurios sudaro 90 % ES ekonomikos sistemos, atveju, net jei jos nėra laikomos daug energijos suvartojančiomis įmonėmis, jų išsilyjamos energijos ir energijos, sunaudojamos pirminiams produktams perdirbti, išlaidos gali turėti didelį poveikį jų gaminamų prekių kainai ir pardavimui.

11.2.3. Be to, energijos išlaidos nėra lengvai pakeičiamas veiksnys: tai išlaidos, kurių negalima išvengti; tuo atveju, kai jos sudaro didelę gamybos sąnaudų dalį, tai didina prekių pardavimo kainas, taigi daroma įtaka vartotojų perkamajai galiai, o paklausos augimas gali sulėtėti (pvz., automobilių sektoriuje). Įmonės energijos šaltinius gali keisti: jei nafta tampa per brangi, jos gali pereiti prie dujų ir pan.

11.2.4. Energijos išlaidų klausimas susijęs su Europos diplomatijos, Europos pramonės politikos nustatymo (ir ne tik daug energijos suvartojančiuose pramonės sektoriuose) klausimais.

12. Konkretios pastabos

12.1. Nuomonėje nagrinėjama ataskaita yra dokumentų rinkinio „Švari energija visiems“⁽⁶⁾ dalis. Šiame rinkinyje Komisija apžvelgia energijos kainas ir išlaidas Europoje. EESRK apgailestauja, kad dokumente energetikos pertvarkos perspektyvai skiriama nepakankamai dėmesio. Būtų paprasčiau suprasti, jei išlaidos būtų suskirstytos pagal įvairius elektros energijos gamybos šaltinius. Prekės energinė vertė priklauso nuo visos gamybos grandinės ir energijos išlaidų. Tai svarbu ne tik įmonių konkurencingumui, bet ir jų pajėgumui kurti tvarias darbo vietas ir saugoti aplinką.

12.2. Įvairiais ES teisės aktais nustatyta, kad valstybės narės, siekdamos mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kieki, didinti energijos vartojimo efektyvumą ir skatinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, turi vadovautis bendromis ES nuostatomis. Tačiau valstybės narės priima sprendimus dėl energijos rūšių derinio. Tarp valstybių narių yra skirtumų, visų pirma mokesčių srityje, pasirenkamose kovos su klimato kaita kryptyse. Tokia padėtis palanki dempingui, kuris apsunkina energetikos sąjungos valdymą⁽⁷⁾.

12.3. Laikantis požiūrio, grindžiamo devintajame dešimtmetyje vyravusiu principu „konkurencija yra visur“, neatsižvelgiama nei į pasaulines tendencijas energetikos sektoriuje, nei į naujas Sąjungos kryptis, pagal kurias „sistemoje pirmenybę reikia teikti“ vartotojams, neberekėtų apgailestauti dėl „rinkos trūkumų“, nei dėl įvairių viešųjų intervencijų į energetikos sektorių, kurios iš tiesų ir yra „subsidijos“, nei dėl viešosioms pajamoms reikšmingos mokesčių bazės. Taigi būtų galima kalbėti apie persikirstymą siekiant kompensuoti su energija susijusias socialines išlaidas, kurios tapo nepakeliamu našta daugeliui piliečių.

12.4. Dėl didėjančių energijos, visų pirma, elektros kainų gali būti perkeltamos darbo vietos; darbuotojams, įmonėms ir investuotojams būtina stabili viešoji politika.

12.5. Nelygybė tarp žmonių ir valstybių narių yra akivaizdi. Ji pastebima ir tarp įmonių, tarp daug energijos suvartojančių ir kitų, tarp privačių asmenų ir įmonių. Europos rinkos liberalizavimas, kuriuo buvo sunaikintos nacionalinės monopolijos, kad paskatintų vartotojams naudingą konkurenciją, galiausiai lėmė tai, kad išaugo galutinės sąskaitos už dujas ir elektros energiją ir nesutrukdė susikurti nekonkurencinėms oligopolijoms. Todėl Komitetas mano, kad vartotojų lygybės (kitaiip dar vadinama vienodinimu) sąvoka galėtų būti Europos lygmens koncepcija.

12.6. Viena iš Komisijos komunikatų kalbama apie spartesnę švarios energetikos inovacijų kūrimą ir diegimą⁽⁸⁾, teigiama, kad Europos „energetikos sistema pasiekė lūžio tašką“, kuriame „atsinaujinantieji energijos ištekliai tampa vis konkurencingesni.“ Europos Vadovų Taryba priėmė priemonių dėl ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir dėl energijos rinkos integracijos. Iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių gaunama vis didesnė dalis elektros energijos, o energijos suvartojimo intensyvumo lygis – matuojant energijos sunaudojimą, palyginti su ekonominiiais rezultatais – mažėja, ypač išsivysčiusios ekonomikos šalyse.

⁽⁶⁾ COM(2015) 80 *final*.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl energetikos sąjungos valdymo (OL C 246, 2017 7 28, p. 34).

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė „Spartesnis švarios energetikos inovacijų kūrimas ir diegimas“ (TEN/619), dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje.

12.7. Šiame komunikate Komisija pristato teisėkūros priemonių rinkinį, grindžiamą trimis svarbiausiais tikslais:

- pirmenybę teikti energijos vartojimo efektyvumui;
- pirmauti pasaulyje atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje;
- sudaryti tinkamas sąlygas vartotojams.

12.8. Sąjunga turėtų iš esmės keisti kainų ir išlaidų klausimų sprendimo būdą ir atsižvelgti į pažeidžiamų vartotojų padėtį ir nustatyti, koku mastu pagal viešąją politiką turi būti finansuojama atsinaujinančiųjų išteklių energija, kad namų ūkiai pernelyg nepajustų susijusių mokesčių naštos. Komisija ragina laikytis vietos sąlygas labiau atitinkančio ir į vartotojus orientuotos požiūrio siekiant bendrosios rinkos pažangos.

12.9. Komisija pabrėžia, kad būtinos socialinės priemonės, taikytinos pažeidžiamiems vartotojams, siekiant išspręsti energijos nepritekliaus problemą. Žinoma, tai sveikintina, tačiau šios priemonės finansuojamos ne didžiųjų energetikos sektoriaus įmonių pelno lėšomis, o kitų piliečių ir jų mokesčių, valstybių narių biudžetų pinigais.

12.10. Komitetas pabrėžia, kad ataskaitoje pateikiama daug informacijos, surinktos iš įvairių subjektų, tačiau apgailestauja, kad tokio **skaidrumo** trūksta kalbant apie namų ūkiams tenkančias kainas ir išlaidas: atsinaujinančiosios energijos atveju tinklo išlaidos gali su daryti 50 % kainos (Strateginės analizės centro ataskaita, 2012 m., Prancūzija). Kokybiški statistiniai duomenys, kuriuos Komisijos pasiūlyme dėl reglamento siūloma surinkti (žr. p. 1), yra būtini vartotojams, kad jie galėtų rinktis ir priimti sprendimus. Šiuose duomenyse turėtų būti nurodyta žalos aplinkai kaina, jie turi būti lengvai prieinami tiems, kuriems taikomos siūlomos priemonės ir kurie nori suprasti, kodėl ir kaip jie moka už energiją.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių

[COM(2016) 818 final – 2016/0411(COD)]

(2017/C 345/21)

Pranešėjas **Jacek KRAWCZYK**

Konsultavimasis	Europos Parlamentas, 2017 2 16 Europos Sąjungos Taryba, 2017 2 13
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 100 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	135/1/1
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Siūlomas Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 (toliau – pasiūlymas) pakeitimas taikomas tik 13 straipsnio 3 dalies b punktui. Pakeitimu, jei jis bus patvirtintas, į minėto punkto pradžią būtų įterpta frazė „jei Sąjungos sudarytame tarptautiniame susitarime nenumatyta kitaip <...>“.

1.2. Komitetas pritaria Komisijos ketinimui siekti išspręsti Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punkto ir ES ir JAV susitarimo dėl oro susisiekimo (ATA) dėl nuomos su igula susitarimų neatitikimą. Šalinant nenuoseklumą ir apribojimus dėl orlaivių nuomos su igula susitarimų, kurie nėra abipusiai arba nėra numatyti ATA ir lieka neaiškūs, sumažėtų galimybių ES oro linijoms ir galbūt kiltų daug ir skirtingų aiškinimų. Komisija turėtų rimtai atsižvelgti į tai, kad netinkama formuluotė gali faktiškai nukrypti nuo ES aviacijos strategijos tikslų ir sudaryti sąlygas naujiems nenumatytiems mišriems verslo modeliams.

1.3. Kadangi pasiūlymas yra labai techninio pobūdžio, o jo taikymo sritis ribota, ir atsižvelgiant į papildomus siūlymus išsamiau paaiškinti Reglamentą (EB) Nr. 1008/2008 dėl su viešąja paslauga susijusių įsipareigojimų ir nuostatas dėl nuosavybės bei kontrolės, gali kilti abejonių dėl šio konkretaus pakeitimo reikalingumo. Tačiau Komisija minėto reglamento vertinimo veiksmų gairėse⁽¹⁾ jau nustatė, kad dėl nuomos su igula sutartims taikomų laiko apribojimų bus atliekamas atskiras tikrinimas. Be to, konkretūs ATA aspektai ir užsitiesusios diskusijos šiuo klausimu ATA jungtiniame komitete (toliau – jungtinis komitetas) rodo, kad šį klausimą reikėtų spręsti atskirai. Galiausiai klausimas yra tokio specifinio pobūdžio, kad jo nereikėtų spręsti tokiomis pačiomis aplinkybėmis kaip politiškai sudėtingų klausimų, pvz., susijusių su nuosavybe ir kontrole. Todėl šio siūlomo pakeitimo, kaip atskiros temos, aptarimas yra pagrįstas. Atkreipiame dėmesį į tai, kad Komisija nemanė, kad būtina šiuo klausimu atlikti poveikio vertinimą. Tačiau EESRK pripažįsta profesinių sąjungų ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų susirūpinimą dėl pasiūlymo.

⁽¹⁾ Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 dėl oro susisiekimo paslaugų teikimo Bendrijoje bendrųjų taisyklių vertinimas, 2016 m. lapkričio 21 d. (MOVE GD E4 skyrius), žr. C1 skyrių.

1.4. EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad papildomai nepaaiškinus 13 straipsnio 3 dalies b punktui siūlomo įvadinio sakinio derybininkai ir galbūt suinteresuotieji subjektai pakeitimą gali aiškinti kaip galimybę „ypatingomis aplinkybėmis“ atsisakyti apribojimų dėl politinio požiūrio, o tai turėtų įtakos ne tik numatytoms deryboms dėl naujo orlaivių nuomos su įgula susitarimo su JAV, bet ir deryboms su bet kuriomis kitomis trečiosiomis šalimis. EESRK yra įsitikinęs, kad jei siūlomas labai ribojamo pobūdžio pakeitimas ir taikymo srities, ir turinio požiūriu bus tinkamai paaiškintas, įtraukios konsultacijos su kuo platesnėmis pramonės ir pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų grupėmis užtikrins, kad būtų galima išvengti nepageidaujamų Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punkto pakeitimo pasekmių ir diskusijos vyks tik dėl ES ir JAV orlaivių nuomos su įgula susitarimo. Svarbu, kad Komisija, konsultuodamasi su suinteresuotaisiais subjektais, užtikrintų, kad dalyvauja visos susijusios šalys, įskaitant pripažintus socialinius partnerius ir kitas pilietinės visuomenės organizacijas.

1.5. EESRK laukia būsimos išsamesnės Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 peržiūros, apie kurią paskelbta, ir pabrėžia būtinybę vykdyti įtraukias konsultacijas su kuo platesnėmis pramonės ir pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų grupėmis. EESRK yra pasirengęs aktyviai skatinti tokias diskusijas.

1.6. Atsižvelgiant į tai, kad faktiškai derėdamosi dėl nuomos su įgula susitarimo abi pusės neturi patikimų duomenų apie dabartinę nuomos su įgula naudojimą, jos galėtų prašyti, kad jungtinis komitetas statistinių duomenų rinkimo tikslais registruotų visus nuomos su įgula susitarimus. Šiame registre turėtų būti kaupiami įrašai apie socialines sąlygas siekiant užtikrinti ne tik deramas darbo sąlygas darbuotojams, bet ir keleivių teises, nes gali būti daromas poveikis ir joms.

2. Reguliavimo aplinkybės

2.1. Siūlomu pakeitimu siekiama iš dalies pakeisti tik Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punktą ir ATA. Pagal dabartinę šios dalies formuluotę, be visų saugos standartų, lygiaverčių nustatytiesiems Bendrijos teisėje⁽²⁾, Bendrijos vežėjas turi teisę nuomoti orlaivį su įgula, kuris yra įregistruotas trečiojoje šalyje, tik siekiant patenkinti sezoninius talpos poreikius⁽³⁾ arba įveikti veiklos sunkumus⁽⁴⁾ arba patenkinti išimtinis poreikius laikotarpiui iki septynių mėnesių, kuris gali būti pratęsiamas vieną kartą daugiausiai septyniems mėnesiams⁽⁵⁾. Pakeitimu, jei jis bus patvirtintas, į minėto punkto pradžią būtų įterpta frazė „jei Sąjungos sudarytame tarptautiniame susitarime nenumatyta kitaip <...>“. Todėl siūloma formuluotė nedaro poveikio licencijas išduodančios institucijos teisėms ir esminiam reikalavimui, susijusiam su Bendrijos saugos standartų laikymusi.

2.2. Šiomis aplinkybėmis svarbus tik vienas ES tarptautinis susitarimas, t. y. ATA susitarimas su JAV. Aiškinamosiose gairėse turėtų būti paaiškinta, kad pagrindinė siūlomo pakeitimo priežastis – siekis ištaisyti vienas kitam prieštaraujančias teisės akto 13 straipsnio 3 dalies b punkto ir ATA nuostatas. Jeigu tai bus atitinkamai patikslinta, siūlomi pakeitimai būtų reikšmingi tik vienam konkrečiam tarptautiniam oro paslaugų susitarimui ir juo nebūtų atliekami esminiai politikos ir reglamentų, kuriais apskritai reguliuojamos nuomos su įgula sutartys, pakeitimai.

2.3. Kaip pasiūlymo aiškinamajame memorandume nurodo Komisija, iniciatyva siekiama labai konkretaus tikslo, o jos taikymo sritis yra ribota; todėl Komisija nesiūlo atlikti poveikio vertinimo. Atsižvelgiant į tai, kad reiškiamas susirūpinimas dėl galimo pernelyg laisvo siūlomo pakeitimo aiškinimo ir į diskusijas, kurios šiuo klausimu turėtų būti surengtos su JAV ir, galbūt, su kitomis trečiosiomis šalimis vidutinės trukmės laikotarpiu, Komisija turėtų apsvarstyti galimybę pagrįsti savo pasiūlymą neatlikti poveikio vertinimo. Turi būti visiškai aišku, kad Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 siūlomo pakeitimo poveikis būtų susijęs su susijusių šalių komercinių nuomos su įgula susitarimų turiniu, o ne su siūlomu teisės aktų pakeitimu.

⁽²⁾ Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies a punktas.

⁽³⁾ Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punkto ii papunktis.

⁽⁴⁾ Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punkto iii papunktis.

⁽⁵⁾ Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnio 3 dalies b punkto i papunktis.

2.4. Komisijos veiksmų gairėse dėl neribotų ES ir JAV nuomos su įgula susitarimų šalims sudarant susitarimą dėl nuomos su įgula⁽⁶⁾ aptariamos šio pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriuo suderinami sutarti tarpvalstybinio orlaivių perleidimo tarp ES ir JAV principai ir taip išsprendžiamos į aklavietę patekusios ES ir JAV diskusijos jungtiniame komitete, aplinkybės.

2.5. Pasiūlymas atitinka Bendrijos oro vežėjų sektoriaus reikalavimus. 2007 m. pasirašytame ATA susitarime abi šalys susitarė dėl atviros nuomos su įgula susitarimų tvarkos. Laikas, kurio reikia veiklos sunkumams įveikti ir išspręsti sezoninius talpos apribojimus, nustatomas tam tikrais terminais; dviejų laikotarpių po 7 mėnesius apribojimas, taikomas „išimtiniais poreikiams“, gali būti vertinamas iš istorinės perspektyvos⁽⁷⁾, tačiau atrodo, kad jis yra nustatytas savavališkai ir juo pažeidžiamos komercinės galimybės veiksmingai perskirstyti orlaivius naujiems operatoriams. Atsižvelgiant į tai, kad paprastai tipiniai nuomos su įgula susitarimai trunka 36 mėnesius, 7 + 7 mėnesių apribojimas ES vežėjams sudaro teisinį ir komercinį neužtikrintumą.

2.6. Komisija teigia, kad siūlomas pakeitimas neturi didelio poveikio darbo reikalavimams. Orlaivių nuomos su įgula susitarimai darbo organizacijoms apskritai yra labai opi tema. Dėl išlaidų apribojimų, nustatytų ES nepriklausančių šalių vežėjams, įsisteigusiuose šalyse, kuriose taikomi žemi socialiniai standartai ir atitinkamos išlaidų bazės (socialiniai teisės aktai skiriasi ir pačioje Europos Sąjungoje), nuoma su įgula yra socialinių partnerių nuolat stebimas sektorius. Jeigu netyčia ir nepagrįstai aiškinant šį pakeitimą būtų atverta Pandoros skrynia, orlaivių nuomos su įgula klausimas, užuot likęs vienas kitam prieštaraujančių teisės aktų nuostatų „technine pataisa“, galėtų greitai virsti didele problema. Todėl darbo reikalavimai turi būti vertinami atsižvelgiant į būsimus pokyčius tiek ES ir JAV derybose dėl orlaivių nuomos su įgula susitarimo pagal ATA, tiek ir tolesnėje rinkos praktikoje.

2.7. Siūlomame pakeitimo formuluotėje pateikiama nuoroda į tarptautinius susitarimus, o tai ES ir JAV atveria kelią sudaryti konkretų susitarimą dėl nuomos su įgula nepradedant naujų derybų dėl viso ATA susitarimo. Todėl Komisijos pasirinkta galimybė yra viena iš tų, kuri padės tikslingai, veiksmingai ir greitai pašalinti prieštaraujančias nuostatas, iš naujo užtikrinti komerciniams subjektams stabilias planavimo sąlygas ir išvengti galimų atsakomųjų veiksmų iš JAV subjektų. Tačiau tai bus galima pasiekti tik tuo atveju, jei Komisija tinkamai paaiškins, kad pakeitimo tikslas – pradėti derybas su JAV siekiant išspręsti teisės aktų, susijusių su šia viena šalimi, konfliktą.

2.8. EESRK anksčiau teigiamai atsiliepė apie ATA susitarimą ir jo įgyvendinimą. Kaip nurodyta ankstesnėje EESRK nuomonėje, „atviros aviacijos erdvės koncepcija <...> sukuriamos nediskriminuojančios ir skaidrios sąlygos orlaivių nuomai su įgula“⁽⁸⁾.

3. Pasiūlymo vertinimas

3.1. Komisija įvertino įvairias šio klausimo sprendimo galimybes⁽⁹⁾.

3.1.1. Galiojančio ATA susitarimo keitimas užtrukų labai daug laiko. Iš ankstesnės patirties matyti, kad ATA šalys susitarė taikyti ATA laikinai nuo 2008 m. kovo mėn.; Taryba sprendimą priėmė 2016 m., t. y. po to, kai susitarimą ratifikavo valstybių narių parlamentai. Atsižvelgiant į galimybes, kurias gali prarasti pramonė, būtų neproporcinga ir nepateisinama, jeigu tokia sudėtinga procedūra būtų pradėta taikyti siekiant pakeisti nuomos su įgula nuostatas.

3.1.2. Teisiniu požiūriu ES negali daryti JAV aktualių Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 nuostatų išimčių, kad patenkintų savo ir JAV reikalavimus, susijusius su nuoma su įgula. ES valstybės narės yra saistomos visų ES reglamentų nuostatų.

3.1.3. Bendras susitarimas dėl abipusių apribojimų, nors ir būtų aiškus, prieštarautų ATA susitarimo filosofijai ir pakenktų oro vežėjų įmonių komerciniams interesams.

⁽⁶⁾ 2016 m. kovo 7 d. veiksmų gairės, MOVE GD E.1 skyrius.

⁽⁷⁾ Apribojimas Reglamente (EB) Nr. 1008/2008 nustatytas siekiant išvengti dviprasmybių ankstesniuose ES reglamentuose (EEB) Nr. 2407/92, (EEB) Nr. 2408/92 ir (EEB) Nr. 2409/92 (kurie buvo pakeisti Reglamentu (EB) Nr. 1008/2008) dėl tikslios išimtinio poreikių reikšmės.

⁽⁸⁾ OL C 306, 2009 12 16, p. 1

⁽⁹⁾ EK veiksmų gairės dėl neribotų ES ir JAV nuomos su įgula sutarčių šalims sudarant susitarimą dėl nuomos su įgula (angl. „EC Roadmap for the Establishment of unrestricted wet-lease arrangements between the ES and the US through a wet-lease agreement between the parties“), p. 7.

3.1.4. Suinteresuotieji subjektai ne kartą pabrėžė, kad jie pirmenybę teikia ES ir JAV susitarimui dėl nuomos su įgula, kuris visiškai atitiktų ATA ir neprieštarautų nacionalinėms ar ES nuostatoms. Visais klausimais, susijusiais su konkrečiais tokio susitarimo aspektais, diskutuojama nuo 2014 m. sausio mėn. Tikimasi, kad netrukus bus pasiektas bendras sutarimas. Nuspręsta, kad toks techninis susitarimas turėtų būti grindžiamas ATA nustatytais dabartinėmis skrydžio teisėmis ir juo nereikėtų kurti naujų teisių arba keisti galiojančių teisių. Komisija turėtų tinkamai paaiškinti, kad šiuo pakeitimu nesiekama pakeisti, pataisyti ar papildyti skrydžių teisių tarp ES ir JAV. Tačiau dėl tokio susitarimo reikėtų pakeisti Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 13 straipsnį, kuriuo nustatytas 7 + 7 mėnesių termino apribojimas, taikomas tais atvejais, kai ES vežėjai sudaro nuomos su įgula susitarimus su ne ES oro vežėjais. Siūloma formuluotė visiškai atitinka reikalavimą atsižvelgti į tai, kad 13 straipsnis turėtų būti taikomas tik tiek, kiek 13 straipsnio 3 dalies b punkto sąlygomis nenustatoma kitokia tarptautiniame susitarime numatyta tvarka.

3.2. Komisijos vertinime daroma išvada, kad siūlomas veiksmas yra tinkamas, proporcingas ir teisiškai įmanomas, taip pat, kad jis atitinka valstybių narių ir ES pramonės interesus ir nesudaro kliūčių jokiems suinteresuotiesiems subjektams.

4. Aplinkybės

4.1. Komisijos pasiūlymas yra susijęs tik su orlaivių nuoma su įgula. Paprastai nuoma su įgula naudojama kaip talpos didinimo priemonė, kai skrydžių srautas pasiekia piką, atliekant metinius kapitalinės techninės priežiūros darbus ir sprendžiant *ad hoc* veiklos sunkumus, susijusius su orlaivių parku. Nuoma su įgula – tai nuomos sutartis, pagal kurią vienas oro vežėjas (nuomotojas) vykdo skrydžius teikdamas orlaivį ir įgulą kitam oro vežėjui (nuomininkui). Orlaivis naudojamas turint oro vežėjo pažymėjimą, todėl veiklos atsakomybė tenka nuomotojui.

4.2. Sektoriuje manoma, kad nuomos su įgula sutartys padeda užtikrinti veiklos lankstumą, kuris neturėtų būti savavališkai ribojamas. ES oro vežėjų sektorius ir dauguma ar net visos valstybės narės bei JAV oro vežėjų sektorius ir JAV administracija tikisi dvišaliu lygmeniu išspręsti dabartinės ir būsimos nuomos su įgula veiklos klausimą.

4.3. Komisijos pasiūlymu neturėtų būti keičiama su nuoma su įgula susijusi politika ar principai. Juo išimtinai turėtų būti siekiama išspręsti ES Reglamento (EB) Nr. 1008/2008 ir ATA susitarimo reguliavimo konfliktą.

4.4. EESRK primygtinai rekomenduoja jungtiniam komitetui rinkti statistinius duomenis apie orlaivių nuomą su įgula, vykdomą pagal ATA. Šiame registre turėtų būti kaupiami įrašai apie socialines sąlygas siekiant užtikrinti ne tik deramas darbo sąlygas darbuotojams, bet ir keleivių teises, nes gali būti daromas poveikis ir joms.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK pritaria Komisijos argumentui iš dalies pakeisti Reglamentą (EB) Nr. 1008/2008, kad ES ir JAV oro vežėjai galėtų nevaržomai abipusiu pagrindu sudaryti orlaivio su įgula nuomos susitarimus dėl tarptautinių skrydžių pagal ATA. Tačiau pasiūlyta nauja formuluotė neturi leisti nei pagal ATA, nei pagal bet kurią kitą būsimą oro eismo susitarimą su trečiąja šalimi ilgalaikės nuomos su įgula sutarčių dėl kitų priežasčių, nei nurodytos šio reglamento 13 straipsnyje. EESRK sutinka, kad su ATA susijęs pasiūlymas yra lankstesnė priemonė – abipusiu pagrindu – nuomai su įgula įprastam laikotarpiui iki 36 mėnesių. Tokios sutartys nedarytų poveikio socialinėms sąlygoms. Tačiau EESRK labai sunerimta, jei siūlomu pakeitimu dėl orlaivių su įgula nuomos apribojimų būtų pasinaudota siekiant užtikrinti ilgesnės trukmės subrangos sutartis, kurios pablogintų darbuotojų ir vartotojų sąlygas ir (arba) teises. Todėl Komitetas ragina Komisiją sudarant planuojamo ES ir JAV orlaivių nuomos su įgula susitarimo sąlygas įtraukti formuluotę, kuri draudžia tokią praktiką. Pasiūlymas neturi būti laikomas priemone oro vežėjams nuomoti orlaivį sąmoningai arba netyčia apeinant ilgalaikius nacionalinius socialinius teises aktus.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl**Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“**

[COM(2017) 9 final]

(2017/C 345/22)

Pranešėjas **Joost VAN IERSEL**

Konsultavimasis	Europos Komisija, 2017 2 17
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai	148/0/7
(už/prieš/susilaikė)	

1. Išvados ir rekomendacijos**Išvados**

1.1. EESRK palankiai vertina komunikatą „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“, kuris susijęs su duomenų, kaip pagrindinio ir itin svarbaus veiksnio naujoje ekonomikoje, išsaugojimu ⁽¹⁾.

1.2. Komunikate aptariami ne asmens ir (arba) visiškai anoniminiai duomenys. Jeigu duomenys laikomi asmens duomenimis, bus taikoma duomenų apsaugos sistema, visų pirma Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas.

1.3. Pagrindinis tikslas – sukurti europinę duomenų ekosistemą kaip būtina ekonominės ir socialinės pažangos, taip pat tvirto konkurencingumo pasaulyje, kuris šiuo metu iš esmės keičiasi esant stipriems konkurentams Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Azijoje, veiksnį. Siekiant skatinti sujungiamumo ir saugojimo galimybes, visame žemyne labai reikalingos viešojo ir privačiojo sektorių investicijos į infrastruktūrą.

1.4. Norint sukurti duomenų ekosistemą, visų pirma reikia didinti informuotumą verslo, viešųjų paslaugų srityje, visuomenėje ir tarp valstybių narių. Būtinai didesnis pasitikėjimas ir atvirumas, taip pat visų dalyvių noras dalytis duomenimis.

1.5. EESRK pabrėžia, kad tai susiję ne vien su teisinėmis ir praktinėmis nuostatomis. Europos pagrindinės kompetencijos turi būti nedelsiant pakoreguotos atsižvelgiant į dabartinę pertvarką. Europa šioje srityje atsilieka. Įmonės turi vadovautis aktyvios veiklos logika, kad atsivertų didėjantiems duomenų srautams ir ugdytų gebėjimus tvarkyti didelius duomenų kiekius. Būtina sukurti lanksčius ir labiau pritaikytinus verslo modelius.

1.6. Priemonės paskatinti inovacijas ir kartu apsaugoti teisėtus įmonių ir piliečių interesus yra ES masto platformos ir praktiniai seminarai, vietos laboratorijos, kompetencijos centrų kūrimas, bendruomenių kūrimas, ateities gamyklos,

⁽¹⁾ Komunikatas „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“, COM(2017) 9 final, 2017 m. sausio 10 d.. Taip pat žr. 2016 m. gruodžio 2 d. 14 valstybių arba Vyriausybių vadovų pasirašytą motyvacinį laišką dėl laisvo duomenų judėjimo Non-paper on the Free Flow of Data initiative.

bandymų standai, mainai, prietaikų sąsajos, bendrovių tarpusavio konsultuojamasis ugdymas, pavyzdinės sutartys, mokslo ir verslo sričių tarpusavio sąveika bei bendros technologijų iniciatyvos, viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, kuriose viešasis ir privatusis sektoriai, pavyzdžiui, dalyvauja didelio masto demonstraciniuose projektuose.

1.7. Privatus akcinis kapitalas ir brandesnė Europos rizikos kapitalo rinka yra būtinos priemonės.

Rekomendacijos

1.8. Komisija turėtų atlikti tikslią dabartinės padėties ir laisvo duomenų judėjimo valstybėse narėse apsaugos mechanizmų analizę, kad parengusi tinkamas teisines ir technines nuostatas pašalintų nepagrįstas kliūtis. Neatsiejama visos Europos pramonės politikos dalis turėtų būti nepagrįstų kliūčių laisvam duomenų judėjimui pašalinimas. Nacionalinių rinkų atvėrimą taip pat reikėtų įtraukti į Europos semestrą.

1.9. MVI ir inovacijoms ypač kenkia duomenų vietos nustatymas. EESRK tvirtai remia Komisijos pasiūlymą, pagal kurį bet koks duomenų saugojimas valstybėse narėse turėtų būti grindžiamas laisvo judėjimo principu. EESRK prašo parengti veiksmų planą ir nustatyti nacionalinių rinkų atvėrimo terminus. Reikėtų šį klausimą įtraukti į Europos semestrą.

1.10. Viešieji moksliniai tyrimai yra labai svarbus duomenų šaltinis. Komisija turėtų skatinti platesnę sklaidą visoje Europoje.

1.11. Iš esmės derėtų gerbti privačiojo sektoriaus sutartinę laisvę. Pageidautina bendra ES standartų sistema, tačiau standartai jokių būdu neturėtų kliudyti inovacijoms. Reikėtų skatinti perkeliamumą.

1.12. Atsakomybė yra opus klausimas: galbūt prireiks peržiūrėti direktyvą dėl atsakomybės už gaminius ir apsvarstyti specialias teisines nuostatas dėl įrenginių tarpusavio sąveikos (M2M).

1.13. Komisiją reikėtų paraginti tinkamai atsižvelgti į duomenų skirtingomis kalbomis aspektus laisvo duomenų judėjimo ir galimybės naudotis duomenimis srityje.

1.14. Itin svarbus yra žmogiškasis veiksnys. Reikia įgyvendinti ES programas siekiant parengti darbuotojus ir jaunimą būsimums permainingoms. Ne mažiau svarbus yra švietimas ir mokymas darbo vietoje, pavyzdžiui, siekiant patenkinti nepaprastai didelę duomenų analitikų paklausą.

1.15. Šie procesai turi būti tinkamai stebimi įmonių, Komisijos ir nacionaliniu lygmeniu, kad Europos lygmeniu būtų sudarytos tikrai vienodos sąlygos.

2. Bendroji informacija

2.1. Yra skirtumas tarp asmens ir ne asmens duomenų – su asmeniu susiję duomenys ir nekonkretūs masiniai duomenys. Abi šių duomenų rūšys yra skaitmeninės rinkos dalis, bet skiriasi jų tikslinės sritys ir joms taikomos visai kitos ES teisės aktų nuostatos ⁽²⁾.

2.2. Komunikate dėl didelių duomenų kiekių ⁽³⁾, kuris yra komunikato „Kuriame klestinčią, duomenimis grindžiamą ekonomiką“ ⁽⁴⁾ tąsa, aptariami su asmeniu nesusiję arba anoniminiai duomenys.

2.3. Asmens ir ne asmens duomenys kartais iš dalies sutampa dėl galimos šių dviejų sričių sąveikos, taip pat sąveikos tarp privačiojo ir viešojo sektorių. Pavyzdžiui, sveikatos sektoriuje pacientų asmeniniai interesai, verslo interesai ir viešasis interesas iš dalies sutampa.

2.4. Pakeitimai yra daugialypiai ir nenuspėjami. Šiuo metu vykstantys procesai, susiję su duomenų vertikaliomis ir horizontaliomis pasekmėmis, atveria kur kas daugiau galimybių rinkti, analizuoti ir tvarkyti duomenis. Dideli duomenų kiekiai yra esminis elementas kuriant būsimą „į vartotojo poreikius orientuotą ekonomiką“.

⁽²⁾ OL C 71, 2016 2 24, p. 65.

⁽³⁾ Komunikatas „Europos duomenų ekonomikos kūrimas“, COM(2017) 9 final, 2017 m. sausio 10 d.

⁽⁴⁾ Komunikatas COM(2014) 442 final, 2014 m. liepos 2 d. (OL C 242 (2015 7 23, p. 61)).

2.5. Duomenys turi rimtų pasekmių gamybos linijoms, paslaugų ir gamybos sąveikai bei vertės grandinėms. Tai didina vertės grandinių susiskaidymą.

2.6. Svarbų duomenų vaidmenį atspindi augantis veiklą pradedančių ir ją plečiančių įmonių skaičius. Šios MVĮ labai priklauso nuo palankių tarptautinių (europinių) sąlygų ir finansavimo.

2.7. Į vartotojo poreikius orientuotą ekonomiką lemia didelių duomenų kiekiai, įrenginių tarpusavio (M2M) ryšiai ir laisvas duomenų judėjimas. Ji sukuria sudėtingus produktus ir paslaugas. Prie šių pokyčių prisitaiko visi sektoriai ir visi įmonių lygmenys. Tačiau esama didelių skirtumų tarp sektorių, taip pat tarp didelių ir mažų įmonių, įmonių vertės grandinėse užimama skirtinga padėtis, skiriasi bendrovių tarpusavio priklausomybė, požiūris į gamybą ir paslaugas, todėl skirtingos įmonės laikosi skirtingų nuomonių.

2.8. Jeigu ES nepavyks iki galo išnaudoti skaitmeninimo potencialo, iki 2025 m. didžiąjai daliai 605 mlrd. EUR pridėtinės vertės gali kilti pavojus. Kita vertus, pranašumai yra dar išpūdingesni: Vokietijos pramonės federacijai skirtame tyrime teigiama, kad iki 2025 m. Europoje gali būti sukurta 1,25 trilijonai papildomos vertės.

2.9. Panašūs procesai vyksta visame pasaulyje. Lyginamieji tyrimai rodo, kad ES šioje srityje atsilieka nepaisant išskirtinių dabartinių ekonominės veiklos rezultatų kelete sektorių pasaulio mastu.

2.10. Esama didelių kultūrinių skirtumų tarp JAV ir Europos įmonių. Europoje pagrindinė duomenų varomoji jėga yra gamybos pramonė⁽⁵⁾. Tuo tarpu Jungtinėse Valstijose, priešingai, didelių duomenų kiekius iš esmės kuria paslaugų ir duomenų bendrovės, vadinamosios GAFA, ir visai neseniai tai pradėjo NATU⁽⁶⁾. JAV vidaus rinka yra didelė ir dinamiška, turinti puikias finansines sąlygas. Verslas yra pagrįstas rizikos prisiėmimo kultūra. Be to, JAV įmonės gali naudotis sparčiais tinklais ir dideliais saugojimo pajėgumais. Nuolat didėja ir stambių Kinijos platformų skaičius.

2.11. Nors Europa atsilieka, EK komunikate stebėtinai neminimos pagrindinės tarptautinės Europos konkurentės, nors jos yra pagrindinė priežastis, kodėl Europa turi skubiai plėtoti savo veiklos rezultatų ir politikos koordinavimą. JAV ir Kinijoje nacionaliniai tikslai buvo nustatyti visai neseniai, siekiant užimti ir užsitikrinti dominuojančią ekonominę padėtį pasaulyje. Šios ir kitos valstybės sąmoningai remia ir skatina didelius duomenų kiekius kaip priemonę įtvirtinti Amerikoje veikiančių ir Kinijos bendrovių konkurencinį pranašumą. Jungtinėse Amerikos Valstijose B. Obamos administracija laikėsi labai aiškaus požiūrio į Amerikos trečiąją pramonės revoliuciją, prilygstančią „Pramonė 4.0“ ES, siekiant sustiprinti Amerikos konkurencingumą ir ekonominių dominavimą. Strategija „Visų pirma – Amerika“ greičiausia suintensyvins šią politiką. Tolesnis didelių duomenų kiekių plėtojimas turi būti laikomas ir geopolitiniu veiksniu.

3. Laisvas duomenų judėjimas tarp valstybių narių

3.1. Tarp priežasčių, kodėl „Europos skaitmeninėje ekonomikoje duomenų revoliucija vyksta lėtai, palyginti su JAV, ir taip pat trūksta palyginamų pramonės pajėgumų“⁽⁷⁾, Komisija teisingai nurodė ryšį tarp laisvo duomenų judėjimo kliūčių ir menkos Europos rinkos plėtos.

⁽⁵⁾ *The Digital Transformation of Industry, Bundesverband der Deutschen Industrie, 2015 2 1.*

⁽⁶⁾ GAFA – tai „Google“, „Apple“, „Facebook“, „Amazon“, kurių bendra apyvarta siekia 468 mlrd. JAV dolerių. NATU – tai „Netflix“, „Airbnb“, „Tesla“ ir „Uber“. GAFA bendra rinkos vertė dabartiniu metu sudaro 2,3 trln. JAV dolerių. Tai beveik prilygsta 50 svarbiausių EURO STOXX įmonių rinkos vertei arba 2,9 trln. EUR. Šis faktas pabrėžia didelių duomenų rinkinių ir (arba) platformų verslo finansinę galią ir didžiulę vertės kūrimo galią.

⁽⁷⁾ COM (2017) 9 final, p. 2.

3.2. Nors JAV duomenų apsauga iš esmės yra grindžiama sąmoningo duomenų pateikimo principu ir – kalbant apie asmens duomenis – priklauso vartotojų apsaugos sričiai, dauguma Europos šalių yra priėmusios duomenų apsaugos teisės aktus ir dažnai duomenų apsaugą yra įtvirtinusios kaip konstitucinę teisę. Viena vertus, Europos duomenų apsaugos principas gali būti laikomas konkurenciniu pranašumu, kita vertus, didelių duomenų kiekių naudojimas ir tvarkymas, regis, yra toks ribotas, kad trukdo diegti inovacijas.

3.3. Turi būti panaikintas rinkos susiskaidymas. Komisijai turi būti pavesta išnagrinėti, kaip ir koku mastu turi būti pašalinti valstybių narių požiūrių skirtumai siekiant sumažinti vystymosi ir metodų skirtumus.

3.4. Atsižvelgiant į nuolat augančius duomenų kiekius dėl daiktų interneto (DI), ateities gamyklų ir autonominių susietųjų sistemų, Europos lygmeniu taikomos priemonės yra ypač būtinos ir strategiškai svarbios. Laisvo duomenų judėjimo visoje Europoje teisinis ir techninis pagrindas yra kertinis akmuo kuriant plačią ir tvirtą skaitmeninę ekonomiką⁽⁸⁾.

3.5. Turi būti parengta ES pramonės politika. Nepagrįstos laisvo duomenų judėjimo kliūtys turi būti panaikintos. Vidaus rinka yra nesuderinama su 28 skirtingomis pramonės politikos sistemomis, kurių kiekviena turi savo priemones ir uždavinius. Taip pat ir skaitmeniniame amžiuje⁽⁹⁾. Komisija ir Vyriausybės turėtų veikti kaip tarpininkai, turėdamos ilgalaikę viziją, nustatydamos vienodas sąlygas ir bendrąsias sąlygas, paremtas viešojo ir privačiojo sektorių partneryste⁽¹⁰⁾.

3.6. Komisija teisingai atkreipia dėmesį į nacionalinės valdžios institucijų argumentus apriboti duomenų judėjimą. Lokalizavimo priemonės, kuriomis veiksmingai iš naujo įdiegiama „sienų kontrolė“⁽¹¹⁾, reikia pakeisti tinkama Europos sistema.

3.7. EESRK rekomenduoja atlikti išsamią esamos padėties valstybėse narėse ir didelių skirtumų Europoje analizę. Pažangias gamybos technologijas taikančios įmonės Vokietijoje yra labiausiai pažengusios duomenų rengimo srityje, po jų – pažangiosios gamybos klasteriai kitose tiek didelėse, tiek mažose šalyse. Kita vertus, pavyzdžiui, Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje bei kelete mažesnių ekonomikų taip pat sparčiai auga dideli paslaugomis grindžiamų duomenų kiekiai.

3.8. Laisvam duomenų judėjimui labai trukdo valstybių narių apsaugos mechanizmai. Iki šiol nustatyta ne mažiau kaip 50 teisinių ir administracinių kliūčių. Be to, yra didelių viešųjų pirkimų reikalavimų skirtumų tarp valstybių narių. Vyrauja skirtingos kultūros ir tradicijos. Nacionalinės pramonės politikos sukuria skirtingas teisėkūros aplinkas; bendros pramonės strategijos nėra. Nepasitikėjimas, susijęs su ne asmens duomenimis, taip pat gali kilti dėl skirtingų požiūrių į tai, kaip asmens duomenys turi būti juridiskai tvarkomi. Apsaugos mechanizmai skirtingų šalių valdžios sektoriuje ir versle dažnai sustiprina vienas kitą.

3.9. Priešingai, tik didesnis valstybių narių tarpusavio pasitikėjimas padės sukurti bendrąją rinką kaip saugią vietą duomenims ir palankią dirvą inovacijoms.

3.10. Tokie nacionaliniai tikslai kaip inovacijų skatinimas ir laipsniškas pridėtinės vertės kūrimas labiausiai tinka bendrai didelių duomenų rinkinių rinkai kurti, užtikrinant saugų duomenų saugojimą naujausiomis IRT valdymo priemonėmis plačiu mastu ir sutelkiant galimybes.

3.11. Duomenų vietos nustatymas daro neigiamą poveikį ne tik skaidrumui ir inovacijoms, bet ir visų pirma tarpvalstybinę veiklą vykdančioms MVĮ. Todėl EESRK tvirtai pritaria Komisijos pasiūlymui, kad „bet kokie valstybės narės veiksmai, turintys poveikio duomenų saugojimui ar apdorojimui, turėtų būti pagrįsti laisvo duomenų judėjimo ES principu“⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Taip pat žr. 2016 m. 14 Vyriausybės laišką šiuo klausimu Non-paper on the Free Flow of Data initiative. Ar tai blogas ženklas, kad nė viena iš didžiųjų šalių, išskyrus Jungtinę Karalystę, nepasirašė šio laiško?

⁽⁹⁾ OL C 71, 2016 2 24, p. 65 ir OL C 389, 2016 10 21, p. 50.

⁽¹⁰⁾ FME-CWM, Nyderlandų technologijų pramonės asociacija rekomenduoja ministrų aukščiausio lygio grupei koordinuoti skaitmeninimą Nyderlanduose, 2017 m. kovo 16 d.

⁽¹¹⁾ COM (2017) 9 final, p. 5.

⁽¹²⁾ COM (2017) 9 final, page 7.

3.12. EESRK primygtinai prašo, kad klausimas, susijęs su nacionalinių rinkų atvėrimu Europos masto duomenų sklaidai, taip pat turėtų būti įtrauktas į metinį Europos semestrą, įskaitant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas. Viešųjų duomenų atvirumas visoje Europoje padės sukurti bendrąją rinką ir sudarys vienodas sąlygas. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas padeda kurti bendrą pagrindą⁽¹³⁾.

3.13. Regionų ir miestų teritorijos taip pat disponuoja dinamiškais duomenimis. Regioninės platformos su viešojo sektoriaus ir privačiais subjektais skatina regionų ekonomiką ir gali sustiprinti regioninius klasterius tarptautiniu mastu. Regionai ir miestai turėtų būti įtikinti būti atviriems. Šioje srityje ES taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį keičiantis geriausios praktikos pavyzdžiais ir suteikiant regioniniams subjektams pažangiausios praktinės patirties.

3.14. Valstybiniai moksliniai tyrimai yra labai svarbus duomenų šaltinis. Kadangi tai susiję su mokesčių mokėtojų pinigais, svarbu užtikrinti, kad šie duomenys būtų plačiau paskirstyti. Ypač MVĮ gali būti naudinga duomenų, gautų atliekant mokslinius tyrimus, gausa.

3.15. Tokie vieši duomenys dažnai trukdo privačiai tvarkomoms operacijoms. Sutarčių su prekybos sektoriumi srityje, be abejonės, duomenis reikia tvarkyti kitaip. Tai ne asmens duomenys, palydovų sukurti, pavyzdžiui, transporto, energetikos sektoriuose, žemės registruose ir kitose viešosiose paslaugose.

3.16. Atsižvelgdamas į didelius skirtumus Europoje, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad neribotas duomenų judėjimas visoje Europoje taip pat galėtų prisidėti prie valstybių narių ekonomikos konvergencijos, kuri domina tiek daugiau, tiek mažiau išsivysčiusios ekonomikos šalis. Viešojo administravimo institucijų gali būti paprašyta padėti viena kitai ir pakonsultuoti viena kitą, kaip įdiegti tinkamus mechanizmus.

3.17. Komunikate nenagrinėjami duomenų skirtingomis kalbomis aspektai, susiję su laisvu duomenų judėjimu arba galimybėmis naudotis duomenimis. Kadangi kalbiniai duomenys gali būti sukurti automatiškai, EESRK manymu, Komisija turėtų dėti daugiau pastangų remiant mokslinius tyrimus ir inovacijas bei diegiant duomenų skirtingomis kalbomis automatinio vertimo į visas oficialiąsias ES kalbas sistemą.

3.18. EESRK pabrėžia, kad būtina laikytis holistinio požiūrio ir skatinti siekti bendro tikslo Konkurencingumo taryboje ir ne tik joje, kad būtų išugdytas tarpusavio pasitikėjimas. Pasitikėjimas yra labai svarbus. Europos rinkos atvėrimas laisvam ne asmens duomenų judėjimui turi didelį politinį poveikį. Šioje srityje kyla įvairiausių klausimų, pavyzdžiui, bendrosios rinkos ir inovacijų pagrindo stiprinimas didelėse ir mažose įmonėse, ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo perspektyvų gerinimas, valstybių narių ekonominės konvergencijos skatinimas ir konkurencingumas.

4. Duomenų prieiga ir perdavimas rinkoje

4.1. Komunikate apžvelgiama daug atvejų dėl galimos sąveikos tarp visų dydžių įmonių duomenų (įmonių tarpusavio (B2B) sandoriai) srityje. Be to, reikėtų atsižvelgti į viešąsias paslaugas. Duomenų įvairovė yra begalinė, todėl ir jų raida neprognozuojama.

4.2. Komisija pagrįstai pirmenybę teikia visų rinkos dalyvių prieigai prie didelių ir įvairių duomenų rinkinių. Ji nurodo daug kliūčių laisvai prieigai ir pažymi, kad „dabar keitimasis duomenimis tebėra ribotas“⁽¹⁴⁾.

4.3. Priežastys, dėl kurių įmonės nesidalija duomenimi, yra savaime suprantamos. Prekės ir paslaugos gaminamos ir teikiamos remiantis įmonės gamybos sistemomis arba, kalbant plačiau, įmonės strategijomis, kuriomis jos nesidalija su kitais. Sutartinę laisvę būtina gerbti ir iš esmės užtikrinti.⁽¹⁵⁾

⁽¹³⁾ Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 2016 m. gegužės mėn. (OL C 229, 2012 7 31, p. 90).

⁽¹⁴⁾ COM (2017) 9 final, p. 10..

⁽¹⁵⁾ Taip pat žr. Orgalime's comments on the upcoming European Commission initiative on „Building the EU Data Economy“, 2016 m. rugsėjo 21, ir DIGITALEUROPE's Initial Views on Building the European Data Economy Communication, 2017 m. vasario 14 d.

4.4. Padėtis labai skirtinga. Didelės įmonės dažnai disponuoja savo moksliniais tyrimais, kuriuos galima plačiai pritaikyti. Mažesnių bendrovių mokslinių tyrimų mastas mažesnis. Tačiau bet kuriuo atveju argumentai dėl dalijimosi duomenimis su kitomis įmonėmis yra svarbūs, duodantys tiesioginės naudos visoms susijusioms įmonėms.

4.5. Paprastai intelektinės nuosavybės teisės neapima M2M duomenų. Tokiu atveju ES teisės aktai galioja kai kurioms konkrečioms taikomosioms programoms, kurioms būtina teisinė apsauga. Kitais atvejais šie duomenys ir jų tvarkymo būdas priklauso nuo sutartinių sąlygų, pavyzdžiui, duomenų nuosavybės teisių ir kainų.

4.6. Duomenų teisės aktai turėtų užtikrinti tokio pat masto įmonių teisių apsaugą, kaip fizinių prekių apsauga.

4.7. Nėra jokio reikalo kurti naujų teisėkūros priemonių. Esamas reguliavimas apima daugelį sričių ir prireikus gali būti pakoreguotas pagal konkrečius skaitmeninio amžiaus poreikius.

4.8. Atsižvelgiant į dabartines sąlygas ir permainų nenuspėjamumą, jei būtų priimta bendra standartų sistema, ji jokiū būdu negalėtų trukdyti inovacijoms. Esami standartai dažnai riboja inovacijas, o nauji standartai vargu ar gali būti nustatomi neturint išsamesnių žinių apie pokyčius. Todėl reikia ieškoti naujų reguliavimo būdų. Perkeliavimas turėtų būti skatinamas.

4.9. Atsakomybės klausimas yra opus⁽¹⁶⁾. Kai kurios direktyvos jau įgyvendintos, bet plečiantis technologijų mastui jas gali tekti peržiūrėti, pavyzdžiui, Atsakomybės už gaminius direktyva galėtų būti peržiūrėta taip, kad atitiktų daiktų interneto ir dirbtinio intelekto reikalavimus. M2M srityse gali prireikti specialių teisinių nuostatų dėl atsakomybės. Atsižvelgiant į tai, kad įmonių tarpusavio santykiai duomenų srityje yra labai įvairūs ir nuolat kinta, EESRK nuomone, didelė dalis galiojančių teisės aktų yra patenkinami. Visi nauji reglamentai turėtų padėti skatinti inovacijas, o ne joms trukdyti.

4.10. Didesnis duomenų judėjimas arba perdavimas gali būti pasiektas įmonių sutartimis, pasinaudojant esamomis ar naujomis platformomis ir praktiniais seminarais (pageidautina, tarptautiniu mastu), taikomųjų programų sąsajomis⁽¹⁷⁾ ir intensyvinant mokslo ir įmonių tarpusavio ryšius. Mokslui taip pat turėtų būti atstovaujama platformose ir praktiniuose seminaruose. Daugelis jų jau yra sukurtos ir skirtos Pramonė 4.0, pavyzdžiui, regioninės taikomosios laboratorijos. Duomenų, sukurtų mokslinių centrų ir finansuojamų iš valstybės lėšų, sklaida turėtų būti privaloma⁽¹⁸⁾.

4.11. EESRK palankiai vertina „bandymų vietas“ ir atvirą rinką prekiauti duomenimis, kad būtų skatinami tie, kurie siekia didesnio atvirumo. Gali būti nustatytos ir įtvirtinamos bendrų interesų sritys. Už poreikių tyrimo srityse nustatymą ir veiksmingą bei aukštos kokybės susijusių institucijų bendradarbiavimą turėtų būti atsakinga viena organizacija.

4.12. EESRK atkreipia dėmesį į labai naudingą Komisijos ir Didelių duomenų vertės asociacijos 2014 m. pradėtą iniciatyvą⁽¹⁹⁾. Neseniai abu partneriai savo pareiškime pabrėžė keturias svarbiausias priemones, kurios turi būti įgyvendintos plėtojant viešojo ir privataus sektorių partnerystę:

— didelio masto demonstraciniai projektai (pavyzdiniai projektai) pramonės sektoriuose,

— duomenų integravimas ir eksperimentavimas („inovacijų erdvės“),

— techniniai projektai svarbiose srityse,

— tinklaveika, bendruomenių kūrimas ir politikos rėmimas.

⁽¹⁶⁾ COM (2017) 9 final, p. 14 ir 15.

⁽¹⁷⁾ COM (2017) 9 final, p. 12.

⁽¹⁸⁾ Valonijos regionas ketina parengti potvarkį šiuo klausimu.

⁽¹⁹⁾ Ši iniciatyva suburia Komisiją, pramonę ir mokslinių tyrimų institutus, taip pat „viešojo ir privataus sektorių partnerystę (VPSP), siekiant bendradarbiauti atliekant su duomenų tvarkymu susijusius mokslinius tyrimus ir inovacijas, stiprinti bendruomenių kūrimą duomenų srityje ir sudaryti sąlygas kurti klestinčią, duomenimis grindžiamą ekonomiką Europoje“ (Europos Komisijos ir Didelių duomenų vertės asociacijos bendras pareiškimas).

Tai yra pavyzdinis metodas, kuris turėtų būti taikomas tolesnėms Europos iniciatyvoms. Kaip ir mokslinių tyrimų viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, yra bendros technologijų iniciatyvos, kurias įgyvendinant daugiausia dėmesio skiriama inovacijoms.

4.13. Viena iš galimybių galėtų būti Europos pavyzdinės bendradarbiavimo sutartys.

5. Sąmoningumas ir verslumo dvasia

5.1. Be reguliavimo ir praktinių nuostatų, tvirtai skaitmeninei ekonomikai reikalinga didesnio atvirumo atmosfera Europos įmonėse. Tai visų pirma yra sąmoningumo ir nusiteikimo aktyviai reaguoti į permainas klausimas.

5.2. Visa pasaulio ekonomika išgyvena gilų permainų laikotarpį. Šiame procese, kuriame neturi būti supriešinami įsitvirtinę pramonės ir jaunesni sektoriai, neturi būti supriešinami „seni“ ir „jauni“, turi dalyvauti visos įmonės – mažos ir didelės. Europos pagrindinės kompetencijos turi būti sparčiau ir veiksmingiau pertvarkytos ir visoms pramonės šakoms turėtų būti suteikta galimybė dalyvauti šiame procese.

5.3. Pats procesas iš esmės vyksta pagal principą „iš apačios į viršų“, todėl jį įgyvendina verslo sektorius ir įmonės. Be tų svarbių priemonių, kurias pristato Komisija⁽²⁰⁾, kad rinkos sparčiau reaguotų ir imtųsi iniciatyvos darydamos taisymus, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia keisti daugelio Europos įmonių mentalitetą.

5.4. Duomenys yra opus įmonių klausimas, o ateityje jis bus dar opesnis. Tik kai kurios įmonės palankiai žiūri į atviroseis duomenis. Pravers pavyzdžių sąrašas, kurį turi sudaryti Komisija. Be to, daug įmonių vis dar klaidingai mano, kad dabartinis jų sudėtingos gamybos lygis ateityje joms užtikrins padėtį rinkoje.

5.5. Atotrūkis tarp JAV ir Europos – stulbinantis. Inžinerijos tradicijos Europoje labiau orientuotos į uždara mąstyseną. Pažangi inžinerija ir itin šiuolaikiški duomenų tvarkymo procesai lemia konkurencinį pranašumą. JAV yra padariusi itin didelę pažangą B2C (verslas vartotojui) srityje ir yra atviresnės laisvos prieigos atžvilgiu. Europos pažanga aukštos kokybės gamybos ir B2B (verslas verslui) srityje yra labai didelė, tačiau įmonės nori ir toliau kontroliuoti savo duomenis.

5.6. Reikia rimtai pagalvoti, ar Europa šiuo metu yra pajėgi tinkamai tvarkyti didelius duomenų kiekius. Kitaip tariant, ES įmonės turi susitaikyti su tuo, kad gebėjimas paversti duomenis verslu šiuo metu iš esmės priklauso JAV, o tai reiškia, kad jų tvarkytini duomenys yra saugomi JAV įmonių serveriuose, įskaitant atitinkamus algoritmus naujoms idėjoms generuoti⁽²¹⁾.

5.7. Būtinis skubios permainos. Geriausias būdas – parengti dabartinių gamybos pramonės stipriųjų pusių išsaugojimo strategiją, kartu atverti vis daugiau galimybių duomenų srautams. Pokyčiai negali įvykti per naktį – jie turi vykti laipsniškai. Europos įmonės turi rasti veiksmingiausią europinį būdą – ne kovoti su potvyniu, o pakreipti jį priimtina linkme⁽²²⁾.

5.8. Daugeliui Europos įmonių teks pasivyti, tiek didinant savo gebėjimą dirbti su duomenimis, tiek gerinant gamybą. Gal ir keista, bet daugelyje įmonių atvirumas ir skaidrumas dėl didelių duomenų rinkinių turėtų prasidėti nuo vidaus procedūrų ir įmonės vidaus veiklos metodų keitimo.

5.9. Svarbus klausimas yra lankstūs ir lengvai pritaikomi verslo modeliai, kurie pamažu pakeis tradicines vertikaliai integruotų gamybos įmonių formas⁽²³⁾. Tokie verslo modeliai turi leisti įmonėms veiksmingiau veikti aplinkoje, kurioje daugėja produktų ir paslaugų ir vyksta visapusiška gamybos ir paslaugų integracija. Įmonės kartais turi susitaikyti su trūkumais, kad įgytų daugiau pranašumų.

⁽²⁰⁾ COM (2017) 9 final, p. 11–13.

⁽²¹⁾ Vienas iš svarbių pavyzdžių – automobilių pramonė, Europos varomoji jėga, kurios koncepcija visiškai skiriasi nuo tokios naujos koncepcijos kaip „Google“, kuri nepardavinės automobilių, bet sukūrusi sąsają su klientu siūlys judumo galimybes ir judumo priemonių rinkinius.

⁽²²⁾ Žr. Baltoji knyga „Skaitmeninės platformos“ Skaitmeninio reguliavimo politika ekonomikos augimo, inovacijų, konkurencijos ir dalyvavimo baltoji knyga, Vokietijos federalinės Vyriausybės ekonomikos reikalų ir energetikos ministerija, 2017 m. kovas.

⁽²³⁾ Future development of the car industry is a telling example: see EESC Report CCMI/148, 2017 m. vasario 22 d.

5.10. Reikėtų organizuoti pasikeitimą nuomonėmis siekiant aptarti įtampos tarp įmonės duomenų tapatybės išsaugojimo ir inovacijų būtinybės tarptautinėmis aplinkybėmis klausimą ir ieškoti pačių veiksmingiausių būdų įmonėms atverti. Komisija gali labiausiai padėti sueuropinti keitimąsi tokia informacija.

5.11. Turi būti galvojama, kaip sukurti keletą kompetencijos centrų kaip atsvarą Silicio slėniui ir didiesiems Amerikos universitetams.

5.12. Svarbiausia, kad būtina stiprinti nepakankamai išvystytą Europos kapitalo rinką. Dinamiškam didelių duomenų rinkinių tvarkymui reikalingos ne tik sėkmingai veiklą pradedančios įmonės, bet visų pirma veiklą plečiančios įmonės, kurių yra per mažai. Todėl yra būtina dinamiškesnė Europos rizikos kapitalo rinka. Vadovaujantis Izraelio pavyzdžiu turėtų būti išanalizuotos ir pritaikytos priemonės, skirtos pažangai padidinti ir paskatinti.

5.13. JK ekonomika yra dinamiška ir kurianti duomenis. EESRK mano, kad Europos ir Jungtinės Karalystės pramonė turėtų toliau glaudžiai bendradarbiauti kuriant skaidrius ir atvirus duomenis.

6. Visuomenė ir darbo rinka

6.1. Ankstesnėse EESRK nuomonėse⁽²⁴⁾ dėl Pramonės 4.0 poveikio visuomenei ir darbo rinkai išdėstytos pastabos yra tokios pat aktualios ir laisvo duomenų judėjimo laikmečiu. Reikia pabrėžti kai kuriuos aspektus.

6.2. Duomenų vystymosi ir sklaidos dinamika reikalauja, kad visuomenė, visų pirma darbo jėga visoje Europoje, tai gerai suprastų. Siekiant propaguoti pakankamas žinias ir skatinti visuomenę pritarti giliam pertvarkos procesui, reikalinga moderni komunikacija. Socialiniai partneriai turi atlikti savo vaidmenį.

6.3. Žmogiškasis veiksnys yra lemiamas. Turėtų vykti socialinis dialogas visais lygmenimis siekiant būtinų patikslinimų, ir reikėtų parengti programas, kurias įgyvendinant darbuotojai ir jaunimas būtų parengti naujai realybei. Reikia kur kas daugiau duomenų analitikų ir mokslininkų.

6.4. Tai taip pat rodo, kad būtina kurti naujų rūšių organizacijas, skirtas visų visuomenės sluoksnių darbuotojams, kuriems sumažės darbo, mokytis ir bendradarbiauti. Esamos socialinės sistemos nėra pritaikytos prie šių pokyčių išskyrus keletą išimčių, pavyzdžiui, „buferines“ bendroves, kuriomis naudojamosi, pavyzdžiui, Suomijoje buvusius tarnautojus perkeliant į visuomenės patalką ir kartu išsaugant jų socialinį draudimą. Visi turi suprasti, kad dabar dirbame kitomis aplinkybėmis.

6.5. Darbo rinkos raida ir socialinė įtrauktis yra platesnės pramonės politikos koncepcijos dalis. Tyrimų rezultatai svyruoja nuo prognozių, kad bus prarasta 50 % darbo vietų, ypač tarnautojo statusą turinčių darbuotojų, iki to, kad 20 % padidės naujų darbo vietų dėl skaitmeninimo ir naujausių gamybos metodų. Visos suinteresuotosios šalys turėtų sutelkti dėmesį į perėjimą, kad būtų pašalintos kliūtys prisitaikymui ir sudarytos sąlygos rezultatams, kuriais būtų sukurta naujų galimybių piliečiams, ypač paslaugų plėtojimo srityje.

6.6. Darbo jėgos švietimas ir mokymas darbo vietoje visais lygmenimis yra labai svarbūs kiekviename sektoriuje ir kiekvienoje šalyje. Tai turėtų apimti ne tik technines sritis.

6.7. EESRK atkreipia dėmesį į galimą Komisijos pagalbinį vaidmenį parodant tolesnę kryptį ir nustatant problemas bei galimybes. Turėtų būti rengiami ES įmonių, socialinių partnerių ir valdžios institucijų praktiniai seminarai ir keičiamasi geriausios patirties pavyzdžiais. Atsižvelgiant į kultūrų įvairovę Europoje, būtina rasti bendrą pagrindą ir bendrą požiūrį.

Bruselis, 2017 m. liepos 5 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²⁴⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161..

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl**Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2002/58/EB (Reglamentas dėl privatumo ir elektroninių ryšių)**

[COM(2017) 10 final – 2017/0003 (COD)]

(2017/C 345/23)

Pranešėja: **Laure BATUT**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2017 2 16 Europos Sąjungos Taryba, 2017 3 9
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 16 ir 114 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2017 6 14
Priimta plenarinėje sesijoje	2017 7 5
Plenarinė sesija Nr.	527
Balsavimo rezultatai (už/prieš/susilaikė)	155/0/5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK labai apgailestauja, kad dėl šių dokumentų dėl privatumo apsaugos dubliavimosi, jų apimties ir painumo, dėl to, kad tenka nuolat nuo vieno teksto grįžti prie kito, retas kuris gali juos suprasti ir įgyvendinti, o jų pridėtinė vertė nėra suprantama piliečiams ir jos pasigendama visame reglamento projekte. Komitetas rekomenduoja internete paskelbti glaustą brošiūrą, kurioje šie dokumentai būtų pristatyti visuomenei ir būtų suprantami visiems.

1.2. EESRK pabrėžia, kad tarp poveikio vertinime pasiūlytų galimybių Komisija pasirinko tą, kuria „siek tiek sugriežtinamos“ privatumo taisyklės. Ar taip siekiama užtikrinti pusiausvyrą su pramonės interesais? Komisija aiškiai nenurodo, kokie „smarkaus“ privatumo taisyklių sugriežtinimo elementai galėtų pakenkti pramonės interesams. Tokia pozicija gali sumenkinti dokumento svarbą nuo pat jo parengimo.

1.3. EESRK rekomenduoja Komisijai:

1. nuo šiol laikytis nuostatos, kad viskas gali tapti duomenimis, būti susiję su elektroniniais ryšiais ir turėti pasekmių fizinių ir juridinių asmenų privatumui;
2. paaiškinti, kaip pasiūlyme taikoma ES pagrindinių teisių chartija ir laikomasi žmogaus teisių (5, 8 ir 11 straipsniai), taip pat nurodyti apribojimų, kuriuos būtų galima numatyti nacionalinėje teisėje (26 konstatuojamoji dalis), galimybes;
3. peržiūrėti pasiūlymo 5 ir 6 straipsnius. Elektroninius ryšius užtikrinantis interneto ryšys ir judrusis telefono ryšys yra visuotinės svarbos paslaugos, kurios turi būti prieinamos visiems, užtikrinamos ir teikiamos už prieinamą kainą, kad vartotojai, norintys jomis pasinaudoti, nebūtų priversti sutikti su teikėjo arba operatoriaus reikalavimu leisti tvarkyti jų duomenis. Todėl reikia numatyti reikalavimą visada pasiūlyti naudotojui suprantama informacija grindžiamo atsisakymo galimybę (slapukai, „sekimo sistema“ ir pan.);
4. aiškiai nustatyti, kad *lex specialis*, pasiūlytame siekiant papildyti Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, būtų laikomasi bendrųjų minėto dokumento principų ir kad juo nebūtų sumažinta minėtame reglamente nustatyta apsauga, taip pat kad bet kokiam duomenų tvarkymui, įskaitant interneto svetainės lankomumo apskaičiavimo (angl. *web audience measuring*), būtų taikomi Bendrojo duomenų apsaugos reglamento principai (8 straipsnis);

5. užtikrinti piliečiams ir įmonėms stabilią reguliavimo aplinką ir šiuo tikslu patikslinti reglamentą ir įgyvendinimo priemonių turinį siekiant išvengti pernelyg daug deleguotųjų aktų;
6. parengti strategiją, kuri visiems vartotojams parodytų, kad Sąjungoje ir toliau gerbiamos žmogaus teisės ir kad jos siekis – užtikrinti, kad žmonių privatus gyvenimas būtų apsaugomas ne tik elektroninių ryšių operatorių, bet viršstinklinėmis paslaugomis (angl. *OTT – Over-The-Top*);
7. vengti, kad sveikatos sritis būtų didelė spraga, atverianti galimybę elektroninių ryšių srityje naudoti privataus gyvenimo ir asmens duomenis komerciniais tikslais;
8. atkreipti dėmesį į bendro vartojimo ekonomiką, duomenų perdavimą ir naudojimą elektroninių ryšių priemonėmis per platformas, dažnai esančias ne ES teritorijoje;
9. atsižvelgti į daiktų internetą, kuris yra labai invazinio pobūdžio ir gali paskatinti privatumo pažeidimus perduodant duomenis elektroninių ryšių priemonėmis;
10. atsižvelgti į tai, kas vyksta perdavus duomenis, ir užtikrinti žmonių saugomų duomenų apsaugą, nes dauguma jų yra asmeniškai (nepriklausomai nuo sąsajos, įskaitant debesijos kompiuteriją);
11. patikslinti duomenų perdavimo apsaugą užtikrinant įrenginių tarpusavio ryšį (M2M) ir šiam klausimui skirti ne tik konstatuojamąją dalį (12), bet ir visą straipsnį;
12. sukurti visiems prieinamą ir suprantamą Europos portalą (Teisingumo GD), kuriame būtų galima susipažinti su Europos ir nacionaliniais dokumentais, teisių gynimo priemonėmis, teismų praktika (pvz., paaškinančia 25 konstatuojamąją dalį ir 12 bei 13 straipsnius) siekiant padėti piliečiams orientuotis dokumentų gausybėje ir naudotis savo teisėmis;
13. suteikti priežiūros institucijoms (Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnui, nacionalinėms valdžios institucijoms) priemonių vykdyti savo užduotis;
14. sudaryti galimybę vartotojams Europos lygmeniu pateikti grupės ieškinį savo teisėms apginti, priimant naują direktyvą, kuria užtikrinama daugiau nei rekomendacija C(2013)401&3539 ⁽¹⁾.

2. Teisinis pagrindas

2.1. Nuo Direktyvų 95/46 ir 2002/58/EB ⁽²⁾ dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje įsigaliojimo elektroninių ryšių tinklai labai pasikeitė.

2.2. **2016 m. priimtas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas** [Reglamentas (ES) 2016/679] tapo veiksmų pagrindu ir jame nustatyti pagrindiniai principai, įskaitant susijusius su teisminiais ir teistumo duomenis. Pagal šį reglamentą asmens duomenys gali būti renkami tik laikantis griežtų sąlygų siekiant teisėto tikslo ir užtikrinant konfidencialumą (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 5 straipsnis).

2.2.1. **2016 m. spalio mėn.** Komisija pateikė pasiūlymą dėl direktyvos; ja nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas ⁽³⁾ (300 puslapių), kuris dar nepriimtas, tačiau Komisija vartoja kai kuriuos jame apibrėžtus terminus, kurių nėra nei Bendrajame duomenų apsaugos reglamente, nei nagrinėjamame dokumente.

2.2.2. Dviejuose 2017 m. sausio mėn. pasiūlymuose, remiantis Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu, patikslinami kai kurie aspektai: tai reglamentas dėl asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis [**COM(2017) 8 final**] (EESRK pranešėjas Jorge Pegado Liz) ir nagrinėjamas dokumentas [**COM(2017) 10 final**] dėl teisės į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsaugos.

2.3. Trys pirmiau nurodyti dokumentai bus **pradėti taikyti tą pačią dieną, t. y. 2018 m. gegužės 25 d.**, ir jais siekiama suderinti teises ir kontrolės procedūras.

2.4. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad siekiant sudaryti palankesnes sąlygas šiems veiksams buvo nuspręsta privatumo apsaugos srityje priimti reglamentą, o ne direktyvą.

⁽¹⁾ 11.6.2013-IP/13/525 ir Teisingumo GD MEMO/13/531.

⁽²⁾ Direktyva 2002/58/EB visų pirma uždraudžiami neprašyti pranešimai (brukalai) (13 straipsnis) ir iš dalies ją keičiant 2009 m. įvedamas „savanoriško sutikimo“ (*opt-in*) principas, pagal kurį operatorius, prieš siųsdamas komercinius pranešimus turi gauti adresato sutikimą.

⁽³⁾ COM(2016) 590 final, 2016 m. spalio 12 d. Komisijos pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomas Europos elektroninių ryšių kodeksas, p. 2 (OL C 125, 2017 4 21, p. 56).

3. Įžanga

3.1. Pilietinė visuomenė nori žinoti, ar šiuo metu besikuriančiame visiškai skaitmeniniame pasaulyje Sąjunga suteikia pridėtinę vertę, užtikrinančią erdvę, kurioje nereikėtų baimintis dėl visiško privatumo.

3.2. Kadangi duomenys generuojami nuolat, naudotojai atsekami ir identifikuojami visur. Susirūpinimą kelia dažniausiai už Europos ribų esantys duomenų tvarkymo centrai.

3.3. Dideli duomenų kiekiai tapo „pinigais“; juos protingai tvarkant galima „profiluoti“ fizinius ir juridinius asmenis, įtraukti jų duomenis į prekybą, uždirbti pinigų dažnai naudotojams net nežinant.

3.4. Duomenų tvarkymo sektoriuje atsirado naujų dalyvių, kurie yra ne interneto paslaugų teikėjai, todėl visų pirma turi būti peržiūrėti atitinkami teisės aktai.

4. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

4.1. Šiuo dokumentu Komisija siekia užtikrinti vartotojų ir pramonės interesų pusiausvyrą:

— leidžia operatoriams naudoti duomenis suteikiant galutiniam paslaugų gavėjui galimybę kontroliuoti aiškiu savo sutikimu;

— reikalauja operatorių pranešti, kas bus daroma su šiais duomenimis;

— pasirenka trečiąją poveikio vertinime nurodytą galimybę, pagal kurią „šiek tiek sugriežtinamos“ privatumo taisyklės, o ne ketvirtąją, pagal kurią siūloma „smarkiai“ sugriežtinti šias taisykles.

4.2. Pasiūlymo tikslas – išplėtoti Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kuris visuotinai taikomas, kaip ir asmens duomenų konfidencialumas ir teisė reikalauti ištrinti duomenis, ir susijęs su svarbiu aspektu, t. y. teise į privatų gyvenimą ir asmens duomenų apsauga elektroninių ryšių srityje; jame siūloma nustatyti griežtesnes privatumo apsaugos taisykles, taip pat koordinuotai vykdyti kontrolę ir taikyti sankcijas.

4.3. Pasiūlyme nenumatytos konkrečios priemonės dėl „spragų“ paties naudotojo pateiktuose asmens duomenyse, bet jau pradiniuose straipsniuose (5 straipsnis) patvirtinamas elektroninių ryšių duomenų konfidencialumo principas.

4.4. Elektroninių ryšių teikėjai gali tvarkyti turinį:

— teikdami paslaugą galutiniam paslaugų gavėjui, jei šis davė savo sutikimą;

— jei susiję galutiniai paslaugų gavėjai davė savo sutikimą (6 straipsnio 3 dalis a ir b punktai).

4.5. Gavėjams gavus elektroninių ryšių turinį jie privalo jį ištrinti arba paversti duomenis anoniminiais.

4.6. Pagal Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 4 straipsnio 11 dalį duomenų subjekto sutikimas – tai bet koks laisva valia duotas, konkretus ir nedviprasmiškas tinkamai informuoto duomenų subjekto valios išreiškimas pareiškimu arba vienareikšmiais veiksmais, kuriais jis sutinka, kad būtų tvarkomi su juo susiję asmens duomenys.

4.7. Pasiūlyme išsaugotas **aiškiai išreikšto sutikimo**, apibrėžto Bendrojo duomenų apsaugos reglamentu, reikalavimas, prievolę įrodyti paliekant paslaugos teikėjams.

4.8. Duomenys tvarkomi tik remiantis sutikimu. Duomenų valdytojas „turi galėti įrodyti, kad duomenų subjektas davė sutikimą, kad būtų tvarkomi jo asmens duomenys“ (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 7 straipsnio 1 dalis).

4.9. Siekiant užtikrinti visuomenės interesus ar tikrinimo funkciją, ES arba nacionalinėje teisėje būtų galima numatyti tam tikrų konfidencialumo apribojimų (teisių ir pareigų).

4.10. Fiziniai asmenys turi būti davę sutikimą būti įtrauktiems į viešai prieinamas elektronines abonentų knygas ir turėti galimybę tikrinti ir ištaisyti su jais susijusius duomenis (15 straipsnis).

4.11. Prieštaravimo teisė leis visiems naudotojams užblokuoti teisę trečiajai šaliai naudoti patikėtus duomenis (pavyzdžiui, prekybininkui) ir kas kartą, kai siunčiama žinutė (16 straipsnis). Naujosios taisyklės leis naudotojams geriau valdyti savo nuostačius (slapukai, identifikatoriai) ir blokuoti neužsakytus pranešimus (brukalus, pranešimus, žinutes, skambučius) nesant naudotojo sutikimo.

4.12. Kalbant apie ryšio linijos nustatymą ir nepageidaujamų skambučių blokavimą (12 ir 14 straipsniai), reglamente pabrėžiama, kad šias teises turi ir juridiniai asmenys.

4.13. Kontrolės sistemos struktūra atitinka Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą (VI skyrius dėl priežiūros institucijų ir VII skyrius dėl priežiūros institucijų bendradarbiavimo).

4.13.1. Už asmens duomenų apsaugą atsakingos valstybės narės ir jų nacionalinės valdžios institucijos turės užtikrinti, kad būtų laikomasi konfidencialumo taisyklių. Kitos priežiūros institucijos, teikdamos savitarpio pagalbą, galės pateikti prieštaravimus nacionalinėms priežiūros institucijoms. Priežiūros institucijos bendradarbiauja su pastarosiomis ir su Europos Komisija pagal nuoseklumo užtikrinimo mechanizmą (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 63 straipsnis).

4.13.2. Europos duomenų apsaugos valdyba savo ruožtu įgaliota užtikrinti nuoseklų nagrinėjamo reglamento taikymą (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, 68 ir 70 straipsniai).

Jos gali būti paprašyta paskelbti gaires, rekomendacijas ir geriausią praktiką, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos taikyti šį reglamentą.

4.14. Fiziniais ir juridiniais asmenims, kurie yra galutiniai paslaugų gavėjai, numatytos teisių gynimo priemonės, kad jie galėtų apginti savo teises jas pažeidus; jie galės gauti kompensaciją už patirtą žalą.

4.15. Numatytos atgrasančios administracinės baudos: pažeidėjams jos gali siekti iki 10 000 000 EUR, o įmonės atveju – iki 2 % jos ankstesnių finansinių metų bendros metinės pasaulinės apyvartos (23 straipsnis); valstybės narės nustato sankcijas tais atvejais, kai administracinė bauda nėra nenumatyta ir apie tai praneša Komisijai.

4.16. Naujasis dokumentas bus **pradėtas taikyti 2018 m. gegužės 25 d.**, t. y. tuo pat metu kaip ir 2016 m. Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, Reglamentas dėl asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, įstaigoms, organams ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir Pasiūlymas dėl direktyvos dėl Europos elektroninių ryšių kodekso (nauja redakcija) [COM(2016) 590 final], jei jie bus priimti.

4.17. *Lex specialis*, kuriuo įgyvendinamas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, taikymo sritis

— *Ratione jure*: teisinis pagrindas

Reglamentas grindžiamas SESV 16 straipsniu (duomenų apsauga) ir 114 straipsniu (bendroji rinka), taip pat Pagrindinių teisių chartijos 7 ir 8 straipsniais. Šiuo reglamentu siekiama papildyti Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, visų pirma nuostatomis dėl duomenų, kurie gali būti laikomi asmens duomenimis.

— *Ratione personae*: dalyviai

Galutiniams paslaugų gavėjams, fiziniais ir juridiniais asmenims, kaip jie apibrėžti Europos elektroninių ryšių kodekso projekte, tenka susidurti su ryšių paslaugų teikėjais, įskaitant ne tik tradicinius teikėjus, bet ir visų pirma naujus dalyvius, kurių siūlomomis naujomis paslaugomis nesuteikiamos garantijos naudotojams. Dėl „apėjimo metodų“, kuriais naudojamos teikiant viršstinklines paslaugas (angl. *OTT – Over-the-Top*: sparčiosios žinutės, trumposios žinutės, IP telefonija, daugiabinės sąsajos ir t. t.), šioms paslaugoms šiuo metu netaikomi galiojantys teisės aktai.

— *Ratione materiae*: duomenys

Į pasiūlymą neįtraukta jokių nuostatų dėl duomenų saugojimo debesijos kompiuterijoje ir valstybėms narėms paliekama teisė imtis veiksmų pagal Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 23 straipsnį (dėl prieštaravimo teisės apribojimo) ir pagal Teisingumo Teismo praktiką (žr. aiškinamojo memorandumo 1.3 dalį).

Naudotojas turės duoti savo sutikimą dėl sistemose sugeneruotų duomenų ir metaduomenų (data, laikas, vieta ir t. t.) saugojimo, priešingu atveju tokie duomenys turės būti paversti anonimine informacija arba ištrinti.

— *Ratione loci*: kur?

Įstaigos, tvarkančios duomenis valstybėse narėse, arba vienas iš jų padalinių, esančių kurioje nors valstybėje narėje, bus laikomi vadovaujantisia priežiūros įstaiga, nacionalinės priežiūros institucijos atliks savo vaidmenį, o Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas (EDAPP) prižiūrės visą procesą.

4.18. ES tikslai: bendroji skaitmeninė rinka

- Vienas iš bendrosios skaitmeninės rinkos tikslų – sudaryti saugias sąlygas teikti skaitmenines paslaugas ir įgyti naudotojų pasitikėjimą siekiant, be kita ko, plėtoti elektroninę prekybą, inovacijas ir tuo pat metu kurti darbo vietas ir skatinti augimą (aiškinamasis memorandumas, 1.1 dalis).-
- Nagrinėjamu reglamento projektu taip pat siekiama suderinti teisės aktus ir užtikrinti nuoseklumą tarp valstybių narių.
- Kas trejus metus Komisija atliks šio reglamento įgyvendinimo vertinimą ir pateiks jį Europos Parlamentui, Tarybai ir EESRK (28 straipsnis).

5. Bendrosios pastabos

5.1. Komitetas palankiai vertina tai, kad tuo pačiu metu visoje Europos Sąjungoje įgyvendinamos suderintos taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti fizinių ir juridinių asmenų teises, susijusias su elektroninių ryšių priemonėse naudojamais skaitmeniniais duomenimis.

5.1.1. Komitetas teigiamai vertina ES atliekamą piliečių ir vartotojų teisių gynėjos vaidmenį.

5.1.2. Jis pabrėžia, kad, nors siekiama suderinimo, valstybės narės turi pačios išaiškinti daug sąvokų, todėl reglamentas savotiškai virsta direktyva, kuri suteikia daug erdvės manipuluoti asmeniniais duomenimis. Visų pirma sveikatos sektoriuje yra neribotos galimybės surinkti didžiulius kiekius asmens duomenų.

5.1.3. 11 straipsnio 1 dalies, 13 straipsnio 2 dalies, 16 straipsnio 4 ir 5 dalių ir 24 straipsnio nuostatas veikiau būtų galima vertinti kaip perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės, todėl jos būtų tinkamos direktyvai, o ne reglamentui. Siekiant gerinti paslaugų kokybę, veiklos vykdytojams suteikiama per daug laisvės (5 ir 6 straipsniai). Šio reglamento turinys turėtų būti įtrauktas į pasiūlymą dėl direktyvos dėl Europos elektroninių ryšių kodekso [COM(2016) 590 final].

5.1.4. EESRK labai apgailestauja, kad dėl šių tekstų dubliavimosi, jų apimties ir painumo retas kuris gali juos suprasti. Tenka nuolat iš vieno teksto grįžti į kitą. Be to, jų pridėtinė vertė nėra akivaizdi piliečiams. Tai, kad pasiūlymo tekstas sunkiai skaitomas ir labai sudėtingas, prieštarauja Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programos (REFIT) užmojui ir geresnio reglamentavimo tikslui, be to, jį bus sunku aiškinti, todėl atsiras spragų apsaugos sistemoje.

5.1.5. Pavyzdžiui, pasiūlyme dėl reglamento nėra „veiklos vykdytojo“ apibrėžties, todėl tenka remtis Europos elektroninių ryšių kodekso projektu⁽⁴⁾, kuris dar neįsigaliojo ir dėl kurio iš dalies bus pakeistos sektoriaus, kuris priklauso bendrajai skaitmeninei rinkai, taisyklės: Pagrindų direktyva 2002/21/EB, Leidimų direktyva 2002/20/EB, Universaliųjų paslaugų direktyva 2002/22/EB ir Prieigos direktyva 2002/19/EB – visos trys su pakeitimais, Reglamentas (EB) Nr. 1211/2009, kuriuos įsteigiamas EERRI, Sprendimas dėl radijo spektro 676/2002/EB, Sprendimas 2002/622/EB dėl Radijo spektro politikos grupės įsteigimo ir Sprendimas 243/2012/ES, kuriuo nustatoma daugiametė radijo spektro politikos programa (RSPP). Pagrindinis dokumentas, žinoma, ir toliau yra Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (žr. 2.2 punktą), kurį svarstomu pasiūlymu siūloma papildyti, todėl jis yra papildomas dokumentas.

5.2. EESRK ypač atkreipia dėmesį į 8 straipsnį dėl galutinių paslaugų gavėjų galiniuose įrenginiuose saugomos informacijos apsaugos ir galimų išimčių, kuris yra ypač svarbus, nes pagal jį informacinei visuomenei paliekama prieigos prie asmens duomenų galimybė. Jis taip pat pabrėžia 12 straipsnį dėl ryšio linijos, iš kurios skambinama ir į kurią skambinama, nustatymo ir ribojimo. Šie straipsniai sunkiai suprantami eiliniam skaitytojui.

5.2.1. 1995 m. direktyvoje (2 straipsnis) asmens duomenys apibrėžiami kaip „bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas)“. Nagrinėjamu reglamentu išplečiama duomenų apsauga: nuo šiol ji taikoma ir fiziniams, ir juridiniams asmenims. Reikia dar kartą pabrėžti, kad pasiūlymu siekiama dvejopo tikslo: pirma, apsaugoti asmens duomenis ir, antra, užtikrinti laisvą elektroninių ryšių duomenų ir elektroninių ryšių paslaugų judėjimą ES (1 straipsnis).

⁽⁴⁾ 2016 m. spalio 12 d. COM(2016) 590 ir 1–11 priedai (OL C 125, 2017 4 21, p. 56).

5.2.2. EESRK pabrėžia, kad dėl siekio apsaugoti juridinių asmenų duomenis (1 straipsnio 2 dalis) kils prieštaravimų su kitais teisės aktais, kuriuose aiškiai nenurodyta, kad jų nuostatos taikomos ir juridiniams asmenims (žr. Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, pasiūlymą dėl duomenų tvarkymo Europos institucijose).

5.3. EESRK kelia abejonų tai, kad galbūt tikrasis šio pasiūlymo tikslas yra daugiau dėmesio skirti jo 1 straipsnio 2 daliai, t. y. užtikrinti „laisvą elektroninių ryšių duomenų ir elektroninių ryšių paslaugų judėjimą Sąjungoje“, kuris negali būti nei ribojamas, nei draudžiamas dėl priežasčių, susijusių su fizinių ir juridinių asmenų teise į privatų gyvenimą ir komunikacijos slaptumą, o ne iš tiesų užtikrinti tai, kas skelbiama 1 straipsnio 1 dalyje, t. y. „teisę į privatų gyvenimą ir komunikacijos slaptumą [...] ir fizinių ir juridinių asmenų apsaugą tvarkant asmens duomenis“.

5.4. Viskas priklauso nuo fizinio arba juridinio asmens sutikimo. Todėl, EESRK nuomone, vartotojai turi būti informuoti, apmokyti ir išlikti atsargiais, nes vieną kartą davus sutikimą paslaugų teikėjas galės toliau tvarkyti turinį ir metaduomenis, siekdamas kuo didesnės veiksmų laisvės ir pelno. Kiek asmenų prieš leisdami naudoti slapukus žino, kad jie yra sekimo priemonės? Vartotojų švietimas, kaip pasinaudoti savo teisėmis, mokymas anonimizuoti ar šifruoti duomenis turėtų būti vienas iš su šiuo reglamentu susijusių prioritetų.

6. Konkrečios pastabos

6.1. Asmens duomenis turėtų apibendrinti tik tos įstaigos, kurios pačios laikosi labai griežtų sąlygų ir siekia žinomų ir teisėtų tikslų (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

6.2. Vis dėlto, Komitetas dar kartą išreiškia apgailėstą, kad „pateikta pernelyg daug išimčių ir apribojimų, kurie neigiamai veikia patvirtintus teisės į asmens duomenų apsaugą principus“⁽⁵⁾. Išskirtiniu ES ypatumu ir toliau turėtų būti laisvės ir saugumo, o ne pagrindinių asmens teisių ir pramonės interesų pusiausvyra. 29 straipsnio darbo grupė savo parengtoje reglamento projekto analizėje (WP 247, 2017 m. balandžio 4 d., nuomonė 1/2017) griežtai nurodė, kad šiuo reglamentu sumažinamas Bendrajame duomenų apsaugos reglamente numatytas apsaugos lygis, visų pirma kalbant apie terminalo nustatymo vietą, nepakankamai apribota rinktinų duomenų sritis (17 punktą) ir automatiškai neužtikrinama privatumo apsauga (19 punktą).

6.3. Duomenys – tai neatsiejama asmens ir nematoma jo tapatybės dalis, kitaip tariant jo „šešėlinė tapatybė“ (angl. *Shadow-ID*). Duomenys priklauso juos pateikusiam asmeniui, tačiau po jų tvarkymo jis nebegali jų kontroliuoti. Už duomenų saugojimą ir perdavimą atsako kiekviena valstybė ir nėra suderintų nuostatų atsižvelgiant į galimus dokumento projekte numatytų teisių apribojimus. Komitetas pabrėžia, kad atsižvelgiant į tai, kad teisių apribojimo klausimas paliktas spręsti valstybėms narėms, gali atsirasti skirtumų.

6.4. Visų pirma kyla klausimas dėl asmenų, dirbančių įmonėse: kam priklauso duomenys, kuriuos jie pateikia dirbdami? Kaip jie apsaugomi?

6.5. Nelabai aiški priežiūros sistema⁽⁶⁾; nors Europos duomenų apsaugos valdyba vykdys kontrolę, apsaugos priemonės nuo savavališkų veiksmų nėra pakankamos ir nėra apskaičiuota, kiek prireiks laiko sankcijų paskyrimo procedūroms.

6.6. EESRK ragina sukurti Europos portalą, kuriame būtų surinkti ir nuolat atnaujinami visi Europos ir nacionaliniai teisės aktai, teisės, skundų teikimo tvarka, teismų praktika, praktiniai aspektai, siekiant padėti piliečiams ir vartotojams susiorientuoti dokumentų ir jų įgyvendinimo įvairovėje, kad jie galėtų pasinaudoti savo teisėmis. Šis portalas turėtų būti kuriamas atsižvelgiant į 2016 m. spalio 26 d. Direktyvoje (ES) 2016/2102 dėl viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo nurodytais reikalavimais ir principais, išdėstytais pasiūlymo dėl direktyvos, žinomos kaip Europos prieinamumo aktas (2015/0278 (COD)) 12, 15 ir 21 konstatuojamosiose dalyse; jame pateiktas turinys turi būti prieinamas ir suprantamas visiems galutiniams paslaugų gavėjams. EESRK būtų pasirėngęs dalyvauti rengiant šį portalą.

6.7. Kaip EESRK jau yra pabrėžęs savo nuomonėje dėl Europos elektroninių ryšių kodekso, 22 straipsnyje trūksta nuorodos į „grupės ieškinį“.

⁽⁵⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 56 ir OL C 110, 2006 5 9, p. 83.

⁽⁶⁾ Nagrinėjamo reglamento IV skyriuje minimos VII skyriaus nuostatos, visų pirma Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 68 straipsnio nuostatos.

6.8. Materialinės taikymo srities apribojimas (2 straipsnio 2 dalis), teisių tvarkyti duomenis be savininko sutikimo išplėtimas (6 straipsnio 1 ir 2 dalys) ir abejotina sąvoka dėl VISŲ susijusių paslaugų gavėjų sutikimo (3 punkto b papunktis ir 8 straipsnio 1, 2 ir 3 punktai), teisių suvaržymai, kuriuos gali nustatyti valstybės narės, jei jos mano, kad tai yra „būtinoms, tinkamos ir proporcingos“ priemonės – visų šių taisyklių turinys gali būti taip įvairiai aiškinimas, kad galiausiai prieštarautų tikros privatumo apsaugos idėjai. Be to, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas nepilnamečių duomenų apsaugai.

6.9. EESRK palankiai vertina 12 straipsnyje numatytą teisę kontroliuoti, tačiau mano, kad formuluotė yra labai neaiški ir pagal ją atrodytų, kad pirmenybė teikiama „nenustatytiems“ arba „slaptiems“ skambučiams, tarsi anonimiškumas būtų rekomenduotinas, kai veikiau reikėtų laikytis skambučių nustatymo principo.

6.10. Neužsakytų pranešimų ir tiesioginės rinkodaros (16 straipsnis) klausimai jau yra įtraukti į Nesąžiningos komercinės veiklos direktyvą ⁽⁷⁾. Nustatyta tvarka turėtų būti grindžiama sutikimu (angl. *opt-in*), o ne atsisakymu (angl. *opt-out*).

6.11. Nustatyta, kad Komisiją vertinimą atliks kas trejus metus, tačiau skaitmeninėje srityje tai yra per ilgas laikotarpis. Po dviejų vertinimų skaitmeninis pasaulis bus visiškai pasikeitęs. Tačiau įgaliojimų delegavimo (25 straipsnis), kuris galės būti išplėstas, trukmė turėtų būti aiškiai apibrėžta ir prireikus pratęsiama.

6.12. Teisės aktais turi būti saugomos vartotojų teisės (ES sutarties 3 straipsnis), kartu užtikrinamas komercinei veiklai būtinas teisinis stabilumas. EESRK apgailestauja, kad pasiūlyme nekalbama apie duomenų judėjimą iš įrenginio į įrenginį (M2M). Šiuo klausimu reikia remtis Europos elektroninių ryšių kodeksu (pasiūlymo dėl direktyvos 2 ir 4 straipsniai).

6.12.1. Vystantis daiktų internetui ⁽⁸⁾, dideli duomenų kiekiai (angl. *Big Data*) virs labai dideliais duomenų kiekiais (angl. *Huge Data*), o dar vėliau – viskas taps duomenimis (angl. *All Data*). Tai itin svarbu būsimoms inovacijų bangoms. Dideli ir maži įrenginiai yra tarpusavyje susieti ir perduoda asmens duomenis (pvz., jūsų laikrodis fiksuoja jūsų širdies ritmą ir duomenys perduodami į jūsų gydytojo kompiuterį ir pan.). Nemažai skaitmeninės veiklos vykdytojų sukūrė savo susietiesiems įrenginiams skirtas platformas: *Amazon*, *Microsoft*, *Intel*, o Prancūzijoje – *Orange* ir *La Poste*.

6.12.2. Kasdieniame gyvenime daiktų internetas gali lengvai tapti piktavališkų įsilaužimų taikiniu: vis daugiau asmeninės informacijos surenkama nuotoliniu būdu (buvimo vietos nustatymo duomenys, sveikatos duomenys, vaizdo ir garso turinio srautai ir pan.). Duomenų apsaugos sistemos spragos, be kita ko, aktualios draudimo bendrovėms, kurios jau pradeda siūlyti savo klientams išigyti susietuosius įrenginius ir elgtis atsakingai.

6.13. Daug didžiųjų interneto įmonių bando savo pirmines taikomąsias programas pakeisti platformomis, todėl reikėtų skirti *Facebook* programą ir *Facebook* platformą, kuri sudaro galimybes kurti taikomąsias programas, kurios yra prieinamos per naudotojo profilį. *Amazon* savo ruožtu buvo specialiai pardavimui internetu skirta internetinė programa. Šiandien *Amazon* tapo platforma, kuri suteikia galimybę trečiosioms šalims – privatiems asmenims ir didžiosioms grupėms – prekiauti savo produkcija pasinaudojant *Amazon* ištekliais: geru vardu, logistika ir t. t. Tačiau visame šiame procese perduodami asmens duomenys.

6.14. Dalijimosi ekonomikoje kuriama daug platformų, kurios „dažniausiai elektroninėmis priemonėmis susieja daug prekių ir paslaugų pardavėjų su daugybe vartotojų“ ⁽⁹⁾. Nors šios platformos reikalingos dėl jų vykdomos veiklos ir kuriamų darbo vietų, EESRK kelia klausimą, kaip bus galima vykdyti jų kuriamų duomenų perdavimo priežiūrą taikant tiek Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, tiek šį reglamentą.

Briuselis, 2017 m. liepos 5 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ OL L 149, 2005 6 11, p. 22, 8 ir 9 straipsniai.

⁽⁸⁾ 2017 m. balandžio 1 d. nuomonė WP247/17, 19 punktas (OL C 12, 2015 1 15, p. 1).

⁽⁹⁾ OL C 125, 2017 4 21, p. 56.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT